

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI
(1925-1926)**

DOKTORA TEZİ

Mustafa Serhan YÜCEL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN

Bilecik, 2016
10059709

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI
(1925-1926)

DOKTORA TEZİ

Mustafa Serhan YÜCEL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN

Bilecik, 2016

10059709

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA JÜRİ ONAY FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı : Mustafa Serhan YÜCEL
Anabilim Dalı : Tarih
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Azmi ÖZCAN
Tezin Özgün Adı : Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)
Tezin İngilizce Adı : The Foreign Schools and Minority Schools in Turkey (1925-1926)

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 05/Ocak/2016

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile T A R İ H Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: PROF. DR. AZMİ ÖZCAN

Üye: PROF. DR. ABDULKADİR İLGEN

Üye: DOÇ. DR. SERKAN YAZICI

Üye: DOÇ. DR. MUHAMMED BİLAL ÇELİK

Üye: YRD. DOÇ. DR. TANER BİLGİN

İmza

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)” adlı DOKTORA tezimin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Mustafa Serhan YÜCEL

ÖNSÖZ

Gelecek, yaşanarak; tarih ise düşünerek inşa edilir. Ancak, geçmişin inşası genellikle yaşanan zamana meşruiyet kazandırmak şeklinde tezahür eder. Bu da tarihi, bilim olmaktan hesaplaşma alanına çeker. Bir muhalefet tarzı olarak tarih, geçmişi inşa ederken intikam duygusuyla hareket eder.

Elbette ki, geçmişin inşasında mutlak doğrular veya mutlak yanlışlar yoktur. Çünkü tarihte kahraman da, hain de yoktur. Bugün hain olarak algılananların yarın kahraman olarak sunulmayacağına garanti olmadığı gibi.

Türkiye’de yabancı okullar ve azınlık okulları da tarihin hesaplaşma alanlarından biri olmuştur. Bu okullar, yüzyıllarca misyoner faaliyetlerinin en önemli ayağını oluşturmuş, farklı dillerdeki kaynaklar konuyu “biz-onlar” şekliyle ele almıştır.

Erken cumhuriyet döneminde başta Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmak üzere yapılan hukuki düzenlemelerin yabancı okullar ve azınlık okulları üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışan bu tezde, birincil kaynak olarak İhsaiyat Mecmuaları, BOA ve BCA belgeleri kullanılmıştır.

Tez sahibi hanesinde yalnızca bir isim yazılı olsa da, bu esere birçok kişinin katkısı var. Lisans eğitimimi tamamladıktan yıllarca sonra beni akademisyenliğe teşvik eden tez danışmanım Bilecik’in bilge rektörü Prof. Dr. Azmi Özcan’a; bu süreçte sonsuz destek sağlayan Prof. Dr. İsmail Kara, Prof. Dr. Çağrı Erhan, Prof. Dr. Abdulkadir İlgen, Doç. Dr. İlhami Yurdakul ve Doç. Dr. Serkan Yazıcı’ya; başta Yrd. Doç. Dr. Taner Bilgin, Yrd. Doç. Dr. Ömerül Faruk Bölükbaşı ve Yrd. Doç. Dr. Halim Demiryürek olmak üzere Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Tarih Bölümünün bütün öğretim üyeleri ve araştırma görevlilerine; Doç. Dr. İsmail Hakkı İşcan ve Akif Tetik’in şahsında Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün bütün personeline; BOA, BCA ve İSAM çalışanlarına, sevgili meslektaşlarım Eylem Oruç ve Yrd. Doç. Dr. Emre Oruç’a, metni noter titizliğiyle inceleyen Gökhan Yücel’e, sevgili İlknur Dikici’ye, çocuklarım Sevde Yücel ve Sencer Yücel’e teşekkür ederim.

M. Serhan YÜCEL

08.12.2015

ÖZET

Yabancı okullar ve azınlık okulları, asırlar boyunca misyoner faaliyetlerinin en önemli ayağını oluşturmuştur. Bu okullar, daha çok eğitim dışı faaliyetleriyle gündeme gelmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecine doğrudan etkide buldukları iddiası tartışma konusu olmuştur. Osmanlı döneminde sayısız yasal düzenlemeye tâbi olan bu okullar, özellikle on dokuzuncu yüzyılda aldıkları dış destekle günden güne büyümeye devam etmiştir. Tanzimat ve Islahat Fermanları, 1869 Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi, 1901 Midilli Olayı, 1913 Uzlaşması, Birinci Dünya Savaşı ve Mondros Mütarekesi; yabancı okullar ve azınlık okullarını doğrudan ilgilendiren onlarca gelişmeden yalnızca birkaçı olmuştur.

Türkiye Cumhuriyetinin ilan edildiği 1923 yılından sonra Türkiye genelinde faaliyet göstermeye devam eden gayrimüslim okullarının 1925-1926 eğitim öğretim yılındaki durumlarını konu edinen bu çalışmada; Lozan Antlaşması'nın, Cumhuriyet'in ilanının, Tevhid-i Tedrisat Kanununun ve diğer yasal düzenlemelerin bu okullara etkileri irdelenmiştir. Latin Alfabesinin kabul edilmesinin öncesinde gayrimüslim okullarının öğretmen ve öğrencilerine ilişkin özellikleri; eğitim materyalleri, okul binaları, demirbaşları ve tarihçeleri çalışma konusuna dahil edilmiştir. Bu çerçevede öncelikli olarak İhsaiyat Mecmuaları ve Maarif Salnameleri incelenmiş; Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi gibi arşivlerden yararlanılmıştır. Türk milli eğitiminin ana ilkelerinin oluşmasında etkili olan Dewey ve Kühne'nin araştırmaları ve raporları; Düstur, Sicill-i Kavanini, Zabıt Cerideleri, Resmi Gazete ve özel gazete arşivleri de araştırmanın kaynakları arasında yer almıştır. Eğitim tarihine ilişkin hatırat, kitap, makale ve tezler de bu çalışmanın hazırlanmasında kullanılan diğer kaynaklardır. Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde azınlık okulları ile yabancı okulların tarihçeleri, hukuki altyapıları göz önünde bulundurularak irdelenmiş, ikinci ve üçüncü bölümler ise 1925-1926 eğitim ve öğretim yılında mevcut yabancı okullar ve azınlık okullarına ayrılmıştır. Çalışmanın sonunda değerlendirme kısmı yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet tarihi, Eğitim tarihi, Gayrimüslimler, Gayrimüslim okulları, Yabancı okullar, Azınlık okulları, Misyoner okulları, Misyonerlik, Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılı.

ABSTRACT

Foreign schools and minority schools are thought to have been the most significant component of missionary activities for centuries. These schools were distinguished with the non-educational activities and they were argued to have direct influence on the collapse of the Ottoman Empire. The schools which encountered numerous legislative regulations in the period of the Ottoman Empire continued to grow with the external support day by day, especially in the 19th century. The Imperial Edict of 1839, the Reform Edict of 1856, the Statute on General Education of 1869, 1901 Lesvos Incident, 1913 Compromise, World War I and Mondros Armistice Agreement were only some of the events directly concerning foreign and minority schools.

Outlining the position of the non-muslim schools in the education year 1925-1926, which survived after the declaration of a new republic, this study investigates the impacts of Lausanne Treaty, declaration of the republic, the Unity of Education Law and the other legislative regulations on these schools. The study also includes student and teacher characteristics, educational materials, school buildings, school inventories and history of the schools. In line with the aim of the study, statistical periodicals and educational annuals were initially examined; and the Ottoman Archives of The Prime Ministry, the Turkish Republic Archives of The Prime Ministry and the Archives of Ministry of National Education were used in data collection process. The studies and reports of Dewey and Kühne, who were influential in establishing fundamental principles of Turkish national education; legislative regulations, law registries, parliamentary minutes, official journal and the archives of newspapers were included as sources of data. Additionally, memoirs, books, articles and theses on the history of education are among the other sources. Consisting of three parts, the study examines the history of the foreign and the minority schools in the light of their legislative framework in the first part. The second and third parts of the study handle the foreign and the minority schools in the education year 1925-1926. Lastly, the discussion part takes place at the end of the study.

Keywords: Reublic history, Educational history, Non muslim, Non muslim schools, Foreign schools, Minority schools, Missionary schools, Missionary, Unity of Education Law, The Education Year 1925-1926.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1925-1926 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINA KADAR YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI

1.1. YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARININ DOĞUŞU.....	4
1.2. YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARININ YAYGINLAŞMASI	6
1.3. MEKÂTİB-İ HUSUSİYE TALİMATNAMESİ	15
1.4. MİLLÎ MÜCADELEDE YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI.....	18
1.5. LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASINA GÖRE YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI	20
1.6. TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU	23
1.7. YABANCI UZMANLARIN TÜRK EĞİTİMİ HAKKINDA RAPORLARI	29
1.8. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE MAARİF VEKALETİ	30

İKİNCİ BÖLÜM

1925-1926 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINDA YABANCI OKULLAR

2.1. FRANSIZ OKULLARI.....	34
2.2. İTALYAN OKULLARI.....	83
2.3. AMERİKAN OKULLARI.....	105
2.4. BULGAR OKULLARI.....	128
2.5. İNGİLİZ OKULLARI.....	133
2.6. AVUSTURYA OKULLARI.....	139

2.7. ALMAN OKULLARI.....	143
2.8. SIRP OKULLARI.....	147
2.9. İRAN OKULLARI	149
2.10. DİĞER YABANCI OKULLAR	150

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1925-1926 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINDA AZINLIK OKULLARI

3.1. RUM OKULLARI	154
3.1.1. İstanbul'da Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okulları	157
3.1.2. İmroz Adasında Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okulları	225
3.2. ERMENİ OKULLARI	232
3.3. MUSEVİ OKULLARI.....	283
3.4. SÜRYANİ OKULLARI.....	321
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	324
KAYNAKÇA	328
DİZİN	339
OKUL ADLARI DİZİNİ	345
ÖZGEÇMİŞ.....	348

KISALTMALAR

BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DH. EUM.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye M¼d¼riyeti
DH. MKT.	: Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi
DUİT.	: Dosya Usul¼ İradeler Tasnifi
HR. HMS. İŞO.	: Hariciye Nezareti Hukuk M¼řavirlięi İstişare Odası
HR. İM.	: Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı
HR. SYS.	: Hariciye Nezareti Siyasî
HR. TO.	: Hariciye Nezareti Terc¼me Odası Evrakı
İ. AZN.	: İradeler Adliye ve Mezahib
İ. DH.	: İrade Dâhiliye
İ. MF.	: İradeler Maarif
İ. MMS.	: İrade Meclis-i Mahs¼s
İhs.M	: T¼rkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MF. MKT.	: Maarif Mekt¼b¼ Kalemi
MKT. MHM.	: Mekt¼b¼ M¼himme Kalemi
MV.	: Meclis-i V¼kelâ Mazbataları
ÖOR	: Özel Okullar Rehberi
ŞD.	: Ő¼ra-yı Devlet
TBMM.TD.	: T¼rkiye B¼y¼k Millet Meclisi Tutanak Dergisi
TBMM.ZC.	: T¼rkiye B¼y¼k Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TİTE	: T¼rk İnkılâp Tarihi Enstit¼s¼
Y. PRK. MF.	: Yıldız Perakende Evrakı Maarif Nezareti Maruzatı
Y. A. HUS.	: Yıldız Hususî Mar¼zât

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: 1920-1929 yılları arasında Maarif Vekilliği ve Maarif Vekaleti Müsteşarlığı görevinde bulunan kişiler ve görevde kaldıkları tarihler	31
Tablo 2	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Okullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	34
Tablo 3	: Fransız Okullarının Sayısı (1904-1925).....	36-37
Tablo 4	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Fransız Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.....	37-38
Tablo 5	: İtalyan Okullarının Sayısı (1890-1925)	85
Tablo 6	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren İtalyan Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.....	85-86
Tablo 7	: Amerikan Okullarının Sayısı (1894-1925)	106-107
Tablo 8	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Amerikan Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.....	108
Tablo 9	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Robert Kolej Amerikan Mektebi’nin Personel Giderleri ve Diğer Masrafları	114
Tablo 10	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Arnavutköy Robert Kolej Kız Mektebi’nin Personel Giderleri ve Diğer Masrafları	117
Tablo 11	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bulgar Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	129
Tablo 12	: İngiliz Okullarının Sayısı (1894-1925).....	134
Tablo 13	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren İngiliz Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	135
Tablo 14	: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçişte Avusturya Okulları (1894-1925)....	139
Tablo 15	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Avusturya Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	140
Tablo 16	: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçişte Alman Okulları (1894-1925)	144
Tablo 17	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Alman Mektebi’ndeki Öğretmen ve Öğrenci Sayısı	144
Tablo 18	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sırp Mektebi’ndeki Öğretmen ve Öğrenci Sayısı	148

Tablo 19	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Debistan-ı İraniyan Mektebi'ndeki Öğretmen ve Öğrenci Sayısı.....	150
Tablo 20	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Faaliyet Gösteren Aksaray Sanayi Mektebi'nin Öğretmen ve Öğrenci Sayısı.....	152
Tablo 21	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Azınlık Okullarındaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	153
Tablo 22	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okullarındaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.....	155-156
Tablo 23	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ermeni Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	234-235
Tablo 24	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Musevi Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	285
Tablo 25	: 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Süryani Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	321

GİRİŞ

“*Bir an'ın arkasında asırlar vardır*” diyor Ahmet Hamdi Tanpınar. Türkiye'deki azınlık okullarıyla yabancı okulları konu edinen bu çalışmanın inceleme dönemi 1925-1926 ders yılının ardında da asırlar bulunuyor. Türkiye'deki yabancı okullarla (ecnebi mektepler) azınlık okulları (cemaat mektepleri), beş asırlık bir tecrübenin ürünü olarak cumhuriyet dönemine kadar uzanmış, bu beş asırlık tecrübenin son bir asrında çok yoğun ve hızlı gelişmeler olmuştur.

En uzun yüzyıl tabiri 1450 yılından itibaren yüz yıllık dönem için Avrupa hakkında kullanılsa da İlber Ortaylı, Osmanlıların on dokuzuncu yüzyılını benzer bir ifadeyle “*imparatorluğun en uzun yüzyılı*” tabiri ile açıklar. Aslında böylesine kapsayıcı, aynı zamanda koca bir asrı özetleyen bu tanımlama aynı zamanda dünya tarihi için de kullanılabilir: Bu yüzyılda, ideolojiler doğmuş, tüketilen değerler değişime uğramıştır.

İdeolojiler, doğaları gereği, hayatın bütün alanlarına dair teklif sunar. Siyaset, ekonomi, kültür ve eğitim başta olmak üzere ideolojilerin müdahale etmediği alan neredeyse olamaz. Üstelik ortaya koydukları iddiaların da birbiriyle ilintili, birbirine entegre olması gerekir. On dokuzuncu yüzyılın ürünü ideolojilerin bir başka özelliği de evrensellikleridir. Siyasal, bilimsel, felsefi bütün ideolojiler, sadece doğdukları bölgeye değil, dünya nüfusunun onda dokuzunun yaşadığı diğer bölgelere de hitap etmek zorundadır. Bunu sağlamak için ideolojiler kendilerini dönüştürmüş, her topluluğa hitap edebilecek kılığa girmiştir. İdeolojilerin evrensel olması, hedef kitle olarak seçtikleri diğer dünya bölgelerini hazırlıksız yakalamış, ideolojilerle tanışan bu ‘hedef kitle’ neye uğradığını şaşırmıştır. Akbar Ahmet'in dediği gibi “*tehdidin en çok hissedildiği an, dış sistemlerin de var olduğunu anlama anıdır*”. Bu tehdidi yaşayan doğu toplumları, ideolojilere cevabı kendi ürettikleri ideolojilerle vermeye çalışmış, ancak bunlar öncelikle yerelin kendisini koruma arzusuyla ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle on dokuzuncu yüzyılda Avrupa'da doğan ideolojiler saldırgandır, bunlara tepki olarak doğuda ortaya çıkan ideolojiler ise savunmacıdır.

On dokuzuncu yüzyıldan dört yüz yıl kadar önce doğan misyoner faaliyetleri de ideolojilerden payını almıştır. Misyonerlerde başlangıçta, “*Hiristiyan yaparsak problem*

olmaz” mantığı yaygındı. Özellikle Cizvitler, gittikleri bölgelere Katolik inancını yaymayı misyon edinmişler, yüzyıllar boyunca bu amaç doğrultusunda çaba sarf etmişlerdi. Ancak ideolojilerin ortaya çıkması misyonerliğin ‘misyon’unu değişime uğrattı. Hedef kitlelerin Hıristiyan yapılması amacı, yerini “*kültürü satarsak daha iyi. Din değiştirmenin faydası yok, maddi getirisi yok*” düşüncesine bıraktı. Kültürü satmanın yolu da yeni dönemin ruhuna uygun eğitim kurumları ile mümkündü. İşte on dokuzuncu yüzyıl sonrası açılan misyoner okulları, ideolojileri meşrulaştırma noktasında önemli bir görev üstlenmişlerdi. Hedef küresel olunca, hitap da küresel olmuş, dünyanın değişik bölgelerindeki misyoner okulları arasındaki farklar ortadan kalkmaya başlamıştı.

Önceden açılmış yabancı okullar kısa sürede kendilerini bu yeni sistemin okullarına benzetti. Azınlık okulları ise bir süre ‘yerli’ kalmaya devam etti. Çünkü Osmanlı içindeki unsurlar, ideolojilerle gelen tehdidin doğrudan kendilerini ilgilendirdiğinin farkındaydı. Mesela Musevi cemaati, Fransızca eğitime geçmemek için uzun süre direnmiş, ‘dil değiştirmenin din değiştirmekle eşdeğer olduğunu’ ifade etmişti. Benzer şekilde Rum ve Ermeni cemaatleri de, on dokuzuncu yüzyılda yaygınlaşan yabancı okulların, kültürlerini tehdit ettiğini düşünmekteydi. Böyle olunca on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı Devleti’nde birbirinden farklı amaçlarla örgütlenen ve farklı amaçlara kilitlenen okullar ortaya çıktı. Öğretim düzeyleri farklı olmakla birlikte misyoner okulları, cemaat mektepleri, Avrupa kolejleri, tarikat okulları, medreseler, askerî mektepler, mahalle mektepleri, sıbyan mektepleri, mülkiye, harbiye gibi birçok eğitim kurumu bir arada yaşamaya başladı. Bu okullardan mezun olan öğrenciler, birbirinden çok farklı dünya görüşlerine sahipti. Eğitim sisteminin kucaklayıcı olamaması, kolektif enerjinin içe harcanmasına neden oluyor, farklı kaynaklardan beslenen öğrenciler, devleti ele geçirecek bir kurum; diğer okulları da kavga edilmesi gerekli rakip olarak görüyordu. Bu mücadelede de -özellikle yabancı okulların yaygınlaşması sonrasında- misyoner okullarının on dokuzuncu yüzyıl versiyonu öne çıkıyordu.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde 1925-1926 eğitim-öğretim yılına kadar geçen süre değerlendirilmiştir. Bu bölüm hazırlanırken Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinin yanı sıra konuyla ilgili hukukî metinlerin orijinalleri kullanılmıştır. Bu cümleden olarak Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, 1869

Nizamnâmesi, Kanun-ı Esasî, 1913 Uzlaşması, 1915 Talimatnâmesi ve Lozan Antlaşması ile ilgili açıklama ve değerlendirmelerde olabildiğince ana metinlerden faydalanılmıştır. Ana kaynaklar dışında, birinci bölümde kitap, makale, tez gibi kaynaklar da kullanılmıştır. Onlarca değerli eserin içinde Osman Nuri Ergin'in klasik halini alan Türk Maarif Tarihi isimli 5 ciltlik kitabını, Nurettin Polvan, Ayten Sezer Arıĝ, Süleyman Büyükkarcı, Fatih Demirel, İlknur (Polat) Haydaroğlu, Hasan Ali Koçer, Bayram Kodaman, Şamil Mutlu, Selçuk Akşin Somel ve Adnan Şişman'ın çalışmalarını özellikle zikretmek isteriz.

Çalışmamızın ikinci bölümde 1925-1926 ders yılında yabancı okullar değerlendirilmiş, üçüncü bölüm ise söz konusu ders senesindeki azınlık okullarına ayrılmıştır. Bu bölümlerde öncelikli olarak Maarif Vekâleti tarafından hazırlanan İhsaiyat Mecmualarından yararlanılmıştır. 1924 yılından itibaren üç yıl süreyle hazırlanan ve birer yıllık ders dönemini kapsayan (1923-1924, 1924-1925 ve 1925-1926) İhsaiyat Mecmualarında bulunan bilgiler ve bu bilgilerin tablo ve haritalara aktarılma şekli günümüzde kullanılan istatistik programlarının ilk versiyonu gibidir. Bu eşsiz eserin bundan böyle birçok çalışmaya katkı sağlayacağına inanıyoruz. Elbette ki, ikinci ve üçüncü bölümlerde Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi gibi cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim ile ilgili belge ve bilgilerin bulunduğu arşivlerden de yararlanılmıştır. Ayrıca Türk milli eğitiminin ana ilkelerinin oluşmasında etkili olan Dewey ve Kühne'nin araştırmaları ve raporları; Düstur, Sicill-i Kavanini, Zabıt Cerideleri, Resmi Gazete ve özel gazete arşivleri de bu bölümlerin ana kaynakları arasında yer almıştır. Bunun yanı sıra hatıratlar (Mahir İz'in hatıraları gibi), eğitim tarihine ilişkin kitap, makale ve tezler de ikinci ve üçüncü bölümlerin hazırlanmasında yardımcı kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda değerlendirme kısmı yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1925-1926 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINA KADAR YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI

Osmanlı Devleti'nde ecnebi mektep (yabancı okul) kavramı, gayrimüslim toplulukların açtıkları ve sonradan yabancı devletler tarafından himaye edilen okullarla doğrudan yabancı devletler tarafından açılan okullar için kullanılmaktadır. Yabancı okul olgusunun kökeni 1453 yılına kadar dayanmaktadır (Haydaroğlu, 2002: 181).

Azınlık okulları ise Osmanlı Devleti'nin idaresi altında yaşayan, aralarında dil, din, ırk farkı bulunan, özel anlaşmalarla verilen haklardan yararlanan başta Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler olmak üzere bazı grupların açtığı okullardır (Çınar, 2005: 33). Ancak bu tanımdan yola çıkılarak Osmanlı Devleti'nin toplumsal, hukuki, siyasi ve idari yapısının ırk esasına göre olduğu düşünülmemelidir. Zira Osmanlı toplumu, inanç temeline dayanmaktaydı. Buna göre, Müslüman milleti (millet-i hâkime) Türk, Arap, Kürt ve Arnavutlardan oluşurken, diğer dinlere mensup olanlar ise mezheplerine göre bir ayrıma tabi tutulmuşlardı. Dolayısıyla azınlık statüsünde bulunan grupların isimleri bir "millet" ismi olsa da, aslında bir din veya mezhep anlatılmaktaydı. Mesela Rum milleti, Ermeni milleti, Yahudi milleti gibi (Özcan, 1997: 43).

1.1. YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARININ DOĞUŞU

Anadolu Türkleri, Selçuklu veziri Nizamülmülk devrinden itibaren eğitimde devlet kontrolünü tercih etmiştir. Batı ülkelerinde kilise, devletten ayrı bir kurum olduğundan batı ülkelerinin eğitim tarihi, Türk eğitim tarihinden farklı bir görünümde (Hatemi, 1998: 91).

Toprak genişliği 22 milyon kilometre kareye kadar ulaşan Osmanlı Devleti, değişik kültürel grupları kendi himayesi altına almıştı. Osmanlı egemenliğinde yaşayan bu grupların kendi dinlerini, milli ve kültürel kimliklerini uzun süre koruyamaması ve asimile olması beklenebilirdi. Ancak Osmanlı Devletinin himayesinde kalan bu topluluklar hem dillerini, hem dinlerini, hem de kendi kültürlerini 600 yıla yakın bir süre korumayı başarmıştı. Bu durum, Osmanlı Devletinin ihmalinin bir sonucu değil,

bilinçli olarak uyguladığı ve İslâm Hukuku'nda (Fıkıh) yer alan *zimmi hukuktan* doğmaktaydı. Nitekim II. Mehmet İstanbul'u fethedince başta Rumlar olmak üzere karşılaştığı topluluklara, *Galata Ahitnamesi* ile kendi mekteplerini, kiliselerini ve hastanelerini istedikleri gibi idare etme hakkının yanında, dillerini konuşma ve anadillerinde eğitim görebilme hakkını da vermişti (N. Atuf, 1930: 142; Şakiroğlu, 1983: 211). Bu tarihlerde devlet, Türk ve İslam mekteplerinin programlarıyla ilgilenmediği gibi azınlık okullarına ve uyguladığı programlara da karışmamıştı (Güler, 2007: 8-9; Ergin, 1977: 725). Dolayısıyla Hatemi'nin (1998: 91) *eğitimde devlet kontrolü* yaklaşımı uzunca bir süre geçerli değildir. Nitekim Osmanlı İmparatorluğunda Türk ve Müslüman okulları ve kurumları çoğunlukla devlet tarafından değil zenginler ve hayırseverler tarafından yapılıp yönetiliyordu. Benzer uygulama azınlık okulları için de geçerliydi. Nasıl ki her caminin yanı başında bir mektep bulunuyorsa her Kilisenin yanında da bir azınlık mektebi bulunmaktaydı. Hatta Müslüman mekteplerinde eğitim hocalar tarafından yapıldığı gibi azınlıklara ait okullarda da eğitim, papazların elinde bulunuyordu. Devlet bu hakkı önce Rum cemaatine vermiş, daha sonra Ermeniler ve Museviler de bundan yararlanmıştı (Ergin, 1977: 725-726; Büyükkarcı, 1999: 150; Taşdemirci, 2001: 13; Kurt, 2012: 108). Bu itibarla Osmanlı Devletinin azınlıklara yönelik eğitim politikası için "*kontrollü müsamaha*" tanımı yapılabilir (Macar, 2010: 775). Kilise bünyesinde kurulan Ruhban Okulu niteliğindeki küçük çaptaki bu birimler, zamanla yaygınlaşmaya başlamış, giderek çehreleri değişerek birer örgün eğitim-öğretim kurumu olma yolunda ilerlemişlerdi (Haydaroğlu, 2002: 181).

Osmanlı Devleti, güçlü olduğu dönemlerde azınlıklara ait eğitim birimlerini tehdit görmemiş ve hatta teşkilatlanmalarına da izin vermişti. Devletin bu tutumu yabancı devletleri¹ cesaretlendirmişti. Çünkü bu unsurlar, Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan azınlıkları kendi hâkimiyeti altına alarak, azınlıkların faydalandığı haklardan faydalanmak istiyorlardı (Kılıç, 2005: 335). Nitekim sonraki aşamada azınlık okulları birçok hakkın sahibi olacak ve yabancı devletlere ait kurumlar da bu durumdan fazlasıyla faydalanacaktı. Böylelikle de Osmanlı Devletini etki altına almak için aradıkları fırsatı bu şekilde elde etmiş olacaktı (Haydaroğlu, 2002: 182). Bahsi geçen hedefler doğrultusunda harekete geçen yabancı devletler, ilk iş olarak kendilerine yakın

¹ Başta Düvel-i muazzama olarak adlandırılan Fransa, İtalya, Amerika, İngiltere, Avusturya-Macaristan, Almanya ve Rusya gibi devletler.

gördükleri azınlık grubunu seçti. Seçilen azınlığın, himaye altına alınmasının en kolay yolu da maddî yardımlardı. Bu düşünceyle yabancı devletler, belirledikleri azınlık grubunun okullarına karşılıksız olarak para, eğitim malzemesi ve öğretmen gibi destekte bulunuyordu. Öte yandan azınlıklar da, himaye altına girmek için çok istekli davranmaya başlamıştı. Çünkü yabancı devlet-azınlık ilişkisi yabancı devletler kadar azınlıklara da fayda sağlıyordu. Azınlıklar, okul masraflarından kurtulmanın ve eğitim kalitesini arttırmanın yanında yabancı devletlerin tüccarlarına tanınan kapitülasyonlardan yararlanarak rahatlıkla alışveriş imkânına ve gümrük indirimlerine kavuşmuştu. Ayrıca Osmanlı Devletinin denetiminden de kurtulmuşlardı.

Böylece azınlık okulları, yabancı devletlerin etkisi altına girmiş, maddî ve manevî yardımlar sayesinde sayılarını arttırmaya başlamıştı. Okul sayısının artmasının birçok sonucu vardı. Bunlardan en önemlisi de himayesinde olduğu devletin siyaseti doğrultusunda, Osmanlı Devleti'nin aleyhine çalışmaya başlamalarıdır. Bu gelişmeler sonucu, azınlık okulları dışında yabancı devletlerin sahneye çıkmasıyla, elçilik okullarını da aşan bir “yabancı okul” kavramı doğdu. Bunda Fransız ihtilalinin yaydığı milliyetçilik akımı ve yabancı devletlerin propagandaları etkili olmuştu. Verilen tüm imtiyazların suiistimal edilmesiyle sağlanan serbestinin esnekliği ile önceleri çeşitli şekillerde azınlık okullarına nüfuz eden Fransa, İtalya, Amerika, Bulgaristan ve İngiltere gibi devletler, yasal dayanaktan yoksun, denetimden uzak kendi eğitim ve öğretim kurumlarını açmaya başladılar (Haydaroğlu, 2002: 182). Aslında yabancı okullarla azınlık okulları arasında organik bağdan söz edilebilir. Örneğin Katolik okulları ile Fransız okullarını birbirinden ayırmak mümkün değildir. Nitekim bir madalyonun iki yüzü gibi biri etnik bakımdan, diğeri din ve mezhep bakımından gayrimüslimlerin durumunu yansıtmaktadır (Çınar, 2005:33-34).

1.2. YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARININ YAYGINLAŞMASI

Azınlık ve yabancı okulları Tanzimat sonrasında yaygınlaştı (Ergin, 1977: 726). III. Selim döneminde başlayan ve II. Mahmud döneminde devam eden reformlar, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da etkili olmuş (Yurdakul, 2008: 292) ve yenilikler Abdülmecit'in tahta çıkmasından sonra ilan edilen Tanzimat Fermanı'yla somutlaşmıştı.

Gerçi 1839'da ilan olunan Tanzimat Fermanında,² azınlık okul ve müesseselerine dair herhangi bir ibare bulunmamaktaydı. Ancak azınlıklar, kanun karşısında eşitlik ve kanunun üstünlüğü vurgusu yapılan bu fermanın ilanı ile Türklerle bir bakıma eşit hale gelmişti (Gözler, 2010: 164; Kılıç, 2005: 2). Tanzimat Fermanı'ndan sonra gayrimüslimlere yönelik ikinci bir hukuki düzenleme 1856 Islahat Fermanı ile gerçekleşmiştir. Ferman gayrimüslimlere okul açma ve geliştirme izni verirken, aynı zamanda Osmanlı uyruğu olan herkesin, devlet okullarının yönetmeliklerindeki koşulları yerine getirmek şartıyla askeri ve mülki mekteplere kabul edilmesini de karara bağlamıştı:

Nüfusu toplu olarak tek bir mezhebe bağlı şehir, kasaba ve köylerde ayinlerin yapılması için ayrılan binalar, okul, hastane ve mezarlık gibi yerlerin asıllarına uygun olarak tamir edilmelerine hiçbir engel konulmayacaktır. Böyle yerlerin yeniden inşası gerektiğinde patrik ya da millet başının onayı alındıktan sonra planlar, Babıâli'ye sunulacaktır.

(...) Nüfusu farklı din ve mezheplere bağlı cemaatlerden oluşan köy, kasaba veya şehirlerde ise belirli bir mezhebe mensup olanlar, belirli bir mahallede oturuyorlarsa kendi kilise, hastane, okul ve mezarlıklarının tamiri hususunda yukarıdaki biçimde hareket edebilirler. Yeni bir inşaat söz konusu olduğunda gerekli izin, patrikler veya cemaat metropolitleri aracılığıyla Babıâli'den alınır.

(...) Herkes, yaş veya sınav şartlarını yerine getirdiklerinde askerî ve diğer okullara fark gözetmeden alınacaktır. Her bir cemaat, eğitim, sanat ve sanayi dallarında okul açmakta serbesttir. Eğitim programları ve öğretmenlerin seçimi, padişah tarafından atanacak karma bir kurulca tespit edilecektir (Gümüş, 2008: 222).

Fermanın amacı, modern eğitim kurumlarında Müslüman ve gayrimüslim unsurların birlikte aydınlanıp, Osmanlılık bilinci kazanmalarıydı (Ergin, 1977: 728).

Ancak Osmanlı içindeki azınlıklar, çocuklarını devlet okullarına gönderebilme hakkına sahipken (Taşdemirci, 2001: 19), yabancı ve misyoner okullarına göndermeyi tercih etmişlerdir.³ 1869 Maarif Nizamnamesinin neşrinden sonra hükümet muallim mekteplerinde gayrimüslimlerin muallimlerini de yetiştirmek istemiş, bu durum ruhanilerin hoşuna gitmemişti. Zaten azınlıklar da Mülkiye, Tıbbiye ve Eczacı

² Tanzimat'ın ilanı ile birlikte Osmanlı Devleti sınırları içinde, en hızlı gelişen ve yaygınlaşan okullar, yabancı ve azınlık okullarıdır. Batılı devletler, çağın gerisinde kalan Osmanlı İmparatorluğunun geniş topraklara sahip olması ve buralarda yaşayan farklı ulusların varlığını göz önünde tutarak, açmış oldukları özel okulları vasıtasıyla, bundan yararlanma ve nüfuz sahibi olma politikasını izlemişlerdir (Uygun 2003:110).

³ Her devletin misyoner kurumları Hıristiyan gençlere kendi milletlerinin mali ve ticari müesseselerinde bol maaşla iş buldukları gibi ayrıca Hıristiyan işçilerine ve köylülerine başka ülkelerde ve özellikle de Amerika'da iş imkânı sağlıyorlardı. Böylece kafası ve kesesi boş olarak yurtdışına giden köylüler bile birkaç yıl sonra *olgun ve dolgun* bir halde memleketine dönüyorlardı. Böylelikle özellikle Bulgarlar ve Ermeniler kısa zamanda ihtilalci bir unsur haline sokulmuştu (Ergin, 1977: 813).

mekteplerinin dışındaki devlet okullarına pek fazla rağbet göstermemişti. Osmanlı Devleti ise Bulgarlardan edindiği tecrübe⁴ ile bu işten vazgeçmiş, hatta azınlıkların çocuklarını askeri okullara da almamaya başlamıştı (Kurt, 2012: 113; Ergin, 1977: 729).

Diğer taraftan yabancı devletler, kendilerini bağlayıcı bir nizamname olmadığı için Osmanlı topraklarında rahatlıkla okul açabilmişlerdir (Öksüz, 2010: 153). Önceden ifade edildiği gibi yabancı okullar, on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar himayesi altında oldukları devlet isimleriyle değil, bağlı buldukları mezhebe göre sınıflandırılmıştı ve ilk sırada Katolik okulları gelmekteydi. Protestanlar sonradan bu işe başlamışlardı⁵ (Ergin, 1977: 769). Mezheplere dayalı bu okullar, önce himayesi altında bulunduğu ülkelerin ismiyle anılmaya başlanmış, bilahare Osmanlı topraklarında okul açan ülkelerin sayısı giderek artmıştır. Sırp, Bulgar, Rus, Avusturya Macaristan hatta İran bile Osmanlı topraklarında okul açmıştı.

Ticaret yapabilme izninden yola çıkarak eğitim-öğretim kurumları açmaya kadar birçok hakka sahip olan yabancı devletler, önce azınlıkları akabinde de Osmanlı Devleti'ni etki altına almak istemişlerdi. Böylece yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yararlanılabileceği düşünülmüştü. Ayrıca okulların, siyasi amaç ve çıkarlara uygun coğrafyalarda ve sayıca çok olmasını amaçlamışlardı. Bu nedenle yasal boşluklardan faydalanarak, Osmanlı Devletinin birçok bölgesinde -gerek olmasa da- kendi okullarını açma yoluna gittiler. Mesela Bulgar okulunun Bulgar halkından kimsenin bulunmadığı yerde açılması, Kudüs'te İngiliz Protestan halktan 232 kişi olmasına rağmen 338 öğrencili 6 okulun yanı sıra bir yedincisinin açılması gibi çalışmalar, okul açmada asıl amacın siyasi faaliyet olduğunun açık bir göstergesiydi (Haydaroğlu, 2002: 183).

Bu çoğalma ve yayılma siyasetinin bir başka sebebi de, on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde Osmanlı eğitim-öğretim kurumlarının ihtiyaca cevap veremez duruma gelmesiydi. Devletin çeşitli kurumlarının hantallaşması yanında, özellikle eğitilmiş olmayan kişilerin öğretmenlik mesleğine liyakatsiz başlatılması, Rumeli'deki yenilgiler

⁴ Osmanlı-Rus harbinden sonra bilhassa Türk mekteplerinden çıkmış olan Bulgar zabıt ve doktorların göstermiş oldukları Osmanlı karşıtlığı üzerine Askeri Mekteplerin kapıları gayrimüslimlere kapatılmış ise de Tıbbiye, Eczacı, Sanayi-i Nefise, Hukuk ve Mülkiye gibi mekteplere girenlere bir şey denilmemiştir (Ergin, 1977: 733-734).

⁵ Protestan okullarındaki gelişme on sekizinci yüzyılda başlamış ve on dokuzuncu asırda müthiş bir hız almıştır. Protestanlara göre kâfir milletlerin (Hıristiyan olmayanları dinsiz sayıyorlar) memleketlerinde din neşretmek, oradaki masum çocukları dinsizlikten kurtarmak (yani Protestan yapmak) ve doğu ülkelerindeki okulları ıslah etmek üzere misyoner yetiştirmek çok önemliydi (Ergin, 1977: 811).

sonrası büyük kentlerde özellikle de İstanbul'da nüfus yoğunluğu ve savaştan kaçan sivil halkın medreselerde iskân edilmesi, yabancı okullardaki eğitim sisteminin yararlarının geç anlaşılması gibi birçok faktör bu gelişmeyi hızlandırmıştı. Aslında medreselerin yanı sıra, sıbyan mektepleri ve diğer derecelerde birçok okul da ihtiyacı karşılayacak durumda değildi. Bu nedenle okullarını güçlü ve etkin kılan yabancı devletler eğitimi bir gerekçe, okulları da imkân olarak kullanmışlardır. Osmanlı Devleti, misyonerlerin ve yabancı devletlerin istenmeyen faaliyetlerinin farkına geç de olsa varmıştı.⁶ Sadece kendi eğitim kurumlarına bir çeki düzen vermekle sınırlı kalmayarak Yabancı Okulları da denetim altına alabilmek amacıyla köklü ve kapsamlı bir girişim olarak 18 Haziran 1869 tarihinde çıkarılan Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi,⁷ Osmanlı Devleti'nin bu alanda attığı ilk önemli adımdı (BOA. İ. MMS. 37/1541).

Aslında 1869'dan önce de Osmanlı Devleti yabancı okulları denetim için düzenlemeler yapmıştı. İlk olarak 1846'da Meclis-i Maarif-i Umumiye kurulmuştu (Baytal, 2000: 26). Böylece devlet bünyesindeki bütün eğitim öğretim kurumları yeniden yapılandırılmaya ve bir düzene sokulmaya çalışılmıştı (Tak, 2007: 121). 1868 yılındaki Gümrük Nizamnamesi ise denetim konusundaki diğer bir düzenlemeydi. Gümrük uygulamaları çerçevesinde yabancı okullar için söz konusu olan her türlü materyalin devlet tarafından incelenmesi ve zararlı değilse Osmanlı topraklarına girişine izin verileceği kayda bağlanmıştı (Haydaroglu, 2002: 183).

Yabancı okulları denetim hususundaki en kapsamlı hukuki düzenleme ise 1869 yılında Saffet Paşa tarafından 5 bölüm ve 198 madde olarak hazırlanan ve eğitimin hemen hemen her aşamasına ilişkin hükümler getiren Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesidir (BOA. İ. MMS. 37/1541). Eğitimin bir kamu görevi olarak görülüp, modern devlet anlayışına uygun olarak, devlet sorumluluğu altına alınması *Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi* ile gerçekleşmiştir (N. Atuf, 1930: 148; Macar, 2010: 776). Bu

⁶ 18. asır Fransız yazar ve filozoflarından Voltaire (1694–1778) misyonerleri “*koyun postuna girmiş ejderhalar*” olarak tavsif etmiş ve “*dünyayı bin dört yüz yıl kana boyadıklarına*” inanmıştır (Hülagü, 2001: 61).

⁷ Yabancı okulları ve azınlık okullarını kontrol altına almak, açılan yeni okullar ve eğitim kurumlarıyla birlikte ortaya çıkan karmaşıklığı düzenlemek, eğitimi bir bütün olarak ele almak için özellikle Fransa'nın eğitim sistemini örnek alınarak bir nizamname hazırlanmıştır (Kurt, 2012: 109). Cevdet Paşa da 1869 Nizamnamesi için şunları ifade ediyordu: *Bazen binaya orta katundan başlar gibi ilk önce orta seviyedeki okulların açıldığı veya askerî olanla sivil olanın birbirine karıştığı bir ortamda, temel eğitimden yüksek eğitime varıncaya kadar bütün okulların, özellikle medreselerin, meslek okullarının ve giderek artan azınlık okullarının Osmanlı eğitim düzeni içinde âhenkli bir yere oturtulması ancak 1869'dan sonra yavaş yavaş sağlanmaya başlamıştır* (Kenan 2013: 13-14).

tüzükle öğretimin zorunlu hale getirilmesi, okulların derecelendirilerek yeniden düzenlenmesi, öğretim kadrolarının bilgisinin ve saygınlığının artırılması, Vilâyet Maarif Meclislerinin kurulması, öğrenciyi özendirici sınav kurallarının ve diploma usulünün konulması, bilimsel kuruluşların artırılması, okulların nerede ve ne gibi koşullarla açılacağı belirlenmesi konuları düzenlemiştir. Tüzüğün 129 ve 130. maddeleri de yabancı okullar hakkında hukuksal düzenlemeleri ve denetimi amaçlamaktaydı (Öksüz, 2010: 153; Haydaroglu, 2002: 183; Altın, 2008: 274-276).

Aslında 1869 Maarif Nizamnamesinde, “yabancı okul” kavramı⁸ yer almamaktaydı (BOA. İ. MMS. 37/1541). Yabancı okullar ile ilgili düzenleme, denetim ve kontrol, nizamnamenin 129. maddesinde Osmanlı vatandaşının açtığı okulları ifade eden “*özel okul*” tabiri kullanılarak ele alınmıştı (Öksüz, 2010: 153; Demiryürek, 2015a: 147). Bu maddede özel okulların açılması bazı şartlara bağlanmış ve bu şartlar yerine getirilmediği sürece açılmasına asla müsaade edilmeyeceği özellikle belirtilmiştir:

1-Yabancı Okullarda (Özel Okullar) görev yapan ya da yapacak olan öğretmenlerin, Maarif Nezareti'nden onay almış birer diplomaları olmalıdır.

2-Yabancı Okullarda okutulacak kitapların listesi, ders program çizelgesi Maarif Nezareti tarafından onaylanmalıdır.

3-Hizmetine devam etmek isteyen ya da yeni açılacak olan okul, Maarif Nezareti'nden gerekli şartları yerine getirerek ruhsat almalıdır. Ruhsat için gerekli şartlar ise gerçekten bir kurumu her yönüyle tanıyıp, kontrol getirecek özelliktedir. Ruhsat almak isteyen okul, daha önce açılmış ve hizmetine devam edecekse, okulun yeri, kurucusunun kimliği, hangi kurum ya da devlete bağlı olduğu, öğrenci sayısı ve milliyeti, okulun masrafının nasıl karşılanacağı, bina, okutulacak kitaplar ve ders programları hakkında bilgi, öğretim kadrosunun da güvenlik açısından durumu sorulmakta, eğer okul, daha önce herhangi bir olumsuz olaya karışmamışsa, gerekli şartları da yerine getiriyorsa ruhsat verilmekteydi.

Ruhsat isteyen okul yeni yapılacaksa, okulun üzerine yapılacağı arsanın kime ait olduğu, ne şekilde alındığı, ne kadar paraya alınıp, paranın da nasıl sağlandığı; arsanın boyutları, arsanın belli noktalara olan uzaklığı, arsanın cinsi, cinsine göre vergilendirilmesi, yapılması düşünülen okul binasının boyutları, iç teşkilat-planı; kapı pencere oda sayısına varıncaya kadar binanın eni, boyu, yüksekliği gibi ölçüleri; bina yapılı ise ne kadar fiyata alındığı, paranın nereden sağlandığı, binanın vergi durumu; inşaat cinsi, kullanılacak malzemenin nereden, ne kadar fiyatla, nasıl karşılandığı, binanın hangi amaçla kullanılacağı, binanın hıfzıssıhha açısından kullanılabilir durumda olduğunu belirten raporunun bulunması, açılacak okulun devamı için gerekli paranın miktarı ve nasıl karşılanacağı, bina önceden yapılmış ve yalnızca onarım için izin isteniyorsa, onarımın neden gerektiği ve masrafının nasıl karşılanacağı, okulun kurucusu, yönetim kadrosu ve öğretmen kadrosu hakkında güvenlik soruşturmasının yapılması, okulun derecesinin, öğretim süresinin, okutulacak kitap listesinin, açıklamalı ders programlarının ve okula kimlerin devam edeceğinin ait olduğu topluluk adı ile birlikte bildirilmeliydi. Bütün bu bilgiler verildikten ve doğruluğu saptandıktan sonra ruhsat verilmekteydi (Haydaroglu, 2002: 183-184).

⁸ Osmanlı Devleti'nde yabancılara taşınmaz mal edinme hakkı tanınmadığından Osmanlı'daki bu okullar gerçek kişiler tarafından fermanlara dayanılarak açılmamıştı. 1869 Maarif-i Umûmiye Nizamnamesi bu okulların gayrimüslimler tarafından açılmasını kabul etmiştir (Büyükkarcı, 1999: 151).

İstenilen şartlardan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti Nizamnamenin hedefine ulaşabilmesi için kapsamlı yaptırımlar koymuştu. Zaten bu karar, gayrimüslim cemaatler tarafından okullarına karşı bir müdahale ve “*asimilasyon politikası*” olarak değerlendirilecek ve sert eleştirilere maruz kalacaktı (Macar, 2010: 777). Aslında tüzükte ifade edilen şartlar, bir okul tarafından tam anlamıyla uygulanacak olursa okulun kontrolü çok daha kolay olacaktı. Ancak 1869 Nizamnamesi ile yabancı devlet okullarına yönelik olarak getirilen denetim yeterince uygulanamamıştır. Nitekim bu okullar uzun yıllar faaliyetlerini ruhsatsız bir şekilde sürdürmüşlerdir. Öyle ki, 1847’den itibaren açılan okullar bile ancak 1900’lerde ruhsat alabilmiştir (Öksüz, 2010: 154; Aytar, 2015: 233). Bazen Osmanlı Devletinin hoşgörüsü ve kayıtsızlığı, bazen yabancı okulların prosedürleri uygulamaması, ruhsatın tehlikeye gireceği durumlarda ise yabancı devletlerin devreye girmesi denetim zincirinin kopmasına yol açmıştı. Ayrıca eğitim materyallerinin eksikliği hatta yokluğu, tercüme odalarının ihtiyacı karşılayamaması, dini farklılıklar, ekonomik nedenler de denetime engel faktörler olarak ortaya çıkmaktaydı (Haydaroğlu, 2002: 184). Nitekim Meclis-i Vükela, 25 Temmuz 1888 tarihinde Rumeli vilayetlerinde bulunan bütün Rum, Bulgar ve Ulah okullarında Türkçenin mecburi ders olarak okutulmasının ekonomik nedenlerle imkânsız olduğunu, yalnızca bu okulların teftişi için müfettiş tayin edilmesinin gerekli olduğuna dair karar almıştı (BOA. MV. 34/3). 30 Aralık 1894 tarihli bir başka belgede de gayrimüslim okullarında Türkçenin ders olarak okutulmasının kanun gereği olduğu, ancak bu dersi okutacak Türkçe öğretmeni bulunmasında zorluk yaşandığı belirtiliyordu (BOA. MV. 83/2).

Yabancı okullar ve azınlık okullarına yönelik olarak yapılan hukuki düzenlemelere 1869 sonrasında da devam edilmiştir. 6 Mayıs 1886’da azınlık ve yabancı okulların teftişi ve programları ile kitaplarının incelenmesi için Maarif Nezareti bünyesinde “Mekatib-i Gayrimüslime ve Ecnebiye Müfettişliği İdaresi” kurulmuştur. Bu sayede azınlık okulları ile yabancı devlet okullarında ilk kez “müfettiş-i mahsus” aracılığı ile denetim sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca müfettişlik sayesinde gayrimüslim ve yabancı mekteplerde siyasi propagandalar yapılması önlenecek ve ruhsatsız okullar da tespit edilecekti. 1888 yılında ise bu müfettişliklerin sayısı artırılmıştı (Tümer Erdem, 2009: 61). Ancak, tıpkı 1869 Nizamnamesinde olduğu gibi bu düzenlemelerin de bağlayıcılığı olmamıştır. Öyle ki, kanunların getirdiği yükümlülöklere uymak

istemeyen yabancı devletler, işlerini mümkün olduğunca hızlı halletmeye çalışmışlar ve bu doğrultuda kaçamak yollara başvurmaktan çekinmemişlerdi. Yabancı devletlere göre devletten izin yani ruhsat almak oldukça uzun bir zaman alıyordu. Bu nedenle iş oldubitti ile halledilme yoluna gidilmiş⁹ ve önce okullar açılmış sonra da bir emri vaki ile gerekli ruhsat işlemleri halledilmişti (Öksüz, 2010: 154).

Bu çerçevede yapılan bir başka düzenleme 1896 tarihli *Cemaat Mektepleri Talimatnamesi*dir. 11 Haziran 1896 tarihinde yayınlanan bu talimatnamede, cemaat okullarının tüm kayıtları ve ruhsat alımlarına ilişkin yükümlülükler ile okul yönetimlerinin ve bu okullarda yapılan eğitim-öğretimin teftiş usulleri karara bağlanmıştır (Macar, 2010: 777; BOA. MKT. MHM. 748/6). 1896 talimatnamesi, azınlık okullarının denetim altına alınmalarında önemli bir düzenlemeydi.

Osmanlı Devleti, kendi kontrolü altında bir ‘özel öğretim’ imkânı sağlamak ve Müslüman olmayan cemaatleri Osmanlı kimliği altında toplamak amacını gütmekteydi.¹⁰ Lakin Osmanlı Devleti’ndeki “Müslüman okullar” günden güne önemini yitirdi; yabancı ve azınlık okullarındaki eğitim kalitesinin daha iyi olması nedeniyle Müslüman aileler çocuklarını bu okullara göndermek için yarışır hale geldi. Aslında yabancı okullarla azınlık okullarında verilen eğitimin yararları yanında Müslüman çocuklar için uygun olmayan içerik de mevcuttu.¹¹ Özellikle II. Abdülhamit devrinde gayrimüslimlere ait okullarda Türkçe önemsenmiyor, öğrencinin dikkati, okulun bağlı olduğu ülkeye çevriliyordu. Mesela coğrafya dersleri, okulun himayesinde bulunduğu devlete ait bilgilerle başlıyordu. Bunun sonucunda öğrenciler yabancı bir ülkenin coğrafyasını öğreniyor, kendi ülkelerine dair hiçbir şey bilmiyorlardı. Ayrıca bu okullarda Türk çocukları, Hıristiyan ibadet ve dualarını öğreniyor, dinî merasime iştirak

⁹ Yabancı devletler yeni bir okul açmak istediğinde, o ülkenin büyükelçisi sadrazamı ziyaret ediyor, yapılan görüşme kanun hükümlerinin rafa kaldırılmasına yol açıyordu (Ökçün, 1959: 142).

¹⁰ Nitekim 1876 Kanun-ı Esasi’de kanuna uymak ve okulların devletin nezareti altında bulunması şeklinde ifadesini bulan ilkeler, denetim işleyişi açısından kararlılık olarak algılanabilir (Büyükkaracı, 1999:198).

¹¹ Ergin, Osmanlı Devleti’ndeki bu okullar ile ilgili şöyle demektedir: “*Alelumum dini heyetler tarafından tesis edilmiş olan mekteplerde talim ve terbiye edilen çocukların yüzde altmış Müslümandır. Bunlara mensup oldukları dine ait katiyen malumat verilmiyordu. Türkçe gayet sathi bir surette tedris ediliyordu. Bununla beraber İslam çocukları sabahla akşam buldukları mektebin ait olduğu mezhebin ayinlerinde hazır bulunmak mecburiyetindedirler. Tedrisat ve talimat öyle bir şekil ve surette icra ediliyor ki bunları yavaş yavaş mensup oldukları millettten ayırıyor, kendilerine şu muhit hakkında bir nefret ve istikrah hissi ilka edilemiyorsa da behemehal bir lakaydi fikri telkin ediliyor. Bundan başka bunların terbiyesinde en ziyade zahiri alayışlere dikkat edildiğinden sefahate ve ciddiyetsizliğe alıştırılıyor*” (Ergin, 1977: 809-810).

ettiriliyorlardı. Hatta kimi zaman cezalarının affı maksadıyla Salibi¹² bile öpmek zorunda kalıyorlardı. Öğrencilerin velileri okuldaki bu olaylardan haberdar oldukları halde hiçbir şikâyetle bulunmuyorlardı (Ergin, 1977: 1045-1046). Aksine Müşir Fuat Paşa 8 çocuğunu Kadıköy'deki Sen Jozef Koleji'ne gönderebilmek için bütün ağırlığını koymak durumunda kalmıştı. Daha sonraki yıllarda da Müslüman aileler çocuklarını bu mekteplere göndermeye devam etmişti.¹³ Nitekim Müslüman öğrencilerin oranı 1890-1900'de yüzde 15 iken, bu oran 1911'de yüzde 56'ya yükselmişti. Cumhuriyet döneminde de bu ilgi devam etmiş, Müslüman öğrenci oranı 1931 yılında yüzde 64'e, 1939 yılında da yüzde 76'ya kadar çıkmıştı (Ergin, 1977: 777). Oranlardaki bu değişimde, azınlıkların sayısının azalmasının yanı sıra başka faktörleri de dikkate almak gerekir. Nitekim Doktor Nuri Bekir Bey, bu dönemde Osmanlı Devleti'ndeki yabancı okullar ile ilgili şu tespitte bulunmuştur:

Memleketimizin en ehemmiyetli maarif ve terbiye meselelerinden birisi şüphe yok ki Ecnebi Mektepleri ve tesirleri meselesidir. Dünyanın hiç bir yerinde Ecnebi Mekteplerinin terbiye-i umumiyedeki tesiri ve hâkimiyeti bizdeki kadar büyük değildir. Dünyanın hiçbir yerinde bizdeki kadar çok ve mütenevvi Ecnebi Mektepleri yoktur. Dünyanın hiçbir yerinde Ecnebi Mekteplerine devam eden evladı vatanın miktarı Milli Mekteplere mudavim etfalın miktarına nispetle bizdeki kadar yüksek değildir. Bu sebeple memleketimizdeki ecnebi mekteplerinin ahval ve tesirâtı hakkında esaslı malumat edinmek bizim için bir farize demektir. Biz ecnebi mekteplerinin hepsi hakkında aynı hükmü verenlerden, onların hepsinin sureti mutlakada aleyhinde bulunanlardan değiliz. Bizim kanaatimizce memleketimizdeki ecnebi mektepleri arasında gaye ve usul ve binnetice tesir itibariyle pek büyük farklar mevcuttur. Ecnebler tarafından esasen memleketimizde yaşayan tebaaları evladının talim ve terbiyesi maksadıyla tesis edilmiş mektepler olduğu gibi bilakis münhasıran yerli vatandaşlarımızı cezb maksadıyla tesis olunmuş mektepler de vardır. Ve bu son kısım arasında ruhaniler olduğu gibi gayri ruhaniler bilhassa neşri lisan-ı gaye ittihaz edenler olduğu gibi neşri din için çalışanlar da vardır. Yine bu ruhanilerin Katolik mezhebinde olanları bulunduğu gibi Protestan mezhebinde olanları da vardır. Memleketimizde ecnebi mektepleri arasında bir takımı var ki biz onların sureti umumiyeye ve katiyede aleyhinde bulunuyoruz. Bunlar Katolik Mektepleri, Frer ve Sor Mektepleridir. Bu mekteplerin gaye-i mahsusaları da, usulü terbiyeleri de fena ve zararlıdır (Ergin, 1977: 803-804).

¹² Salib: Haç, İstavroz, çarmıh.

¹³ Notre Dame Sion isimli Fransız okulunun 1908'de meşrutiyetle beraber Müslüman öğrenci sayısında önemli artış oldu. O yıl kaydolun 61 öğrencinin 13'ü Müslüman'dı. 1924-25 öğretim yılında ise okula giren 86 öğrencinin 38'i Müslüman'dı. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa manevî kızları Rukiye, Nebile ve Afet için Notre Dame de Sion'u tercih etmişti. General Şükrü Naili Paşa, kızını Notre Dame de Sion'a, oğlunu Kadıköy'deki Frérelere Saint Joseph Koleji'ne yazdırmıştı (Meşeci, 2007: 224). Zühtü Paşa Müslüman halkın, çocuklarını bu okullara vermesinin nedenini şöyle açıklamıştır: *İslam okullarında okutulan derslerin sayısı çoktur, oysa yabancı okulların programları hem sade hem de çocuklar için daha yararlıdır*". Zühtü Paşa'ya göre Amerikan okullarının üç amacı vardır: *Türkiye'de Protestanlığı yaymak, halkın merkezi yönetime olan bağlılığını sarsmak ve öteki yabancı, özellikle Fransız okullarının kültürel etkisi ile mücadele etmek* (Uygun 2003:110).

Görüldüğü gibi Osmanlı topraklarındaki gayrimüslimlere ait okullar devletin gücünün azalmasıyla orantılı olarak tehdit oluşturmuyordu. Denetimin yapılamaması nedeniyle sayıları günden güne artmıştı. Nitekim on dokuzuncu yüzyılın sonunda Osmanlı Devleti topraklarında 106 bin ilkökul öğrencisinin 30 bini Müslüman okullarda, geri kalan 76 bini ise gayrimüslim okullarda öğretim görmekteydi. Bu 76 bin öğrencinin de 7 bini yabancı okullarda eğitim almaktaydı. Ortaöğretimde ise toplam 16 bin öğrenci eğitime devam ediyordu. Bunların 5 bini Müslüman, 11 bini ise gayrimüslim okullarında eğitim alıyordu. 11 bin gayrimüslimin 8 bini yabancı okullarda okumaktaydı (Yorulmaz, 2000: 713). Anlaşıldığı üzere ilkökullarda azınlık okulları, ortaöğretimde ise yabancı okullar revaçtaydı.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Osmanlı Hükümeti Avrupalı Devletlere karşı, Tanzimat'tan önceki devirlerden bile daha ürkek durumdaydı.¹⁴ Yabancı okulların teftişini veya programlarının Maarif Nezaretince onaylanmasını istemek bile zordu. İstanbul'daki her yabancı okul, kendi anavatanındaki okulların programlarını ve orada okutulan kitapları aynen kabul eder, okutur ve buna Maarif Nezareti bir şey diyemezdi. Zühtü Paşa bu okulların denetimsizliğine ilişkin çaresizliği şöyle betimlemiştir:

Adı geçen okullarda okutulan kitaplar, programlar hükümetçe bilinmiyor ve teftiş yapılamadığından, yabancılar tam bir fırsat ve meydan bularak, şayet bir dereceye kadar meslek ve tuttukları yolun ve davranışların gerçek yüzünü birazcık olsun anlamak amacıyla hükümet memurları ve eğitim müfettişleri okulun birisine gitmek isterlerse okula kabul edilmedikten başka, müdür, kurucu ve öğretmenlerin bağlı oldukları konsoloshanelere ve oradan elçiliklere başvurulması gerektiğini söyleyerek teftiş kapısını kapattıkları ve cevap vermekten kaçındıkları, her gün rastlanan olaydır (Uygun 2003:111).

Bütün bunlara karşı Osmanlı Hükümetinin almış olduğu tedbir, Müslüman çocuklarının yabancı okullara devamlarını yasaklama kararından ibaret olmuştur (Ergin, 1977: 1044).

Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise durum daha da içinden çıkılmaz bir hal aldı. Yabancılar, okul açmak için Osmanlı Hükümetine başvuruda bulunuyor, verilecek cevabı bile beklemeden kendi okullarını açabiliyorlardı. Osmanlı Hükümeti kendi tebaası olan Ermeni, Rum ve Bulgarlara bile okullar hususunda tam hükmedemiyordu. Yabancı devletler ise kapitülasyonlara dayanarak arzularını fazlasıyla yaptırabiliyordu.

¹⁴ On dokuzuncu yüzyılın son çeyreği Osmanlı Devleti topraklarında yabancı okulların sayılarının arttığı bir dönem olmuştur. Bu okulların açılışına izin verilmesi demek o ülkenin kültürel etki sahasının peşinen kabul edilmesi anlamına gelmekteydi. Ancak bazı yabancı okullar bunun ötesinde Osmanlı Devletinin parçalanması için faaliyetlerde bulunarak iç isyanlara ortam hazırlamıştır (Çelebi, 2007: 31).

Aksi halde Osmanlı topraklarını işgal tehdidinde bulunmak dahil her türlü adımı atabiliyorlardı (Ergin, 1977: 1479; Kurt, 2012: 108). Nitekim 1901 yılında yaşanan Midilli Olayından sonra Osmanlı Devleti Fransa ile bir anlaşma imzalamak durumunda kalmıştı. Midilli Olayı, hazineden çok yüksek miktarda alacağı olan Lorando ve Tubini isimli Fransızların alacaklarını tahsil edememesi üzerine Fransız hükümetinin devreye girmesi ve Fransa donanmasının Midilli'ye çıkmasına kadar devam eden olaylar zinciridir. Osmanlı Devleti Midilli'yi kurtarabilmek için Fransa'nın tüm isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştı. Meclis-i Vükela'nın kararı, padişahın onayı ile 19 Kasım 1901 tarihinde Osmanlı Hükümeti, Fransa tabiiyeti veya himayesi altındaki okulların (ekli listelerde belirtilen) hukuki varlıklarını tanımayı taahhüt ediyordu (BOA. DÜİT. 70/3).

Osmanlı Hükümeti, yabancı devletlere okulları ile ilgili verilen imtiyazları tek taraflı bir ihsan olarak değerlendirse de, bu devletler, yapılan anlaşmalara dayanarak durumu tabii bir hak saymışlardır. Osmanlı-Fransız Anlaşmasıyla Fransa, yeni bir imtiyaz elde etmemişti. Osmanlı Hükümeti sadece yürürlükteki anlaşmaları ve kapitülasyonları tanıdığını kabul etmişti. Ancak bu anlaşma o zamana kadar Osmanlı Hükümetince görmezden gelinen veya inkâr edilen mevcuttaki anlaşmaların koşullarının hayata geçirildiği bir anlaşma olmuştur. Osmanlı Devleti ise yabancı devletleri ürkütmemek ve bir olaya meydan vermemek için çok hassas davranmak zorunda kalmıştı (Ergin, 1977: 1479).

İşin ilginç tarafı, hiçbir Avrupa hükümetinin, Fransa'nın bu örneği görülmemiş hareketini kınamaması ve Osmanlı Devletine yardımcı olmayı da siyaseten uygun bulmamasıydı. Çünkü ileride kendileri için de anlaşmazlıkları aynı yöntemle başvurarak çözme yolu açılmıştı (Yorulmaz, 2000: 729). Zira bu anlaşma diğer devletlere emsal teşkil etmiş ve onlar da bu haklardan faydalanmışlardır (Öksüz, 2010: 157; Yorulmaz, 2000:730-731).

1.3. 1915 MEKÂTİB-İ HUSUSİYE TALİMATNAMESİ

Yirminci yüzyılın başlarında yabancı okul ve azınlık okulları her bakımdan Osmanlı'nın en gözde eğitim kurumlarıydı. Bu okullardan mezun olanlar çok farklı işlerde çalışabiliyorlar, mezun oldukları okul sayesinde ayrıcalıklı hale gelebiliyorlardı.

Mesela 1913 yılında Sultanilerde görev yapan 700 öğretmenin 58'i yabancı okul mezunuyken, 15'i azınlık veya özel okul diploması sahibiydi (Demirel, 2012-1: 351).

İkinci Meşrutiyetin ilanıyla birlikte yabancı okul sorunu yeniden gündeme geldi ve mecliste Türk ve Rum mebusları bu konuda hararetli tartışmalar yaptı. Ancak, hükümetle gayrimüslimler arasında yıllardır devam edegelen bu sorun, İkinci Meşrutiyet döneminde de çözülemedi. 1913 yılında kabul edilen bir Muvakkat Kanunla özel okulların teftişi, öğretmenlerin atanma ve göreve başlamaları, yabancı öğretmenlerin çalışma izin ve belgelerine dair basit kurallar kondu (Ergin, 1977: 1475). Osmanlı Devletinin, yabancı okullar konusunda istediği kanunu çıkarması ve uygulamaya başlaması ancak 1915 yılında mümkün olacaktı.

1914'te Osmanlı Devletinin savaşa girmesi üzerine ülkede örfi ve askeri bir idare kuruldu (Bilgin, 2015: 15). Osmanlı Devleti, savaştığı devletlerin okullarına, eğitim ve sağlık hizmeti veren kurumlarına el koymuştu.¹⁵ Böylece İstanbul'da kalan yabancı okullar müttefik devletlerle İtalya ve İran'a aitti. Özellikle 1914 ve 1915 yıllarında İttihat ve Terakki hükümetleri yabancı okulların denetlenmesine ilişkin ciddi tedbirler getirmişse de, Birinci Dünya Savaşı döneminde misyoner okulları da dâhil yabancı okulların hemen tamamı kapandığından bu tedbirleri uygulayabilmek fiilen mümkün olmamıştır (Büyükkarcı, 1999: 152; Öksüz, 2010: 165).

Rumeli'nin kaybindan sonra Rumların ve Bulgarların çoğu Osmanlı sınırları dışında kalmış, Anadolu'daki Ermeniler ise tehcire tabi tutulmuştu. İstanbul ve diğer vilayetlerde bulunan azınlıklar ise bu durum karşısında seslerini çıkartmaz olmuşlardı.¹⁶ Kapitülasyonların kaldırılması *özel okulların* dizayn edilebilmesi için tüm engellerin ortadan kalkması anlamına geliyordu. İşte 1915 tarihli Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi de böyle bir zamanda neşredilmiştir (Ökçün, 1959: 144; Ergin, 1977: 1476). 1915 talimatnamesinin getirdiği hükümler şunlardı:

¹⁵ Amerika, Birinci Dünya Savaşı süresince Osmanlı ülkesinde bulunan çok sayıda Amerikan kurumuna devlet tarafından el konularak bir kısmının kullanıldığı, ancak daha sonra kötü şartlarda iade edildiği belirtilerek bu kurumlarda önemli ölçüde hasar meydana geldiğinden bahsediyordu. Amerikan fonları ile oluşturulan bu kurumlara verilen zararın yanı sıra bu kurumlarda istihdam edilen pek çok kişinin de sınır dışı edildiğine veya cezalandırıldığına dikkat çekiliyordu. Dolayısıyla söz konusu zarar ile ilgili olarak Sevri Antlaşması'nın 233. maddesinin 8. bölümüne atıfta bulunularak bu zararların karşılanması da istenmişti (Öksüz, 2010: 174).

¹⁶ Osmanlı topraklarının her tarafına yayılmış olan bu okullar, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşının çıkmasından sonra İtilaf Devletlerinin menfaatlerine hizmet eden yerler konumuna gelmişti (Aytar, 2015: 222).

- 1- Hükümetçe tanınmış Türkiyeli cemaatler tarafından açılan mekteplerin o cemaate mensup nüfusun sakin bulunduğu mahalle veya meskenler dâhilinde olması şarttır.¹⁷
- 2- Yabancı dille eğitim yapan özel okullarda Türkçenin ve Türkiye tarih ve coğrafya derslerinin Türkçe olarak Türk öğretmenler tarafından talim ve tedrisi zorunludur.
- 3- Türkçe ilk sınıflarda haftada dört saatten ve tali ile âli sınıflarda da iki saatten az olmayacaktır.
- 4- Hususi darümuallimin ve darümuallimat açılmasına izin verilmesi, tedris mesleğine ait uygulamadan başka fenni terbiye ve edebiyatını ve tarih ve coğrafya ve matematik ve fen derslerinin eğitimini verebilecek bir öğretim kadrosu bulunduğuna Maarifçe kanaat edilmesine bağlıdır.
- 5- Özel okullar bağlı buldukları mahallelerin en büyük mülkiye memurları ve maarif müdür ve müfettişleri ile sıhhiye müfettişlerinin nezaret ve teftişine tabidirler. İptidai derecesinde bulunanlar bunlardan başka Tedrisat-ı İptidaiye Kanununda gösterilen sair memurlar ile meclislerin üyeleri tarafından da denetlenirler. Teftişe memur olanlar teftiş için her zaman okullara girebilirler ve gördükleri noksanlar hakkında okul müdürüne ihtarda bulunabilecekleri gibi raporunu da mercilerine verirler.
- 6- Müfettişler, okulun ruhsatı olup olmadığını, muallimlerin ehliyetname veya şahadetnamelerini, tedrisatın hükümetçe tasdikli programa göre yapılıp yapılmadığını, künye ve sicil defteri tutulup tutulmadığını, mektebin bütün yerlerinde hıfzıssıhaya riayet edilip edilmediğini ve muhtelif unsurlar arasında tefrikayı, nifakı müddei olacak ve dinlere, ahlaka aykırı tedrisat ve telkinat yapılıp yapılmadığını araştırırlar.
- 7- Her okul için sorumlu bir müdür gösterilmesi şarttır. Okulun ruhsatnamesi müdür adına verilir. Bir kimse birden çok okulda müdür olamaz.
- 8- Mülki ve maarif idarelerince özel okullardan talep edilecek her türlü bilgi ve açıklamayı hazır bulundurmaya ve vermeye, ayrıca istatistik çizelgelerini de ders yılı bitmeden önceki üç ay içinde doldurup vermeye okul müdürleri mecburdurlar (Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi 1331: 1-15).

1915 Talimatnamesi, Osmanlı Devletinin yabancı ve azınlık okullarının denetimi konusunda o tarihe kadar yaptığı en kapsamlı düzenlemeydi. Bu talimatname ile yabancı devlet okulları tamamen bir disiplin altına alınmaya çalışılmış ve yabancıların yeniden okul açmaları oldukça zorlaştırılmıştı.¹⁸ Talimatnameden sonra yabancı okulların birçoğu kapatıldı (Büyükkarcı, 1999: 152). Maarif Nezaretinin ilk icraatı okulların kapıları üstünde yazılı olan isimleri değiştirmek oldu:

Elen ismi Yunanlılara has iken ve Osmanlı Rumlarının Elenizm ile bir rabitaları olmamak lazım geldiği halde bazı Rum Mekteplerinin kapıları üzerine Eleniki Sholi ibaresini hak ettirmekte oldukları görülmüştür. Bu sebeple kapılarının üzerinde böyle yazı bulunan mekteplerde bu yazıların ref ve hahhiyle Türkçe Rum Mektebi

¹⁷ Amerika yakın şark heyeti misyoner şirketleri, mütareke sırasında yetim mektepleri açmak için müracaat etmiş, fakat ortada talimatnamenin bu hükmü mevcut olduğu için keyfiyet Ankara'dan sorulmuştur. İcra Vekilleri Heyeti, *Yabancı Mektepler hakkında talimatname hükümlerine uymadığı gerekçesiyle harpten evvel mevcut mektepleri hakkında kanunlarımıza riayet edildikçe müsaadede bulunulması, ancak yeniden mektep açmalarına ruhsat verilmemesine* 30 Temmuz 1922 tarihinde karar vermiştir (Ergin, 1977: 1481).

¹⁸ Osmanlı Devleti 1915'te *Türkiye'de Bulunan Yabancıların Hak ve Vazifeleri Hakkındaki* kanunu kabul etmişti. Böylelikle kanunun çıkmasından önce açılan okulların haklarının Osmanlı kanun ve nizamlarına uymak koşulu ile tanınacağı kabul edilmişti (Büyükkarcı, 1999: 152).

ibaresinin veya Rumca rameili sholi cümlesinin yazılması hususu Maarif Nezaretince lazım gelen mahallere iş'ar olunmuştur (Ergin, 1977: 1476).

1.4. MİLLÎ MÜCADELEDE YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI

1915 Talimatnamesi cumhuriyet döneminde uzun süre yürürlükte kalmış, yabancı devlet okulları üzerindeki denetim bu talimatname ile sürdürülmeye çalışılmıştır (Özkan, 2006: 201; Öksüz, 2010: 167). Birinci Dünya Savaşının Osmanlı Devleti aleyhine sonuçlanması üzerine yabancı devletler eğitim haklarını yeniden elde etmek için harekete geçtiler.

Bu amaçla 18 Ocak 1919'da toplanan Paris Barış Konferansında yabancı devletler Osmanlı ile yapılacak barış anlaşmasında kendi kurumlarının haklarının korunmasını istemişler ve başarılı olmuşlardı. Nitekim Sevr Antlaşmasınının 149. maddesi yabancı devlet okulları ile ilişkiliydi; Osmanlı Devleti, yabancı devlet okullarının mutlak özerkliğini kabul etmiş oluyordu. Ayrıca, 1915 Talimatnamesi de yürürlükten kalkmış oluyordu. Bu geniş serbestiden faydalanan yabancı okullar kısa sürede yeniden çoğalmaya başladılar (Ökçün, 1959: 147-148). İtilaf Devletleri de Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra -27 Şubat 1921'de- toplanan Londra Konferansında kendi çıkarlarını korumak ve Sevr'i TBMM'ye onaylatmak için büyük çaba sarf etti. Nitekim konferansa katılan devletlerin en önemli gündem maddelerinden biri Sevr'in 149. maddesiyle elde ettikleri, okul haklarını korumaktı. Ancak Sevr TBMM tarafından kabul edilmemiş, dolayısıyla yabancı okullar, 149. maddeyle elde edecekleri haklardan faydalanamamıştı (Öksüz, 2010: 171-173).

Aslında TBMM'de yapılan görüşmelerde de yabancı okulların, aleyhte faaliyetleri nedeniyle kapatılmaları sık sık gündeme gelmişti. Nitekim Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey Şubat 1921'de yabancı okullar hakkında TBMM'de,

(...) bazı sakıncaları olmasa, bütün Türkiye içinde tek bir yabancı okul bırakmam. Fakat bu bir içişleri sorunu olduğu kadar bir dışişleri sorunudur. Amerikan okullarını kapattığımız gün Amerika üzerinde bunun akisleri ne olacaktır, bunu düşünmemiz gerekmektedir. İtalyan okullarını kapattığımız zaman aynı şekilde ortaya çıkacak sonuçları dikkate almalıyız. Demek ki, elimizde bir çare vardır, o da, okullarımızı, ailemizi yabancı okullara ihtiyaç bırakmayacak şekilde yükseltmektir. Kendi okullarımız gerekli bilim ve eğitimi sağladı mı, emin olunuz bir tek aile, çocuklarını yabancı okullara göndermez (TBMM ZC 10 Şubat 1921: 170)

diyerek bunun çok da mümkün olmayacağını ifade etmişti. 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında¹⁹ Ankara’da toplanan Maarif Kongresinde konuşan Mustafa Kemal’in, ‘Milli Eğitim programı’, ‘program ve kitapların yabancı fikirlerden, dış etkilere arındırılıp ulusal karakterimiz ve tarihimizle uyumlu içeriklere kavuşturulması’, ‘eski devrin hurafelerinden tamamen uzak bir milli eğitim anlayışı’ gibi konulara yaptığı vurgu, cumhuriyet döneminde uygulanacak olan eğitim politikasının ilk işaretlerini vermişti (Can, 2006: 35-36; Ergin, 1977: 1735).

Sakarya Savaşı’ndan sonra TBMM, yabancı okullar konusunda daha kararlı davranmaya başladı. Sevr Antlaşmasını tanımayan Mustafa Kemal ve arkadaşları, yabancı okullar sorununu ilk kez, Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması ile ele aldı. Fransız diplomatı Henry Franklin-Bouillon (1870-1939) ile Türk Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey arasında imzalanan antlaşmanın ek mektuplar kısmında bu konu, detaylı bir şekilde ele alınmıştı. Mektupta özetle Fransızlara ait kurumların, Türkiye’nin çıkarlarına ve yasalarına aykırı bir harekette bulunmaması kaydıyla Türkiye topraklarında varlıklarını sürdürebilecekleri ifade edilmekteydi (Ökçün, 1959: 148; Öksüz, 2010: 181).

Milli Mücadelenin başarıya ulaşması sonrasında Mudanya Mütarekesi imzalanmış ve 1915 tarihli Mekatib-i Hususiye Talimatnamesinin hükümleri tekrar işletilmeye başlanmıştır.²⁰ Dolayısıyla bu okullar yeniden devletin denetim ve gözetimi altına alınmıştır (Özkan, 2006:201). Ancak Türkiye’de faaliyet gösteren bu kurumların yetkilileri, hazırladıkları memorandum ve raporların diplomatik platformlarda benimsenmesi üzerinde yoğunlaşmış, konuların barış görüşmelerinde gündeme getirilmesine çalışmıştır (Öksüz, 2010: 181-183). Nitekim Lozan Konferansında

¹⁹ 10-24 Temmuz tarihinde Türk ordusu ile Yunan kuvvetleri arasında Eskişehir Kütahya muharebesi yapılmaktaydı. Bu muharebe sonucunda Türk ordusu Yunan ordusu karşısında yenilerek Sakarya ırmağının doğusuna çekilmek durumunda kalmıştı. Böyle bir dönemde bile TBMM’nin maarif kongresi ile uğraşıyor olması Mustafa Kemal’in eğitim işlerine verdiği önemi göstermektedir. Yine Milli Mücadele yıllarının çetin şartlarına rağmen halk, eğitime yardım etmekten vazgeçmemişti. Büyük Millet Meclisi de *memleket eğitimi için yardımda bulunan* bazı kişilere maarif nişanı vermişti. *Fortunzade Hacı Mehmed Harun* (BCA. 30.18.1.1.4.41.12), 4000 liralık bir bina satın alarak Maarif Vekâletine bağışlayan Sivaslı Kâzım Bey (BCA. 30.18.1.1.4.53.9) ve Adapazarı’nda ilkokul yaptıran Sabri ve Hıfzı Beyler (BCA. 30.18.1.1.4.52.20) maarif nişanı alanlara örnek olarak gösterilebilir.

²⁰ 1922 yılında Osmanlı Hükümeti yapılan bir başvuru sonucunda Anadolu’da yeni Amerikan okulları açılması yolundaki bir öneriyi Mekatib-i Hususiye Talimatnamesinin 4. maddesini gerekçe göstererek kabul etmemiştir (Öksüz, 2010: 181).

yabancı okullar meselesi, önemli gündem maddelerinden birini oluşturmuş ve uzun tartışmalara neden olmuştur.

1.5. LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASINA GÖRE YABANCI OKULLAR VE AZINLIK OKULLARI

Lozan'da azınlıklara ait eğitim, hastane ve yardım kuruluşları konuları sert tartışmalara neden olmuş ve Türk heyeti bu meselede olabildiğince hassas davranmıştır (Ökçün, 1959: 148). Lozan'da yabancı kurumlarla ilgili müttefiklerin teklif ettikleri madde “Türkiye’de Ecanip Hakkındaki Usule Müteallik Mukavelename”nin 24. maddesidir:

Elyevm Türkiye’de mevcut olup diğer akit devletlerin tahtı tabiiyetindeki eşhas, cemaat ve cemiyetler tarafından idare olunan müessesatı diniye tedrisiye veya hayriyenin ve hastanelerle dispanserlerin serbestçe ifayı vaziye etmelerine ve bunların hukuku tasarruflarına hiçbir mania ika edilmeyecektir. Müessesatı mümasile ihdası hususuna gelince, alakadar devletler bu hususta Türkiye hükümeti ile itlafatı akdetmek hakkını muhafaza eyler. Sureti umumiyede Türkiye’de ecnebi müessesatı diniye tedrisiye ve Hayriye ve hastaneler mahiyeti hususiyelerine ve serbestii muamelelerine haleb gelmeksizin memleketin bu misillü müessesatı hakkında ki kavanin ve nizamata imtisal eyleyeceklerdir (Ökçün, 1959: 150).

Görüldüğü üzere bu madde ile İtilaf Devletleri, Türkiye topraklarındaki mevcut kurumlarının haklarının korunmasını şart koşmuştu. Ayrıca yeni kurumlar kurulması hususunda da İtilaf Devletleri, Türkiye Devleti ile anlaşma masasına oturma hakkını istiyordu. Bununla birlikte bu müesseselerin hal ve hareketleri sadece Türk kanun ve nizamlarıyla değil, müesseselerin hususi mahiyetleri ve muamele-i serbestileri ile sınırlandırılacaktı. Lozan'da Türk Heyeti, 24. maddeyi reddetti. Bunun üzerine görüşmelere son verildi (Büyükkaracı, 1999: 154; Ökçün, 1959: 150). Konferansın ikinci devresinde yabancı kurumlar konusu görüşülürken, Türk heyeti 24. maddenin kaldırılmasını bir beyanname ile teklif etti. Beyanname şu şekildeydi:

Türk Heyeti Murahhası 30 Ekim 1914'den evvel Türkiye’de musaddakan mevcut Fransa, Büyük Britanya ve İtalya tabiiyetinde bulunan tesisatı mezhebiye tedrisiye ile hastaneler ve muavenet müessesatının mevcudiyetlerinde devam edeceklerini beyan eyler. Bununla beraber bu müesseselerin hiçbir bahane ile ve hiçbir halde Türkiye menafine veya Türk kanunlarına aykırı hiçbir fiil veya propagandaya girişmeyecekleri hususunda mutabık kalınmıştır. Yukarıda adı geçen müessesat her nevi müessesatı ile müsavi muameleye mazhur kılınacak ve mümasil Türk müessesatını idare eden kanun ve nizamlara tabi olacaktır.

13 Mayıs 1923 tarihli toplantıda İtilaf Devletleri beyannamenin çok daha dar olduğunu, yeni kurumlar açılması konusunda 24. maddenin ikinci fıkrasına asla temas edilmediğini ifade ettiler. Türk heyeti ise buna cevaben kapitülasyonların verildiği dönemlerde dahi yeni kurum açmanın açık kurallarının olduğunu ve her defasında yeni kurum açmak için izin alınması gerektiğini bildirdi. Ayrıca Türk heyeti, yabancılara ait kurumların Türk kanunlarına göre devam etmesi gerektiğini ve 30 Ekim 1914 tarihinden önce tanınmış olan yabancılara ait kurumların bazı şartlar altında devam edebileceklerini de kabul etmişti (Ökçün, 1959: 151; Büyükkarcı, 1999: 154).

Bu konuda Türk heyeti adına İsmet Paşa İtilaf devletlerine hitaben;

Ecnebi müesseselerin mevcudiyetini kabul etmekle Türkiye Düveli Müttelikaya mühim bir imtiyaz vermiş bulunmaktadır. Türkiye beynelmilel bir mukaveleye bu hususta bir hüküm ve şart derç olunmasını hiçbir veçhile kabul edemez (Ökçün, 1959: 152)

demişti. Bunun üzerine Sir H. Rumbold metnin açık ve geniş olması şartıyla İtilaf Devletlerinin beyanname esaslarını kabul ettiğini bildirdi ve meselenin hukuk müşavirlerine havale edilmesini teklif etti. İsmet Paşa da beyannamenin karakterini değiştirmemek kaydıyla bunu kabul etti.

Hukuk müşavirlerinin 15 Mayıs 1923'te hazırladıkları raporun maddeleri üzerinde yapılan uzun tartışmalar sonucunda, Türkiye'deki yabancı okullar meselesi özetle şu şekilde çözüme kavuşturuldu:

Türkiye Devleti 30 Ekim 1914'ten önce onaylı olan ve Fransa, İngiltere ve İtalya'nın himayesindeki kurumların varlığını tanıyacaktı. Anlaşmanın imza edildiği tarih olan 24 Temmuz 1923'te Türkiye'de fiilen mevcut bulunan müesseseleri de düzene sokmak noktasında Türk hükümeti iyi niyet gösterecekti (Ergin, 1977: 2084). Mali sorumluluk noktasında Türk kurumlarıyla eşit muamele göreceğ olan bu müesseseler kamu düzeni ve Türk kanunlarına tabi olacaktı. Ayrıca Türk hükümeti yabancı müesseselerin fiziki ve teknik şartlarının yanında okulların denetiminden de tek sorumlu olacaktı. Bu sözleşmeyle birlikte ona ek mektupların yürürlükte kalma süresi ise 7 yıla sınırlıydı (Büyükkarcı, 1999: 154; Ökçün, 1959: 157). Nitekim 13 Ağustos 1931'de bu süre son bulmuştur.²¹ Dolayısıyla Türkiye'nin 1931 yılından itibaren hiçbir

²¹ Lozan Antlaşması, 23 Ağustos 1923 günü TBMM'den geçti. Ancak antlaşmayı Yunanistan 11 Şubat 1924'te; İtilaf devletleri de 6 Ağustos 1924 ve 13 Ağustos 1924 tarihlerinde onayladı. Dolayısıyla Lozan'da belirtilen 7 yıllık süre 1924 yılında başladı.

bağlayıcı vecibesi kalmamıştır. Ancak Lozan Anlaşması ile tanınmış olan kurumların, iç hukuk bakımından kazanılmış hakları baki idi (Ökçün, 1959: 158; Büyükkarcı, 1999: 155).

Bununla birlikte Lozan Konferansı'na gözlemci heyetle katılan ABD de daha önce elde etmiş olduğu kapitülasyonların devamı için çaba sarf etmişti. Lozan'ın imzalanmasından sonra ABD ile Türkiye arasında 6 Ağustos 1923'te Dostluk ve Ticaret Antlaşması imzalandı. Anlaşmayla Türkiye'deki Amerikan kültürel ve dini kurumları Türkiye tarafından tanınmış oluyordu. Ayrıca anlaşma Ermeni meselesini reddediyor, kapitülasyonları da ortadan kaldırıyor. Bu nedenle anlaşma ABD'de uzun süre tartışılmış ancak 18 Ocak 1927'de Amerikan Senatosunca kabul edilmemiştir (Öksüz, 2010: 182).

Lozan Konferansının yabancı okullar meselesini ilgilendiren bir diğer başlığı ise azınlıklarla ilgiliydi. Bu konuda da önemli kararlar alındı. Anlaşmanın 37 ve 45'inci maddeleri arasındaki düzenlemelerin hepsi azınlıklar için yapılmıştır.²² Buna göre ülkedeki azınlıklar bir ayrıma maruz kalmaksızın diğer vatandaşlarla eşit haklara sahip oluyor ve kendi dillerini, kültürlerini ve geleneklerini sürdürme hakkını elde ediyordu. Böylelikle batılı devletlerin azınlıklar (Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler) ifadesini kullanarak, Türkiye'nin üniter devlet yapısını, milli birlik ve bütünlüğünü bozmaya yönelik politikalarının önüne geçilmiş oluyordu (Ergin, 1977: 2079; Haydaroglu, 2002: 186).

²² Anlaşmanın özellikle 40 ve 41. maddeleri son derece önemliydi: *Madde 40-* Müslüman olmayan azınlıklara ilintili olan Türk yurttaşları hukuk bakımından ve fiilen öteki Türk yurttaşlarına uygulanan işlemlerin ve sağlanan güvencelerin tıpkısından yararlanacaklar ve özellikle, harcamaları kendilerince yapılmak üzere, her türlü yardım, dinsel ya da sosyal kurumları, her türlü okul ve benzeri öğretim ve eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel ayinlerini serbestçe yapma bakımından eşit bir hakka sahip bulunacaklardır. *Madde 41-* Genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan yurttaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları kentler ve kasabalarda, bu Türk yurttaşlarının çocuklarının ilkokullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere, gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır (Lozan Sulh Muahednamesi, 1923: 15).

1.6. TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU

Cumhuriyet öncesinde farklı eğitim kurumlarından yetişen öğrenciler birlik ve beraberlikten uzaklaşmıştı. Farklı kaynaklardan beslenerek mezun olan öğrenciler, eğitim gördüğü müesseseye ve misyona bağlılık duyuyordu. Bu da ikili bir yapı ortaya çıkarıyordu.

Durumun farkına varan Osmanlı Devleti, 1913 tarihli Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati ile Türkçe öğretimi ilkokullarda zorunlu tutmuştu. Böylece eğitim dilinde bir birlik sağlanmaya çalışılıyordu. Ne var ki ülkenin içinde bulunduğu zor durum, eğitimde birliğin sağlanmasını engellemişti. Bu çok başlılık ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra giderilebilmiştir (Kurt, 2012: 112). Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni rejim Türk milliyetçiliğine dayalı, dinsel cemaatlerin olmadığı, yabancı devletlerin istenmeyen etkilerinden uzak bir toplum projesini adım adım uygulamaya koymaya çalıştı (Somel, 2010: 90). Aslında bu uygulamalar öncesinde Osmanlı Devleti değişik insan profillerinin yetiştiği bir eğitim modeline sahipti. Öğrenciler, Maarif-i Umumiye Nezareti'ne bağlı okullar; yabancı devlet ve kiliselere bağlı ilk, orta, yüksek okullar; özel vakıflara bağlı medrese ve sıbyan mektepleri; Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti'ne bağlı medreseler ve sıbyan mektepleri; İl Özel İdarelerine bağlı sıbyan, rüştiye ve sanat okulları; bazı mahalle ve köylerde açılan ve nezaretin denetleyemediği okullar; kişilerce açılan özel okullar ve azınlık okulları gibi sekiz ayrı kaynaktan beslenip yönetilen eğitim kurumlarında yetiştirilmekteydi (Can, 2006: 40; Filiz, 2005: 38; Alp, 2009: 1-2). Birbirinden farklı eğitim amaçları güden bu çoklu yapıdan çağdaş ve modern bir eğitim sistemine geçilmesi için Türk eğitim sistemine yeni bir biçim verilmesi zorunluydu (Özkan, 2006: 76; Filiz, 2005: 58; Alp, 2009: 34).

Mustafa Kemal Paşa da değişik tarihlerde eğitim ve öğretim konusunda yaptığı konuşmalarda; *milli eğitim, eğitimde birlik, laik ve çağdaş eğitim* konularına vurgu yapmıştı (Can, 2006: 39-40). Nihayet Paşa, eğitim politikasının genel hatlarını 1 Mart 1922 tarihli TBMM açılış konuşmasında şöyle çizmişti:

Yetiyecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları tahsilin niteliği ne olursa olsun her şeyden önce Türkiye'nin istiklaline ve kendi milli değerlerine düşman olan bütün öğelerle mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir (TBMM ZC., 1 Mart 1922: 8).

Maarif Vekâleti 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilecek olan Tevhid-i Tedrisat Kanununun öncesinde -1924 yılı Ocak ayında- yabancı okulları ilgilendiren önemli bir genelge yayınladı. Genelgeyle yabancı okulların binaları içerisindeki dini alamet ve işaretlerin kaldırılması istenmekteydi. Okul ile kilisenin farklı yerler olduğu, yabancı okullardaki dini propagandanın hoş görülmemeyeceği ve kurallara uymayan okulların hemen kapatılacağı bildirildi. Ayrıca şu hususlara özellikle dikkat edilmesi istendi:

Yabancı okullar dini öğretim ve özel bir yerde ibadet yaptırabilirler ancak mabetlerin dışında heykel, tasvir ve haç bulundurmamak yasaktır. Müslümanların ve başka mezhepten öğrencilerin okullardaki dini merasimlere katılması yasaktır. Bunun için sık sık denetim yapılacak ve suçlular cezalandırılacaktır (Sezer, 1999: 31).

Genelge yabancı okulların istenmeyen faaliyetlerine engel olma, cumhuriyet prensiplerine uygun öğretim yapmalarını sağlama yönünde yapılmış olan önemli bir düzenlemedir. Ancak asıl düzenleme 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanununun²³ çıkarılmasıyla gerçekleşti (Uygun 2003: 113). Tevhid-i Tedrisat kanun tasarısı önce Cumhuriyet Halk Fırkasının 2 Mart 1924 tarihinde Meclis Grubu'nda görüşülmüş ve (Demirtaş, 2008: 161; Alp, 2009: 99) ertesi gün Meclis gündemine gelmişti. Manisa Mebusu Vasıf Bey ve 57 arkadaşının verdiği Tevhid-i Tedrisat Kanun tasarısının gerekçesi şu şekildeydi:

*Riyaseti Celileye,
Bir devletin irfan ve maarifi umumiye siyasetinde milletin fikir ve hissî itibariyle vahdetini temin etmek için tevhidi tedrisat en doğru, en ilmî ve asrı ve her yerde fevayit ve muhassenatı görülmüş bir umdedir. 1255 Gülhane Hattı Hümayunundan sonra açılan Tanzimat-ı Hayriye Devrinde saltanat münderise-i Osmaniye tevhidi tedrisata başlamak istemiş ise de buna muvaffak olamamış ve bilâkis bu hususta bir ikilik bile vücuda gelmiştir. Bu ikilik vahdeti terbiye ve tedris nokta-i nazarından birçok mızır neticeler tevliedetti. Bir millet efradı ancak bir terbiye görebilir. İki türlü terbiye bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise vahdeti his ve fikir ve tesanüt gayelerini külliyyen muhildir. Teklifi kanunimizin kabulü takdirinde Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde ve bilûmum irfan müessesatının mercii yegânesi Maarif Vekâleti olacaktır. Bu suretle bilcümle mekâtipte bundan böyle Cumhuriyetin irfan siyasetinden mesul ve irfanîyatımızı vahdeti his ve fikir dairesinde ilerletmeye memur olan Maarif Vekâleti müspet ve müttehit bir maarif siyaseti tatbik edecektir. Teklifimizin bugün derakap ve müstacelen müzakeresiyle kanuniyet kesbetmesini Heyeti Celileden rica ederiz. 2 Mart 1340.*²⁴ (TBMM ZC., 3 Mart 1924: 25).

²³ Findley'e göre (2014: 252) eğitimin birleştirilmesine yönelik kanunun Tevhid-i Tedrisat Kanunu olarak adlandırılması, reformcuların eski düzenin sözcük ve simgelerini yeni düzenin kavram ve uygulamalarına uyarlamak konusunda ne kadar saldırgan olduklarını gösteriyordu. Tevhid, her şeyden önce Allah'ın birliğini ve müminin buna şahadet etmesini ifade etmekteydi. Aynı sözcüğün din karşıtı bir reformu ifade etmekte kullanılması materyalist bir saldırıydı.

²⁴ Gereke, günümüz Türkçesine şu şekilde çevrilebilir: *Bir devletin genel eğitim ve kültür politikasında, milletin duygu ve düşünce bakımından birliğini sağlamak için öğretim birliği en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yerde yararları görülmüş bir ilkedir. Tanzimat Fermanından sonraki süreçte Osmanlı*

Görüldüğü gibi yasanın temel amacı yeni yetişecek bireyleri milli kültürle yetiştirmek, farklı akım ve görüşlerin, maksatlı yetiştirme ve koşullandırma emellerini engellemektir. Bu da ancak, bütün eğitim kurumlarının Maarif Vekâletine bağlanması ile mümkün olabilirdi (Alp, 2009: 99). Bu amaçla 3 Mart 1924 tarihinde TBMM’de Tevhid-i Tedrisat Kanununun maddelerinin görüşülmesine başlandı. 7 maddeden oluşan Tevhid-i Tedrisat Kanununun maddeleri tartışmaya mahal verilmeden aynen kabul edildi (TBMM ZC., 3 Mart 1924: 26-27). Kanunun 1. maddesinde Türkiye’deki bütün eğitim ve öğretim kurumlarının Maarif Vekâletine bağlı olduğu ifade edilmişti (BCA. 51.0.0.3.27.2.20/4/1924). Böylelikle 3 Mart 1924’te kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu 6 Mart 1924’te yürürlüğe girdi. Artık Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki bütün eğitim öğretim kurumları Maarif Vekâleti’ne bağlanmıştı (Demirtaş, 2008: 161; Haydaroglu, 2002: 187). Bunun yanı sıra “öğretim birliği” yetiştirilecek tüm bireylerin aynı amaca yönelik olmasını hedeflemiştir.²⁵

Tevhid-i Tedrisat Kanunundan sonra çıkarılan genelgeler ve yapılan yeni düzenlemeler, milli birlik ve bütünlük fikri gözetilerek hazırlanmıştır. Genelgelerde, Türk devletini yıpratıcı, toprak bütünlüğünü tehdit edici, Türk tarihini küçük düşürücü ve yabancı devlet propagandası yapan faaliyetler yasaklanmış; Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin, Türk öğretmenler tarafından okutulacağı belirtilmiştir. Eğitimde birlik ilkesi doğrultusunda değişmez bir politika izleyen Türkiye, cumhuriyet öncesi açılmış yabancı okulların faaliyetleri kontrol altına almış, yenilerinin de açılmasına izin vermemiştir (Uygun 2003: 113-114).

Saltanatı da öğretim birliğini sağlamak istemiş, ancak bunu başaramamış ve aksine bu konuda bir ikilik ortaya çıkmıştı. Bu ikilik eğitim ve öğretim birliği açısından çok zararlı sonuçların ortaya çıkmasına neden oldu. Bir ülkenin bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü bir eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirir. Bu ise duygu ve düşünce birliği ile dayanışma amaçlarını tamamen yok eder. Kanun teklifimizin kabulü durumunda Türkiye Cumhuriyetinde bütün bilim irfan kurumlarının bağlı olacakları tek makam Maarif Vekâleti olacaktır. Böylece bütün okullarda bundan böyle Cumhuriyetin irfan politikasından sorumlu ve öğretimimizi duygu ve düşünce birliği çerçevesinde ilerletmekle görevli olan Maarif Vekâleti tek bir eğitim politikası uygulayacaktır. Teklifimizin bugün hemen ve öncelikle görüşülerek kanunlaşmasını rica ederiz.

²⁵ Osmanlı Devleti’nden devralınan mirasa bakıldığında medrese ve mekteplerin sekiz ayrı kaynaktan beslenip yönetildiği düşünüldüğünde Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkarılmasının ne kadar isabetli bir karar olduğu anlaşılmaktadır (Can, 2006: 40). Ancak Hatemi’ye göre Tevhid-i Tedrisat Kanununun getirdiği düzenlemeler, eğitimin devlet eline geçmesi anlamını taşımamaktadır. Yüzyıllardır devletin kontrolünde olan dinî eğitimin geçici zaman için dondurulmasıdır. Nitekim daha sonra İmam-Hatip yetiştiren okulların açılmasını devletin bir tavizi olarak değerlendirmek doğru değildir. Tam tersine, aksi olsaydı devletin tavizi söz konusu olurdu. Türkiye’de din eğitimi devlet yönetimi, geleneklere uygundur. Laiklik ilkesini ileri sürerek bu eğitimi grupların, cemaatlerin kurslarına bırakmak kadar laik devleti zedeleyecek bir karar düşünülemez (Hatemi, 1998: 91).

Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabul edilmesinden 3 gün sonra Maarif Vekilliğine getirilen Vasıf Bey de İstanbul'daki incelemeleri sonunda, *Cumhuriyetin dini tesir ve müdahalelere, Hristiyanlık eğitimine asla izin vermeyeceğini* (Özkan, 2006: 204) ifade etmiş, dolayısıyla döneminin eğitim politikasını açıkça belirtmişti. Nitekim 1924'ten itibaren azınlık ve yabancı okullarda dini propaganda yasaklanarak tüm okullar devletin gözetim ve denetimine alınmıştır (Uygun 2003: 118). Bu sayede Kilise okullarındaki İsa heykelleri, Meryem Ana ikonları ve Osmanlı tuğraları, Cumhuriyet döneminde yerini Atatürk'ün portrelerine ve Türk bayrağına bırakmıştır. Önceden Tanrıya veya Sultana bağlılığı anımsatan portreler tamamen kaldırılmıştır (Meşeci, 2007: 215). Ayrıca yabancı dilde öğretim yaparak, genellikle sömürge ülkelerinde yaygın olan ve tümüyle yabancı kültürleri Türk insanına aşlamayı amaçlayan “misyoner okulları”, Milli Eğitim Bakanlığı'nın gözetim ve denetimi altına girmiştir. Azınlık okullarının ders programına da tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve Türkçe dersleri konulmuştur (Özkan, 2006: 83).

Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulünden sonra Türkiye Cumhuriyeti devleti yabancı okullara dair bazı genelgeler yayınlayarak istenmeyen faaliyette bulunulmasına engel olmaya çalışmıştır. Bunlardan ilki 1925 yılının Eylül ayında çıkarılmıştır (Kılıç, 2005: 337). Bu genelgeye göre hiçbir okulda, derslerde veya ders dışında Türk ve Türkler aleyhine bir ifade kullanılmayacak, Türklerin dününü ve bugününü kötüleyen, Türk ve Türk Devleti aleyhine yazılmış kitap bulundurulmayacaktı. Bunun yanı sıra ders kitaplarında ve duvar panolarında Türk tarihi ve coğrafyasına dair yanlış bilgi bulunmayacak, Türk toprakları hiçbir ülkenin parçası olarak gösterilmeyecekti. Ayrıca ders kitaplarında başka devletlerin propagandası bulunmayacak; bütün yabancı okullarda, haftada en az beş saat Türk Dili, Türk Tarihi ve Coğrafyası okutulacak, Türk Dili, Türk Tarihi ve Coğrafyası öğretmenleri Türk olacak ve Maarif Vekâletince seçilecekti (BCA. 180.9.0.0.4.24.1). Son olarak okullarda her türlü dini propagandanın yapılması yasaktı ve okullarda dini sembol bulundurulmayacaktı (Sezer, 1999: 31–32).

1925 genelgesi yabancı devletlerin tepkisini çekti. Zira Fransızlar dini simge ve işaretleri, Hz. İsa'nın çarmıha gerili resim ve heykellerini kendi okullarından kaldırmayacaklarını deklere etti. Bunun üzerine Türk hükümeti bazı Fransız ve Amerikan okullarının kapatılmasına karar verdi. Bu arada Fransa, okullarının yeniden

açılması için Türk hükümetine bir nota verdi. Türk Hükümeti ise bu okulların laik bir tarzda öğretim yapmazlarsa kapatılacaklarını bildirdi.²⁶

Yabancı okulların bu tür faaliyetlerinin engellenmesi hususuna çok önem veren Maarif Vekâleti, 1925 yılında yabancı okullardaki Türkçe ve Tarih-Coğrafya öğretmenlerine verilen ücretleri de yakından takip etmişti. Bu okullardaki müdürler imtihana tabi tutulmuş, yabancı ve azınlık okullarında ders veren Türk öğretmenleriyle yakından ilgilenilmişti (BCA. 180.9.0.0.19.99.1; Demirel, 2009: 61; Ergün, 1982: 59).

1925 yılında eğitim alanında yürürlüğe giren bir başka önemli hukuki düzenleme, 677 Sayılı *Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Seddine ve Türbedarlar ile Bazı Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun* idi. 30 Kasım 1925'te kabul edilen ve 13 Aralık 1925 günlü Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren kanun Tevhid-i Tedrisat Kanununun mütemmim cüzü gibiydi.

20 Aralık 1925 tarihinde Maarif Vekili olan Mustafa Necati Bey, bakanlık görevine geldikten sonra, bakanlığın genel durumunu incelemiş ve neler yapılması gerektiğini tespit etmişti. Bu nedenle 1926, eğitimde bir planlama ve düzenleme yılı oldu (Özkan, 2006: 93-94) ve bu durumdan yabancı okullar da nasibini aldı. Nitekim Maarif Vekâleti, maarif idarelerine gönderdiği 16 maddelik tamimle yabancı okulların uymaları gereken kuralları bir kez daha hatırlattı ve konuya ne denli önem verdiğini gösterdi (Demirel, 2009: 61). 1925-1926 eğitim öğretim yılının tam ortasında, 9 Şubat 1926 tarihinde çıkarılan genelgeyle yabancı okulların durumu şu şekilde düzenlenmişti:

- 1- Ecnebi Mekteplerinin ruhsatnameleri iyice tetkik edildikten sonra tahdit olunacaktır. Şimdi mevcut ruhsatnamelerle ve Mekatibi Hususiye Talimatnamesi ahkâmına göre çalışabilirler ve bu şartları tecavüzlerine katiyen mani olmalısınız.
- 2- Bilumum Ecnebi Mektepleri Türkçe ve Türk Tarih ve Coğrafyası muallimlerini şimdilik vekâleten tayin edeceğinden 26 Eylül 1341 tarihli tamim mucibince şeraiti haiz muallimlerin vesikaları iyice tetkik edildikten sonra vekâlete gönderilmelidir. İnha edilecek muallimlerin öz Türk olmaları ve milli duygu ile mütehasıs bulunmaları lazımdır.
- 3- Bazı Ecnebi Mekteplerin alat ve levazımatı dersiyeleri ile kayıt işleri, sıra ve yazı tahtası gibi zaruri eşyaları bile yoktur. Teftişiniz neticesinde bunları şimdiye kadar ikmal etmedikleri tahakkuk eden mekteplerin bu vaziyette tedrisatına müsaade edilmeyecek ve derhal Vekaletle bildirilerek bunlar hakkında vekaletten emir istenecektir.
- 4- Bazı Ecnebi Mekteplerinin az ücret veren fakir talebeyi süfli hizmetlerde kullandıkları esefle haber alınmıştır. Şiddetle men olunacaktır.

²⁶ Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı okullar siyaseti şu şekilde ifade edilmişti: *Bütün okullar mezhep yönünden tarafsız olacak ve derslerde milli duygulara da yer verilecektir. Türk okullarına uygulanan prosedür yabancı okullar için de geçerlidir. Bu konu Türkiye'nin içişlerini ilgilendiren bir mesele olduğundan yabancı hükümetlerin protestoları asla dikkate alınmayacaktır* (Sezer, 1999: 22).

- 5- Mektepteki kuyudatın Türkçe tutulması emir olunduğu halde maalesef hala buna riayet edilmediği görülmüştür. Bu cihetin katiyetle temini, aksi takdirde mekteplerin seddedilmek üzere vekaletle bildirilmesi lazımdır.
- 6- Ecnebi Mekteplerin bazılarında Mekatibi Hususiye Talimatnamesi görülmemekte ve verildiği halde bililtizam gösterilmemektedir. Kendilerine makbuz mukabilinde tevdi ve her teftişte bu Talimatnamenin aranması icap eder. Talimatname ahkamına ademi vukufun hiç bir zaman mazeret teşkil edemeyeceği kat'i olarak tebliğ edilmelidir.
- 7- Ecnebi Mekteplerinde Türkçe ve Türk Tarih ve Coğrafyasından başka Mektep İdaresinin müsaadesiyle ders deruhte eden Türk muallimlerinin de tetkiki ahvali Maarif Vekâletine aittir. Bu kabil muallimlere hüviyetleri tetkik edildikten sonra müsaade verilir.
- 8- Bilumum Ecnebi Mekteplerinin en mutena bir yerine Türkiye Reisi cumhurunun 80X66 ebadında olmak üzere bir fotoğrafları asılacaktır.
- 9- Mekteplerde nezaket ve intizam hususu dikkatle takip olunmalıdır.
- 10- Bazı Ecnebi Mektepleri kiliselerine hariçten bazı eşhasın ibadet maksadıyla girdikleri haber alınmıştır. Bunun derhal meni ile tekerrürü halinde vekaletle bildirilmelidir.
- 11- Bazı Mekteplerde tamim hilafına kitaplar arasında dini propaganda yapmak için Azize resimleri görülmüştür. Bunların derhal kaldırılması lazımdır. Kiliseden başka yerde salıp takamazlar. Hilafı emir harekette bulunan müdür ve muallimlerin vazifelerine derhal nihayet verilecektir.
- 12- Ecnebi Mekteplerin Tali Kısımlarını Müfettişi Umumiler, Maarif Müdür ve Memurları teftiş ederler. İlk Ecnebi Mekteplerini İlk Tedrisat Müfettişleri Maarif Müfettişi Umumisinden alacakları program mucibinde teftiş edecekler ve raporlarını müfettişi umumi ile Maarif İdaresine verilmek üzere iki nüsha olarak tanzim edeceklerdir.
- 13- Maarif İdarelerinin dikkatsizlikleri yüzünden evvelce seddedilmiş olan Ecnebi Mekteplerinin gizli olarak tedrisata devam ettikleri esefle haber alınmıştır. Bu gibi gizli tedrisatta bulunan mektepler haber alındığı takdirde oranın Maarif Müdür ve memurları meslekten katiyen ihraç edilmek suretiyle tecziye edileceklerdir.
- 14- Türk Ekalliyet Mekteplerindeki muallimlerin hüviyetlerinin, ehliyetlerinin, şahadetnamelerinin ve sair vesaiki lazıminin tetkiki Maarif İdarelerine aittir. Hususi Mektepler Talimatnamesinin ahkâmına muvafık olmayanları kabul etmeyiniz.
- 15- Maarif Müdür veya memurları Ekalliyet Türk Mekteplerini bizzat teftiş edecekler veya İlk Tedrisat Müfettişleri vasıtasıyla murakabeye tabi tutacaklardır.
- 16- Bu tamimin ciddiyetle tatbikini rica ederken, arkadaşlarımin hususatı salifede ihmal ve en ufak bir noktada bile müsamaha etmeyeceklerini kuvvetle ümit ediyorum. (Ergin, 1977: 2086-2088).

Türkiye Cumhuriyeti ayrıca, yabancı okulların her yönüyle denetlenebilmesi için, bu okulların eskiden gelen uygulamalarına bütünüyle son verdi. Mesela yabancılara ait okullarda okuyan son sınıf öğrencilerinin, elçilik binalarında sınava girmesi yasaklandı (Özkan, 2006: 206). Bundan sonra öğrenciler, okullarda sınava girecek ve Maarif Müfettişleri de sınavlarda hazır bulunacaktı. Diğer taraftan zeki ve başarılı öğrencilere bazı ödüller veriliyor ve bu ödüllerin üzerinde yabancı devletlerin bayrağı veya onu çağrıştıran simgeler bulunuyordu. Maarif Vekâleti bunu da yasakladı. 1926 yılında devletin belirlediği resmi tatil günlerinin, yabancı okullarda görevli Türk öğretmenler ve Türk öğrenciler için de geçerli olması kararlaştırıldı (Demirel, 2009: 61).

1.7. YABANCI UZMANLARIN TÜRK EĞİTİMİ HAKKINDAKİ RAPORLARI

Cumhuriyetin ilanından sonra eğitime ilişkin düzenleme çalışmaları çerçevesinde Türkiye'ye birçok yabancı eğitimci çağrılmış ve bu uzmanlardan Türk eğitiminin aksayan yönleri ve yapılması gerekenler konusunda çalışmalar yapması istenmiştir (Filiz, 2005: 63). İlk olarak Columbia Üniversitesi öğretim üyelerinden eğitim bilimci John Dewey 1924'te Türkiye'ye gelerek eğitimle ilgili iki rapor sunmuştur. Sonrasında 1925 yılında Almanya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Müşaviri Kühne, teknik eğitime ilişkin rapor hazırlamıştır. 1927 yılında Belçika teknik eğitim uzmanlarından Omer Buyse ve 1930'lu yıllarda İsviçreli Prof. Albert Mache, Amerikan Mis Parker, Walker D. Hines, Brehon Somervell, O. F. Gardner gibi isimler de Türk eğitimi hakkında yaptıkları çalışmaları Maarif Vekâletine sunmuşlardır (BCA. 180.9.0.0.29.157.6; Dewey, 1939: V).

Söz konusu raporlar Cumhuriyet Türkiye'si'nin millî eğitim hedeflerinin neler olması gerektiği konusunda fikir vermekteydi. Özellikle Dewey'in raporu; öğrencilerin hayat ve çevre ile sürekli olarak bağlantısının olması gerektiği, ortaöğretimden mezun olan bir öğrencinin üniversiteye gidemese de bir mesleğe hazırlanmasının önemini vurguluyordu. Dewey, girişimci öğrenciler yetiştirilerek tüm vatandaşların ülke gelişimine katkı sağlaması gerektiği düşüncesindeydi. *“En önemli iş, öğretmenlik mesleğinin düzeltilip iyileştirilmesidir. Okulun temeli öğretmendir. Öğretmenler nasıl olursa okullar da öyle olur”* sözleriyle öğretmenlere verdiği önemi ortaya koymuştu. Ayrıca Dewey, hazırladığı raporda öğretmenlerin maaşlarının süratle iyileştirilmesini, hukuki statülerinin belirlenmesini, özellikle köy öğretmenlerine lojman temin edilmesi ve öğretmen yetiştirmek için yeni okullar açılması gerektiğini ifade etmiştir (Filiz, 2005: 64; Özkan, 2006: 208).

Dewey'den sonra, Alman Kühne 1925 Ekim ayı başlarında Türkiye'ye gelerek meslek okullarında incelemelerde bulundu. Ankara, Eskişehir, Bursa, İzmir ve İstanbul'daki meslek okullarında ve Hayat Mekteplerinde incelemeler yapan Kühne, hazırlamış olduğu raporda, mesleki eğitimde, ilkökul öğretmenlerinin öğrencileri pratik hayata göre eğitmelerinin ve meslek seçimine yönlendirmelerinin önemine değinmişti. Ayrıca teknisyen, makine inşaat ve süsleme sanatları gibi okulların açılmasının

gerektiğini belirtmiş, İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi'nin ıslah edilmesinin şart olduğunu ifade etmiştir. Kühne, ticaret okulları ve ev idareciliği okullarının geliştirilerek mesleki eğitim yöneticiliğinin kurulmasını önermiştir. Bununla birlikte Kühne de Dewey gibi öğretmenlerin daha etkili çalışmaları için sosyal durumlarının iyileştirilmesini savunmuş, ancak bakanlık Kühne'nin raporunun uygulanabilir olmadığını düşünmüş ve önem vermemiştir (Özkan, 2006: 208).

1927'de ise aslen Mısırlı olan, teknik eğitim uzmanı Omer Buyse Türkiye'ye gelerek yeni açılacak teknik okullar hakkında raporlar hazırladı (Alp, 2009: 34). Buyse'nin 1927 yılında hazırladığı rapor, Talim Terbiye Dairesi'nce incelendi ve uygulanması yolunda karar alındı. Aynı yıl öğretime başlamak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde ticaret, sanat ve meslek okulları açılarak Buyse'nin verdiği raporu aynen uygulamak Maarif Vekâletinin birinci görevi olarak tayin edildi (Özkan, 2006: 210).

1927 yılında Dewey'in önerilerine göre teşkil edilen Mektep Mimarisi Bürosu'nun başına, Avusturyalı Ernst Arnold Egli getirildi. 1930'dan itibaren İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalışmaya başlayan, 1932 yılından itibaren de Akademinin Mimari Şubesi Müdürü olan Egli'ye göre (Özkan, 2006: 210) İstanbul'da görülen binalar okul değil, ikametgâhtı. Oysaki çağdaş okul binası basit ve şehir dışında olmalı, yeni yapılacak okul binalarında bu esaslara dikkat edilmeliydi. Ayrıca Egli ülkedeki pek çok ilkokul ve orta dereceli okulun yanı sıra Konservatuvar binası, İsmet Paşa Kız Enstitüsü gibi birçok önemli eğitim kurumunun plânlarını da yapmıştır.

Eğitim Reformları döneminde Türkiye'ye gelen önemli yabancı uzmanlardan biri de İsviçreli Prof. Dr. Albert Malche idi (Özkan, 2006: 211). Ancak gelen yabancı uzmanlardan hiçbiri yabancı okullar veya azınlık okulları konusuna girmemiş, değerlendirmelerini eğitimin genel ilkeleri üzerinden yapmışlardır.

1.8. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE MAARİF VEKÂLETİ

TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılmasından on gün sonra 2 Mayıs 1920 tarih ve 3 sayılı Kanunla kurulan ve 11 vekâletten oluşan İcra Vekilleri Heyeti'nde Maarif Vekâleti de bulunmaktaydı. İstanbul Hükümetinde bulunan Maarif Nezareti ise 1923 yılında kaldırıldı. Cumhuriyetin ilanından sonra Maarif Vekâleti merkez teşkilatında İlk

Tedrisat Müdürlüğü, Orta Tedrisat Müdürlüğü, Hars (Kültür) Müdürlüğü, Sicil ve İstatistik Müdürlüğü birimlerine Müsteşarlık, Yüksek Öğretim Dairesi, Teftiş Heyeti, Telif ve Tercüme Dairesi, Özel Kalem ve Evrak Dairesi birimleri eklenmişti. Taşra teşkilatı da Maarif Müdürlükleri ve Maarif Memurlukları olarak düzenlenmişti.

Cumhuriyet döneminde bakanlık, 1923-1935 yılları arasında *Maarif Vekâleti* adıyla faaliyette bulundu. 1920-1929 yılları arasında Maarif Vekilliği ve Maarif Vekâleti Müsteşarlığı görevinde bulunan kişiler ve görevde kaldıkları tarihler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. 1920-1929 yılları arasında Maarif Vekilliği ve Maarif Vekâleti Müsteşarlığı²⁷ Görevinde Bulunan Kişiler ve Görevde Kaldıkları Tarihler

<i>Adı-Soyadı</i>	<i>Görevi</i>	<i>Görev Yaptığı Dönem</i>
<i>Rıza Nur</i>	Maarif Vekili	04.05.1920 - 13.12.1920
<i>Hamdullah Suphi (Tanrıöver)</i>	Maarif Vekili	14.12.1920 - 20.11.1921
<i>Mehmet Vehbi (Bolak)</i>	Maarif Vekili	20.11.1921 - 05.11.1922
<i>İsmail Safa (Özler)</i>	Maarif Vekili	05.11.1922 - 06.03.1924
<i>Hüseyin Vasıf (Çınar)</i>	Maarif Vekili	06.03.1924 - 22.11.1924
<i>Şükrü (Saraçoğlu)</i>	Maarif Vekili	22.11.1924 - 03.03.1925
<i>Hamdullah Suphi (Tanrıöver)</i>	Maarif Vekili	03.03.1925 - 19.12.1925
<i>Mustafa Necati (Uğural)</i>	Maarif Vekili	20.12.1925 - 01.01.1929
<i>Samih Rifat (Yalınzgil)</i>	Maarif Vekâleti Müsteşarı	15.03.1922 - 01.10.1923
<i>Mustafa Şefik (Yüreklî)</i>	Maarif Vekâleti Müsteşarı	01.10.1923 - 31.03.1924
<i>Prof. Mehmet Fuad Köprülü</i>	Maarif Vekâleti Müsteşarı	01.04.1924 - 13.11.1924
<i>Nafî Atuf (Kansu)</i>	Maarif Vekâleti Müsteşarı	20.11.1924 - 13.11.1927
<i>Kemal Zaim (Sunel)</i>	Maarif Vekâleti Müsteşarı	13.11.1927 - 18.12.1929

Öte yandan Maarif Vekâletinin bütçesi oransal olarak oldukça düşük düzeylerde kalmıştır.²⁸ Milli Mücadele yıllarının zor şartlarında kamu harcamaları için yıllık bütçe hazırlanamamış; altı aylık geçici bütçeler hazırlanma yoluna gidilmiştir. Benzer süreç 1923 yılı için de geçerlidir (Ayvaz ve Şahin, 2014: 306). 1920 yılında 63.018.357

²⁷ Maarif Vekâleti Müsteşarlığı 1922 yılında kurulmuştur.

²⁸ Bu çalışmada, 1925-1926 eğitim öğretim yılına dair personel maaşları, bina değeri, öğrencilerden alınan ücret gibi parasal değerler geçmektedir. Söz konusu değerlerin, yaklaşık olarak bugünkü karşılıklarını bulmak için 11’le çarpmamız gerekmektedir: Şevket Pamuk’un, *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler, 1469-1998* isimli eserinin 32 ve 33. sayfalarında verilen fiyat endeksleri dikkate alındığında 1926 yılında bir liranın bugünkü yaklaşık değeri 11 liraydı.

liradan oluşan toplam gider bütçesinin yalnızca 577.061 liralık kısmı (yüzde 0,91) Maarif Vekâleti bütçesi olarak ayrılmıştı. Bu oran 1921 yılında % 0,61'e, 1922'de ise % 0.42'ye kadar düşmüştü (Güneş, 2009: 365). Millî Mücadele sonrası Maarif Vekâleti bütçesinin, toplam gider bütçesi içindeki payı giderek yükselmiştir. Buna göre 1923 yılında 112.673.579 liraya yükselen toplam gider bütçesinin 2.753.461 lirasını (yüzde 2,44) Maarif Vekâleti bütçesi oluşturuyordu. Bu oran 1924 yılında % 4,4'e yükselmiş, Maarif Vekâletinin bütçe payı 1925 yılında % 3,9 ve 1926 yılında da % 3,6 olarak gerçekleşmiştir (Ayvaz ve Şahin, 2014: 306).

İKİNCİ BÖLÜM

1925-1926 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINDA YABANCI OKULLAR

Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancı okullardan söz edebilmek için 19. yüzyılı beklemek gerekir. Çünkü o tarihe kadar Osmanlı topraklarında açılan okullar din/mezhep temelli olmuş, bu okulların fiilen yabancı ülkelerin himayesine girmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Osmanlı toprakları üzerinde önce gayrimüslim toplulukların açtığı ve giderek yabancı devletlerin himayesi altına giren ve zamanla doğrudan yabancı devletler tarafından açılan okullar ecnebi (yabancı) okul olarak adlandırılmaktadır (Haydaroğlu, 2002: 181).

İstanbul'un 1453 yılında Türklere geçmesinden sonra Latin kiliseleri, kilise yanlarındaki küçük okullarla Latin çocuklarının öğretimini üstlenmişlerdi. Az sayıdaki bu okullar işlevleri bakımından önem taşımamaktaydı. Programları din dersleri ile okuma ve yazmadan ibaretti (Ergin, 1977: 769). Ancak sonraki yıllarda, özellikle de Tanzimat'la birlikte Osmanlı genelinde birçok yabancı okul açıldı. 1869'da çıkarılan Maarif Nizamnamesinin 129. maddesine göre yabancı okulların ruhsatsız çalışması mümkün değildi. Buna rağmen birçok okul, ancak 1880'ler ve 1990'larda ruhsat almıştı ve devletin ciddi bir müdahalesine de rastlanmamıştı. Okulların ruhsatsız olarak faaliyetlerini sürdürmesine rağmen Maarif Salnamelerinde eğitim kurumları arasında yer alması, Osmanlı Devletinin bu okullara göz yumduğunu göstermektedir (Ortaylı, 1981: 88). Ayrıca bu okullar, Osmanlının eğitim kurumlarından farklı eğitim öğretim teknikleri kullanmaktaydı. Okulların programlarında, kendi dinleri ve dilleri, tarih, coğrafya, aritmetik, geometri, fizik ve tabii bilimler, müzik, yabancı dil gibi dersler yer alıyordu (Bilim, 1998, 261).

19. yüzyılın ikinci yarısında 72 Fransız Okulu, 83 İngiliz Okulu, 465 Amerikan Okulu, 7 Avusturya Okulu, 7 Alman Okulu, 24 İtalyan Okulu, 44 Rus Okulu (Beyrut'ta), 2 İran Okulu, 3 Yunan Okulu (İzmir'de) bulunmaktaydı (Bozkurt, 2007: 57). Bu sayı birinci bölümde de belirtildiği gibi Birinci Dünya Savaşı öncesi iki binleri aşmıştı. Üstelik ruhsatsız çalışan binlerce yabancı okul bulunmaktaydı.1925 yılına

gelindiğinde ise yabancı okulların sayısının 37’si Fransız Okulu olmak üzere 76’ya düştüğü görülmektedir.²⁹

Tablo 2’de 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı okul sayısı ile bu okullardaki öğretmen ve öğrenci sayıları verilmiştir. Görüldüğü gibi cumhuriyet döneminde uygulanan politikalar bu okulların aleyhine olmuştur.

Tablo 2. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Okullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları³⁰

Yabancı Ülke	Okul Sayısı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Fransa	37	176	190	366	2.243	2.488	4.731
İtalya	17	75	56	131	676	1.068	1.744
ABD	10	109	126	235	984	1.172	2.156
Bulgaristan	4	6	20	26	156	171	327
İngiltere	2	17	7	24	181	237	418
Avusturya	2	14	12	26	137	150	287
Almanya	1	6	12	18	96	134	230
Sırbistan	1	1	4	5	22	38	60
İran	1	-	9	9	-	119	119
Diğer ³¹	1	-	5	5	-	31	31
Toplam	76	404	441	845	4.495	5.608	10.103

2.1. FRANSIZ OKULLARI

Osmanlı topraklarında ve dolayısıyla İstanbul’da bulunan Katolik öğretim kurumlarının büyük bir çoğunluğu Fransız misyonerleri tarafından açılmıştır (Polvan, 1952: 126). Fransızlar, Osmanlı İmparatorluğu’nun uluslararası ve ticari anlamdaki gücünün yanı sıra Türk dilinin ve kültürünün zenginliğine de ilgi duymuşlardır. Bu amaçla Venedik Cumhuriyeti Doğu Dilleri Oğlanları Okulunu (1551) örnek alan Fransız Hükümeti 1669’da İstanbul’da Doğu Dilleri Oğlanları okulunu kurmuştur.

²⁹ 1946 yılında Türkiye’de yabancı öğretim kurumlarının sayısı 26’sı okul, 4’ü dershane toplam 30 idi. Bu sayı Cumhuriyet Türkiye’si’nin ilk yıllarında 100’den, Osmanlı İmparatorluğu’nda ise 1000’den fazlaydı. Yabancı okul sayısının binden yüze gerilemesi Osmanlı’nın dağılmasından kaynaklanmıştı. 100 küsurdan 30’a inmesi ise Cumhuriyet dönemi milli eğitim politikaları yüzündendi (Polvan, 1952: XI).

³⁰ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç ders yılı başındaki durumu yansıtmaktadır.

³¹ 1924’te İstanbul’da açılan Aksaray Sanayi Mektebi, Maarif Vekaleti kayıtlarında Ecnebi Mektepler arasında sayılmaktadır. Ancak hangi yabancı ülkenin okulu olduğuna dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Doğu Dilleri Oğlanları Okulu,³² Fransız uyruklu öğrencilerine küçük yaşlardan itibaren İstanbul’da Türk dili ve kültürünü öğretiyor, öğrenciler de ilerleyen yıllarda uluslararası ilişkilerde diplomat ve çevirmen olarak önemli görevler alıyordu (Ağıldere, 2010: 793).

Sonraki yıllarda sayıları giderek artan Fransız okullarından kaçak olanlar bile bu çalışmanın birinci bölümünde değinilen 1901 *Midilli* Olayı sonrasında meşruiyetlerini kazanmışlardı. Fransız okullarının sayısı Midilli Olayı sonrasında olağanüstü artmış, 1897 yılında 59’u iptidai, 40’ı rüşdi ve 28’i idadi olmak üzere toplam 127 okulu bulunan Fransızların 1904 yılında okul sayısı 858’e yükselmişti (Eryılmaz, 1996: 181). 18 Aralık 1913 tarihinde Osmanlı Hükümeti adına Sait Halim Paşa ile Fransa’yı temsil eden Büyükelçi Maurice Bompard arasında imzalanan “uzlaşma” ise Osmanlı’da faaliyette bulunan Fransız himayesindeki okulların hukuksal durumlarını iyice güçlendirmişti. Üç maddeden oluşan bu uzlaşmanın birinci maddesi Osmanlıdaki Fransız öğretim, hayır ve din kurumlarına, ikinci maddesi Fransızlar hakkında uygulanacak muameleye, üçüncü maddesi Fransız mahmisi sıfatıyla Tunuslu ve Faslılara verilecek ayrıcalık ve muafiyetlere ilişkindi. Uzlaşma metninin ekinde verilen listede yazılı tüm Fransız okulları Osmanlı tarafından resmen tanınmış oluyordu.³³

Ancak Uzlaşma hükümlerinin uygulanması çok uzun sürmemiş, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra İtilaf Devletleri’ne ait okullar kapatılmıştı. Fransız eğitim kurumlarının yeniden açılabilmesi için Birinci Dünya Savaşının bitmesini ve Mondros Mütarekesi’ni beklemek gerekmiştir. Mondros’la birlikte Fransız okullarının bir kısmı geri açılrsa da Lozan Antlaşması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve sonrasında ilan edilen genelgeler, Fransız okullarına darbe vurmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yabancı okullarla ilgili çıkarılan genelgelerin yabancı okulların kapanmasına yol açacak süreci hızlandırması, Fransız hükümetini harekete geçirdi. Özellikle İzmir’deki Fransız okulları genelgeye uymadıkları için kapatılırken Fransa ve Türkiye arasında ilişkiler gerginleşti. Örneğin Fransa, “Papaz mektepleri”nin savunmasını yaparken Türkiye’den maddi ve manevi hukuki şartlara

³² Bu okullar Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi tarihinin yapı taşlarını oluşturmaktadır (Ağıldere, 2010: 792).

³³ “*Fransa himayesi tahtında bulunup melfuf listede münderiç olan Fransa müessese-i tedrisiye-i Hayriye veya mezhebiyesine usulen itası lazım gelen feramin-i âliye re’sen ve meccanen ita kılınacaktır*” (Polvan, 1952: 127).

uymasını istemişti (Bozkurt, 2007: 65). Ancak Türkiye, gerek Tevhid-i Tedrisat Kanunundan gerekse yabancı okullar için çıkardığı genelgelerden geri adım atmadı.

Tablo 3. Fransız Okullarının Sayısı (1904-1925)

Yer Adı ³⁴	Okul Sayısı	
	1904	1925
Adana	25	
Amasya	9	
Ankara	9	
Aydın	3	
Bursa	5	
Çanakkale	6	1
Diyarbakır	8	
Edirne	8	1
Elazığ	8	
Erzurum	5	
Eskişehir	6	
Gaziantep	4	
Giresun	1	
Hakkari	6	
Hatay	9	
Mersin	7	
İstanbul	79	24
İzmir	37	7
Kayseri	7	
İzmit	2	
Konya	2	2
Malatya	5	
Manisa	5	
Mardin	3	
Kahramanmaraş	2	
Muğla	1	
Nevşehir	1	
Adapazarı	1	
Samsun	2	
Siirt	8	
Sivas	8	
Tokat	4	
Trabzon	3	
Şanlıurfa	4	
Uşak	1	
Van	9	
Zonguldak	2	2
Kilis	1	
Şırnak (Cizre)	3	
TOPLAM	309	37

³⁴ Tabloda yer alan yıllar arasında gerek idari taksimat farklılıkları, gerek bazı vilayetlerin Osmanlı'nın elinden çıkması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan yerlerde okul sayıları verilirken, tezin hazırlandığı yıldaki idari taksimat esas alınmıştır.

Tablo 3. (Devam) Fransız Okullarının Sayısı (1904-1925)

Türkiye Cumhuriyeti Sınırları Dışında	1904	1925
Beyrut	143	
Lübnan ve Suriye Kıyısı	27	
Suriye	100	
Halep	57	
Selanik	6	
Rodos/Midilli/Sakız/Sisam	12	
Kudüs	74	
Bağdat	16	
Basra	9	
Musul	31	
Mısır	94	
TOPLAM	569	-
GENEL TOPLAM	878	37

Kaynak: (BOA. Y. PRK. MF. 4/55, İhs. M. 1928: 212-235).

Tablo 4. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Fransız Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları³⁵

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Galata Fransız Sen Benua	3	24	27	-	443	443
Sen Benua Kız	17	1	18	209	-	209
Feriköy Sen Jan Dark	-	16	16	-	74	74
Sen Mişel Erkek	-	16	16	-	353	353
Sen Lui Erkek	-	12	12	-	61	61
Haydarpaşa Sen Lui	-	9	9	-	143	143
Kadıköy Sen Jozef	-	44	44	-	492	492
Kumkapı Asomsion	2	9	11	-	27	27
Sen Jan Baptist	-	9	9	-	50	50
Pangaltı Sen Espiri Kız	9	-	9	115	-	115
Pangaltı Sen Espiri Erkek	-	7	7	-	145	145
Üsküdar Fransız	-	6	6	-	56	56
Galata Sen Piyer	-	4	4	-	76	76
Yeşilköy Sakrakor	-	3	3	-	29	29
Kadıköy Notrdam de Sion	20	-	20	132	-	132
Pangaltı Notrdam de Sion	32	1	33	309	-	309
Haydarpaşa Sen Öfemi	13	1	14	225	-	225
Kumkapı Sen Jan Dark	11	1	12	227	-	227
Tophane Sen Jozef	9	-	9	205	-	205
Fenerbahçe Sen İrene	2	-	2	35	-	35
Feriköy Notr Dam DöLurt	7	-	7	95	4	99

³⁵ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Bebek Sen Jozef	7	-	7	82	17	99
Şişli Lape Ondiyalto	3	-	3	45	1	46
Asomsion Fransız	-	3	3	-	38	38
Edirne Karaağaç Fransız	3	2	5	16	9	25
İzmir Alaybey Fransız	4	-	4	32	34	66
Alsancak Fransız Erkek	-	13	13	-	234	234
Buca Fransız Kız	3	-	3	21	27	48
Bornova Fransız Kız	4	-	4	53	-	53
Karşıyaka Fransız Kız	8	2	10	199	-	199
Karşıyaka Fransız Erkek	-	4	4	-	107	107
Gündoğdu Fransız Kız	6	-	6	122	-	122
Zonguldak Fransız Erkek	4	1	5	-	35	35
Zonguldak Fransız Kız	4	-	4	32	-	32
Konya Fransız Erkek	-	2	2	-	26	26
Konya Fransız Kız	5	-	5	58	-	58
Çanakkale Fransız	?	?	?	31	7	38
Toplam	176	190	366	2.243	2.488	4.731

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplam 37 Fransız Okulu vardı. Bu okulların 24’ü İstanbul’da, 7’si İzmir’de, 2’si Konya’da, 2’si Zonguldak’ta, 1’i Edirne’de ve 1’i de Çanakkale’deydi. Söz konusu Fransız okullarına ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

İstanbul Galata Fransız Sen Benua Mektebi (Saint-Benoit Erkek Mektebi): Osmanlı Döneminde İstanbul’da kurulan ilk Fransız öğretim kurumudur. Okulun kurucuları olan Cizvid Misyonerleri³⁶ 8 Kasım 1583’te İstanbul’a gelmişler, birkaç gün Fransız büyükelçisi M.D. Germiny ve Venedik Balyozu Morosini tarafından misafir edildikten sonra Galata’da Saint Benoit Kilise ve Manastırına yerleştirilmişlerdir. Adı geçen Cizvid Misyonerleri 18 Kasım 1583’te okulu açmışlardır (Polvan, 1952: 145; Günay, 2006: 197; Şişman, 2006: 121).

Saint Benoit Mektebi, Osmanlı İmparatorluğunda yalnız Fransız Misyoner Üretim Faaliyetinin değil, aynı zamanda bütün yabancı öğretimin de başlangıcıdır (Büyükkarcı, 1999: 150). Gerçi İstanbul’un fethinden hemen sonra İstanbul’da Latin Kiliselerinin yanında açılmış bazı okullar vardı. Ama bunları sınırlı amaçları olan küçük kilise okulları olarak değerlendirmek gerekir (Polvan, 1952: 146). Programları din dersleri ile okuma ve yazmadan ibaret olan bu okulların işlevleri bakımından önem

³⁶ İtalyan Père Mancinelli, Marsilyalı Père Honoré Case, Raguzalı Père Maurice Timpanizza, Marsilyalı Frère Martin, Grek soyundan Frère François.

taşımadığı söylenebilir. Nitekim çocuklar “pater”lerini yani esas Hıristiyan duasını dahi bilmiyorlardı (Ergin, 1977: II-769).

Saint Benoit’ın kurucusu 5 Cizvid Misyonerinden Père Mancinelli’nin Avrupa’ya dönmesi, diğer dördünün de o sırada İstanbul’da baş gösteren bulaşıcı bir hastalığa tutularak ölmeleri üzerine okul kapandı ve 1609’a kadar kapalı kaldı (Polvan, 1952: 147). 20 Eylül 1609’da Fransa Kralı IV. Henri’nin talimatıyla İstanbul’a 5 kişilik tamamı Fransızlardan oluşan ikinci bir Cizvid Misyoner Grubu³⁷ geldi ve 1586’dan beri kapalı olan okulu açtılar. Saint Benoit Okulu, Cizvid Tarikatının kaldırıldığı 1773 yılından sonra Lazariste Misyonerlerine geçti (Günay, 2006: 197).

Saint Benoit’da 1803-1812 yılları arasında 60, 1840’da 80, 1840-1866’da 140 öğrenci öğrenim görmekteydi.³⁸ Öğrenci sayısı 1892’ye gelindiğinde 150’ye ulaşmıştı. Bu 150 öğrencinin 30’u Fransız, 18’i İtalyan, 26’sı Yunan, 10’u Avusturyalı, 7’si Alman, 6’sı İngiliz, 8’i diğer milletlerden; 9’u Reaya, 27’si Ermeni, 3’ü Gürcü, 5’i Arnavut, 1’i Bulgar milliyetlerindendi. Aynı öğrenciler din bakımından şöyle ayrılıyorlardı: 102 Katolik, 41 Ortodoks, 1 Protestan, 4 Musevi, 2 Müslüman (Polvan, 1952: 165). Öğrenci sayısı 1896’da 250’yi, 1902 yılında da 300’ü geçecek, ancak 1911-12 eğitim yılında 226’ya gerileyecekti. Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla 1914 yılında kapanan okul³⁹, 1918 Mondros Mütarekesinden sonra eski yerinde yani Galata Lüleci Hendek sokağında açılmıştı (Polvan, 1952: 166).

1925-1926 ders yılında Saint Benoit Erkek Mektebi lise düzeyinde eğitim veriyordu. O yıllarda okulun kurucu temsilcisi olan Jol Larek, aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yapıyordu. 3 kat, 35 odadan oluşan okul binasının yapı malzemesi olarak taş/tuğla kullanılmıştı ve bina 1843 yılında tamamlanmıştı. En son tadilatı 1925-1926 eğitim yılı sırasında geçiren okul binası şahsa aitti (İhs.M., 1928: 232). Söz konusu öğretim yılında dans salonu ve konferans salonu bulunmayan okulda jimnastik salonu ve müzik odası mevcuttu. Saint Benoit Mektebi’nin İstanbul’un en köklü yabancı eğitim kurumu olması okulun demirbaş eşyalarına yansımıştı. 1925-1926 eğitim yılında okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri fazlasıyla mevcuttu. Okul

³⁷ P.P. Canillac, Frégate, Levesque, Gobin, F. Claude.

³⁸ Mutlu (2005: 217)’ye göre okul, 1810 yılında kurulmuştu ve Beyoğlu’nda Kemeraltı Frenk Kilisesi içinde faaliyet göstermekteydi.

³⁹ Okulun kapanması sonrasında yapılan incelemelerde okul binasında telsiz ve telgraf gibi cihazlar bulunmuştu (BOA. HR. SYS. 2186/86).

içinde müze ve kütüphane⁴⁰ bulunuyordu. Spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanları yeterli düzeydeydi (İhs.M., 1928: 235).

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında Saint Benoit Mektebi'nin 11 sınıfında 443 erkek öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde nakil, tayin, kendi isteği gibi sebeplerle 52 öğrenci okuldan ayrılırken, 1 öğrenci vefat etmiş, 2 öğrencinin de aldıkları ceza nedeniyle okulla ilişkisi kesilmişti. Ayrıca sene boyunca okula 20 öğrenci kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). 1926 yılında yalnızca 1 öğrencinin mezun olduğu okulun ara sınıflarındaki başarı oranı ise vasatın biraz üzerindeydi: Yılsonu sınavlarında 337 öğrenci sınıfını geçerken 70 öğrenci sınıfta kalmıştı. Diğer taraftan tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde ticaretle uğraşanlar ile devlet memurları çoğunlukta idi. Velilerin 80'i tüccar, 60'ı devlet memuru, 26'sı servet sahibi, 42'si de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225).

11'i Müslüman 16'sı Katolik toplam 27 öğretmenin (24 Erkek, 3 Kadın) görev yaptığı Saint Benoit Mektebindeki öğretmenlerin yaşları, diğer okullara göre daha yüksek seviyede idi: 40 yaşın altında 10 öğretmen görev yaparken, 40 yaşın üstünde 17 öğretmen istihdam ediliyordu (İhs.M., 1928: 213). Öğretmenlerin maaşları da okulun tecrübeye verdiği önemin bir başka göstergesiydi: 9 öğretmen maaş almadan fahri olarak çalışıyordu, diğer 18 öğretmenin tamamı ise 3001 kuruş üstünde maaş alıyordu. Ayrıca 8 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 24.504 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyalleri için 17.945 lira masraf yapılmıştı. Fakir çocuklara yapılan yardım ise 9.618 lirayı buluyordu. Ders senesi boyunca okulun öğrencilerden aldığı ücret 52.115 lira idi.

Eğitim öğretime sonraki yıllarda Özel Saint Benoit Fransız Lisesi (Baş, 2013: 154) adıyla devam eden okul⁴¹ zaman zaman misyoner faaliyet yürütmekle suçlanmıştı (Güngör, 2012: 51). Okulun, Türk hükümetinin eğitim sistemini de, uluslararası güvenliğini de tehlikeye soktuğu ifade edilmişti. Okul içinde 1953 yılında yaşanan bir yaralama olayı, bu iddialar hakkında fikir vermektedir (Güngör, 2012: 51):

⁴⁰ 1964 yılında basılan Özel Okullar Rehberine göre 1963 yılında okulun kütüphanesindeki zenginlik devam etmekteydi. Okulun kütüphanesinde sadece yabancı dilde 12.000 eser bulunmaktaydı (ÖOR, 1964:160).

⁴¹ 2004-2005 yılında 490'ı kız, 380'i erkek 870 öğrenci eğitim görmekteydi (Şişman, 2006: 124). Bu çalışmanın hazırlandığı 2015-2016 eğitim yılında da 500'ü kız, 900 öğrenciye, toplam 105 öğretmen eğitim vermekteydi.

“Dün sabah Dimitri Elefteryadis isimli otuz beş yaşlarından bir adam Galata Lülecihendek caddesindeki Sen Benua Lisesi’ne gelerek müdire Anna Huber’in odasına girmiş, müdireye Sen Benua’dan mezun olan ve halihazırda aynı lisede muallim muavini bulunan Anastasia Elefteryadis’ten bahsederek ‘siz benim kardeşimin dinini değiştirmek, onu Katolik yapmak istiyorsunuz. Buna hakkınız yoktur, herkes dininde serbesttir’ demiş ve sonra tabancasını çekerek müdire ve onu müdafaa etmek isteyen Mari Sofikamen’i yaralamıştır.”

Ancak, bazı eserlerde, bu görüşün tam aksi de iddia edilmiştir. Cumhuriyet dönemindeki laik eğitim felsefesinin bu okulu da doğrudan etkilediği, nitekim okulla ilgili bir araştırma yazısında bu okula 1956 yılında giren gazeteci yazar Tufan Türeç’in, okul yönetici ve öğretmenlerinin birçoğunun papaz olmalarına rağmen Hıristiyanlık propagandasının zerresinin yapılmadığı, Ramazan aylarında öğrencilere sahur yemeği çıkarıldığını anlattığı belirtilmektedir (Hürriyet, 24 Nisan 2005).

Sen Benua Kız Mektebi (Saint-Benoit Kız Mektebi): Osmanlı Döneminde İstanbul’da kurulan ilk Fransız öğretim kurumu Saint Benoit Mektebi bünyesinde 1839 yılında açılan Saint Benoit Kız Mektebi, ilkokul düzeyinde eğitim veriyordu. Kurucusunun Fille de la Charite (ÖOR, 1964: 161; Vahapoğlu, 1997: 108), kurucu temsilcisinin 1925-1926 eğitim öğretim yılında Sör Cryogol’ün olduğu okulun müdürlüğünü Sör Detobel yapıyordu. 3 kat ve 25 odadan oluşan okul binası Fransız Sefaretine aitti ve taş (tuğla-beton) bina idi. 1836 yılında tamamlanan bina, en son tadilatı 1925-1926 eğitim yılı sırasında geçirmişti (İhs.M., 1928: 232). Söz konusu öğretim yılında dans salonu ve konferans salonu bulunmayan okulda jimnastik salonu⁴² ve müzik odası mevcuttu. Okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri sınırlı düzeyde idi. Müze ve kütüphanenin bulunmadığı okulda⁴³, spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanları da az miktarda idi (İhs.M., 1928: 235). Okulda bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

6’sı Müslüman 12’si Katolik toplam 18 öğretmenin (1 Erkek, 17 Kadın) görev yaptığı Saint Benoit Kız Mektebindeki öğretmenlerin yaşları, değişik yaş gruplarına dengeli dağılmıştı. 5 öğretmen 18-30 yaş aralığında, 6 öğretmen ise 31-40 yaş arasındaydı. Diğer 7 öğretmen 40 yaşın üstündeydi. Öğretmenlerin maaşları da düşük

⁴² 1955 yılında binanın jimnastik salonu ve yemekhanesi ihtiyaca binaen genişletilmiştir (BCA.131-2.30.18.1.2.140.65.9).

⁴³ 1964 yılında basılan Özel Okullar Rehberine göre 1963 yılına gelindiğinde okulda bir kütüphane oluşmuştu. Bu kütüphanede Türkçe 845, yabancı dilde 860 olmak üzere toplam 1.705 eser bulunmaktaydı (ÖOR, 1964:160).

düzeydeydi: 5 öğretmen 0-600 kuruş arası maaş alırken, 2 öğretmenin aylık maaşı 601 kuruş 1.000 kuruş arasındaydı. Fahri olarak çalıştığı belirtilmesine rağmen 11 öğretmene 1.001-2.000 kuruş arası ödeme yapılıyordu (İhs.M., 1928: 213-214). Ayrıca 2 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 3.207 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyalleri için 9.939 lira masraf yapılmıştı. Okulun geliri ise 13.206 liraydı. Bu paranın büyük kısmını (11.440 lira) öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında Saint Benoit Kız Mektebi'nin 6 sınıfında 209 kız öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde nakil, tayin, kendi isteği gibi sebeplerle 55 öğrenci okuldan ayrılırken, 15 yeni öğrenci kayıt yaptırdı. 1926 yılında 24 öğrencinin mezun olduğu okulun ara sınıflarındaki başarı oranı ise Erkek Lisesinde olduğu gibi vasatın biraz üzerindeydi: Yılsonu sınavlarında 162 öğrenci sınıfını geçerken 70 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 221). Diğer taraftan tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde tüccar, esnaf ve devlet memurları çoğunlukta idi. Velilerin 21'i çiftçi, 65'i tüccar, 44'ü esnaf, 31'i işçi, 44'ü devlet memuru ve 51'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225).

Eğitim faaliyetlerine sonraki yıllarda Saint Benoit Kız Ortaokulu ismiyle devam eden okulda 1963 yılında 538 kız öğrenci öğrenim görmekteydi. Okulda istihdam edilen öğretmen sayısı ise 36'ya ulaşmıştı (ÖÖR, 1964:160). Görüldüğü gibi okulun öğretmen ve öğrenci sayıları 1926'dan 1963'e geçen süre içinde yüzde yüzün üzerinde bir artış göstermişti.

Feriköy Sen Jan Dark Mektebi (Saint Jeanne d'Arc Mektebi): 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren bir başka Fransız okulu Saint Jeanne d'Arc Mektebi idi. Frérler⁴⁴ tarafından 1896 yılında (Vahapoğlu, 1997: 168), St. Jean Chrysostome de Frères de la Doctrin Chrétienne Mektebi ismiyle açılan (Mutlu, 2005: 214) okulun fermanı 5 Şubat 1907 tarihinde II. Abdülhamit tarafından verildi (Polvan,

⁴⁴ Fransızcası *Frères des Écoles Chrétiennes*, İngilizcesi *Brothers of the Christian Schools* olarak bilinen bu cemaat 1680 senesinde Fransa'da Rens'te, Jan Batist dö la Sal isimli çok zengin bir rahip tarafından kurulmuştur (Ergin, 1977: 778). Frérler 'puritan katolik' olan Port Royal'in kurucuları Jansenistlerle ya da diğer cemaatlerle bağlantılı değildir. Daha çok Reims'teki vakıf okullarıyla ilişkilidir. Frérler'in rahip olmadığı, laik oldukları, bir Fréri kilise kürsüsünde Hıristiyan Cemaati'nin ayinini yönetirken görmenin söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Oysa Cizvit ve Lazaristler din adamıdır, ruhban sınıfına mensuptur (Meşeci, 2007: 185). Buna rağmen Frér kavramı, Osmanlı'da yabancılara ait okullarda görevli papazlar için kullanılıyordu.

1952: 204). 1912 yılında öğrenci sayısı 180'e ulaşan⁴⁵ okul, Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı kalmış, 1921'de de Saint Jeanne d'Arc Mektebi adını almıştı (Polvan, 1952: 206).

1925-1926 ders yılında okulun müdürlüğünü Frér Josefman yapmaktaydı. 3 kat, 40 odadan oluşan okulun binası 1921 yılında tamamlanmıştı ve yapı malzemesi taş (tuğla-beton) idi. 1908 yılında faaliyete geçen okulda 1926 yılında dans salonu ve jimnastik salonu bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 232). Ancak, konferans salonu ve müzik odası mevcuttu. Okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri sınırlı düzeyde idi. Müze, beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanlarının bulunmadığı okulda ihtiyaca cevap veren bir kütüphane kurulmuştu (İhs.M., 1928: 235). Diğer taraftan okulda bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 ders yılında 5'i Müslüman 11'i Katolik toplam 16 erkek öğretmenin görev yaptığı Saint Jeanne d'Arc Mektebi'ndeki öğretmenlerin yaşları, değişik yaş gruplarına dengeli dağılmıştı. 7 öğretmen 18-30 yaş aralığında, 5 öğretmen ise 31-40 yaş arasındaydı. Diğer 4 öğretmen 40 yaşın üstündeydi. Öğretmenlerin 11'inin maaş almaksızın gönüllü olarak çalıştığı okulda, 5 öğretmen de 3.001-6.000 kuruş arası aylık ücretle istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 213-214). Ayrıca 4 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 5.640 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve ders materyalleri için 2.770 lira masraf yapılmıştı. Bu masrafın 1.500 lirasını fakir çocuklara yapılan yardım oluşturuyordu. Söz konusu ders yılında öğrencilerden alınan ücret 2.900 liraydı, okulun toplam geliri bundan ibaretti.

Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okulun 1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, 8 sınıfta 74 erkek öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 5 öğrencinin aldıkları ceza nedeniyle okulla ilişkileri kesilirken, 2 öğrenci de kendi isteğiyle okuldan ayrılmıştı (İhs.M., 1928: 221). 1926 yılında 1 mezun veren okulda yılsonu sınavlarında 41 öğrenci sınıfını geçmişti. Diğer taraftan öğrenci babalarının meslekleri sağlıklı şekilde tespit edilememiş, belirlenen 34 velinin 1'inin işçi, 2'sinin mebus, 31'inin de diğer mesleklerden olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 225).

⁴⁵ Bu öğrencilerin 30'u Müslümandı (Polvan, 1952: 206).

Sen Mişel Erkek Mektebi (Saint Michel Erkek Mektebi): 1870 yılında Frèrler Enstitüsü tarafından, Beyoğlu Pera Ağahamamı sokağında, St. Michel de Frères de la Doctrin Chrétienne Mektebi adıyla Demi-Pensionnat (yemekli-gündüzlü, ücretli-yatısız) olarak açılmıştı (Vahapoğlu, 1997: 168; Mutlu, 2005: 215). Okul, kolej ismini 1886 yılında aldı.⁴⁶ Başlangıcında 33 öğrencisi olan ve mütevazı bir eğitim kurumu özelliği taşıyan Saint Michel Erkek Mektebi'nin öğrenci sayısı zamanla artmış, 1893 yılında 93'ü (Şişman, 2006: 117), 1912'de 252'yi⁴⁷, 1913'te 300'ü ve 1914'te 350'yi⁴⁸ bulmuştu (Polvan, 1952: 200-201). Birinci Dünya Savaşı nedeniyle 1914'te kapanan okul, 1918'de Mondros Mütarekesinden sonra yeniden açıldı ve sınıf ilaveleriyle 1922'de lise haline getirildi (Polvan, 1952: 202).

Saint Michel Erkek Mektebi'nin 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi, aynı zamanda okul müdürü olan Bino Nevase Antuan idi. Bu Fransız Okulu, eğitime, 1870 yılında yapımı tamamlanan yarım kârgir bir binada devam ediyordu. Bina 3 kat ve 24 odadan oluşuyordu ve 1925-1926 ders yılı içinde tadilattan geçmişti. Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretim için gerekli fiziki yapıya fazla sahip değildi (İhs.M., 1928: 232). Saint Michel Erkek Mektebi'nin dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okulun idari eşyası, ders araç-gereçleri ve kütüphanesi ise sınırlı düzeyde idi.⁴⁹ Spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanlarının bulunmadığı okulda bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya da mevcut değildi.

1925-1926 ders yılında 3'ü Türk ve Müslüman 13'ü diğer milletlerden ve dinlerden toplam 16 erkek öğretmenin görev yaptığı Saint Michel Erkek Mektebindeki öğretmenlerin yaş ortalaması, dönemin diğer okullarına göre daha yüksekti. Okulların büyük çoğunluğunda en fazla öğretmenin bulunduğu 18-30 yaş diliminde Saint Michel'de hiçbir öğretmenin bulunmaması dikkat çekiciydi: Öğretmenlerin 3'ü 31-40 yaş arasında, 10'u 41-50 yaş aralığında, 3'ü de 51 yaşın üstündeydi (İhs.M., 1928: 213). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (13 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak

⁴⁶ İhsaiyat Mecmuası, okulun açılış tarihini 1886 yılı olarak belirtmektedir (İhs.M., 1928: 232). 1964 yılında yayımlanan Özel Okullar Rehberi'nde ise okulun kuruluş tarihi 1870, kurucusu da Institut des Ecoles Chrétiennes olarak gösterilmiştir (ÖOR, 1964:164).

⁴⁷ Öğrencilerden 27'si Müslümandı (Polvan, 1952: 202).

⁴⁸ 1913-1914 ders yılında okulda dokuz sınıf bulunmaktaydı (Polvan, 1952: 202).

⁴⁹ 1963-1964 ders yılında 23 öğretmenin 265 erkek öğrenciye eğitim verdiği okulun kütüphanesinde 1.155'i Türkçe, 3.550'si yabancı dilde toplam 4.705 eser bulunmaktaydı (ÖOR, 1964:164).

çalışıyor, 3 öğretmen 3.001-6.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu. Ayrıca 3 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 3.300 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve ders materyalleri için 5.200 lira masraf yapılmıştı. Bu masrafın 2.000 lirasını fakir çocuklara yapılan yardım oluşturuyordu. Söz konusu ders yılında öğrencilerden alınan ücret 25.000 liraydı, okulun toplam geliri bundan ibaretti.

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, Saint Michel Erkek Mektebi'nin 11 sınıfında 353 erkek öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 5 öğrenci okuldan ayrılırken, sene sonunda 11 öğrenci mezun olmuştu. Saint Michel Erkek Mektebi'nin yılsonu sınavlarında başarı oranı oldukça yüksekti: sınava giren 337 öğrencinin tümü sınıflarını geçmişti (İhs.M., 1928: 222). Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerinde devlet memurları başı çekiyordu. 139 veli devlet memuruyken, 8 öğrenci velisi çiftçi, 57'si tüccar, 90'ı esnaf ve 54'ü diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225).

Saint Michel Erkek Mektebi sonraki yıllarda yabancı okullarla ilgili mevzuata aykırı hareket etmekle suçlanmıştır. Okulu teftiş eden Kültür Bakanlığı⁵⁰ müfettişi, 4 Mayıs 1938 tarihinde bakanlığa yazmış olduğu raporda “Beden Eğitimi derslerinde Fransız bayraklarıyla hareketler yaptırıldığı, öğrencilerin kültür derslerinde geri kaldığı, Türk öğretmenlere yeterli derecede saygı gösterilmediği” şeklindeki şikayetleri bildirmişti (Arığ, 2014:70). Okul, Şişli Abide-i Hürriyet Caddesindeki binasında eğitim öğretime devam etmektedir (Baş, 2013: 158).

Sen Lui Erkek Mektebi (Saint Louis Erkek Mektebi): 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren bir başka ecnebi okulu, Fransızlara ait Saint Louis Erkek Mektebiydi.⁵¹ Okul, 4 Eylül 1882'de Beyoğlu Saint Louis Manastırında kuruldu (Polvan, 1952: 152). Okulun amacı Capucin'lerin doğudaki misyoner heyetlerine yerlilerden rahip yetiştirmektir. 1912 yılına gelindiğinde okulun 32'si yatılı 57 öğrencisi vardı. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı nedeniyle okul kapanmış, binası da

⁵⁰ Maarif Vekâleti (Millî Eğitim Bakanlığı), 1935-1941 yılları arasında Kültür Bakanlığı ismiyle faaliyette bulunmuştur.

⁵¹ İhsaiyat Mecmuası (1928: 232), Polvan (1952: 153) ve Arığ'a (2014: 90) göre bu okul, St. Louis Şark Ruhban Okulu (Séminaire oriental de Saint-Louis)'dur. Şişman (2006: 117-118) ise okulun Capucins Rahiplerinin doğudaki ilk müessesesi olan St. Lois Koleji (Collège de Saint Louis) olduğunu ifade etmektedir.

Darüleytam'a⁵² tahsis edilmişti (BOA. MF. MKT. 1203/30). Ancak 1918'de mütareke sonrası okul yeniden açıldı ve binası da okula iade edildi (Polvan, 1952: 153).

1925-1926 ders senesinde okulun kurucu temsilcisi aynı zamanda Saint Michel Erkek Mektebi'nin de kurucu temsilcisi olan Bino Nevase Antuan'dı. Ortaöğretim düzeyinde gece eğitimi veren okulun müdürü Per Herve idi. Bu Fransız Okulu, eğitime 1889 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu. Bina 3 kat ve 9 odadan oluşuyordu ve son olarak 1922 yılında tadilatın geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretim için gerekli fiziki yapıya fazla sahip değildi: Saint Louis Erkek Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri ise sınırlı düzeyde idi (İhs.M., 1928: 235). Spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanlarının bulunmadığı okulda bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya da mevcut değildi.

1925-1926 ders yılında 2'si Müslüman 10'u Katolik toplam 12 erkek öğretmenin görev yaptığı Saint Louis Erkek Mektebinde öğretmenler farklı yaş gruplarındandı: 4 öğretmen 18-30 yaş diliminde, 4'ü 41-50 yaş aralığında, 4'ü de 51 yaşın üstündeydi. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (9 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, 3 öğretmen de 3.001-6.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Ayrıca 6 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 1.680 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve ders materyalleri için 8.720 lira masraf yapılmıştı. Bu masrafın 4.470 lirasını fakir çocuklara yapılan yardım oluşturuyordu. Söz konusu ders yılında okulun toplam geliri 18.500 lirayı buluyordu, bunun 9.500 lirası öğrencilerden alınan ücret idi.

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, Saint Louis Erkek Mektebi'nin 6 sınıfında 61 erkek öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 2'si aldıkları ceza nedeniyle toplam 5 öğrenci okuldan ayrılırken, 6 öğrenci de sene içinde okula kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). Sene sonunda 5 öğrencinin mezun olduğu Saint Louis Erkek Mektebi'nin yılsonu sınavlarında 38 öğrenci sınıfını geçerken, 19 öğrenci ipka kalmıştı. Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerinde devlet memurları başı

⁵² *Yetimler yurdu, yetimhane* anlamına gelen Darüleytam, Balkan Savaşları ve 1. Dünya Savaşında kimsesiz kalan çocukları barındırmak ve meslek edindirmek amacıyla kurulan müesseselerdir.

çekiyordu. 39 veli devlet memuruyken, 5 öğrenci velisi işçi ve 18'i diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225).

Haydarpaşa Sen Lui Mektebi (Haydarpaşa Saint Louis Mektebi): 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da "Saint Louis" ismiyle faaliyet gösteren bir başka Fransız okulu Frérlerin müessisi olduğu ve 1898 yılından beri faaliyette olan Haydarpaşa Saint Louis Mektebi'ydi⁵³ (Ergin, 1940: 637; Polvan, 1952: 195; Vahapoğlu, 1997: 168). Okulun ismi bazı kaynaklarda Haydarpaşa İlkokulu olarak da geçmektedir (Polvan, 1952: 195). Okulun açılmasından sonra Frères des Écoles Chrétiennes rahipleri, masrafı kendileri tarafından verilmek suretiyle Kadıköy Osmanağa mahallesinde Haydarpaşa Karakolhane sokağındaki arsa üzerine ilkokul inşaatı yapmak için ruhsat istemiş, 28 Recep 1327 tarihli (15 Ağustos 1909) fermanla ruhsat verilmişti (Polvan, 1952: 196). Okulun, 25 metre boyunda, 34 metre genişliğinde, 27 metre yüksekliğinde ve elli üç bin kuruş kıymetinde (1909 fiyatlarıyla) betonarme binasının yapımı 1910 yılında tamamlandı (Polvan, 1952: 196) ve okul bu binayı kullanmaya başladı. Bina 4 kat ve 27 odadan oluşuyordu ve Frérler Cemiyetine aitti (İhs.M., 1928: 232). Okulun, açıldıktan üç ay sonra öğrenci sayısı 65'e ulaşmıştı. Bu sayı, 1910 yılında 165'e, 1914'te de 185'e yükselmişti. 1914-1918 yılları arasında kapalı kalan okulun 1921 yılındaki öğrenci sayısı 258 idi (Şişman, 2006:131).

1925-1926 ders yılında Frérler Cemiyetinin kurucu temsilcisi olduğu ilköğretim düzeyinde eğitim veren okulun müdürlüğünü Frér Ovie yapmaktaydı. Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre Saint Louis Erkek Mektebinde olduğu gibi Haydarpaşa Saint Louis Mektebinde de fiziki yapı ve demirbaş eşya sıkıntısı yaşanıyordu: 1926 yılında Haydarpaşa Saint Louis Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri ise sınırlı düzeyde idi (İhs.M., 1928: 235). Spor ve beden eğitimine ait eşya ile kütüphanenin ve müze eşyasının bulunmadığı okulda el işlerine ait eşya da mevcut değildi.

1925-1926 ders yılında 2'si Müslüman 7'si Katolik toplam 9 erkek öğretmenin görev yaptığı Haydarpaşa Saint Louis Mektebinde öğretmenlerin yaşları, yabancı okullar öğretmenlerinin oldukça üzerindediydi: 18-30 yaş diliminde hiçbir öğretmen

⁵³ İhsaiyat Mecmuasına göre okulun açılış tarihi 1906 yılıdır.

görev yapmazken, 1 öğretmen 31-40 yaş diliminde, 4 öğretmen 41-50 yaş aralığında yer almaktaydı. 4 öğretmenin yaşı ise 51'den fazlaydı. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (7 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer 2 öğretmen de 601-1.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Ayrıca 1 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 2.214 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve ders materyalleri için 3.872 lira masraf yapılmış, öğrencilerden alınan 6.500 liralık ücret okulun gelir hanesine yazılmıştı.

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, Haydarpaşa Saint Louis Mektebi'nin 6 sınıfında 143 erkek öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 31 öğrenci okuldan ayrılırken, 39 öğrenci de sene içinde okula kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). Sene sonunda 5 öğrencisini mezun veren Haydarpaşa Saint Louis Mektebi'nin yılsonu sınavlarında 138 öğrenci sınıfını geçerken, 7 öğrenci ipka kalmıştı. Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerinde dengeli bir dağılım göze çarpıyordu: 9 öğrencinin babası çiftçi, 15'inin tüccar, 23'ünün esnaf, 12'sinin işçi, 21'inin devlet memuru ve 71'inin de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225).

Kadıköy Sen Jozef Mektebi (Kadıköy Saint Joseph Mektebi): 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren bir başka ecnebi okulu, Fransızlara ait Saint Joseph Mektebiydi. 1863 yılında Frérelere Kadıköy'de aldığı araziye (Polvan, 1952: 182), Henri Goetelman (Fr. Oliver) tarafından kurulan okul, 1870 yılında faaliyete geçmişti (ÖOR, 1964:162). Okulun, 1878'de 160, 1889'da 215, 1899'da 300, 1904'te 224, 1905'te 473, 1912'de de 269'u Müslüman olmak üzere 693 öğrencisi vardı (Şişman, 2006: 132). Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı kalan okul⁵⁴ (BOA. MF. MKT. 1203/46), Mondros Mütarekesinden sonra yeniden açıldı.

1925 yılında ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okulun kurucu temsilcisi Sosyete Devrezofol idi, müdürlüğünü ise Frér Janpos yapmaktaydı. Eğitime 1870 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu. Bina 2 kat ve 100 odadan oluşuyordu ve son olarak 1925 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Simetrik özellikleriyle dikkat çeken binanın kuzey kanatlarında çatı arası katlar da bulunmaktaydı (Baş, 2013: 96).

⁵⁴ Okulun kapatılmasının ardından okuldaki uygun eşyalar Darüleytam'a nakledilmiştir (BOA. MF. MKT. 1203/76).

Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretime uygun fiziki yapıya sahipti: Saint Joseph Mektebinde jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunuyordu. Okulun idari eşyası, ders materyalleri, müze eşyası ve kütüphanesi⁵⁵ yeterli düzeyde idi. Spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanların kısmen bulunduğu okulda (İhs.M., 1928: 235) bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi.

1925-1926 ders yılında 30'u Katolik, 11'i Müslüman, 2'si Musevi, 1'i de Ortodoks toplam 44 erkek öğretmenin görev yaptığı Saint Joseph Mektebinde öğretmenler genç denilebilecek yaş gruplarındandı: 17 öğretmen 18-30 yaş, 12 öğretmen 31-40 yaş, 9 öğretmen 41-50 yaş ve 6 öğretmen de 51-60 yaş arasındaydı. Diğer taraftan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (36 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer 8 öğretmen ise 601-1.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 44 öğretmenin yanı sıra okulda 30 da hademe istihdam edilmişti. Okulun bütün bu çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 21.134 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 150.221 liraya ulaşmıştı. Bunun 8.635 lirası tamirat, 1.743 lirası tesisat, 4.976 lirası yakacak, 26.549 lirası fakir çocuklara yardım, 8.215 lirası ders materyalleri için harcanmış, 72.467 lira tahmin edilemeyen giderler ve 27.636 lira diğer giderler olmuştu. Söz konusu ders yılında okulun toplam geliri 178.684 lirayı buluyordu, bunun 178.174 lirası öğrencilerden alınan ücret, 500 lirası da diğer varidat idi.

Gece ve gündüz eğitimin verildiği Saint Joseph Mektebi'nde 1923 yılında 824 olan öğrenci sayısı (Şişman, 2006: 132), 1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, 492'ye düşmüştü. Okulda 11 sınıf bulunmaktaydı (İhs.M. 1928: 225). Diğer taraftan, ders yılı içinde 34 öğrencinin kayıt yaptırdığı Saint Joseph Mektebinde sene sonunda 5 öğrenci derslerini tamamlayarak mezun olmuştu. Yılsonu sınavlarında öğrencilerin başarısı ise oldukça yüksek seviyede idi: 504 öğrenci sınıfını geçerken yalnızca 17 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 222-223). Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerinde devlet memurları ve tacirler başı çekiyordu. 227 veli devlet memuruyken, 128 öğrenci velisi tüccar, 43'ü çiftçi, 35'i esnaf, 17'si işçi, 15'i servet sahibi, 3'ü mebus ve 58'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225).

⁵⁵ 1963-64 eğitim öğretim yılında okulun kütüphanesindeki zenginlik devam ediyordu. Okulda 3.084'ü Türkçe, 5.411'i yabancı dilde olmak üzere toplam 8.495 kitap bulunmaktaydı (ÖOR, 1964:162).

Sonraki yıllarda Saint Joseph Fransız Erkek Lisesi adıyla faaliyete devam eden okulda 1963 yılında 800 öğrenci öğrenim görmekteydi.⁵⁶ Aynı yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı 50'ye ulaşmıştı (ÖOR, 1964:162). Görüldüğü gibi 1925'ten 1963 yılına kadar geçen 38 yılda öğretmen sayısında fazla bir artış olmazken, öğrenci sayısı 2 katına çıkmıştı. Okul, 2015 yılında İstanbul Özel Saint Joseph Fransız Lisesi adıyla eğitime devam etmektedir (Baş, 2013: 94).

Kumkapı Asompsion Mektebi (Kumkapı Assomption Mektebi): İstanbul Kumkapı'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir diğer Fransız okulu Assomption Rahibeleri tarafından 1883 yılında açılmış olan Kumkapı Assomption Mektebi'ydi (Vahapoğlu, 1997: 169). Kumkapı Çadırcıahmet mahallesindeki bu okulda, 1892 yılında 115 öğrenci öğrenim görmekteydi (Polvan, 1952: 222). 1912 yılına gelindiğinde ise okulun öğrenci sayısı 93'ü Müslüman olmak⁵⁷ üzere 132'ye yükselmışti. Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı olan okul, Mondros Mütarekesi sonrasında yeniden açılmıştı (Polvan, 1952: 223).

Kumkapı Assomption Mektebi'nin 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Sen Paskan, müdürü ise Kalama Ozeh idi. 1882 yılında faaliyete geçen okul, eğitime 1880 yılında yapımı tamamlanan yarım kârgir bir binada devam ediyordu. Bina 3 kat ve 13 odadan oluşuyordu ve son olarak 1923 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretim için gerekli fiziki yapıya fazla sahip değildi: Kumkapı Assomption Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, spor ve beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235).

Kumkapı Assomption Mektebinde 1925-1926 ders yılında 7'si Katolik, 4'ü Müslüman 11 öğretmen (9 Erkek 2 Kadın) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş, 3'ü 31-40 yaş, 7'si de 41-50 yaş arasındaydı. Diğer taraftan öğretmenlerin 5'i maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 2'si 10-20 lira, 1'i 20-30 lira,

⁵⁶ Erken cumhuriyet döneminin önemli eğitimcisi Mahir İz, *Yılların İzi* isimli hatıratında Haydarpaşa Lisesi öğretmenliği yaptığı yıllarda ücret karşılığı ek ders verdiği *Sen Jozef Koleji*'nde yaşadıklarından da söz eder. Anılarında, sınıflardaki öğrenci sayısının 25'i aşmadığını; okulun çok kuvvetli disiplini ve mükemmel müzesi, laboratuvarları olduğunu belirtir (İz, 1990: 311-312).

⁵⁷ Şişman (2006: 126), okuldaki Müslüman öğrenci sayısını 64 olarak vermektedir.

3'ü de 30-60 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda 2 de hademe çalışıyordu. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 3.269 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 13.475 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 7.079 lira idi. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Gündüz eğitim verilen Kumkapı Assomption Mektebi'nin 5 erkek sınıfında 27 öğrencisi bulunuyordu, bu öğrencilerin tamamı sene sonu sınavlarında başarılı olmuş ve bir üst sınıfa geçmişlerdi (İhs.M., 1928: 223). Baba mesleklerine bakıldığında ise 1 velinin tüccar, 5 velinin işçi, 8 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Sen Jan Baptist Mektebi (Saint Jean Baptiste Mektebi): 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Fransızlara ait bir diğer yabancı okul, Saint Jean Baptiste Mektebi idi. Okul, Taksim'de Parmakkapı Koyun Sokağında açılmıştı. Her ne kadar İhsaiyat Mecmuasında okulun 1886 yılında faaliyete geçmiş olduğu ifade edilse de (İhs.M., 1928: 232), okulun daha eski tarihlere dayandığı söylenebilir. Nitekim Frérelere Beyoğlu semtinde ilk açtıkları okullardan olan St. Jean Baptiste Mektebi'nin 1870'deki Beyoğlu yangınından sonra öğretime yatisız olarak devam ettiği bilinmektedir (Polvan, 1952: 198-199). Şişman da (2006: 116) okulun 1836'da Galata'da kurulduğunu, 1851'de Yüksek Kaldırım'da Dominicain cemiyetine taşındığını ve hemen ardından da İmam Sokağı'na nakledildiğini ifade etmektedir. Ayrıca Şişman (2006: 116), 1870 yangınından sonra okulun 1875 yılında Radolpe Sokağında tekrar açıldığını, nihayetinde 1886'da binalarının yapılmasıyla Küçük Parmak'taki yerine döndüğünü belirtmektedir.

1892 yılında okula devam eden 246 öğrenciden 144'ü Latin, 14'ü Katolik Ermeni, 86'sı Ortodoks Rum ve 2'si Gregoryen Ermeni idi (Polvan, 1952: 199). Okul, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla Osmanlı Hükümeti tarafından kapatılmış, 1918 Mütarekesinden sonra da altı sınıflı yatisız bir erkek okulu olarak yeniden açılmıştı (Polvan, 1952: 199).

Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılındaki kurucu temsilcisi Rahipler Cemiyeti'ydi. Okulun müdürlüğünü ise Frér Fransua yapıyordu. İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, eğitime 1885 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla/beton) bir binada

devam ediyordu. Bina 2 kat ve 18 odadan oluşuyordu ve son olarak 1900 yılında tadilatın geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretim için gerekli fiziki yapıyı taşıyamıyordu: Saint Jean Baptiste Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, spor ve beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235).

Saint Jean Baptiste Mektebinde 1925-1926 ders yılında 5'i Katolik, 4'ü Müslüman 9 erkek öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş, 3'ü 31-40 yaş, 3'ü 41-50 yaş, 2'si de 51-60 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan öğretmenlerin 5'i maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 1'i 10-20 lira, 2'si 20-30 lira, 1'i de 30-60 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda 1 de hademe çalışıyordu. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 18.960 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 6.843 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 5.997 lira idi. Bu gelirin 5.136 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Saint Jean Baptiste Mektebi'nin 5 erkek sınıfında 50 öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi zarfında 4 öğrenci okuldan ayrılırken, 6 öğrenci de yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). 5 öğrencinin mezun olduğu okulda, sene sonu sınavlarında 29 öğrenci sınıfını geçerken, 17 öğrenci sınıfta kalmıştı. Baba mesleklerine bakıldığında ise 2 velinin tüccar, 8 velinin esnaf, 7 velinin işçi, 4 velinin devlet memuru, 7 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Pangaltı Sen Espiri Kız Mektebi (Saint Esprit Kız Mektebi): 1871 yılında faaliyete geçen Saint Esprit Kız Mektebi (Écoles du Saint-Esprit), 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim seviyesinde faaliyet gösteren Fransızlara ait başka bir yabancı okuldu (Vahapoğlu, 1997: 168). Okulun bütün masrafları Papalık Propaganda Dairesinin İstanbul Papa Vekilliği emrine verdiği ödenekle karşılanıyordu (Polvan, 1952: 211). 1893 yılına gelindiğinde okulda 4 rahibe öğretmen, 213 öğrenciye eğitim veriyordu. O yıl bütün öğrenciler Fransızca'yı konuşmaktaydı. Onlara Fransız

tarihi ve edebiyatı de öğretilmekteydi. Ayrıca zorunlu olan Türkçe dersi, laik⁵⁸ bir öğretmen tarafından verilmekteydi (Şişman, 2006: 110). 1912’de de okulun 141 öğrencisi vardı.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında biçki-dikiş ve ev işleri öğreten bir kuruma dönüşen okul, Mütarekeden sonra yeniden faaliyete geçti (Polvan, 1952: 211). Okulun, 1925-1926 ders yılında temsilcisi Monsenyör Piloyem idi, müdürlüğünü ise Suvan Poll yapmaktaydı. Eğitime 1871 yılında İstanbul Papa Vekili Pluym tarafından yaptırılan taş (tuğla/beton) bir binada devam eden okulun binası 2 kat ve 5 odadan oluşuyordu (Polvan, 1952: 199-210). Son olarak 1926 yılında tadilattan geçen okul binasının kurucu temsilcisi tapu kayıtlarında Fransız cemaati olarak geçmekteydi (İhs.M., 1928: 232-234). İdarecilerin verdikleri bilgilere göre okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında fiziki altyapısı zayıf kalmıştı. Buna göre Saint Esprit Kız Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235).

Saint Esprit Kız Mektebinde 1925-1926 ders yılında 5’i Katolik, 4’ü Müslüman 9 kadın öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin çoğunluğu genç sayılabilecek yaş dilimindeydi: 9 öğretmenin 6’sı 18-30 yaş arasındayken; 3 öğretmen 30 yaş üzerindediydi. Diğer taraftan öğretmenlerin 2’si maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 4’ü 6-10 lira, 3’ü de 30-60 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi 1.440 lirayı bulmaktaydı.⁵⁹ Bahse konu eğitim yılında Saint Esprit Kız Mektebi’nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 1.015 lira idi. Ancak söz konusu ders yılında gerek öğrencilerden alınan ücret, gerek değişik kaynaklardan elde edilen gelir hakkında herhangi sağlıklı bilgiye ulaşılammıştır.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Saint Esprit Kız Mektebi’nin 3 kız sınıfında 115 öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi zarfında 14 öğrenci okuldan ayrılırken, 3

⁵⁸ Buradaki “laik” kavramı, din görevlisi olmayan anlamındadır.

⁵⁹ Ayrıca okulda 2 hademe çalışmaktaydı. Ancak hademelerin aldıkları ücret hakkında bilgiye ulaşılammıştır.

öğrenci de yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). 3 öğrencinin mezun olduğu okulda, sene sonu sınavlarında 96 öğrenci sınıfını geçerken, 5 öğrenci sınıfta kalmıştı. Baba mesleklerine bakıldığında ise 2 velinin çiftçi, 2 velinin tüccar, 11 velinin esnaf, 55 velinin işçi, 34 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Pangaltı Sen Espiri Erkek Mektebi (Pangaltı Saint Esprit Erkek Mektebi): Frérler Cemiyeti'nin sahibi olduğu ve 1871 yılında faaliyete geçen Pangaltı Saint Esprit Erkek Mektebi (Polvan, 1952: 199), 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim seviyesinde faaliyet gösteren Fransızlara ait başka bir yabancı okul idi. Okulun 1925 yılında müdürlüğünü Frér İnyas yapmaktaydı. Eğitime 1871 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla/beton) bir binada devam eden okulun binası⁶⁰ 2 kat ve 6 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 232). Bütün masrafları Papalık Propaganda Dairesinden karşılanan okulun öğrencileri, ücretsiz okumalarının karşılığında St. Esprit Kilisesinde yapılan törenlerde hizmet ve ayinlerde kilise müziği söylemeye mecbur tutuluyordu (Polvan, 1952: 200). 1892 yılına gelindiğinde okulun 6 öğretmen ve 213 öğrencisi bulunmaktaydı. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı nedeniyle eğitime ara veren okul, 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra eğitim faaliyetlerine devam etti (Polvan, 1952: 200). İdarecilerin verdikleri bilgilere göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Saint Esprit Erkek Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235).

Saint Esprit Erkek Mektebinde 1925-1926 ders yılında 4'ü Müslüman, 3'ü Katolik 7 erkek öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş arasındayken; 5'i 41-50, 1'i de 51-60 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan öğretmenlerin 3'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer 4 öğretmen ise 2.001-3.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 1 hademenin çalıştığı okulda personele yapılan yıllık ödeme 1.500 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında Saint Esprit Erkek Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 500 lira idi. Söz konusu ders yılında

⁶⁰ Okulun söz konusu binası İstanbul Papa Vekili Pluym tarafından yaptırılmıştı. Fakat bu binada aynı ruhani dairenin kız çocukları için de sınıflar bulunduğundan 1883'te aynı arsa üzerine bir bina daha yaptırılarak erkek okulu buraya yerleştirilmişti (Polvan, 1952: 199).

okulun toplam geliri 5.000 liraya ulaşmış, bu paranın tamamını hükümet tarafından yapılan yardım oluşturmuştu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Saint Esprit Erkek Mektebi'nin 4 sınıfında 145 erkek öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi zarfında okuldan ayrılan veya yeni kayıt yaptıran öğrenci olmadı. Sene sonu sınavlarında 140 öğrenci sınıfını geçerken, 5 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 222-223). Baba mesleklerine bakıldığında ise 17 velinin tüccar, 64 velinin esnaf, 47 velinin devlet memuru, 17 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Üsküdar Fransız Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim seviyesinde faaliyet gösteren Fransız okullarından Üsküdar Fransız Mektebi'nin sahibi "Papaz Mektepleri", müdürü ise Mösyö Poll idi. Okul 1894 yılında Frères Maristes Mektebi⁶¹ adıyla faaliyete geçmişti (Mutlu, 2005: 219) ve eğitime 1907 yılında tamamlanan cemaate ait, 1 kat 9 odadan oluşan taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 232). Okul yönetiminin verdiği bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Üsküdar Fransız Mektebinde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235).

Üsküdar Fransız Mektebinde 1925-1926 ders yılında 4'ü Katolik, 2'si Müslüman 6 erkek öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin tamamı 40 yaşın altındaydı: 3 öğretmen 18-30 yaş diliminde, diğer 3'ü de 31-40 yaş arasındaydı. Diğer taraftan öğretmenlerin 4'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 1'i 20-30 lira, 1'ü de 30-60 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 1 hademenin çalıştığı okulda öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi ile hademenin aldığı yıllık ücret toplamı 972 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Üsküdar Fransız Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 2.807 lira idi. Söz konusu ders yılında 3.752 lira gelir elde edilmişti, bu paranın tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

⁶¹ Vahapoğlu'nun eserinde okulun adı "Üsküdar İmmaculé Conception Fransız Koleji" olarak geçmektedir (Vahapoğlu, 1997: 169).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Üsküdar Fransız Mektebi'nin 4 sınıfında 56 erkek öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi zarfında 4 öğrenci okuldan ayrılırken, 3 öğrenci de yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). Sene sonu sınavlarında başarı oranı yüzde yüzü bulmuştu: 55 öğrencinin tümü sınıfını geçmişti. Baba mesleklerine bakıldığında ise 3 velinin servet sahibi, 18 velinin tüccar, 5 velinin esnaf, 7 velinin işçi, 7 velinin devlet memuru, 15 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Galata Sen Piyer Mektebi (Galata Saint Pierre Mektebi): Fransız Askeri Levazım Dairesinin, Kırım Savaşı sırasında Fransız ordusu için İstanbul'da yaptırılmış olan barakaların kerestesini Frérelere vermesi üzerine, bu malzemeyle St. Pierre Manastırının bahçesinde 1857 yılında üç sınıflı bir okul binası yapıldı. Okula St. Pierre Mektebi adı verildi ve okul aynı yıl faaliyete geçti⁶² (Polvan, 1952: 198). 1892'de 6 öğretmeni, 238 öğrencisi⁶³ bulunan okul, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla kapandı, binası da Darüleytama tahsis edildi (BOA. MF. MKT. 1203/30). Ancak, 1918 Mondros Mütarekesinden sonra Galata Kuledibi Bereketzade Mahallesiindeki binasında tekrar açıldı (Polvan, 1952: 198).

1925-1926 ders yılında ilkokul seviyesinde faaliyet gösteren Fransız okullarından biri olan Galata Saint Pierre Mektebi'nin kurucusu Frér Müessesesi, müdürü ise Morelan Pryo idi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1882 yılında tamamlanan cemaate ait, 2 kat 13 odadan oluşan taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 232). İdarecilerin verdikleri bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Galata Saint Pierre Mektebinde idari eşya ve ders araç gereçleri sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235). Ancak okulda dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu, kütüphane ve müzik odası bulunmuyordu. Müze eşyası, müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya da mevcut değildi.

Galata Saint Pierre Mektebinde 1925-1926 ders yılında 3'ü Katolik, 1'i Müslüman 4 erkek öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin 1'i 31-40 yaş arasında, 3'ü ise 41-50 yaş aralığında idi. Diğer taraftan öğretmenlerin 3'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmen ise 30-60 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı okulda öğretmenlere yapılan yıllık maaş

⁶² Mutlu'ya (2005: 216) göre okul, Galata Perşembepazarı'nda 1843 yılında faaliyette geçmiştir.

⁶³ Öğrencilerin 175'i Latin, 58'i Ortodoks Rum, 2'si Ermeni ve 3'ü Yahudiydi (Polvan, 1952: 198).

ödemesi 576 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Galata Saint Pierre Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 270 lira idi. Söz konusu ders yılında 170 lira gelir elde edilmişti, bu paranın tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Galata Saint Pierre Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına 3 sınıfta 76 erkek öğrenci ile başlamış, ders senesi boyunca 3 öğrenci okuldan ayrılınca sene sonu sınavlarına 73 öğrenci girmişti. Bu öğrencilerden 65'i sınıfını geçerken, 8'i ipka kaldı (İhs.M., 1928: 223). Baba mesleklerine bakıldığında ise 3 velinin çiftçi, 18 velinin tüccar, 5 velinin işçi, 3 velinin devlet memuru, 44 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Yeşilköy Sakrakor Mektebi (Yeşilköy Sacré Coeur Mektebi): Okul, Yeşilköy Köyiçi Sokağında İtalyan İnas Mektebi (Scuola İtaliana Femminile A san-Stefano) adıyla 1893 yılında Conventuel'ler tarafından açılmıştı (Vahapoğlu, 1997: 167). Ancak okulu yöneten rahiplerin bağlı oldukları cemaatten dolayı "Sacré Coeur İtalyan Mektebi" veya "Des Soeurs Franciscaines Mektebi" diye anılıyordu (Polat, 1989: 570). Öğrencileri yatılı ve yatısız olarak ikiye ayrılıyordu (Polvan, 1952: 135). Okulun Fransız himayesine geçiş tarihine ilişkin bilgiye ulaşılamamakla birlikte, 1913 Uzlaşmasına⁶⁴ bağlı listede ismi zikredildiğinden o tarihten önce Fransızlara geçtiği anlaşılmaktadır. İhsaiyat Mecmuasında okulun açılış tarihi olarak belirtilen 1912 yılının, okulun İtalyan himayesinden Fransızlara geçtiği yıl olduğu düşünülebilir (İhs.M., 1928: 232). Birinci Dünya Savaşı sırasında kapanan Sacré Coeur Okulu, 1918 Mondros Mütarekesinden sonra yeniden açılmıştı (Polvan, 1952: 135).

1925-1926 eğitim yılında Frère Joseph'in müdürü olduğu Yeşilköy Sacré Coeur Mektebi'nin kurucu temsilcisi Kobte Feravez'di. Okul, faaliyetini 1886 yılında inşa edilen ve son olarak 1902 yılında tadilattan geçen 3 kat 2 odalı yarım kârgir bir binada sürdürüyordu (İhs.M., 1928: 232). Okul eğitim öğretim faaliyetleri için yeterli donanımına sahip değildi. Okulda sadece bir konferans salonu ile sınırlı miktarda idareye ait demirbaş eşya bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 235). Dans salonu, müzik salonu ve jimnastik salonunun bulunmadığı okulda; tedris eşyası, kütüphane, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, müze eşyası ve el işlerine ait eşya da yoktu.

⁶⁴ 1913 Uzlaşmasına bu tezin 36. sayfasında değinilmiştir.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Yeşilköy Sacre Coeur Mektebinde 1925-1926 ders yılı başında 29 erkek öğrenci 2 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 221). Ders yılı boyunca 2 öğrenci okuldan ayrılmış, 25 öğrenci sınıfını geçerken 2 öğrenci de ipka kalmıştı. Tacirlerin öne çıktığı öğrenci babalarının meslekleri 13 tüccar, 5 esnaf, 4 servet sahibi, 1 çiftçi, 1 işçi şeklinde sıralanıyordu (İhs.M., 1928: 225).

Yeşilköy Sacre Coeur Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 2'si Katolik 1'i Müslüman 3 erkek öğretmen görev yapıyordu. Bunların 1'i 18-30 yaş, 1'i 41-50 yaş, 1'i de 51-60 yaş arasındaydı. 2.001-3.000 kuruş arasında maaş alan 1 öğretmenin yanında 2 öğretmen maaş almaksızın fahri olarak çalışıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda çalışan 1 hademe ile birlikte personele ödenen yıllık ücret toplamı 288 lira; tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyallerine yapılan masraf da 130 lirada kalmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 1.097 lira idi. Bu paranın tamamı öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Kadıköy Notrdam de Sion Mektebi (Kadıköy Notre Dame de Sion Mektebi): 1863 yılında Kadıköy Katolik Kilisesi eklentilerinde açılan okul, daha sonra Notre Dame de Sion rahibeleri cemiyeti tarafından Moda'da satın alınan daha geniş bir binaya taşınmıştı (Polvan, 1952: 212). Notre Dame de Sion Mektebi'nin 1892 yılına gelindiğinde 1'i Müslüman 145 öğrencisi, 16'sı eğitim-öğretimle meşgul 31 rahibesi bulunmaktaydı. İlk başlarda Katolik ailelerin çocuklarına eğitim veren okul, daha sonra başka cemaatlerin ve en son olarak da seçkin Müslüman ailelerin çocuklarına eğitim vermeye başladı (Meşeci, 2007:225). Nitekim 1908'de meşrutiyetle beraber Müslüman öğrenci sayısında önemli artış oldu. O yıl kaydolan 61 öğrencinin 13'ü Müslüman'dı. 1924-25 öğretim yılında ise okula giren 86 öğrencinin 38'i Müslüman'dı. Okulun önemli sembollerinden biri olan öğrenci kıyafetleri ise 1920'li yıllarda sadeleşti, boyna takılan haçlar da 1924'ten sonra kalktı (Meşeci, 2007:225).

1925-1926 ders yılında okulun kurucu temsilcisi Leus Mier, müdürü de Germiyen Beau'ydu. Okul, faaliyetini 1875 yılında inşa edilen ve son olarak adı geçen 1925-1926 ders yılında tadilattan geçen 3 kat 16 odalı betonarme bir binada sürdürüyordu (İhs.M., 1928: 232). Kadıköy Notre Dame de Sion Mektebi de diğer birçok yabancı okul gibi eğitim öğretim faaliyetleri için yeterli donanıma sahip değildi. Okulda sadece az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane ile yine sınırlı miktarda

demirbaş eşya bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 235). Dans salonu, konferans salonu, müzik salonu ve jimnastik salonunun bulunmadığı okulda; beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, müze eşyası ve el işlerine ait eşya da yoktu.

Kadıköy Notre Dame de Sion Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 15'i Katolik 5'i Müslüman 20 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bunların 7'si 18-30 yaş, 7'si 31-40 yaş, 4'ü 41-50 yaş, 2'si de 51-60 yaş arasındaydı. 10 öğretmenin maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı okulda 1 öğretmen 10-20 lira arasında, 5 öğretmen 20-30 lira arasında, 4 öğretmen de 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda çalışan 14 hademe ile birlikte personele ödenen yıllık ücret toplamı 4.042 lira; tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyallerine yapılan masraf da 10.519 lirayı bulmuştu. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 18.561 lira idi. Bu paranın 17.645 lirası öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Lise eğitimi veren Kadıköy Notre Dame de Sion Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 132 öğrenci 10 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Gece öğretiminin de yapıldığı okulda ders yılı boyunca 13 öğrenci okuldan ayrılmış, 20 öğrenci de okula yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonunda 127 öğrenci sınıfını geçerken 12 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 222-223). Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde tüccarlar 45 veliyle ilk sırayı alıyordu. Diğer meslekler, 27 devlet memuru, 6 esnaf, 6 servet sahibi, 2 sanatkâr ve 1 çiftçi şeklinde sıralanıyordu (İhs.M., 1928: 225). Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okula birçok ünlü ismin çocuğu da kayıt yaptırmıştı. Mesela 1927 yılında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa manevî kızları Rukiye, Nebile ve Afet için Notre Dame de Sion'u tercih etmişti. General Şükrü Naili Paşa, kızı Saadet'i Notre Dame de Sion'a, oğlunu Kadıköy'deki Frerlerin Saint Joseph kolejine yazdırmıştı (Meşeci, 2007:224).

Pangaltı Notrdam de Sion Mektebi (Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi): Filles de la Charité cemiyeti rahibeleri tarafından kurulan (Vahapoğlu, 1997: 108) Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi, 27 Kasım 1856 günü faaliyete geçmişti (Baş, 2013: 138). Ancak okulun kurucusu Filles de la Charité cemiyeti rahibeleri, okulu 1857'de Notre Dame de Sion rahibelerine devrettiler (Polvan, 1952: 207; Mutlu, 2005: 214). Sonraki yıllarda giderek gelişen okul lise haline geldi. 1892 yılında tamamı gayrimüslim 287 öğrencisi olan okulda 64 rahibe çalışıyordu. 1912 yılına gelindiğinde

ise okulun 34'ü Müslüman 271 öğrencisi bulunmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı kalan⁶⁵ Notre Dame de Sion Mektebi, Mondros Mütarekesi sonrası yeniden faaliyete geçti (Polvan, 1952: 207).

1925-1926 ders yılında Louise Veyvada'nın kurucu temsilcisi olduğu Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi'nin müdürlüğünü Terenskaleman yapıyordu. Söz konusu ders yılında tadilattan geçen okulun betonarme binası 3 kat 36 odadan oluşuyordu ve 1826 yılında inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 232). Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi'nin fiziki altyapısı diğer yabancı okullarla karşılaştırıldığında orta denilebilecek düzeydeydi: Okulda, konferans salonu, müzik salonu ve jimnastik salonu mevcuttu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise asgari miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235). Ancak beden eğitimine ait eşya, müze eşyası, müzik enstrümanı ve kitaplık yoktu.

Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 22'si Katolik, 1'i Protestan, 10'u Müslüman toplam 33 öğretmen (32 Kadın 1 Erkek) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin büyük çoğunluğunu 31-40 yaş grubu oluşturuyordu. Öğretmenlerin 20'si bu yaş dilimindeydi. Diğer 6 öğretmen 18-30 yaş, 5 öğretmen 41-50 yaş, 2 öğretmen de 51-60 yaş arasındaydı. 23 öğretmenin maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı okulda diğer 10 öğretmen 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu. Öğretmenlere ödenen yıllık maaş toplamı 7.308 liraydı.⁶⁶

Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında 3.000 lirası tamirat, 1.050 lirası tesisat, 8.000 lirası yakacak, 7.000 lirası ders materyallerine ve 2.100 lirası fakir çocuklara yardım olmak üzere bir yılda yaptığı toplam masraf 24.650 lirayı bulmuştu. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 40.580 lira idi. Bu paranın 31.000 lirası öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Lise eğitimi veren Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 309 kız öğrenci 12 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Gece öğretiminin de yapıldığı okulda ders yılı boyunca 46 öğrenci okuldan ayrılmış, 15 öğrenci de okula yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). Sene sonunda okul yalnızca 1 mezun

⁶⁵ Okul, bu yıllarda Mühendis Mektebi olarak kullanılmıştır (BOA. DH. EUM. 5 Şb. 27/131).

⁶⁶ Ayrıca okulda 30 hademe çalışmaktaydı (İhs.M., 1928: 213). Ancak hademelerin aldıkları ücret hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

verirken, 268 öğrenci sınıfını geçmiş, 9 öğrenci de ipka kalmıştı. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde tüccarlar 165 veliyle ilk sırayı alıyordu. Diğer meslekler, 45 devlet memuru, 21 servet sahibi, 5 çiftçi ve 4 mebus şeklinde sıralanıyordu (İhs.M., 1928: 225).

İleriki yıllarda Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi ismiyle faaliyetlerine devam eden okulda 1963 yılında ana, ilk, orta, lise ve hazırlık bölümlerinde toplam 594 öğrenci eğitim görmekteydi. Öğretmen sayısı ise 49'a ulaşmıştı (ÖOR, 1964: 153). Görüldüğü gibi hazırlık, anaokulu, ilkokul ve ortaokul ilave edilmesine rağmen geçen 40 yılda okul öğrenci ve öğretmen sayısı açısından önemli bir artış sağlamamıştı. Yalnızca okulda bir kütüphane oluşturulmuş ve 5.572 eser bu kütüphanede yer almıştı (ÖOR, 1964: 153).

Haydarpaşa Sen Öfemi Mektebi (Haydarpaşa Saint Euphémia Mektebi): 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Fransızlara ait bir başka yabancı okul, kurucu temsilcisi ve müdiresinin Rahibe Mikail olduğu Haydarpaşa Saint Euphémia Mektebi'ydi. Okul, Fransız cemaatinin sahibi olduğu 3 kat 15 odadan oluşan taş (tuğla/beton) bir binada öğretim faaliyetine devam ediyordu (İhs.M., 1928: 232). Adı geçen bina 1865 yılında inşa edilmiş ve çıkan yangın sonrası bir kat ilave ile 1912 senesinde önemli bir tamirat görmüş, zemin kat üzerine 2 kat 11 odadan oluşan taş (tuğla/beton) bir binaydı.⁶⁷ İlk kez 1895 yılında Kadıköy Rıhtım İskele Sokağında Assomption Rahipleri tarafından Soeurs Oblat de l'Assomption Mektebi adıyla kurulan⁶⁸ okulda (Polvan, 1952: 221; Vahapoğlu, 1997: 169; Mutlu, 2005: 219), 1925-1926 ders yılında dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik salonu bulunmuyordu. Ayrıca spor ve beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, müze eşyası, müzik enstrümanları ve el işlerine ait eşya yoktu. Okulda sınırlı miktarda ders araç gereçleriyle yine sınırlı seviyede idareye ait demirbaş eşya bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235).

Haydarpaşa Saint Euphémia Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 13'ü kadın 14 öğretmen görev yapıyordu. 9'unun Katolik diğerlerinin İslâm dinine mensup olduğu bu öğretmenlerin yaşları farklı yaş aralıklarına dağılmıştı: Öğretmenlerin 3'ü 18-30, 4'ü

⁶⁷ 2015 yılı itibarıyla söz konusu binada Kemal Atatürk Anadolu Lisesi adıyla eğitime devam edilmektedir.

⁶⁸ Okulun kuruluş tarihi Şişman'a (2006: 131) göre 1905 yılıdır.

31-40, 3'ü 41-50 ve 4'ü 51-60 yaş aralığındaydı. Aynı zamanda bu öğretmenlerin 10'u ücret almaksızın fahri çalışırken, 3'ü 20-30 lira, 1'i de 30-60 lira aylık maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin bulunmadığı okulda öğretmenlere ödenen yıllık maaş toplamı 2.520 liraydı. Bahse konu eğitim yılında, personel maaşı dışında 17.056 lira masraf yapılmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında öğrencilerden aldığı ücret 19.676 lirayı bulmuştu.

Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren Haydarpaşa Saint Euphémia Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 225 kız öğrenci 8 sınıfta eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 1 öğrenci okuldan ayrıldı, 15 öğrenci yeni kayıt yaptırdı (İhs.M., 1928: 221). Sene sonu sınavlarında başarı oranının %96'ya ulaştığı okulda 229 öğrenci sınıfını geçerken 10 öğrenci başarısızlığından dolayı sınıfta kalmıştı. Öğrencilerin baba mesleklerinde tespit edilebilenlere bakıldığında ise tüccarlar 52 veli ile başı çekerken, diğer veli meslekleri 38 işçi, 35 devlet memuru, 15 servet sahibi ve 12 esnaf şeklinde sıralanıyordu (İhs.M., 1928: 225).

Kumkapı Sen Jan Dark Mektebi (Kumkapı Saint Jeanne d'Arc Mektebi): Oblates de l'Assomption Rahibeleri tarafından 1882 yılında kurulan (Vahapoğlu, 1997: 169) Kumkapı Saint Jeanne d'Arc Mektebi, Muhsine Hatun Mahallesi Samsun Sokağında faaliyete geçmişti (Polvan, 1952: 219). Müslüman ailelerin rağbet ettikleri okullardan biri olan⁶⁹ ve ilk açıldığı yıl 42 öğrencisi olan okulun öğrenci sayısı 1892'de 95'e; 1912 yılında da 300'e yükselmişti.⁷⁰ Birinci Dünya Savaşı başlangıcında, 8 sınıfta 402 öğrencisi olan okul (Şişman, 2006: 126), savaş sebebiyle 1914 yılında kapandı. Okul, 1918 yılında Mondros Mütarekesi sonrası yeniden açılmış ve Millî Mücadele döneminde de eğitime devam etmişti (BCA.180.9.0.0.27.144.1). 1925-1926 ders yılında Rahibe Rolan'ın kurucu temsilcisi ve müdiresi olduğu okul, eğitim ve öğretime, 4 kat 17 odalı, 1883 yılında inşa edilmiş ve son büyük tadilatını 1910 yılında geçirmiş beton binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 235). Fransız okulunda az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane ile yine sınırlı miktarda ders materyalleri ve demirbaş eşya bulunmaktaydı. Dans salonu, konferans salonu ve jimnastik salonunun olmadığı okulda;

⁶⁹ 1908 yılında okula ticaret ve devlet erkânının ileri gelenlerince gönderilen Müslüman öğrencilerin listesi bu ilgiyi ortaya çıkarmaktadır (BOA. MF. MKT 1043/40).

⁷⁰ 1892 yılında öğrencilerin 25'i Latin, 5'i Katolik Ermeni, 41'i Ortodoks Rum, 23'ü Gregoryen Ermeni, 1'i Müslümandı (Polvan, 1952: 220). 1912 yılında ise 300 öğrenci arasında 90 Gregoryen Ermeni, 75 Müslüman vardı (Polvan, 1952: 221).

beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, müze eşyası ve el işlerine ait eşya da yoktu. Bunun yanı sıra okulda müzik odası ile müzik enstrümanları bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235).

Kumkapı Saint Jeanne d'Arc Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 11'i kadın 12 öğretmen görev yapıyordu. 8'inin Katolik, 4'ünün Müslüman olduğu belirtilen bu öğretmenlerin çoğunluğu orta yaş grubuna dahildi: 5 öğretmen 31-40 yaş diliminde, 6 öğretmen de 41-50 yaş aralığındaydı. 50 yaş üzerinde öğretmen bulunmazken 18-30 yaş aralığında yalnızca 1 öğretmen istihdam edilmişti. Maaş almaksızın fahri olarak görev yapan 8 öğretmenin yanında, 4 öğretmen de 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 213). Adı geçen öğretim yılında öğretmenlere ödenen yıllık ücret toplamı 2.640 lira; tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyallerine yapılan masraf da 7.630 lirayı bulmuştu. Ayrıca okul idaresi fakir çocuklara 1.300 lira yardım yapmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 11.900 lira idi. Bu paranın tümü öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren Kumkapı Saint Jeanne d'Arc Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 227 kız öğrenci 8 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Ders yılı boyunca 38 öğrenci okuldan ayrılırken, 11 öğrenci de okula yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 222). 8 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 177 öğrenci sınıfını geçmiş, 15 öğrenci de ipka kalmıştı. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde esnaflar 50 veliyle ilk sırayı alırken, diğer meslekler, 42 tüccar, 7 devlet memuru ve 20 işçi şeklinde sıralanıyordu (İhs.M., 1928: 225).

Tophane Sen Jozef Mektebi ve Ana Sınıfı (Tophane Saint Joseph Mektebi): 1872 yılında faaliyete geçen Tophane Saint Joseph Mektebi, Fransızlara ait 1925-1926 ders yılında İstanbul'da ortaöğretim seviyesinde faaliyet gösteren yabancı okullardan biriydi. Okulun kurucu temsilcisi Rahibe Isver aynı zamanda müdürlüğü de yürütmekteydi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1856 yılında tamamlanan, kiliseye ait, 2 kat 10 odadan oluşan taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu. Söz konusu bina, 1925-1926 ders yılı içinde büyük bir tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). İdarecilerin verdikleri bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Tophane Saint Joseph Mektebi'nde eğitim öğretim için gerekli altyapı sağlanmıştı. Okulda dans salonu ve konferans salonu bulunmamakla birlikte jimnastik salonu, çok sayıda kitabın bulunduğu kütüphane ve

müzik odası mevcuttu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin fazlasıyla bulunduğu okulda; müze eşyası, müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya da yeterli düzeydeydi. Ayrıca okulda el işlerine ait çok sayıda demirbaş eşya bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235).

Tophane Saint Joseph Mektebinde 1925-1926 ders yılında 6'sı Katolik, 3'ü Müslüman 9 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 8'i 31-40 yaş arasında, 1'i ise 18-30 yaş aralığında idi. Diğer taraftan öğretmenlerin 4'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 1'i 6-10 lira, 1'i 10-20 lira, 3'ü de 30-60 lira arasında aylık maaşla görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı okulda öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi 2.810 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Tophane Saint Joseph Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 2.165 lira idi. Söz konusu ders yılında 5.179 lira gelir elde edilmişti, bu paranın 4.559 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Tophane Saint Joseph Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına, 5 sınıfta 205 kız öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 221). Gece öğretiminin de yapıldığı okuldan ders senesi boyunca 7 öğrenci ayrılmış, 11 öğrenci de yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavları sonucunda okuldan 7 öğrenci mezun oldu, 62 öğrenci sınıfını geçerken, 140 öğrenci de ipka kaldı. Baba mesleklerine bakıldığında ise 12 velinin esnaf, 82 velinin işçi, 2 velinin devlet memuru, 113 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Tophane Saint Joseph Mektebi bünyesinde, karma eğitim yapan bir anasınıfı da mevcuttu. 52 öğrencinin (28 Erkek, 24 kız) bulunduğu bu anasının tüm öğrencileri başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencilerinin baba mesleklerine bakıldığında 10 işçi, 8 tüccar, 4 esnaf ve 30 diğer meslek erbabı görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Fenerbahçe Sen İrene Mektebi (Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebi): 1886 yılında Fenerbahçe Dalyan Mahallesinde, Souers Oblat de l'Assomption Mektebi adıyla St. Iréne Kilisesinin yanında faaliyete geçen Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebi, Fransızlara ait 1925-1926 ders yılında İstanbul'da ilkokul seviyesinde faaliyet gösteren yabancı okullardan biriydi (Mutlu, 2005: 218). 1892 yılında iki Assomption rahibesi tarafından idare edilen okulun, o yıl 12'si Latin, 10'u Katolik Ermeni toplam 22 öğrencisi vardı

(Polvan, 1952: 222). Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı kalan okulun 1925 yılında kurucu temsilcisi Rahibe Fransuva Sedo aynı zamanda müdürlüğü de yürütmekteydi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1891 yılında tamamlanan, kiliseye ait, 2 kat 4 odadan oluşan taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu. Söz konusu bina, 1910 yılında büyük bir tadilattan geçmişti. İdarecilerin verdikleri bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebi eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip değildi. Okulda dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Sınırlı miktarda idareye ait demirbaş eşyanın bulunduğu okulda (İhs.M., 1928: 235); ders materyalleri, müze eşyası, müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya da yoktu.

Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebinde 1925-1926 ders yılında 1'i Katolik, 1'i Müslüman 2 kadın öğretmen görev yapıyordu. 18-30 yaş aralığında olan bu öğretmenlerin biri maaş almaksızın gönüllü olarak çalışırken diğeri 2.001-3.000 kuruş arasında aylık maaşla görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı okulda öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi 240 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 300 lira idi. Söz konusu ders yılında 500 lira gelir elde edilmişti, bu paranın tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına, 1 sınıfta 35 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi boyunca yeni kayıt almayan ve mevcut öğrencisini koruyan okulun sene sonu sınavlarında 31 öğrencisi sınıfını geçerken, 4 öğrencisi de ipka kaldı (İhs.M., 1928: 223-224). Baba mesleklerine bakıldığında ise 14 velinin çiftçi, 4 velinin esnaf, 3 velinin işçi, 6 velinin devlet memuru, 8 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Feriköy Notr Dam Dö Lurt Mektebi (Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebi): Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebi veya tam adıyla Immaculee Conuption de N.D. de Lourdes Fransız Mektebi, 1883 yılında faaliyete geçmişti (ÖOR, 1964: 154). Okulun ilk kurucusu Katolik Gürcü papazlarından Pére Pierre Karişcarovi'ydi (Polvan, 1952: 214; Vahapoğlu, 1997: 169). Okulun ilk müdürü Gürcü milletinden Türk dilini Fransızca kadar iyi bilen Mére Cecile 1904 yılında ölünce, yerine okul müdürlüğünü 25

yıl süreyle yürütecek olan Rahibe Mére Elizabeth Anna Bejanice geçti (Şişman, 2006: 113; Polvan, 1952: 214).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında eğitime ara veren okul, 1925-1926 ders yılında İstanbul'da ilkokul seviyesinde faaliyet gösteriyordu. Okulun müdürlüğünü Rahibe Elizabeth yürütmekteydi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1883 yılında tamamlanan, Fransız cemaatine ait, 2 kat 10 odadan oluşan taş (tuğla/beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina, 1925-1926 öğretim yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). İdarecilerin verdikleri bilgiler ışığında 1925-1926 eğitim öğretim yılında Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebi'nin eğitim öğretim için gerekli altyapıya kısmen sahip olduğu görülmektedir. Okulda dans salonu ve konferans salonu bulunmazken, jimnastik salonu ve müzik odası mevcuttu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerine sınırlı miktarda sahip olan okulda, müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya da asgari düzeyde yer alıyordu (İhs.M., 1928: 235). Öte yandan adı geçen sene okulun müze eşyası ve kütüphanesi yoktu.

Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebinde 1925-1926 ders yılında 5'i Katolik, 2'si Müslüman 7 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si 30 yaş üstünde, 5'i 18-30 yaş aralığında olan bu öğretmenlerin 2'si 30-60 lira arası aylık maaşla çalışıyor, diğer 5 öğretmen ise maaş almaksızın gönüllü olarak görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı okulda öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi 1.324 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 2.276 lira idi. Söz konusu ders yılında 3.600 lira gelir elde edilmişti, bu paranın tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturunuyordu.

Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına, 3 sınıfta 95 kız, 4 erkek öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 221). Ders senesi boyunca 5 öğrencinin yeni kayıt yaptırdığı okulun sene sonu sınavlarında tüm öğrenciler sınıfını geçmişti. Baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında ise 2 velinin çiftçi, 5 velinin tüccar, 8 velinin esnaf, 20 velinin işçi, 8 velinin devlet memuru olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 225).

İlerleyen yıllarda faaliyetlerine devam etmekle birlikte öğrenci sayısı giderek azalan okulda 1963 yılında yalnızca 10 öğrenci 2 öğretmen vardı (ÖOR, 1964: 154).

Bebek Sen Jozef Mektebi (Bebek Saint Joseph Mektebi): 1849 yılında faaliyete geçen Bebek Saint Joseph Mektebi⁷¹, İstanbul'da ilkokul seviyesinde faaliyet gösteren Fransızlara ait yabancı okullardan biriydi. Okul, kurulmasının ardından uzun yıllar Bebek ve çevresindeki tek Katolik faaliyet merkezi olma özelliğini korudu (Polvan, 1952: 173). 1900 yılında 80'i bulan öğrenci sayısı, 1912 yılına gelindiğinde 118'e⁷² çıkmıştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında kapanan okul, 1918 Mondros Mütarekesi sonrası Bebek Saint Joseph Mektebi adıyla açılmıştı (Polvan, 1952: 173). 1925-1926 ders yılında okulun kurucu temsilcisi Surpiro aynı zamanda müdürlüğü de yürütmekteydi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1908 yılında tamamlanan, şahsa ait, 2 kat 14 odadan oluşan yarım kârgir bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina son tamirâtı 1925-1926 ders yılı içinde geçirmişti (İhs.M., 1928: 232). Okul yönetiminin verdiği bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Bebek Saint Joseph Mektebi'nde dans salonu, konferans salonu ve jimnastik salonu bulunmuyordu. Ayrıca okulda müze eşyası ve kütüphane de yoktu. Ancak okulda müzik enstrümanlarının bulunduğu bir "musiki salonu" ile el işlerine ait eşyalar mevcuttu. Okul, idareye ait demirbaş eşya ve ders materyalleri bakımından da oldukça zengindi (İhs.M., 1928: 235).

Bebek Saint Joseph Mektebinde 1925-1926 ders yılında 2'si Müslüman, 3'ü Katolik, 2'si de Ortodoks 7 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaş aralığında, 3'ü 31-40 yaş arasında, diğeri ise 41 yaşın üstündeydi. Diğertaraf tan öğretmenlerin 3'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğertaraf öğretmenler ise 30-60 lira arasında aylık maaşla görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 2 hademenin çalıştığı okulda öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi 2.255 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Bebek Saint Joseph Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğertaraf giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf da 5.699 lirayı bulmuştu. Okulun bir yıllık geliri ise tamamını öğrencilerden alınan ücretin oluşturduğu 8.140 liraydı.

⁷¹ Polvan'a (1952: 172) ve Vahapoğlu'na (1997: 106) göre okul, Filles de la Chartié cemiyeti rahipleri tarafından 1853'te kurulmuştur.

⁷² Bu öğrencilerin 47'si Katolik, diğertaraf başka din ve mezheplere mensuptu (Polvan, 1952: 173).

Bebek Saint Joseph Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına, 4 sınıfta 99 öğrenci (17 Erkek, 82 Kız) ile başlamıştı. Gece öğretiminin de yapıldığı okuldan ders senesi boyunca 40 öğrenci ayrılmış, 46 öğrenci de yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında okuldan 5'i kız 9 öğrenci mezun olmuştu. Ayrıca 54 öğrenci sınıfını geçmiş, 42 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 222-224). Baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında ise 20 velinin çiftçi, 25 velinin tüccar, 15 velinin işçi ve 12 velinin de devlet memuru olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Şişli Lape Ondiyalto Mektebi (Şişli Notre Dame de la Paix Fransız Müessesesi): Abdülmecit, 19 Nisan 1857 tarihinde Filles de la Charite Cemiyeti rahibelerine Kırım Savaşı'nda Türk askerine yardımlarından dolayı Şişli'de geniş bir araziyi bağışladı.⁷³ Rahibeler de bu bağışlanan arazi üzerine 1870 yılında Notre Dame de la Paix isimli okulu açtılar (Polvan, 1952: 174). Okulun 1892 yılında 50 olan öğrenci sayısı, 1900 yılına gelindiğinde 250'ye yükselmişti. Ancak bu trend sonraki yıllarda geriye dönmüş, 1912'de okulda 47 öğrenci kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında kapanan bu okul, 1918 yılında Mondros Mütarekesinden sonra Şişli Büyükdere Caddesi üzerindeki binasında yeniden açılmıştı (Polvan, 1952: 176).

1925-1926 ders yılında Fransız Rahibelerin sahibi olmaya devam ettiği okulun müdürlüğünü Rahibe Surmichel yürütmekteydi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1905 yılında tamamlanan, Fransız cemaatine ait, 1 kat 4 odadan oluşan taş (tuğla/beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina, 1925-1926 öğretim yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). İdarecilerin verdikleri bilgiler ışığında 1925-1926 eğitim öğretim yılında Şişli Notre Dame de la Paix Fransız Mektebi'nin eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmadığı söylenebilir. Her ne kadar okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri fazlasıyla bulunsa da, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası yoktu (İhs.M., 1928: 235). Ayrıca okul, müzik enstrümanlarına, bedii kıymeti haiz eşyaya, beden eğitimine ait eşyaya, müze eşyasına ve kütüphaneye sahip değildi.

⁷³ Filles de la Charite Rahibeleri, Kırım Savaşı'nda Türk askerlerine tedavi olmaları için gezici hastaneler kurarak Osmanlı Devletine büyük yardımda bulunmuştu. Sultan Abdülmecit de bu yararlılıklarından dolayı rahibelere ödül olarak nişan vermek istemiş, ancak rahibeler bu nişanı kabul etmemişlerdi. Bunun üzerine Abdülmecit bir yıl sonra Şişli'deki bu araziye Filles de la Charite Rahibelerine bağışlamıştı (Polvan, 1952: 174).

Şişli Notre Dame de la Paix Fransız Mektebinde 1925-1926 ders yılında 2'si Katolik, 1'i Müslüman 3 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si 51 yaş üstünde, 1'i 18-30 yaş aralığında olan bu öğretmenlerin 1'i 6-10 lira arası aylık maaşla çalışıyor, diğer 2 öğretmen ise maaş almaksızın gönüllü olarak görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 1 hademenin çalıştığı okulda personele yapılan yıllık ödeme 722 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Şişli Notre Dame de la Paix Fransız Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 415 lirada kalmıştı. Söz konusu ders yılında 1.157 lira gelir elde edilmişti, bu paranın 427 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Şişli Notre Dame de la Paix Fransız Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına, 2 sınıfta 45 kız, 1 erkek öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 221). Ders senesi boyunca 23 öğrencinin ayrıldığı, 9 öğrencinin de yeni kayıt yaptırdığı okulun sene sonu sınavlarında öğrenciler tümü (32 öğrenci) sınıfını geçmişti. Baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında ise 4 velinin tüccar, 1 velinin esnaf, 8 velinin işçi, 9 velinin devlet memuru olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

Asomsion Fransız Mektebi (Saint Assomption Mektebi): İlk olarak 1872 yılında faaliyete geçen Saint Assomption Mektebi, İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir Fransız okulu idi. 1925-1926 ders yılında Mösyö Dötekari'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Errere Noiten yapıyordu. 1870 yılında inşa edilen ve son tadilatı 1919 yılında geçiren okulun ahşap binası, Kiliseye aitti ve 2 kat 7 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 232). Saint Assomption Mektebi, 1925 yılında birçok yabancı ve azınlık okulundan küçük olmakla birlikte fiziki altyapı açısından diğerleriyle karşılaştırıldığında orta denilebilecek düzeydeydi: Okulda, konferans salonu ve müzik odası mevcuttu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise asgari miktarda bulunuyordu. Az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane, beden eğitimine ait eşya ve sınırlı miktarda müzik enstrümanları da mevcuttu (İhs.M., 1928: 235). Ancak okulda dans salonu, jimnastik salonu ve müze eşyası bulunmuyordu. Yine okulda bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi.

Saint Assomption Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 2'si Katolik, 1'i Müslüman toplam 3 erkek öğretmen görev yapıyordu. 3.001-6.000 kuruş aylık maaşla çalışan bu öğretmenlerin yaşları orta yaş seviyesindeydi: Öğretmenlerin 2'si 31-40 yaş,

diğeri ise 41-50 yaş arasındaydı (İhs.M., 1928: 213). Hademenin olmadığı okulda öğretmenlere ödenen yıllık maaş toplamı 1.340 liraydı. Öğretmenlere ödenen maaş dışında Saint Assomption Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında fazla bir masrafı olmamıştı. Okulun; tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf yalnızca 140 lirada kalmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 1.340 lira idi. Bu paranın tamamı öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Saint Assomption Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 38 erkek öğrenci 3 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 227). Ders yılı boyunca okuldan ayrılan öğrenci olmazken, 10 öğrenci mezun olmuş; diğer 28 öğrencinin tümü sınıfını geçmişti. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde esnaflar 25 veliyle ilk sırayı alırken, 7 veli işçi, 6 veli de tüccar idi (İhs.M., 1928: 231).

1926'da zaten küçük bir okul olan Saint Assomption Mektebi, Türk çocuklarının ilk eğitimlerini Türk okullarında alma zorunluluğu yüzünden 1930'lu yıllarda kalan öğrencilerini de kaybedince kapanmıştır.

Edirne Karaağaç Fransız Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Edirne Vilayeti Karaağaç Kazasında iki tane yabancı okul bulunmaktaydı. Bunlardan biri Karaağaç İtalyan Mektebi, diğeri de ilköğretim düzeyinde eğitim veren ve 1873 yılında faaliyete geçen Edirne Karaağaç Fransız Mektebi'ydi (Şişman, 2006: 137). Okulun kurucu temsilcisi olan Pergalé Peer, aynı zaman okulun müdürlüğünü yapıyordu. Değeri yaklaşık 60.000 lira olan okul binası, 1873 yılında inşa edilmişti ve 2 kat 21 odadan oluşuyordu. Taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilen söz konusu bina şahsa aitti ve son olarak 1922 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre Edirne Karaağaç Fransız Mektebi, fiziki altyapı açısından diğer yabancı okullara nazaran vasat durumdaydı. Okulda, dans salonu bulunmuyordu, ancak konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcuttu. Sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane ile müzik enstrümanlarına sahip olan okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 239). Diğer taraftan okul; müze eşyası, spor ve beden eğitimine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşyaya sahip değildi.

Karaağaç Fransız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 4'ü Katolik, 1'i Müslüman toplam 5 öğretmen (2 erkek- 3 kadın) görev yapıyordu. Yaşları itibarıyla orta yaş seviyesinde olan (öğretmenlerin tümü 31-50 yaş arasındaydı) bu öğretmenlerin 1'i, 6-10 lira aylık maaşla çalışıyordu. Diğer 4 öğretmenin ise fahri çalıştığı ancak 10-20 lira arası maaş aldığı belirtilmişti (İhs.M., 1928: 217). 1 de hademenin çalıştığı okulda personele ödenen yıllık maaş toplamı 965 liraydı. Okulun, personel maaşı dışında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere 1925-1926 ders yılında yaptığı toplam masraf da personel maaşları gibi 965 lirada kalmıştı. Adı geçen eğitim-öğretim yılında okulun gelir toplamı da 929 lira idi. Kayıtlara göre bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Edirne Karaağaç Fransız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 9'u erkek 16'sı kız toplam 25 öğrenci 2 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Ders yılı boyunca 3 öğrencisinin nakil gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 3 yeni kayıt yapılmıştı (İhs.M., 1928: 227). Mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında, 25 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. Sınıfta kalan öğrenci ise yoktu. Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerinde devlet memurlarının ağırlıkta olduğu görülüyordu. Öğrenci babalarından 13'ü devlet memuru iken 4'ü esnaf, 8'i de işçi idi (İhs.M., 1928: 231).

İzmir Alaybey Fransız Mektebi: Fransız cemaati tarafından ilk olarak 1905 yılında açılan okul, 9 Kasım 1924'te 1 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 1925-1926 ders yılında okulun kurucu temsilcisi Margold, müdürü ise Marmadeln idi. Fransız cemaatine ait olan okul binası; 1910 yılında inşa edilmiş, taş (tuğla-beton) bir binaydı ve 1 kat 4 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 236). Son büyük tamirata 1926 yılında geçiren okulun yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından oldukça kötü durumdaydı. Lise eğitiminin verildiği okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okulda kütüphane, müze eşyası ve beden eğitimine ait eşya da yoktu. Az sayıda müzik enstrümanının bulunduğu okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktarda bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Alaybey Fransız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 3'ü Katolik ve 1'i Müslüman 4 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si 18-30 yaş, 1'i 31-40 yaş ve 1'i de

41-50 yaş aralığında olan bu öğretmenlerin 3'ünün fahri çalıştığı ve 601-1.000 kuruş arası maaş aldığı, diğer öğretmenin de 20-30 lira arasında maaş aldığı belirtilmişti (İhs.M., 1928: 217). Öğretmenlerin yanı sıra okulda 1 de hademe istihdam edilmişti. Okulun bütün bu çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 28.870 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.614 lira idi. İzmir Alaybey Fransız Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında elde ettiği gelir miktarını Maarif Vekâletine bildirmediğinden okulun geliri “belirtilmemiş” olarak kayıtlara geçmişti.

3 karma sınıfın olduğu okul, söz konusu ders yılına 32'si kız 66 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 24 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca yeni kayıt yapılmamıştı (İhs.M., 1928: 227). Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısı da %100'e ulaşmıştı: Sene sonu sınavına giren 42 öğrencinin tümü sınıfını geçerken, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba meslekleri ise oldukça geniş meslek yelpazesine yayılmıştı. Öğrenci babalarının 10'u esnaf, 7'si işçi, 6'sı devlet memuru, 6'sı sanatkâr, 5'i tüccar, 2'si çiftçi, 1'i de servet sahibi idi (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 5 veli kayıtlara ‘diğer mesleklerden’ olarak geçmişti.

İzmir Alsancak Fransız Erkek Mektebi: Écoles Chrétiennes Rahiplerine ait okul, ilk olarak 1881 yılında Verule adındaki Hıristiyan din adamı tarafından Alsancak İşçi Mahallesiinde açılmıştı (Şişman, 2006: 149). Fransızca, ücretsiz eğitimin verildiği okulda 1900'de 176, 1892'de 160⁷⁴ ve 1912'de de 186 öğrenci öğrenim görmekteydi (Şişman, 2006: 149). Fransız cemaati tarafından ilk olarak 1880 yılında açılan okulun (ÖOR, 1964: 150) 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Akol Fredenyen, müdürü ise Fredor Mert idi. Fransız cemaatine ait olan okul binası; 1880 yılında inşa edilmiş, yarım kârgir bir binaydı ve 1 kat 19 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 236). Son büyük tamirâtı 1925 yılında geçiren okulun yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından oldukça kötü durumdaydı. Lise eğitiminin verildiği okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okulda kütüphane, müze eşyası ve beden eğitimine ait eşya da yoktu. Az sayıda müzik enstrümanının bulunduğu okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktarda bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 239).

⁷⁴ Bu öğrencilerin 70'i Osmanlı, 50'si İtalyan, 14'ü Fransız, 14'ü Yunan, 8'i İngiliz ve 4'ü de Alman'dı (Şişman, 2006: 150).

İzmir Alsancak Fransız Erkek Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 9'u Katolik ve 4'ü Müslüman 13 erkek öğretmen görev yapıyordu. 5'i 18-30 yaş, 4'ü 31-40 yaş, 2'si 41-50 yaş ve 2'si de 51-60 yaş aralığında olan bu öğretmenlerin 9'unun fahri çalıştığı ve 601-1.000 kuruş arası maaş aldığı, diğer 4 öğretmenin de 30-60 lira arasında maaş aldığı belirtilmişti (İhs.M., 1928: 217). Öğretmenlerin yanı sıra okulda 2 de hademe istihdam edilmişti. Okulun bütün bu çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 3.096 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 16.141 lira idi. İzmir Alsancak Fransız Erkek Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında elde ettiği gelir miktarını Maarif Vekâletine bildirmedüğinden okulun geliri "belirtilmemiş" olarak kayıtlara geçmişti.

8 erkek sınıfın olduğu okul, söz konusu ders yılına 234 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 27 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 3 yeni kayıt yapılmıştı. Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısının %87'ye ulaştığı okulda sene sonu sınavına giren 210 öğrencinin 182'si sınıfını geçerken, 28 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 230). Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba meslekleri ise oldukça geniş meslek yelpazesine yayılmıştı. Öğrenci babalarının 34'ü esnaf, 14'ü işçi, 31'i devlet memuru, 12'si sanatkâr, 42'si tüccar, 1'i çiftçi, 5'i de servet sahibi idi (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 71 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti. Okul, sonraki yıllarda İzmir Saint Joseph Fransız Erkek Ortaokulu ismiyle eğitime devam etmekle birlikte öğrenci ve öğretmen sayısı da önemli bir değişiklik yaşamamıştı. 1963 yılında 249 öğrencisi bulunan okulda 11 öğretmen görev yapmaktaydı (ÖOR, 1964: 150).

İzmir Buca Fransız Kız Mektebi: Filles de la Charité cemaati tarafından 1854 yılında açılan okul Fransızca eğitim yapıyordu (Şişman, 2006: 154). 1892'de 132, 1912'de de 93 öğrencinin öğrenim gördüğü okulun (Şişman, 2006: 154), 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Sorjeno, müdürü ise Sör Marlen Raine idi. Fransız cemaatine ait olan okul binası; inşa edildiği yıl belirlenemeyen, taş (tuğla-beton) bir binaydı ve 2 kat 10 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından yetersiz durumdaydı. İlköğretim düzeyinde eğitimin verildiği okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okulda kütüphane,

müze eşyası ve beden eğitimine ait eşya da yoktu. Az sayıda müzik enstrümanının bulunduğu okul, yalnızca idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri bakımından zengindi (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Buca Fransız Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 18-30 yaşları arasında tamamı Katolik ve 6-10 lira maaşla 'fahri' çalışan 3 kadın öğretmen bulunuyordu. Öğretmenlere 1 yılda ödenen maaş toplamı okul tarafından Maarif Vekâletine gönderilmemiş, ancak okulda görev yapan 1 hademeye ödenen yıllık ücret toplamının 135 lira olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 217). Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.051 lira idi. Buca Kız Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında elde ettiği gelir miktarını da Maarif Vekâletine bildirmedeğinden okulun geliri "belirtilmemiş" olarak kayıtlara geçmişti.

Gece eğitiminin de yapıldığı İzmir Buca Fransız Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 3 karma sınıfta 21'i kız 48 öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Okul, her ne kadar "Kız" okulu da olsa erkek öğrencilerden de kayıt almıştı. Ancak ders senesi içinde öğrencilerinin üçte ikisini (31 öğrenci) nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaybeden okula, yıl boyunca yeni kayıt da yapılmamıştı. Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısının %100'e ulaştığı okulda sene sonu sınavına giren 17 öğrencinin tümü sınıfını geçerken, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Okulda öğrenim gören öğrencilerin baba meslekleri ise bir öğrenci hariç belirlenememişti (İhs.M., 1928: 231). Bu nedenle öğrenci velilerinin meslekleri kayıtlara 1 tüccar, 16 'diğer mesleklerden' olarak geçmiştir.

İzmir Bornova Fransız Kız Mektebi: Fransız cemaati tarafından ilk olarak 1852 yılında açılan okul, 5 Kasım 1924'te ruhsatnamesini almıştı. Okul idaresinin hazırladığı yönetmelik ve talimatname de uygulamaya başlanmıştı (BCA.180.9.0.0.243.1216.25). 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Sorplar Royol'un yaptığı okulun binası Fransız cemaatine aitti. 1850 yılında yapımı tamamlanan bu bina yarım kârgir bir binaydı ve 2 kat 10 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 236). Son büyük tamirata 1919 yılında geçiren okulun yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından yetersiz durumdaydı. İlköğretim düzeyinde eğitimin verildiği okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okulda kütüphane, müze eşyası ve beden eğitimine ait eşya da yoktu. Az sayıda müzik

enstrümanının bulunduğu okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine sınırlı miktarlarda sahipti (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Bornova Fransız Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 3'ü Katolik, 1'i Müslüman 4 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1'i 18-30 yaşları arasında iken 1'i de 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer 2 öğretmen ise 51 yaşın üstündeydi. 3 öğretmenin fahri çalıştığı ve 601-1.000 kuruş arası maaş aldığı, diğer öğretmenin de 30-60 lira arasında maaş aldığı belirtilmişti. Hademe istihdam edilmeyen okulda öğretmenlere yapılan yıllık ödeme 3.572 lirayı bulmaktaydı (İhs.M., 1928: 217). Bahse konu eğitim yılında maaşlar dışında okulun toplam gideri maaşlara eşit yani 3.572 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 4.500 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 4.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

Gece eğitiminin de yapıldığı İzmir Bornova Fransız Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 3 kız sınıfında 53 kız öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders senesi içinde 2 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca 22 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısının %11 gibi çok düşük seviyede kaldığı okulda sene sonu sınavına giren 53 öğrencinin yalnızca 6'sı sınıfını geçerken, 47 öğrenci sınıfta kalmıştı. Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 20'sinin esnaf, 8'inin işçi, 4'ünün tüccar, 2'sinin devlet memuru, 2'sinin de çiftçi olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 17 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Karşıyaka Fransız Kız Mektebi ve Ana Sınıfı: Fransız Soeurs Cemiyeti tarafından ilk olarak 15 Mayıs 1884 tarihinde Karşıyaka Hıristiyan Mahallesinde açılan okulda, yirminci yüzyılın başlarında 113 öğrenci öğrenim görmekteydi. Aynı tarihlerde 3 sınıfa sahip olan okulun müdiresi Soeurs Marie Valentin'di, ayrıca okulda 5 kadın öğretmen görev yapmaktaydı (Mutlu, 2005: 200).

5 Kasım 1924'te 5782 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan okulun 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Valahen Dossen, müdürü ise Markovi Sorplar idi. Okul binası ise 1912 yılında yapımı tamamlanan ve Fransız cemaatine ait olan bir binaydı ve son büyük tamirata 1926 yılında geçirmişti. 2 kat 10 odadan oluşan bu bina, taş (tuğla beton) yapı malzemesi ile inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 236). Okulun yöneticilerinin

verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından yetersiz durumdaydı. Ortaöğretim düzeyinde eğitimin verildiği okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okul kütüphanesinde sınırlı sayıda kitap vardı, yine az miktarda müze eşyası bulunuyordu. Spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanlarının da kısıtlı olduğu okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine sınırlı miktarlarda sahipti (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Karşıyaka Fransız Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 8'i Katolik, 1'i Müslüman, 1'i Musevi 10 öğretmen (8 kadın, 2 erkek) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaşları arasında iken 4'ü 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer 4 öğretmen ise 51 yaşın üstündeydi. 9 öğretmenin 601-1.000 kuruş arası maaş aldığı, diğer öğretmenin de 30-60 lira arasında maaş aldığı okulda 1 de hademe çalışıyordu (İhs.M., 1928: 217). Okulun çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 2.400 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 2.435 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 1.500 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

Gece eğitiminin de yapıldığı İzmir Karşıyaka Fransız Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 8 kız sınıfında 199 kız öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders senesi içinde 34 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca 9 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısı ise %50 seviyesindeydi: Sene sonu sınavına giren öğrencilerin 87'si sınıfını geçerken, 87 öğrenci sınıfta kalmıştı. Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 33'ünün tüccar, 31'inin devlet memuru, 29'unun esnaf, 18'inin sanatkâr, 9'unun çiftçi, 5'inin servet sahibi ve 3'ünün de işçi olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 46 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Karşıyaka Fransız Kız Mektebi bünyesinde bir de anasınıfı mevcuttu (İhs.M., 1928: 226). 36 kız öğrencinin bulunduğu bu anasının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulundaki öğrencilerin baba mesleklerine ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

İzmir Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi: Dames de Sion Rahibeleri'ne ait olan Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi, Karşıyaka Papazı Valleri tarafından 22 Ağustos 1888'de açılmıştı (Mutlu, 2005: 200). 1892 yılında 64 öğrencisi⁷⁵ olan okulda, 1912 yılında 156 öğrenci⁷⁶ öğrenim görmekteydi (Şişman, 2006: 151).

İzmir Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Kolkartaben, müdürü ise Ferikser idi. Okulun geçirdiği yangın sebebiyle ruhsatnamesinin mahruk⁷⁷ olduğu belirtilmiştir. 1881 yılında yapımı tamamlanan ve Fransız cemaatine ait olan okul binası son büyük tamirata 1925 yılında geçirmişti. Binanın 1 katı, toplam 4 odası vardı ve bina yarım kârgirdi (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okulun fiziki ve teknik altyapısı, birçok eğitim kurumuna nazaran oldukça yetersiz durumdaydı. Okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okulda kütüphane de bulunmuyordu. Spor ve beden eğitime ait eşya ile müzik enstrümanlarının kısıtlı olduğu okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri bakımından da yeterli seviyede değildi (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 3'ü Katolik, 1'i Müslüman, 4 erkek öğretmen görev yapıyordu. Tamamı 41 yaşın üzerinde olan bu öğretmenlerin 3'ü 0-6 lira, diğeri ise 30-60 lira arası aylık maaşla çalışıyordu. 1 de hademenin çalıştığı okulun çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 1.308 liraydı (İhs.M., 1928: 217). Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 6.867 lira idi. İzmir Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında elde ettiği gelir miktarını Maarif Vekâletine bildirmediğinden okulun geliri "belirtilmemiş" olarak kayıtlara geçmişti.

İlköğretim seviyesinde eğitimin yapıldığı İzmir Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 3 sınıfta 107 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 12 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca 18 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 228). Diğer taraftan sene sonu sınavına giren öğrencilerin 81'i sınıfını geçerken, 32 öğrenci sınıfta kalmıştı. Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine

⁷⁵ Öğrencilerin 31'i Osmanlı, 17'si Yunan, 7'si Fransız, 5'i İtalyan, 3'ü Avusturyalı ve 1'i de İngiliz'di (Şişman, 2006: 151).

⁷⁶ Öğrencilerin 4'ü Müslüman, diğeri gayrimüslimdi (Şişman, 2006: 151).

⁷⁷ Yanmış, yanık.

bakıldığında velilerin 25'inin tüccar, 20'sinin esnaf, 16'sının işçi, 15'inin devlet memuru, 7'sinin çiftçi, 3'ünün de servet sahibi olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 27 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Gündoğdu Fransız Kız Mektebi ve Ana Sınıfı: İlköğretim düzeyinde eğitim veren ve Fransız cemaati tarafından açılan okulun⁷⁸, 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Seyyarse, müdürü ise Sürevelos idi. 1925 yılında yapımı tamamlanan ve Fransız cemaatine ait olan okul binası 1 kat 5 odadan oluşan yarım kârgir bir binaydı (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, İzmir'deki diğer birçok yabancı okul gibi fiziki ve teknik imkânlar açısından yetersiz durumdaydı. Konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonu bulunmayan okulda kütüphane de mevcut değildi. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine kısıtlı miktarlarda sahip olan okulda yine az sayıda müzik enstrümanı vardı. Öte yandan okulda, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Gündoğdu Fransız Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 5'i Katolik, 1'i Müslüman 6 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1'i 18-30, 1'i 31-40 yaşları arasındayken, 2'si 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer 2 öğretmen ise 51 yaşın üstündeydi. 4 öğretmenin 10-20 lira, diğer 2 öğretmenin de 20-30 lira arasında maaş aldığı okulda 1 de hademe çalışıyordu. Okulun çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 1.408 lirayı bulmaktaydı (İhs.M., 1928: 217). Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.280 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 6.675 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 5.500 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

İzmir Gündoğdu Fransız Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 5 kız sınıfında 122 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 15 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısı ise %69 seviyesindeydi: Sene sonu sınavına giren öğrencilerin 74'ü sınıfını geçerken, 33 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 226-230). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İzmir Gündoğdu Fransız Kız Mektebi bünyesinde 1 de anasınıfı mevcuttu. Karma eğitim yapan ve 14'ü kız 26 öğrencinin bulunduğu bu anasınıflarının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı

⁷⁸ Okulun ilk açılış tarihi belirlenememiştir.

olmuştur. Anaokulu öğrencileri dahil İzmir Gündoğdu Fransız Kız Mektebi öğrencilerinin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında velisi işçi olanların ilk sırayı aldıkları görülmüştür. Buna göre velilerde 40 işçi, 28 esnaf, 25 devlet memuru, 5 tüccar, 1 servet sahibi, 1 çiftçi bulunuyordu (İhs.M., 1928: 231). Diğer 33 veli ise kayıtlara “diğer mesleklerden” olarak geçmişti.

Zonguldak Fransız Erkek Mektebi: Paul Dolaf Varajne tarafından 1924 yılında kurulan Zonguldak Fransız Erkek Mektebi, 2 Kasım 1924 tarihinde 1/1 numaralı ruhsatnamesini aldı. Fransız cemaatinin sahibi olduğu okul binası, 1897 yılında inşa edilmiş taş (tuğla/beton) binaydı ve 2 katı 12 odası bulunmaktaydı. Okul binası son olarak 1907’de tadilatından geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Kıymeti 10.000 lira olan okulda dans salonu, müzik salonu ve konferans salonu bulunmuyordu. Fakat jimnastik salonu mevcuttu. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre idari eşyanın, ders araç ve gereçlerinin, beden eğitime ait eşya ile müzik enstrümanlarının fazlasıyla bulunduğu okulun kütüphanesinde de oldukça fazla kitap bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 235). Ancak bedii kıymeti haiz eşya ve müze eşyası yoktu.

Müdürlüğünü Saint Pilsen Morel’in yaptığı okulda gece eğitimi de veriliyor ve 1925-1926 ders yılı başında 35 erkek öğrenci 3 sınıfta eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 1’i aldığı ceza sonucunda okuldan ihraç olmak üzere 16 öğrencinin okulla ilişkisi kesildi. Sene sonu sınavlarında 14 öğrenci başarılı olurken 5 öğrenci sınıfta kaldı. Öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında 5 sanatkâr, 2 tüccar, 2 işçi ve 10 farklı meslekler görülmüştür (İhs.M., 1928: 221-225). Zonguldak Fransız Erkek Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 5 öğretmen (1 Erkek 4 Kadın) görev yapıyordu. 1’i Türk ve Müslüman, 4’ü de Katolik olan bu öğretmenlerin 1’i 1.001-2.000 ve 1’i 2.001-3.000 kuruş aralığında aylık ücret ile çalışıyordu. 3 öğretmenin maaşı ise 30 liranın (3.000 kuruş) üzerindeydi (İhs.M., 1928: 213-214). Okulda çalışan 2 hademe ile birlikte personele ödenen yıllık ücret toplamı 5.000 liraydı. Bahse konu eğitim yılında, personel maaşı dışında 1.500 lirası fakir çocuklara yapılan yardım olmak üzere toplam 1.940 lira masraf yapılmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 5.000 liraydı. Bu paranın tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

Zonguldak Fransız Kız Mektebi: Paul Dolaf Varajne tarafından 1924 yılında kurulan Zonguldak Fransız Kız Mektebi, 2 Kasım 1924 tarihinde 1/1 numaralı ruhsatnamesini aldı. Fransız cemaatinin sahibi olduğu okul binası, 1897 yılında inşa edilmiş taş (tuğla/beton) binaydı ve 2 katı 11 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 232). Kıymeti 15.000 lira olan okulda dans salonu ve konferans salonu bulunmuyordu. Fakat jimnastik ve musiki salonu mevcuttu. İdari ve tedris eşyası ile müzik enstrümanlarının fazlasıyla bulunduğu okulun kütüphanesi de yeterli düzeydeydi (İhs.M., 1928: 235). Ancak spor ve beden eğitime ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, müze eşyası ve el işlerine ait eşya yoktu.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Zonguldak Fransız Kız Mektebi'nde açıldığı 1924 yılında 39 öğrenci eğitim görmekteydi (T.C. Devlet Salnamesi 1925: 637).

1925-1926 ders yılı başında ise 32 kız öğrenci 4 sınıfta eğitim görüyordu. Bu öğrencilerin 10'u gece eğitimi almaktaydı. Ders yılı zarfında 2 öğrencinin yeni kayıt yaptırdığı okulun sene sonu sınavlarında hiçbir öğrencinin başarılı olamaması oldukça dikkat çekicidir. Öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında 3 sanatkâr, 6 tüccar, 7 işçi ve 18 farklı meslekler görülüyordu (İhs.M., 1928: 221-225). Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 3.861 lirayı bulmuştu. Bu paranın tamamı öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Zonguldak Fransız Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında yaşları 31-40 arasında olan 4 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bunların 1'i Türk ve Müslüman, 3'ü de Katolik'ti. Maaşlarına bakıldığında 3'ü 2001-3000 ve 1'i 3001-6000 kuruş aralığında aylık ücret ile çalışıyordu (İhs.M., 1928: 213-214). Okulda çalışan 1 hademe ile birlikte personele ödenen yıllık ücret toplamı 3.861 liraydı. Bahse konu eğitim yılında, personel maaşı dışında 1.361 lirası fakir çocuklara yapılan yardım olmak üzere toplam 1.761 lira masraf yapılmıştı.

Konya Fransız Erkek Mektebi: Assomption Rahipleri Cemiyeti'ne bağlı olarak 27 Ekim 1893 tarihinde Péres Assomptionist Mektebi adıyla Konya Hıristiyan Mahallesi'nde açılmıştı (Mutlu, 2005: 220). Okul, dönemin kaliteli eğitim veren okullarından biriydi. Nitekim yirminci yüzyılın ilk 12 yılında mezun olan 220 öğrencinin üçte ikisi Anadolu demiryolu hizmetinde çalışmak üzere işe girmişti (Şişman, 2006: 175). 1912'de 13'ü Müslüman 175 öğrencisi olan okul, Birinci Dünya

Savaşı yıllarında kapalı kaldı. 1918’de Mondros Mütarekesi sonrası yeniden açılan okul, 11 Kasım 1923’te ruhsatnamesini aldı.

1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Hoytark’ın yaptığı Konya Fransız Erkek Mektebi’nin kurucu temsilcisi Perjan’dı. Ortaöğretim seviyesinde eğitim veren okulun binası Fransız cemaatine aitti. 1903 yılında yapımı tamamlanan bu bina yarım kârgir bir binaydı ve 2 kat 15 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 236). Son büyük tamiratı 1923 yılında geçiren okulun yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki imkânlar açısından yetersiz durumdaydı. Konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip olmayan okul, az sayıda müzik enstrümanına sahipti. Ayrıca kütüphanedeki kitap sayısı, müze eşyası ve beden eğitimine ait eşyası da sınırlı miktarda olan okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri açısından oldukça zengin durumdaydı (İhs.M., 1928: 239).

Konya Fransız Erkek Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 1’i Katolik, 1’i Müslüman 2 erkek öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1’i 18-30 yaşları arasında iken diğeri de 41-50 yaş dilimindeydi (İhs.M., 1928: 217). 1 hademenin çalıştığı okulun gelir ve giderlerine ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ortaöğretim seviyesinde eğitim veren Konya Fransız Erkek Mektebi 1925-1926 öğretim yılına 26 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmazken, sene sonu sınavlarındaki başarı %100’e ulaşmıştı: Okulda sene sonu sınavına giren 26 öğrencinin tamamı sınıfını geçerken, sınıfta kalan olmamıştı (İhs.M., 1928: 230). Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 10’unun sanatkâr, 6’sının esnaf, 5’inin servet sahibi, 2’sinin tüccar, 2’sinin de devlet memuru olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 1 veli ise kayıtlara ‘diğer mesleklerden’ olarak geçmişti.

Konya Fransız Kız Mektebi: Oblates de l’Assomption Rahibeleri tarafından ilk olarak 27 Ekim 1893 tarihinde açılmıştı (Mutlu, 2005: 220). Gazi Alemşah Mahallesi’ndeki okul dar bir binada faaliyet gösterse de, Fransızca olarak verilen eğitimin “mükemmel” olduğu ifade edilmekteydi (Şişman, 2006: 176). 1912’de 23’ü Müslüman toplam 131 öğrencisi olan okul, 1914’te kapanmasının ardından, 1923 yılında yeni binasında 105 öğrenci ile eğitime yeniden başladı ve 11 Kasım 1923’te ruhsatnamesini aldı (Şişman, 2006: 176). 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü

Bartelemi'nin yaptığı okulun kurucu temsilcisi ise Derfiso'ydu. Ortaöğretim seviyesinde eğitim veren okulun binası Fransız cemaatine aitti. 1921 yılında yapımı tamamlanan bu bina yarım kârgir bir binaydı ve 3 kat 25 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 236). Son büyük tamirâtı 1923 yılında geçiren okulun yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında konferans salonu, jimnastik salonu ve dans salonu bulunmayan okulda bir müzik odası mevcuttu. Kütüphanedeki kitap sayısı, müze eşyası ve beden eğitimine ait eşyası sınırlı miktarda olan okulda az sayıda müzik enstrümanı vardı. Okuldaki idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise ancak ihtiyaca cevap verebilecek düzeydeydi (İhs.M., 1928: 239).

Konya Fransız Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 4'ü Katolik, 1'i Müslüman toplam 5 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaşları arasında diğerleri 41 yaş üzerindediydi (İhs.M., 1928: 217). 2 hademenin çalıştığı okulun gelir ve giderlerine ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır.

Ortaöğretim seviyesinde eğitim veren Konya Fransız Kız Mektebi 1925-1926 öğretim yılına 4 sınıfta 58 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmazken, sene sonu sınavlarındaki başarı %100'e ulaşmıştı: Okulda sene sonu sınavına giren 58 öğrencinin tamamı sınıfını geçerken, sınıfta kalan olmamıştı (İhs.M., 1928: 230). Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 17'sinin sanatkâr, 15'inin servet sahibi, 2'sinin tüccar, 13'ünün de devlet memuru olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 11 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

Çanakkale Fransız Mektebi: Fransız cemaati tarafından ilk olarak 1923 yılında açılan okulun, 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Surintigovar yapıyordu.⁷⁹ İlköğretim seviyesinde eğitim veren okulun binası Fransız cemaatine aitti. İnşa tarihi ile son tamirat geçirdiği tarihe ait herhangi bir bilgiye ulaşılammayan bu bina taş (tuğla-beton) bir binaydı ve 2 kat 3 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 236). Okulun yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okulda, eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli fiziksel ve teknik imkânların hiçbiri yoktu. Konferans salonu, jimnastik salonu, müzik odası ve dans salonu bulunmayan okulda kütüphane de bulunmuyordu. Müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanı, bedii kıymet

⁷⁹ Okulun sahibine ilişkin bir bilgiye ulaşılammıştır.

taşıyan eşya yoktu. Hatta okul yöneticileri, okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin bile olmadığını ifade etmişlerdi (İhs.M., 1928: 239).

Çanakkale Fransız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında öğretmen ve müstahdem sayılarıyla bunlara ait bilgiler Maarif Vekâletine iletilmemiştir. Ayrıca söz konusu ders yılında okulun gelir ve giderlerine ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır (İhs.M., 1928: 217, 239).

İlköğretim seviyesinde eğitim veren Çanakkale Fransız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 3 sınıfta 31'i kız 38 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde okuldan ayrılan öğrenci olmazken, 5 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 228). Sene sonu sınavlarındaki başarı oranı ise %100'e ulaşmıştı: Okulda sene sonu sınavına giren 43 öğrencinin tamamı sınıfını geçerken, sınıfta kalan olmamıştı. Fransız okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 11'inin devlet memuru, 11'inin esnaf, 5'inin tüccar, 4'ünün servet sahibi ve 2'sinin de sanatkâr olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 10 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

2.2. İTALYAN OKULLARI

1925-1926 ders yılında İstanbul'da ve Türkiye'de bulunan yabancı öğretim kurumlarında Fransız misyonerleri tarafından açılan okullardan sonra ikinci sırayı İtalyan eğitim kurumları alıyordu (Polvan, 1952: 131). İtalyan okulları; sayıları Fransız okullarına göre çok daha az olmakla birlikte, İstanbul'un çeşitli semtlerine ve Antalya, İzmir, Edirne gibi kentlere yayılmıştı. Osmanlı'nın son döneminde ve cumhuriyetin ilk yıllarında İtalyan okulları iki farklı şekilde doğmuştu: Doğrudan doğruya özel kişilerin ya da İtalyan Hükümeti'nin açıp desteklediği okulların yanı sıra 1907 yılında Fransa'dan İtalyan himayesine geçen okullar da vardı.⁸⁰ Çünkü İtalyan birliği kuruluncaya kadar Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Katoliklerin hamiliğini Fransa yapıyordu, bu nedenle Katolik okullar Fransa himayesinde açılmıştı (Polat, 1989: 574).

⁸⁰ 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren Katolik misyoner cemiyetleri arasında İtalyan asıllı tarikatlar da bulunmaktaydı. Bu tarikatlar, 19. yüzyılın sonuna kadar Fransız himayesinde kalmaya devam etmişti. Dominicain, Frères Mineurs Conventuel ve Salésien misyonerleri tarafından kurulan okullardan bazıları, 20. yüzyıl başlarında, İtalya Devleti himayesine geçmeyi tercih etmiştir (Mutlu, 2005: 59).

Ancak İtalyan okullarının temel özelliği Katolik din ve eğitim kurumları olmasıydı (Polvan, 1952: 131-132).

İtalyan birliğinin kurulması ile birlikte 1863'te faaliyete geçen İtalyan İşçi Birliği, Osmanlı topraklarında İtalyan Okulları'nın örgün ve nispeten yaygın bir hale gelişinde en önemli rolü oynamıştır. Osmanlı topraklarında Dırac, Bingazi, Derne, Humus, İşkodra, İstanbul gibi yerleşim merkezlerinde açılan ve sayıları az olmakla birlikte ticaret ve sanayi açısından büyük etkinliği olduğu anlaşılan İtalyan Okulları, Fransızcanın yaygınlaşmasıyla unutulmaya başlayan İtalyancayı yeniden yaymak, İtalyan çocuklara kendi dillerini ve kültürlerini öğretmek amacını gütmüştü (Polat, 1989: 574). Diğer taraftan Vatikan'ın İtalya sınırları içinde kalması sayesinde İtalya-Vatikan işbirliği gerçekleşmiş, İtalyan okulları kısa sürede Almanya, Amerika, Mısır ve Fransa'da hızlı bir yükselişe geçmişti. İtalyanlar, Osmanlı coğrafyasında da 1870'ten itibaren birçok okul açtı. Başta Alloatti, Dominicain, Franciscain, İmmaculée Conception, İvrée, Salésien ve St. Joseph olmak üzere Katolik tarikatları, Osmanlı'da açılan okullara önyak olmuşlardı. İtalyan okullarının da diğer yabancı okullar gibi hedef kitesini Hıristiyan ve Museviler oluşturuyordu. Bunun yanında idadi derecesinde okul bulunmaması ve farklı lisanları öğretecek eğitim kurumlarının yokluğu, yasak olmasına rağmen Müslüman çocuklarının da bu okullara devam etmesine yol açmıştı (Mutlu, 2005: 51). Ayrıca İtalyanlar dil kursları ile geniş halk kitlelerine seslenmeyi de düşündüler. Yine, İtalyancanın bazı okullardaki ders programlarına konulması için büyük çabalar harcadılar ve başarılı da oldular. Mesela, Ermenilerin devam ettiği Mekitarist Mektebi, İtalyancayı ders programına aldı. Yine, İzmir'deki bir Rum Okulu, programına İtalyancayı dahil etti (Özeçoğlu, 2008:4).

1890 ve 1904 yıllarında Osmanlı topraklarında, 1925-1926 eğitim öğretim yılında da Türkiye'de faaliyet gösteren İtalyan okullarının sayısı Tablo 5'te, 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren İtalyan okullarındaki öğretmen ve öğrenci sayıları da Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5. İtalyan Okullarının Sayısı (1890-1925)

Yer Adı ⁸¹	Okul Sayısı		
	1890	1904	1925
Adana	-	1	-
Antalya	-	1	2
Edirne	-	2	1
Hatay	-	1	-
İstanbul	-	15	9
İzmir	3	4	5
Şanlıurfa	-	1	-
Trabzon	3	-	-
Rodos	1	2	-
Selanik	3	2	-
Arnavutluk	-	1	-
Yanya	2	1	-
Avlonya	2	-	-
Preveze	2	-	-
İşkodra	2	-	-
Beyrut	3	-	-
Trablusşam	3	-	-
Halep	1	-	-
Ortadoğu ⁸²	-	3	-
Bingazi	1	1	-
Derne	-	1	-
Trablusgarp	3	5	-
TOPLAM	29 ⁸³	41	17

Kaynak: (İhs.M., 1928: 213-235; Polvan, 1952: 131; Polat, 1989: 575; Mutlu, 2005: 50; Şişman, 2006: 354; BOA. Y. PRK. MF. 4/55).

Tablo 6. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren İtalyan Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları⁸⁴

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Edirne Karaağaç İtalyan	3	1	4	20	24	44
Feriköy İtalyan	-	9	9	-	120	120
Beyoğlu Ağahamamı	13	3	16	130	3	133
Bakırköy İtalyan	5		5	34		34
Yedikule İtalyan	5		5	24	24	48
Beyoğlu Hayriye S.	9	7	16	-	316	316
Kadıköy İtalyan	4	8	12	-	173	173
Kadıköy Mühürdar	8		8	138		138

⁸¹ Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan yerlerde okul sayıları verilirken tabloda yer alan yıllar arasında gerek idari taksimat farklılıkları, gerek bazı vilayetlerin Osmanlı’nın elinden çıkması nedeniyle tezin hazırlandığı yıldaki idari taksimat esas alınmıştır.

⁸² Şehir isimleri ayrı ayrı verilmemiştir.

⁸³ Bu okulların 14’ü ruhsatsız, 15’i ruhsatlıydı (Mutlu, 2005: 50).

⁸⁴ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Büyükdere İtalyan	3	1	4	41	23	64
Antalya İtalyan Kız	4	1	5	7	-	7
Antalya İtalyan Erkek	-	2	2	-	2	2
Alsancak İtalyan Kız	3	-	3	75	-	75
Alsancak İtalyan Erkek	-	9	9	-	139	139
İzmir Bayraklı İtalyan Kız	3	-	3	14	4	18
İzmir Kordon İtalyan Kız	7	-	7	53	7	60
İzmir Göztepe İtalyan Kız	7	-	7	73	39	112
İstanbul İtalyan Ticaret	1	15	16	67	194	261
Toplam	75	56	131	676	1.068	1.744

Kaynak: (İhs.M., 1928: 213-235)

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplam 17 İtalyan okulu vardı. Bu okulların 9’u İstanbul’da, 5’i İzmir’de, 2’si Antalya’da ve 1’i de Edirne’deydi. Söz konusu İtalyan okullarına ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

Edirne Karaağaç İtalyan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Edirne Vilayeti Karaağaç Kazasında bulunan Fransız okulundan başka ikinci yabancı okul, ilköğretim düzeyinde eğitim veren ve 1906 yılında faaliyete geçen Edirne Karaağaç İtalyan Mektebi’ydi. Açılışında Fransız Okulu olan⁸⁵ ve Rahip Fransuva Bastani’nin müdürlüğünü yaptığı okul (Mutlu, 2005: 59-63), ruhsatnamesini 22 Mayıs 1906 tarihinde, 29/65276 numaralı belgeyle almıştı. Okul, 9 Haziran 1907 tarihli iradeyle İtalyan himayesine geçti (Mutlu, 2005: 59). Okulun 1925 yılında kurucu temsilcisi Rahibe Marikaseviye, müdürü ise Rahip Venspiçuni idi. 1904 yılında inşa edilen okulun ahşap binası, 1 kat 10 odadan oluşuyordu ve Kiliseye aitti (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre tamiri için 50 lira gerekli olan okul binasının fiziki imkânları iyi değildi. Okulda dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası yoktu. Ayrıca okul bir kütüphaneye de sahip değildi. Okulda yalnızca -sınırlı miktarda- idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri bulunuyordu (İhs.M., 1928: 239).

Karaağaç İtalyan Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 3’ü Katolik, 1’i Müslüman toplam 4 öğretmen (1 erkek- 3 kadın) görev yapıyordu. Yaşları itibarıyla orta yaş seviyesinde olan (öğretmenlerin tümü 31-50 yaş arasındaydı) bu öğretmenlerin 1’i, 6-10 lira aylık maaşla çalışıyordu. Diğer 3 öğretmenin ise fahri çalıştığı ancak 10-20 lira arası maaş aldığı belirtilmişti (İhs.M., 1928: 217). Hademenin çalışmadığı okulda

⁸⁵ Edirne, Karaağaç Hıristiyan Mahallesi’nde bulunan okulun açılış tarihi Mutlu’ya göre (2005: 63) 1891, ruhsatname tarihi ise 13 Kasım 1897’dir.

personale ödenen yıllık maaş toplamı 568 liraydı. Okulun, personel maaşı dışında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere 1925-1926 ders yılında yaptığı toplam masraf da personel maaşları gibi 568 lirada kalmıştı. Adı geçen eğitim-öğretim yılında okulun gelir toplamı da yine 568 lira idi. Kayıtlara göre bu gelirin 240 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Edirne Karaağaç İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 20'si kız toplam 44 öğrenci 4 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Ders yılı boyunca herhangi bir öğrencisi ayrılmayan ve yeni kayıt almayan okulun sene sonu sınavlarında, 24 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. 20 öğrenci ise sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 230). Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında 15 işçi, 13 tüccar, 10 esnaf, 3 sanatkâr ve 3 de devlet memuru görülüyordu (İhs.M., 1928: 231).

Feriköy İtalyan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da bulunan İtalyan okullarından biri de 1908 yılından beri faaliyette olan Feriköy İtalyan Mektebi'ydi. Okulun kurucu temsilcisi olan Rahibe Lanena aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yürütmekteydi. İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, 1908 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla-beton) bir binayı kullanıyordu. Bina 4 kat ve 36 odadan oluşuyordu ve İtalyan cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre Feriköy İtalyan Mektebi'nde fiziki yapı ve demirbaş eşya sıkıntısı yaşanmıyordu: 1926 yılında Feriköy İtalyan Mektebi'nde jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunuyordu. Okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri ise asgari düzeyde mevcuttu. Spor ve beden eğitimine ait eşya ile kütüphanenin ve müze eşyasının sınırlı miktarda bulunduğu okul, el işlerine ait eşyaya da fazlasıyla sahipti (İhs.M., 1928: 235).

1925-1926 ders yılında 2'si Müslüman 7'si Katolik toplam 9 erkek öğretmenin görev yaptığı Feriköy İtalyan Mektebi'nde öğretmenlerin 5'i 18-30 yaş diliminde, 2'si 41-50 yaş aralığında ve yine 2 öğretmen de 51 yaşın üstündeydi. Aynı zamanda öğretmenlerin büyük çoğunluğu (7 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer 2 öğretmen de 3,001-6.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Ayrıca 3 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 2.150 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve

ders materyalleri için 850 lira masraf yapılmış, 2.000 lirası öğrencilerden alınan ücret olmak üzere toplam 3.000 lira okulun gelir hanesine yazılmıştı.

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, Feriköy İtalyan Mektebi'nin 6 sınıfında 120 erkek öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 15 öğrencinin ayrıldığı okulun sene sonu sınavlarında 96 öğrenci sınıfını geçerken, 9 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 222). Diğer taraftan öğrenci babalarının tespit edilebilen mesleklerinde işçi ve esnaflar öne çıkmaktaydı: 35 öğrencinin babası işçi, 26'sının esnaf, 8'inin tüccar, 2'sinin devlet memuru ve 2'sinin de servet sahibi olduğu görülüyordu. Baba mesleği belirlenemeyen 32 öğrencinin velilerinin ise diğer mesleklerden olduğu ifade edilmişti (İhs.M., 1928: 225).

Beyoğlu Ağahamamı Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren İtalyan okullarından biri 1870 yılından beri faaliyette olan Beyoğlu Ağahamamı Mektebi'ydi (Vahapoğlu, 1997: 169). Okul, İstanbul'da açılan ilk İtalyan kız okulu olma özelliğini taşıyordu (Polvan, 1952: 215). Iurea (İvrea) Sörleri adlı Cemiyetin baş rahibesi Luicia Kanegrati'nin öncülüğünde Kumbaracı'da açılan İtalyan okulu (Polat, 1989: 567; Günay, 2006: 218), 1876 yılında Suterazisi Sokağı'na, daha sonra da Ağahamamı'na nakledilmişti (Mutlu, 2005: 64).

Birinci Dünya Savaşı'nda İtalya'nın İttifak Devletleri'nden ayrılması nedeniyle okul kapanmış, binası da Darüleytama tahsis edilmişti (BOA. MF. MKT. 1203/30). Ancak 1918'de mütareke sonrası okul yeniden açıldı ve binası da okula iade edildi.

1925-1926 ders senesindeki kurucu temsilcisi olan Soeur Antoinette Lange aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yürütmekteydi (Polvan, 1952: 217). İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, 1882 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla-beton) bir binayı kullanıyordu. İtalyan cemaatine ait bina 4 kat 22 odadan oluşuyordu, son tamirata 1918 yılında görmüştü (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre Beyoğlu Ağahamamı Mektebi'nin fiziki yapısı ve sahip olduğu demirbaş eşyalar eğitim öğretim faaliyetleri için problem teşkil edebilecek seviyede idi: Okulda jimnastik salonu, konferans salonu, dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okulun idari eşyası ve ders araç-gereçleri ise sınırlı miktardaydı. Kütüphanesinde az sayıda kitap bulunan okul, müze eşyasına sahip değildi. Ancak okulda el işlerine ait eşyaya fazlasıyla bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 235).

1925-1926 ders yılında 4'ü Müslüman 12'si Katolik toplam 16 öğretmenin⁸⁶ görev yaptığı Beyoğlu Ağahamamı Mektebi'nde öğretmenler genç denilebilecek yaş gruplarındaydı: 12 öğretmen 18-30 yaş diliminde, 4 öğretmen de 31-40 yaş aralığında yer alıyordu. Aynı zamanda öğretmenlerin büyük çoğunluğu (12 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 1'i 10-20, 2'si 20-30, 1'i de 30-60 lira arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademesi bulunmayan okulun öğretmenlere yaptığı yıllık ödeme 1.800 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve ders materyalleri için 1.130 lira masraf yapılmış, 2.286 lirası öğrencilerden alınan ücret olmak üzere toplam 2.930 lira okulun gelir hanesine yazılmıştı.

Gece öğretiminin de yapıldığı Beyoğlu Ağahamamı Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, 7 sınıfta 130'u kız 3'ü erkek toplam 133 öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 10 öğrencinin yeni kayıt yaptırdığı okulun sene sonu sınavlarında 97 öğrenci sınıfını geçerken, 46 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 222). 1925-1926 eğitim öğretim yılında Beyoğlu Ağahamamı Mektebi bünyesinde bir de anasınıfı mevcuttu. Karma eğitim yapan ve 7'si erkek 12 öğrencinin bulunduğu bu anasının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri dahil Beyoğlu Ağahamamı Mektebi'ndeki öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velisi işçi olanların ilk sırayı aldıkları görülüyordu. Buna göre velilerin 97'si işçi, 25'i tüccar, 15'i devlet memuru, 3'ü de servet sahibiydi. Diğer 15 velinin ise “diğer mesleklerden” olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 225).

Sonraki yıllarda faaliyetlerine İtalyan Kız Ortaokulu adıyla devam eden okulda, 1963 yılında 164 kız öğrenci öğrenim görmekteydi. Okulda adı geçen ders yılında 25 öğretmen istihdam edilmişti. Ayrıca kütüphanesinde bulunan kitap yine sınırlı sayıdaydı: Okul, 442'si yabancı dilde olmak üzere toplam 742 kitaba sahipti (ÖOR, 1964: 145). 1992'de de okulun öğrenci sayısı, yatılı 35, gündüzlü 150 idi (Polat, 1989: 568). Görüldüğü gibi okul geçen yıllar içinde öğretmen ve öğrenci sayıları ve kütüphane bakımından önemli bir gelişme sağlamamıştı.

Bakırköy İtalyan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren İtalyan okullarından biri 1881 yılından beri faaliyette olan Bakırköy İtalyan

⁸⁶ Öğretmenlerin 3'ü erkek 13'ü kadındı.

Mektebi'ydi (Vahapoğlu, 1997: 168). Okul, Dominicain rahipleri tarafından kurulmuştu (Günay, 2006: 218). Okul başlangıçta, Bakırköy Dominicain Kilisesi ruhani dairesinde oturan Katolik ailelerinin çocuklarını okutmak üzere açılmışsa da, sonradan başka din ve mezhepten olan çocukların da okula devamına izin verilmişti (Polvan, 1952: 143). Okul, 21 Ocak 1907 tarihinde Fransa himayesinden İtalyan himayesine geçti (Mutlu, 2005: 59). Birinci Dünya Savaşı sırasında kapanan okul, 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra Fransicaine rahibeleri tarafından yeniden düzenlenerek 4 sınıflı bir ilkokul olarak hizmete devam etti (Polat, 1989: 568).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okulun, 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Sormaria yapıyordu. Okul, söz konusu ders yılında, 1880 yılında yapımı tamamlanan ahşap bir binayı kullanıyordu. Kiliseye ait olan bu bina 3 kat 17 odadan oluşuyordu, son tamirata 1915 yılında görmüştü (İhs.M., 1928: 232). Okul idarecilerinin verdiği bilgiye göre Bakırköy İtalyan Mektebi'nin fiziki yapısı ve sahip olduğu demirbaş eşyalar eğitim öğretim faaliyetleri için yeterli seviyede değildi: Okulda jimnastik salonu, konferans salonu, dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okulda ders materyalleri yeterince olmakla birlikte idarenin kullandığı demirbaşlar sınırlıydı (İhs.M., 1928: 235). Ancak okul; kütüphaneye, müze eşyasına ve beden eğitimine ait eşyaya sahip değildi.

1925-1926 ders yılında 3'ü Katolik, 1'i Ortodoks, 1'i de Müslüman toplam 5 kadın öğretmen görev yaptığı Bakırköy İtalyan Mektebi'nde öğretmenler genç denilebilecek yaş gruplarındaydı: 2 öğretmen 18-30 yaş diliminde, 3 öğretmen de 31-40 yaş aralığında yer alıyordu. Aynı zamanda öğretmenlerin 3'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmenlerin 1'i 10-20, 1'i de 30-60 lira arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 1 hademesi bulunan okulun öğretmenlere yaptığı yıllık ödeme 972 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, fakir çocuklara yardım ve ders materyalleri için 1.332 lira masraf yapılmış; tamamı öğrencilerden alınan ücret olmak üzere toplam 2.320 lira okulun gelir hanesine yazılmıştı.

Bakırköy İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, 3 sınıfta toplam 34 kız öğrenci eğitim görüyordu. Ders yılı içinde 13 öğrencinin ayrıldığı, 28 öğrencinin de yeni kayıt yaptırdığı okulun sene sonu sınavlarında 21 öğrenci sınıfını geçerken, 28 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 223). 1925-1926 eğitim öğretim yılında Bakırköy İtalyan Mektebi bünyesinde bir de anasınıfı mevcuttu. Karma eğitim

yapan ve 7'si kız 12 öğrencinin bulunduğu bu anasının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri dahil Bakırköy İtalyan Mektebi'ndeki öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velisi devlet memuru olanların ilk sırayı aldıkları görülüyordu. Buna göre velilerde 13 devlet memuru, 5 esnaf, 4 tüccar ve 1 de çiftçi bulunmaktaydı. Diğer 38 velinin ise "diğer mesleklerden" olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 225).

Bakırköy İtalyan Mektebi'nde, 1925-1926 ders yılında önceki yıllara göre öğrenci sayısının azaldığı dikkat çekmektedir. Zira, 1892 yılında, anasınıfi dahil beş sınıflı olan okulun 58'i kız 78 öğrencisi vardı. Öğrenci sayısı ilerleyen yıllarda 150'ye kadar yükselmişti (Polvan, 1952: 143). Ancak görüldüğü gibi bu sayı 1925'te 34'e kadar gerilemişti.

Yedikule İtalyan Mektebi: Okul, ilk olarak Dominicaine rahibeleri tarafından 1884 yılında Yedikule, Hacı Hüseyin Ağa Mahallesinin Cami-i Şerif Sokağında kurulmuştu (Polvan, 1952: 141; Vahapoğlu, 1997: 168). İlk kurulduğunda Fransız okulu niteliğini taşıyan ve İtalyanca, Fransızca, Almanca'nın yanı sıra biçki-dikiş ve ev idaresi dersleri de verilen (Polat, 1989: 568) okulda 1892 yılında 73'ü kız 107 öğrenci öğrenim görmekteydi.⁸⁷ Okul, 21 Ocak 1907 tarihinde İtalya himayesine geçti ve ismi Yedikule İtalyan Mektebi oldu (Polvan, 1952: 142). 21 Şubat 1910 tarihinde irade alınarak okula ek bina yapıldı (Mutlu, 2005: 53; Büyükkarcı, 1998: 476)

1925-1926 ders yılında Mariamer Afroyoldi'nin kurucu temsilcisi olduğu Yedikule İtalyan Mektebi'nin (Günay, 2006: 218) müdürlüğünü Sör Rolgu yapmaktaydı. Okulun kullandığı betonarme bina, 3 kat 17 odadan oluşuyordu ve 1907 yılında inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 232). Yedikule İtalyan Mektebi eğitim öğretim faaliyetleri için yeterli donanıma sahipti. Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre okulda dans salonu bulunmamakla birlikte konferans salonu, müzik salonu ve jimnastik salonu mevcuttu. Ayrıca okul, demirbaş eşya ile ders materyallerine yeterli düzeyde sahipti (İhs.M., 1928: 235). Kütüphanenin, beden eğitimine ait eşyanın ve müze eşyasının bulunduğu okulda 4'ü Katolik 1'i Müslüman 5 kadın öğretmen görev yapıyordu. Söz konusu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaş diğer 2'si 41-50 yaş arasındaydı. 1 öğretmenin 30-60 lira arasında aylık maaşla görev yaptığı okulda diğer 4 öğretmen

⁸⁷ Bu öğrencilerin 77'si Latin, 19'u Ortodoks Rum, 2'si Gregoryen Ermeni, 8'i Protestan, 1'i de Yahudi idi (Polvan, 1952: 141).

maaş almaksızın fahri olarak çalışıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı Yedikule İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında personele ödenen yıllık ücret toplamı 380 lirada kalmıştı. Tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyallerine yapılan masrafin 241 lira olduğu okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 621 lira idi. Bu paranın tamamı öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

İlkokul düzeyinde eğitim veren Yedikule İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 24'ü kız 48 öğrenci 3 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 221). Ders yılı boyunca 4 öğrencinin kaydını sildirdiği okulun sene sonu sınavlarına giren 44 öğrencinin tamamı başarılı olarak sınıfını geçerken, ipka kalan öğrenci olmamıştı. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde 9 devlet memuru, 8 tüccar, 7 esnaf, 4 işçi bulunurken 16 öğrenci velisinin de mesleği “diğer meslekler” olarak belirtilmişti (İhs.M., 1928: 225).

Beyoğlu Hayriye Sokak İtalyan Mektebi: İtalyan okulları, Fransız okulları gibi kurucularının veya bağlı oldukları cemaatlerin adıyla değil, daha çok bulunduğu mahallin adıyla anılıyordu. İşte, Beyoğlu Hayriye Sokak İtalyan Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir diğer İtalyan okulu idi. Kökeni 17. yüzyıla, St. Antoine de Padoue manastır ve kilisesine dayanan okul, 1885 yılında⁸⁸ açılmıştı (Polvan, 1952: 133). Okulun, açıldığı yıl tamamı fakir aile çocuklarından oluşan 40-60 arasında öğrencisi vardı. Okul, 1907 yılına kadar Fransız himayesindeydi, o sene İtalyan himayesi altına geçmişti (Polvan, 1952: 133). Birinci Dünya Savaşı sırasında kapatılan, binası da Darüleytama tahsis edilen okul (BOA. MF. MKT. 1203/30), mütareke sonrası Ekim 1919'da yeniden açıldı (Baş, 2013: 108).

1925'te kurucu temsilcisinin Sitor Goroki, müdürünün ise Bedo Abaya olduğu okulun eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü bina 1901 yılında inşa edilmişti ve son olarak söz konusu öğretim yılı başında (1925 sonbaharı) tadilattan geçmişti. Taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilen okulun 4 katı ve 17 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretim için uygun bir fiziki yapıda değildi: Beyoğlu Hayriye Sokak İtalyan Mektebi'nde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, spor

⁸⁸ Baş'a göre (2013: 107) okulun açılış tarihi 1888'dir.

ve beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar asgari düzeydeydi. Okul, sınırlı sayıda müze eşyası ve müzik enstrümanlarına sahipti (İhs.M., 1928: 235).

Beyoğlu Hayriye Sokak İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 10'u Katolik, 5'i Müslüman ve 1'i Musevi 16 öğretmen (7 Erkek-9 Kadın) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaş, 4'ü 31-40 yaş, 10'u da 41-50 yaş dilimindeydi. Öğretmenlerin 1'i 10-20 lira, 1'i 20-30 lira, 14'ü de 30-60 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda 3 de hademe çalışıyordu. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 10.860 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.040 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 11.900 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 9.374 lirasını hükümet tarafından yapılan yardım, 1.026 lirası öğrencilerden alınan ücret ve 1.500 lirasını da yardım olarak toplanan para oluşturuyordu.

1925-1926 eğitim-öğretim döneminde ilköğretim seviyesinde gündüz eğitimi verilen bu okulda, 316 erkek öğrenci bulunuyordu. Ders senesi içinde nakil ve öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle 77 öğrencinin kaydının silindiği okuldan, 22 öğrenci derslerini tamamlayarak mezun olmuştu. Sene sonu sınavlarında 155 öğrencinin başarılı olarak bir üst sınıfa geçtiği okulda, 62 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 223). Tespit edilebilen baba mesleklerine bakıldığında ise 48 velinin tüccar, 93 velinin işçi, 71 velinin devlet memuru, 2 velinin de din görevlisi (şeyh-hoca-ruhban) olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 225). Diğer 25 veli ise kayıtlara "diğer mesleklerden" olarak geçmişti. Okulun öğretim dili İtalyanca olmakla birlikte Fransızca ve Rumca da okutulmaktaydı (Polvan, 1952: 133).

Kadıköy İtalyan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir diğer İtalyan okulu, Kadıköy İtalyan Mektebi idi. Kurucusunun ve sahibinin İtalyan Cemaati'nin olduğu okulun müdürlüğünü 1925-1926 ders yılında Belamado Tatovinyato yapıyordu. İlk olarak 1878 yılında⁸⁹ Frérelers tarafından açılan Kadıköy İtalyan Mektebi (Vahapoğlu, 1977: 168), eğitim faaliyetlerini şahsa ait, oldukça eski bir binada sürdürüyordu. 1800 yılında inşa edilen bu bina en son

⁸⁹ Okulun açılış tarihi İhsaiyat Mecmuasına göre (1928: 232) 1913 yılıdır.

büyük tadilatını 1920 yılında geçirmişti. Yarım kârgir inşa edilen binanın 2 katı ve 10 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okul, eğitim-öğretime uygun altyapıya sahip değildi: Kadıköy İtalyan Mektebi'nde dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca, spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanları mevcut değildi. Öte yandan okulun idari eşyası, ders araç ve gereçleri ile kütüphanesindeki kitaplar asgari düzeydeydi. Okul, sınırlı sayıda müze eşyası ve bedii kıymet taşıyan eşyaya sahipti (İhs.M., 1928: 235).

Kadıköy İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 8'i Katolik, 4'ü Müslüman 12 öğretmen (8 Erkek-4 Kadın) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 8'i 18-30 yaş, 3'ü 31-40 yaş, 1'i de 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan fahri çalışan 5 öğretmene herhangi bir maaş ödemesi yapılmıyor, diğer 7 öğretmen ise 6-10 lira aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda 2 de hademe çalışıyordu. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 8.910 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 100 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 9.010 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 6.380 lirasını hükümet tarafından yapılan yardım, 2.050 lirasını yardım olarak toplanan para ve 580 lirasını da diğer varidat oluşturuyordu.

İlköğretim seviyesinde gündüz eğitimi verilen Kadıköy İtalyan Mektebi'nin 1925-1926 öğretim yılında 6 sınıfta 173 erkek öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi içinde nakil, öğrencinin kendi isteği gibi değişik sebeplerle 7 öğrencinin kaydının silindiği okuldan, 11 öğrenci, derslerini tamamlayarak mezun olmuştu. Sene sonu sınavlarında 121 öğrencinin başarılı olarak bir üst sınıfa geçtiği okulda, 34 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 223). Tespit edilebilen baba mesleklerine bakıldığında ise 3 velinin çiftçi, 31 velinin tüccar, 39 velinin işçi, 59 velinin devlet memuru, 1 velinin de din görevlisi (şeyh-hoca-ruhban) olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225). Diğer 33 veli ise kayıtlara “diğer mesleklerden” olarak geçmişti.

Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir diğer İtalyan okulu, Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi'ydi. Kurucu temsilcisinin ve müdürünün Sor Agustinya olduğu okul 1913 yılında faaliyete geçmişti. Okul, eğitim faaliyetlerini İtalyan

cemaatine ait, 1887 yılında inşa edilen taş (tuğla-beton) bir binada sürdürüyordu. En son büyük tadilatını 1925-1926 eğitim öğretim yılı içinde geçiren okul binasının 2 katı ve 10 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında okulda dans salonu ve müzik odası bulunmazken, jimnastik salonu ve konferans salonu mevcuttu. Söz konusu ders yılında Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi, idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders materyallerine sınırlı miktarda sahipti. Okulda ayrıca, müzik enstrümanları, kütüphane, müze eşyası ve bedii kıymet taşıyan eşya bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235).

Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 6'sı Katolik, 2'si Müslüman 8 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaş, 5'i 31-40 yaş, 1'i de 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan 6 öğretmen 1.001-2.000 kuruş, 2 öğretmen de 3.001-6.000 kuruş aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda 1 de hademe çalışıyordu. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 1.224 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 212 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 600 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin tamamını hükümet tarafından yapılan yardım oluşturmuştu.

İlköğretim seviyesinde gündüz eğitimi verilen Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi'nin 1925-1926 öğretim yılında 5 sınıfında 138 kız öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi içinde nakil, öğrencinin kendi isteği gibi değişik sebeplerle 32 öğrencinin kaydının silindiği okuldan, 5 öğrenci derslerini tamamlayarak mezun olmuştu. Sene sonu sınavlarında 83 öğrencinin başarılı olarak bir üst sınıfa geçtiği okulda, 19 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 223). 1925-1926 eğitim öğretim yılında Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi bünyesinde bir de anasınıfı mevcuttu (İhs.M., 1928: 221). Karma eğitim yapan ve 12'si kız 25 öğrencinin bulunduğu bu anasının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri dahil Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi'ndeki öğrencilerin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında velisi devlet memuru olanların ilk sırayı aldıkları görülüyordu. Buna göre velilerde 39 devlet memuru, 16 tüccar, 7 çiftçi, 3 esnaf ve 1 de servet sahibi bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 225). Diğer 38 velinin ise "diğer mesleklerden" olduğu belirtilmişti.

Büyükdere İtalyan Mektebi: İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir başka İtalyan okulu Büyükdere İtalyan Mektebi idi. Okul ilk olarak Conventuel misyonerleri tarafından açılmıştı (Polvan, 1952: 133). Boğaziçi'nde yazlamaya çıkan yabancı elçiliklerin mensupları ile diğer Katoliklerin yazlama müddetince dinî hizmetlerinde bulunmak üzere Büyükdere'de küçük kilisesiyle beraber bir misyon evi kurulmuştu. Bu ev, 1808'de école Paroissiale (Ruhani daire okulu) haline getirildi. Ancak bu haline okul denme imkânı yoktu, nitekim burada yalnızca rahipler ve yaşlı bir öğretmen tarafından Hristiyanlığa ait bilgiler (Catéchisme) ve birkaç dil öğretiliyordu. Kurumun okul haline dönüşmesi 1876 yılında Père Caratelli tarafından sağlanmıştı. Sahibinin Avusturya Sefareti Baş Tercümanı olarak görüldüğü okul, ilk başta Avusturya Macaristan tebaasına aitti (Mutlu, 2005: 64). İsmi de Avusturya veliahdı Arşidük Rodolphe'den dolayı 'Rodolphine' olarak geçmekteydi (Polvan, 1952: 133). Ancak 1898 yılında çıkan yangında Büyükdere'nin yarısı, bu arada okul binası da yandı. Yangından sonra Avusturya, okulun yeniden inşasıyla ilgilenmeyince okul, İtalyan Hükümetinin himayesine girdi. Okul, Osmanlı Hükümetinin 22 Mayıs 1906 tarih ve 65276/29 sayılı emriyle tanındı (Polvan, 1952: 133).

Okulun müdürlüğünü 1925-1926 eğitim yılında Rahip Carlo Naknaverani yapıyordu. 1880 yılında inşa edilen ve son tadilatı 1920 yılında geçiren okulun taş (tuğla-beton) binası, İtalyan Cemaatine aitti ve 3 kat 6 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 232). Büyükdere İtalyan Mektebi yöneticilerinin verdikleri bilgiye göre okulun 1925 yılındaki fiziki altyapısı, birçok yabancı ve azınlık okuluna göre oldukça geri durumdaydı. Okul; dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu ve kütüphaneye sahip değildi. Ayrıca okulda, müzik odası ve beden eğitimine ait eşya bulunmuyordu. Bunun yanında idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin kısmen bulunduğu Büyükdere İtalyan Mektebi'nde bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya sınırlı miktardaydı (İhs.M., 1928: 235).

Büyükdere İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 3'ü Katolik, 1'i Müslüman toplam 4 öğretmen (1 erkek-3 kadın) görev yapıyordu. Bu öğretmenler genç denilebilecek yaş gruplarındaydı: 3 öğretmen 18-30 yaş diliminde, diğer öğretmen ise 31-40 yaş aralığında yer alıyordu. Aynı zamanda öğretmenlerin 3'ü maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer öğretmen ise 30-60 lira arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademesi bulunmayan okulun öğretmenlere yaptığı

yıllık ödeme 824 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf ise 320 lirada kalmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 824 lira idi. Bu paranın 475 lirası öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

Büyükdere İtalyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 41'i kız toplam 64 öğrenci 4 karma sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 227). Ders yılı boyunca 6 öğrenci okuldan ayrılırken, 2 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında okulun başarı oranı oldukça düşük kalmıştı: 60 öğrencinin yalnızca 7'si sınıfını geçerken 53 öğrenci ipka kalmıştı. Öğrenci babalarının tespit edilebilen mesleklerinde işçi veliler 49 veliyle ilk sırayı alırken, 4 veli devlet memuru, 3 veli tüccar, 2 veli de esnaf idi. 2 velinin ise diğer mesleklerden olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 231).

Antalya İtalyan Kız Mektebi: İlk olarak Saint Fransuva de Sal Rahibeleri tarafından (Mutlu, 2005: 53) 1913 yılında açılan, 10 Kasım 1923 tarihinde aldığı 1 numaralı ruhsatnameyle de faaliyetlerini sürdüren İtalyan Kız Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında Antalya'da eğitim veren okullardan biriydi. Kurucu temsilcisinin Franceko Areno, müdürünün de Genozolde Rossio olduğu okul, eğitim faaliyetlerini şahsa ait, tek katlı ve 5 odadan oluşan taş (tuğla-beton) bir binada sürdürüyordu (İhs.M., 1928: 236). Binanın inşa tarihi ve en son tamir gördüğü sene kayıtlara geçmemiştir. Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okulda dans salonu ve müzik odası bulunmazken, jimnastik salonu ve konferans salonu mevcuttu. Söz konusu ders yılında İtalyan Kız Mektebi'nde, idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders araç-gereçleri fazlasıyla bulunmaktaydı. Okul ayrıca, az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye, yeterli miktarda müzik enstrümanına, müze eşyasına ve el işlerine ait eşyaya sahipti (İhs.M., 1928: 239).

Antalya İtalyan Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 4'ü Katolik, 1'i Müslüman 5 öğretmen (1 erkek- 4 kadın) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaş, 1'i 31-40 yaş, 1'i de 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan 2 öğretmen 0-600 kuruş, 3 öğretmen de 1.001-2.000 kuruş aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 217). Okulda 1 de hademe çalışıyordu. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 4.240

lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.550 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 1.600 liraya ulaşmış, bu gelirin 126 lirasını da öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

İlköğretim seviyesinde gündüz eğitimi verilen okulun 1925-1926 öğretim yılında 3 sınıfta yalnızca 7 öğrencisi bulunuyordu (İhs.M., 1928: 226). Ders senesi içinde nakil, öğrencinin kendi isteği gibi değişik sebeplerle 4 öğrencinin kaydının silindiği okulun sene sonu sınavlarında 3 öğrencinin tümü başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. İtalyan Kız Mektebi'ndeki 3 öğrencinin baba mesleklerine bakıldığında 1 velinin tüccar, 1 velinin esnaf ve 1 velinin de işçi olduğu anlaşılmaktaydı (İhs.M., 1928: 231).

Antalya İtalyan Erkek Mektebi: İlk olarak 1913 yılında açılan, 19 Kasım 1923 tarihinde aldığı 1 numaralı ruhsatnameyle de faaliyetlerini sürdüren İtalyan Erkek Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında Antalya'da eğitim veren okullardan biriydi. Kız Mektebi'nde olduğu gibi Franceco Areno'nun kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Marce Galeba Pietro yapmaktaydı. Okul faaliyetlerini şahsa ait 1 kat 4 odadan oluşan yarım kârgir bir binada sürdürüyordu.⁹⁰ Binanın inşa tarihi ve en son tamir gördüğü sene kayıtlara geçmemiştir (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okulda dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmazken, konferans salonu mevcuttu. Söz konusu ders yılında İtalyan Erkek Mektebi'nde, idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders araç-gereçleri fazlasıyla bulunmaktaydı. Okul ayrıca, az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye, yeterli miktarda müzik enstrümanına, müze eşyasına ve el işlerine ait eşyaya sahipti (İhs.M., 1928: 239).

Antalya İtalyan Erkek Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 1'i Katolik, 1'i Müslüman 2 erkek öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş, diğeri ise 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan öğretmenlerin biri 0-600 kuruş, diğeri de 1.001-2.000 kuruş aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 217). Hademenin çalışmadığı okulda, öğretmenlere yapılan yıllık ödeme 1.600 lirayı bulmaktaydı. Okulun, bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlere yaptığı toplam masraf

⁹⁰ Okulun bir İngiliz'e ait olan eski binası belediye tarafından 1924 yılında istimlak edilmişti (BOA. HR. İM. 104/77).

ise 1.520 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 1.600 liraya ulaşmıştı.

İlköğretim seviyesinde gündüz eğitimi verilen İtalyan Mektebi'nin 1925-1926 öğretim yılında 2 sınıfta yalnızca 2 öğrencisi bulunuyordu (İhs.M., 1928: 226). Bu öğrenciler de sene sonu sınavlarında başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. Öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında 1 velinin esnaf ve diğer velinin de işçi olduğu anlaşılmaktaydı (İhs.M., 1928: 231).

İzmir Alsancak İtalyan Kız Mektebi: İlköğretim seviyesinde eğitim veren okul, 5 Kasım 1924 tarihinde 5782 numaralı ruhsatnamesini alarak eğitime başlamıştır. Okulun 1925-1926 ders yılında sahibi İtalyan Teavün Cemiyeti, müdürü ise Surju idi. İnşa tarihi ve son tadilat tarihi bilinmeyen okul binası; İtalyan cemaatine aitti, 3 kat 6 odadan oluşuyordu ve yarım kârgir bir binaydı (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında İzmir Alsancak İtalyan Kız Mektebi'nin fiziki ve teknik altyapısı, İzmir'deki birçok yabancı okul gibi oldukça yetersiz durumdaydı. Okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okul kütüphanesinde sınırlı sayıda kitap vardı, yine az miktarda beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları ve bedii kıymet taşıyan eşya bulunuyordu. Okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine de sınırlı miktarlarda sahipti (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Alsancak İtalyan Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 2'si Protestan, 1'i Müslüman, 3 kadın öğretmen görev yapıyordu. Tamamı 30 yaşın altında olan bu öğretmenler oldukça düşük maaşla, 0-6 lira arası aylıkla çalışıyordu (İhs.M., 1928: 217). 1 de hademenin çalıştığı okulun 1925-1926 eğitim yılında yaptığı masraf ve elde ettiği gelir "(...) mektebin bütün ihtiyaçları cemaat tarafından temin edilmektedir. Rahipler fahridir" denilerek Maarif Vekâletine bildirilmemişti.

İzmir Alsancak İtalyan Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 3 sınıfta 75 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 11 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı (İhs.M., 1928: 229). Sene sonu sınavına giren öğrencilerin 45'i sınıfını geçerken, 19 öğrenci sınıfta kalmıştı. İtalyan okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 21'inin işçi, 16'sının esnaf, 9'unun devlet memuru, 8'inin tüccar,

6'sının da sanatkâr olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 4 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Alsancak İtalyan Erkek Mektebi: İlköğretim seviyesinde eğitim veren İzmir Alsancak İtalyan Erkek Mektebi, Kız Mektebiyle aynı gün ve sayılı (5 Kasım 1924 tarih 5782 numaralı) ruhsatnamesini alarak eğitime başlamıştır. Okulun 1925-1926 ders yılında sahibi İtalyan Teavün Cemiyeti, müdürü ise Rahibe Dentarja idi. İnşa tarihi ve son tadilat tarihi bilinmeyen okul binası; İtalyan cemaatine aitti, 2 kat 10 odadan oluşuyordu ve taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında İzmir Alsancak İtalyan Erkek Mektebi'nin fiziki ve teknik altyapısı, İzmir'deki birçok yabancı okul gibi oldukça yetersiz durumdaydı. Okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahip değildi. Ayrıca okul kütüphanesinde sınırlı sayıda kitap vardı, yine az miktarda beden eğitime ait eşya, müzik enstrümanları ve bedii kıymet taşıyan eşya bulunuyordu. Okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine de sınırlı miktarlarda sahipti (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Alsancak İtalyan Erkek Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 7'si Katolik, 2'si Müslüman, 9 erkek öğretmen görev yapıyordu. Yaşları açısından bakıldığında okulun her yaş diliminde öğretmene sahip olduğu görülüyordu. Okulda, 18-30 yaş aralığında 3 öğretmen, 31-40 yaş arasında 2 öğretmen ve 41-50 yaş diliminde 2 öğretmen çalışıyordu. 51 yaş üzerinde de 2 öğretmen istihdam edilmişti. Öğretmenlerin 5'inin maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı okulda diğer öğretmenlerden 1'i 10-20 lira, 2'si de 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 217). 1 de hademenin çalıştığı okulun 1925-1926 eğitim yılında çalışanlarına yaptığı maaş ve ücret ödemesi 2.077 liraydı. Okulun tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masrafla bir yıl boyunca elde ettiği toplam gelir "(...) mektebin bütün ihtiyaçları cemaat tarafından temin edilmektedir. Rahipler fahridir" denilerek Maarif Vekâletine bildirilmemişti.

İzmir Alsancak İtalyan Erkek Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 5 sınıfta 139 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 30 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 34 öğrenci mezun olmuş; 66 öğrenci sınıfını

geçerken, 9 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 226-230). İtalyan okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 40'nın işçi, 23'ünün esnaf, 9'unun devlet memuru, 2'sinin tüccar, 3'ünün de sanatkâr olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 32 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi: İlköğretim seviyesinde eğitim veren İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi, 1925 yılında 1.913 numaralı ruhsatnamesini alarak eğitime başlamıştır. Okulun 1925-1926 ders yılında sahibi Katolik Teavün Cemiyeti, müdürü ise Surir Binalda idi. İnşa tarihi ve son tadilat tarihi bilinmeyen okul binası; İtalyan cemaatine aitti, 1 kat 5 odadan oluşuyordu ve taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi'nde jimnastik salonu bulunurken, konferans salonu, müzik odası ve dans salonu mevcut değildi. Ayrıca okul, kütüphaneye, beden eğitimine ait eşyaya, müzik enstrümanlarına ve bedii kıymet taşıyan eşyaya sahip değildi. Okulda sadece sınırlı miktarlarda, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri bulunuyordu (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 2'si Katolik, 1'i Müslüman, 3 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si 18-30 yaş diliminde, diğeri 31-40 yaş aralığında olan bu öğretmenlerin tamamının maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı okulda hademe istihdam edilmemişti (İhs.M., 1928: 217). Okulun gerek öğretmen maaşları, gerek tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım gibi bir yılda yaptığı toplam masrafla bir yıl boyunca elde ettiği toplam gelir "(...) mektebin bütün ihtiyaçları cemaat tarafından temin edilmektedir. Rahipler fahridir" denilerek Maarif Vekâletine bildirilmemişti. Kayıtlarda yalnızca yakacak için yapılan 10 liralık gider gözükmüyordu.

İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 2 karma sınıfta 14'ü kız 18 öğrenci ile başlamıştı.⁹¹ Sene sonu sınavlarına 19 öğrenci girmiş, bunların 11'i sınıfını geçerken, 8 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 229). İtalyan okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında mesleği tespit edilebilen

⁹¹ Ders senesi içinde kaydı silinen öğrenci sayısı ile yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı belirtilmemiştir. Ancak öğrenci babalarının 28'inin mesleğinin belirtilmiş olması, sene sonu sınavlarına giren öğrenci sayısının da 19 olması, ders senesi içinde yeni öğrencilerin geldiğini göstermektedir.

velilerin 5'inin esnaf, 2'sinin devlet memuru, 3'ünün de tüccar olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 18 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Kordon İtalyan Kız Mektebi ve Ana Sınıfı: İlk olarak 1887 yılında faaliyete geçen ve ilköğretim seviyesinde eğitim veren İzmir Kordon İtalyan Kız Mektebi, İzmir Alsancak İtalyan Erkek ve Kız Mektepleri gibi 5 Kasım 1924 tarihinde 5.782 numaralı ruhsatnamesini almıştır. Okulun 1925-1926 ders yılında sahibi İtalyan Teavün Cemiyeti, müdürü ise Uminite Mansa idi. 1902 yılında inşa edilen ve son büyük tadilatını 1923 yılında geçiren okul binası; İtalyan cemaatine aitti, 3 kat 10 odadan oluşuyordu ve taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okulun fiziki ve teknik altyapısı, İzmir'deki birçok yabancı okul gibi oldukça yetersiz durumdaydı. Okulda jimnastik salonu bulunmakla birlikte konferans salonu, müzik odası ve dans salonu mevcut değildi. Ayrıca okul kütüphanesinde sınırlı sayıda kitap vardı, yine az miktarda beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları ve bedii kıymet taşıyan eşya bulunuyordu. Okul, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine de sınırlı miktarlarda sahipti (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Kordon İtalyan Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 6'sı Katolik, 1'i Müslüman, 7 kadın öğretmen görev yapıyordu. Yaşları açısından bakıldığında 31-40 yaş diliminde yığılma görülüyordu: 31-40 yaş arasında 5 öğretmen görev yaparken, 30 yaşın altında ve 40 yaşın üstünde 1'er öğretmen çalışıyordu. Öğretmenlerin 1'i aylık 600 kuruşun altında maaş alırken, fahri çalıştığı belirtilen diğer 6 öğretmene 6-10 lira arasında aylık maaş ödemesi yapıldığı belirtilmişti (İhs.M., 1928: 217). Çalışan hademe sayısının belirtilmediği okulun 1925-1926 eğitim yılında çalışanlarına yaptığı maaş ve ücret ödemesi ile diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf "(...) mektebin bütün ihtiyaçları cemaat tarafından temin edilmektedir. Rahipler fahridir" denilerek Maarif Vekâletine bildirilmemişti. Diğer taraftan okulun mevzu bahis ders yılı içinde öğrencilerden aldığı ücret 5.400 liraydı.

Gece eğitiminin de verildiği İzmir Kordon İtalyan Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 5 sınıfta 53'ü kız 60 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 5 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılırken, yıl boyunca okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 7 kız öğrenci dersleri

tamamlayarak şahadetname almış; 48 öğrenci sınıfını geçerken, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı (İhs.M., 1928: 226-230). 1925-1926 öğretim yılında İzmir Kordon İtalyan Kız Mektebi bünyesinde 1 karma sınıftan oluşan anaokulu da bulunmaktaydı. 7'si kız 13 öğrencinin eğitim gördüğü anaokulunun sene sonu sınavlarında bütün öğrencileri başarılı olmuştu. Anaokulu dahil, İtalyan okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 17'sinin tüccar, 17'sinin devlet memuru, 10'unun işçi ve 9'unun da esnaf olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 15 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İzmir Göztepe İtalyan Kız Mektebi: İlköğretim seviyesinde eğitim veren İzmir Göztepe İtalyan Kız Mektebi, 5 Kasım 1924 tarihinde 5.782 numaralı ruhsatnamesini alarak eğitime başlamıştır. Okulun 1925-1926 ders yılında sahibi İtalyan Teavün Cemiyeti, müdürü ise Çerira Nono idi. 1906 yılında inşa edilen ve son olarak 1926'da tamirattan geçen okul binası; İtalyan cemaatine aitti, 2 kat 19 odadan oluşuyordu ve taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 236). Yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi'nde konferans salonu, müzik odası ve jimnastik salonu bulunurken, dans salonu mevcut değildi. Ayrıca okul müze eşyasına sahip değildi. Okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri kısıtlıydı. Bunun yanında kütüphanedeki kitap sayısı, beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya da sınırlı miktardaydı (İhs.M., 1928: 239).

İzmir Göztepe İtalyan Kız Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 6'sı Katolik, 1'i Müslüman, 7 kadın öğretmen görev yapıyordu. 4'ü 18-30 yaş diliminde, 2'si 31-40 yaş aralığında, 1'i de 41 yaşın üzerinde olan bu öğretmenlerin 6'sı, maaş almaksızın fahri olarak çalışıyordu. Diğer öğretmene ise 6-10 lira arası aylık maaş ödemesi yapılıyordu. 1925-1926 ders yılında 1 hademenin istihdam edildiği okulda çalışanlara yapılan toplam yıllık ödeme 1.056 lira olmuştu (İhs.M., 1928: 217). Okulun, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım gibi diğer masrafları da 6.426 lirayı bulmuştu. Söz konusu ders yılında değişik kaynaklardan elde edilen toplam gelir 4.110 liraydı, bunun 4.050 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Gece eğitiminin de yapıldığı İzmir Göztepe İtalyan Kız Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 5 karma sınıfta 73'ü kız 112 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi içinde 29

öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle okuldan ayrılmış, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 6'sı kız toplam 8 öğrenci dersleri tamamlayarak şahadetname almış; 66 öğrenci sınıfını geçerken, 9 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 226-230). 1925-1926 öğretim yılında İzmir Göztepe İtalyan Kız Mektebi bünyesinde 1 karma sınıftan oluşan anaokulu da bulunmaktaydı. 21'i kız 51 öğrencinin eğitim gördüğü anaokulunun sene sonu sınavlarında bütün öğrencileri başarılı olmuştu. Anaokulu dahil, İtalyan okulunda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 92'sinin tüccar, 13'ünün devlet memuru, 6'sının esnaf, 4'ünün sanatkâr ve 2'sinin de servet sahibi olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 17 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

İstanbul İtalyan Ticaret Mektebi: Türkiye'de İtalyanca öğretim yapan ortaöğretim kuruluşlarının ilki 1888 yılında faaliyete geçen İstanbul İtalyan Ticaret Mektebi olmuştu (ÖOR, 1964: 146). Şehre dağılmış olan okulları bir araya toplayan İtalyan İşçi Derneği'nin (Societa Operaia) girişimiyle açılan okula ilk başta Prens Amedeo di Savoia adı verilmişti. Okulun 1888-1889 ders yılında 10 olan öğrenci sayısı, 1903-1904'te 151'e ulaştı (Polat, 1989: 569).

Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul İtalyan Ticaret Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında temsilcisi İtalyan Konsolosluğu, müdürü ise Angola Çınorbete idi (İhs.M., 1928: 236). Şahsa ait olan okul binası; 1912 yılında inşa edilmiş, taş (tuğla-beton) bir binaydı ve 4 kat 30 odası bulunmaktaydı (ÖOR, 1964: 147). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından diğer yabancı okullara göre oldukça iyi sayılabilecek bir durumdaydı. Okulda konferans salonu ve jimnastik salonu bulunurken, dans salonu ve müzik odası yoktu. İdareye ait demirbaş eşya ve ders araç gereçleri bakımından oldukça zengin olan okulda, çok sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane vardı. Ayrıca okul beden eğitimine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya bakımından da donanımlıydı. Okulda musikiye ait eşya ile el işlerine eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 239).

İstanbul İtalyan Ticaret Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 15'i erkek 16 öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 11'i Katolik ve 3'ü Müslüman, 1'i Ortodoks ve 1'i de Protestan'dı. Yaşlarına ve maaşlarına bakıldığında ise diğer okullara nazaran daha yüksek bir ortalamayla karşılaşılıyordu: Öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş, 5'i

31-40 yaş, 7'si 41-50 yaş ve 3'ü de 51-60 aralığındaydı ve tümü 30 liranın üzerinde aylık maaşla görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 217). Hademe sayısının 2 olduğu okulda çalışanlara yapılan yıllık ödeme 17.038 lira; maaş ve ücret dışında toplam gider ise 1.875 lira idi. Ticaret Mektebi'nin, 1925-1926 eğitim öğretim yılında elde ettiği gelir toplamı ise 18.913 liraydı.

8 erkek sınıfın olduğu okul, söz konusu ders yılına 194'ü erkek, 261 öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders senesi içinde 72 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca yeni kayıt yapılmamıştı. Sene sonu sınavına giren öğrencilerden 10 erkek öğrenci mezun olurken, 100 öğrenci sınıfını geçmiş, 79 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Okulda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında 32 velinin devlet memuru, 30 velinin işçi, 22 velinin tüccar, 8 velinin de esnaf olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 97 veli ise kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

Sonraki yıllarda İtalyan Lisesi ve Ticaret Okulu adıyla faaliyetlerine devam eden okulda 1963-1964 yılında 197'si kız 496 öğrenci öğrenim görmekte, 53 öğretmen de görev yapmaktaydı. Aynı ders yılında okul kütüphanesinde 4.229'u yabancı dilde, 296'sı da Türkçe olmak üzere toplam 4.525 kitap bulunuyordu (ÖÖR, 1964: 146).

2.3 AMERİKAN OKULLARI

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı okullar arasında üçüncü sırayı Amerikan okulları almaktaydı. Amerikan okulları Osmanlı'ya 1810 yılında Amerika'nın Boston kentinde kurulan ABCFM (American Board of Commissioners For Foreign Missions) isimli teşkilat aracılığıyla girmeye başlamıştı (Şişman, 2006: 29). American Board, Osmanlıda Protestanlık propagandası yapan misyoner okulları açmıştı. Her ne kadar American Board'a bağlı olmasa da Robert Koleji ve Arnavutköy Kız Koleji de Amerikan okulları arasındaydı (Arığ, 2014: 80). Osmanlı İmparatorluğunda ilk Amerikan okulu 1824 yılında Beyrut'ta açılan Syrian Protestant College'dır (Ortaylı, 1981: 88).

1886 yılına gelindiğinde Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren Amerikan eğitim kurumlarının sayısı 400'e yaklaştı (Ortaylı, 1981: 88). 1914 yılında ise Osmanlı

topraklarında Amerika'nın 426 okulu ve 25.000 civarında öğrencisi bulunmaktaydı. Gerek savaşın getirdiği problemler gerek azınlıkların ülkeyi terk etmesi sebebiyle bu okulların öğrenci sayıları günden güne azalmış ve neticede bu okulların büyük kısmı kapanmıştı. Lozan Antlaşmasıyla birlikte Türkiye Devleti tarafından tanınmış olan Amerikan okullarına eğitim-öğretim yapma hakkı verilmişti (Arıç, 2014: 80).

1894 yılından itibaren Amerikan okullarının sayıları 10'ar yıllık dönemler haline Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Amerikan Okullarının Sayısı (1894-1925)

Yer Adı ⁹²	Okul Sayısı			
	1894	1904 ⁹³	1914	1925
Adana	6	8		1
Amasya	4	4		1
Balıkesir	1			
Bitlis	2	1		
Bursa	1	1		2
Diyarbakır	2			
Elazığ	7	4		
Erzurum		2		
Gaziantep		5		
Hatay	7			
Mersin	1	2		
İstanbul	3	6		4
İzmir	4	5		2
Kayseri	2	4		
İzmit	1	1		
Konya		1		
Manisa	1	3		
Mardin	1	2		
Kahramanmaraş		10		
Muş		4		
Adapazarı	1			
Siirt	1			
Sivas	1	3		
Tokat		2		
Trabzon		1		
Şanlıurfa	1	1		
Van	4	3		
Yozgat	1			
Osmaniye	2			
Kilis		1		
Lübnan/Beyrut	6	125		

⁹² Tabloda yer alan yıllar arasında gerek idari taksimat farklılıkları, gerek bazı vilayetlerin Osmanlı'nın elinden çıkması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan yerlerde okul sayıları verilirken, tezin hazırlandığı yıldaki idari taksimat esas alınmıştır.

⁹³ Günay'ın (2006: 217) ve Esenkale'nin (2007: 112) verdiği sayılar tabloda verilenlerin çok üzerindedir. Mesela Osmanlı topraklarında 1890 yılında 464 okulda 16.990 öğrenci eğitim görmekteyken, bu sayı 1904 yılında 465 okulda 22.867 öğrenciye yükselmiştir.

Selanik	1			
Manastır		1		
Suriye	27	48		
Kudüs		12		
TOPLAM	88	260	426	10

Kaynak: (BOA. Y. PRK. MF. 4/55; BCA. 180.9.0.0.25.134.1; İhs. M., 1928: 213-235)

Amerikalıların, Osmanlı döneminde verdikleri eğitim öğretim hizmetleri daha çok Ermeni ve Rum azınlıklar üzerinde yoğunlaşmıştı. Cumhuriyet döneminde ise Rum ve Ermeni öğrencilerin yerini Türk öğrenciler aldı. Nitekim 1923 yılında Amerikan okullarında eğitim gören 736 öğrencinin 236'sı Türk iken 1927 yılında 1.257 öğrencinin 919'unun Türk öğrencilerden oluştuğu görülmektedir (Arıç, 2014: 83).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Amerikan okulları çeşitli nedenlerle kapanmaya başladı. Kimi maddi sebeplerden, kimisi de kanun ve yönetmelikler gereği kapanan bu okulların yeniden açılması için ABD Hükümeti devreye girse de, 1927 yılında Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, ABD Büyükelçisi Grew'e daha önce değişik nedenlerden ötürü kapanan okulların tümünün açılmasının mümkün olmadığını ifade etmişti. Nitekim bazı Amerikan okullarının açılmasına müsaade edilmişse de kapanan birçok Amerikan Okulu yeniden açılmamıştı (Arıç, 2014: 81). 1938 yılına gelindiğinde Türkiye'de eğitim-öğretim hizmetlerini sürdüren Amerikan okullarının sayısı 6'ya kadar düşmüştü.

Çalışmamızın konusunu oluşturan 1925-1926 eğitim öğretim yılında sayısı 10 olan Amerikan okullarının 4'ünün İstanbul, 2'sinin Bursa, 2'sinin İzmir, 1'inin Adana ve 1'inin de Amasya'da olduğu görülmektedir.⁹⁴ Tablo 8'de 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren Amerikan okullarında görev yapan öğretmen sayıları ile öğrenim gören öğrenci sayıları Tablo 8'de verilmiştir.

⁹⁴ Tarsus Amerikan Koleji (Saint Paul Enstitüsü), Tarsus'un Fransız kuvvetlerince işgal edildiği dönemde kampüsteki Hıristiyan ayınlarına Türk çocuklarının da katılmış olduğu gerekçesiyle 1924 yılında kapatılmış, okulun ismi 1925 yılında American School olarak değişmiş ve faaliyetlerine sonraki yıllarda devam etmişti (Şişman, 2006: 44). Dolayısıyla Amerikan okulları arasında önemli bir yeri olan Tarsus Amerikan Koleji 1925-1926 ders yılında faaliyette değildi.

Tablo 8. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Amerikan Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları⁹⁵

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
<i>Bursa Amerikan</i>	10	4	14	86	9	95
<i>Bursa Setbaşı Amerikan</i>	4	-	4	53	55	108
<i>Robert Kolej Amerikan</i>	3	84	87	-	685	685
<i>Arnavutköy Robert Kolej K.</i>	35	6	41	395	-	395
<i>Gedikpaşa Amerikan</i>	15	4	19	95	75	170
<i>Üsküdar Amerikan</i>	17	5	22	184	13	197
<i>Adana Amerikan</i>	7	3	10	115	-	115
<i>Amasya Merzifon Amerikan</i>	6	-	6	36	-	36
<i>Kızılçullu Amerikan Koleji</i>	-	18	18	-	271	271
<i>Göztepe Amerikan Koleji</i>	12	2	14	20	64	84
Toplam	109	126	235	984	1.172	2.156

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren Amerikan okullarına ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

Bursa Amerikan Lisesi: American Board şirketinin Bursa’da lise düzeyinde eğitim veren okulu olan Bursa Amerikan Lisesi, 1876 yılında faaliyete geçti. Ruhsatnamesini 13 Ocak 1893 tarihinde alan okulun kurucusu Bery Hards’tı (Mutlu, 2005: 349). Okulun, cumhuriyet rejimine geçildiği 1923 yılında 33’ü Türk toplam 47 öğrencisi bulunmaktaydı. 1924 yılında sayıları 120’ye yükselen öğrencilerinin biri hariç hepsi Türk’tü. 1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun müdiresi Jeannie L. Wilson idi (Arıç, 2014: 71). Amerikan cemaatine ait olan ve 4 Kat 22 odadan oluşan okul binasının yapı malzemesi olarak beton kullanılmıştı. 1877 yılında tamamlanan binanın kıymeti 1925 yılı değerlerine göre 8.000 lira idi ve okul, en son tadilatı 1925 yılında geçirmişti. Ancak tadilata rağmen okul binasının ıslahı gerekiyordu ve okul yöneticilerine göre bu iş için 12.465 lira gerekiyordu (İhs.M., 1928: 232). Bursa Amerikan Lisesinde söz konusu ders yılında dans salonu, konferans salonu ve müze eşyası bulunmuyordu. Ancak okulda jimnastik salonu ve musiki salonu mevcuttu. İdari ve tedris eşyası kısmen bulunan okulda bir de kütüphane bulunmaktaydı. Bunun yanında spor, musiki, el işlerine ait ve bedii kıymeti haiz eşya sınırlı da olsa bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 235).

⁹⁵ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Gündüz ve gece eğitim yapılan Bursa Amerikan Lisesinde 11 karma sınıf bulunmaktaydı. 1925-1926 eğitim öğretim yılına 95 öğrenci (9 erkek-86 kız) ile başlayan okula ders yılı içinde 30 öğrenci daha kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 221). Sene sonu sınavlarında ise 88 öğrenci sınıfını geçerken, 4 öğrenci sınıfta kalmıştı. 3 kız öğrenci de okuldan mezun olmuştu. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında devlet memurlarının ilk sırayı aldığı görülüyordu. Buna göre velilerin 59'u devlet memuru iken 1'i çiftçi, 7'si sanatkâr, 7'si tüccar, 14'ü esnaf, 4'ü mebus ve 3'ü de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225). 1925-1926 ders yılında Bursa Amerikan Lisesinde 14 öğretmen görev yapmıştı. 4'ü erkek, 10'u kadın olan bu öğretmenlerin 8'i Türk ve Müslüman, 5'i Protestan, 1'i de Katolik idi. 4 öğretmen 18-30 yaş arasında, 2 öğretmen 31-40 yaş arasında, 7 öğretmen ise 41-50 yaş aralığında idi. 1 öğretmen ise 51 yaş üzerindedeydi (İhs.M., 1928: 213).

Bursa Amerikan Lisesi 1925-1926 eğitim yılında değişik kaynaklardan 7.900 lira gelir elde etmişti. Bu gelirin 6.100 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu. Lisenin öğretmenlerine ödediği maaşlar ise farklılık arz ediyordu. 2 öğretmen 6-10 lira arasında, 5 öğretmen de 10-20 lira arasında maaş alıyordu. 20-30 lira arasında maaş alan öğretmen sayısı 3, 30-60 lira arasında ise 4 öğretmen bulunuyordu (İhs.M., 1928: 214). Ayrıca 6 hademenin çalıştığı okulun personeline yaptığı yıllık ödeme 12.464 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyalleri için 377 lira masraf yapılmıştı. Okulun fakir çocuklara yaptığı yardım ise 2.000 liraydı (İhs.M., 1928: 215).

1927-1928 ders yılına gelindiğinde okulun öğrenci sayısı 120'ye ulaştı. Ancak o yıl yaşanan ve eğitim tarihine "Bursa Olayı" olarak geçen bir gelişme Bursa Amerikan Lisesinin sonunu hazırlamıştır (Arıç, 2014: 71). 1928 yılının Ocak ayında, Tevhid-i Tedrisat Kanununa ve illere gönderilen Yabancı Okullar Talimatnamesine rağmen Bursa Amerikan Lisesi'nin konulan kurallara uymadığı iddia edilmişti (Yıldız, 2015: 184). Madelet, Nemika ve Seniha Kâmran isimli kız öğrencilerin Hıristiyanlığa ilgilerinin arttığı, İncil'i okuyup öğrendikleri, okul yönetiminin Protestanlığı teşvik ettiği iddia edilmiş, bunun sonucunda da adı geçen öğrencilerin din değiştirdiklerine yönelik söylentiler basında çıkmaya başlamıştı (Cumhuriyet, 25 Ocak 1928; Milliyet, 26 Ocak 1928). Maarif müdürü Sıdkı Bey, bu iddialar üzerine, müfettiş Necip Bey'i konu hakkında soruşturma yapmakla görevlendirdi (Güngör, 2012: 31). Teftişte

öğrencilerin tuttuğu günlükleri inceleyen ve 15 öğrencinin ifadesine başvuran Necip Bey, okulda Amerikan bayrağının da asılı olduğunu ifade ederek raporuna başlamıştı. Sonrasında kolejdeki kızların tamamının Müslüman olmasına rağmen Protestan, tarafsız ve Protestan propagandasına aleyhtar olarak üç gruba ayrıldığını belirtmişti. Türk'ün dinî ve millî günlerine hiç önem vermeyen okul idaresinin Pazar, yortu günleri ve yılbaşı gibi günlerde Türk çocuklarını dini törenlere katılmaya zorladığı da Necip Beyin iddiaları arasındaydı (Güngör, 2012: 33). İddiaları inceleyen Maarif Vekâleti okulun kapatılmasına karar verdi:⁹⁶

Maarif Vekâleti kendilerine evlad-ı memleketin emniyet olduğu irfan müesseselerinden hiçbir şeyin cumhuriyetin âlî prensipleri⁹⁷ hilafına olarak herhangi bir şekilde dini telkinat yapmaya mezun olmadığı hakkındaki kat'i ve müteaddit emirlerine ve talimatın bu babdaki sarîh hükümlerine rağmen gizlice talebesinin samimi akidesiyle oynayan ve millî secâyelerini bozan ve emniyeti suiistimal eden bu mektebi derhal seddetmiş ve alâkadarlar hakkında Cumhuriyet mahkemeleri nezdinde ikame-i davaya karar vermiştir (Güngör, 2012: 35; Arığ, 2014: 71).

Uzun süren mahkeme sonucunda öğretmenler Lucille Day, Edith Sanderson ve müdür Jeannie L. Wilson suçlu bulundu, 3'er gün hapis ve 3'er lira para cezasına çarptırıldı. Bu olay üzerine gerginleşen Türk-Amerikan ilişkilerini normale döndürmek amacıyla 1916'da kapanan Talas Amerikan Erkek Mektebi'nin 1928 yılında yeniden açılmasına izin verilmiştir (Arığ, 2014: 74)

Bursa Setbaşı Amerikan Mektebi: Bursa'da ilkokul düzeyinde eğitim veren bir diğer American Board okulu, 13 Ocak 1893'te ruhsatnamesini alarak faaliyete geçen "Setbaşı Amerikan Mektebi" idi. Bery Hards tarafından, kısmen Hıristiyan olan Hoca Alizâde Mahallesinde kurulan okulun, 1905 yılında müdürü Boldwin, müdiresi de Pavores idi (Mutlu, 2005: 349). 1905'te 40 öğrencisi olan okulda 4 öğretmen görev yapıyordu.⁹⁸ 1925-1926 eğitim öğretim yılına gelindiğinde okulun kurucu temsilcisi olan Miss Parsoni aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yapmaktaydı. 4 kat 11 odadan oluşan okul binası ahşaptı ve 1894'te tamamlanmıştı. Kıymeti 3.000 lira olan okul, en son tadilatı 1925 yılında geçirmişti. Bursa Setbaşı Amerikan Mektebinde dans salonu,

⁹⁶ Okulun kapatılmasının ardından okul binası Türk Maarif Cemiyeti tarafından alınmış ve Atatürk'ün direktifiyle 1947 yılına kadar Bursa Kız Lisesi binası olarak kullanılmıştır. 2015 yılı itibarıyla Bursa Osmangazi Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi'nin C Bloku olarak kullanılmaktadır.

⁹⁷ Kapatılma emrinde laiklik ilkesine değil de "cumhuriyetin âlî prensiplerine" yapılan vurgu, o dönem 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanununda belirtilen "devletin din-i, dini İslâm'dır" hükmünün yürürlükte olmasından kaynaklanıyordu. Nitekim 1928 yılında bu hüküm anayasa metninden çıkarılacak, 1937 yılında da 'laiklik' ilkesi anayasanın 2. maddesine girecekti.

⁹⁸ Söz konusu öğretmenler, Amerikalı Alen, Osmanlı Arakes Karabetyan, Yunan Dimitra Panayots ve İngiliz Clartson idi (Mutlu, 2005: 349).

konferans salonu, jimnastik salonu, kütüphane ve müze eşyası bulunmuyordu. Okulda musiki salonu mevcuttu. İdari ve tedris eşyası kısmen bulunan okulun; spor, musiki, el işlerine ait ve bedii kıymeti haiz eşyası yoktu (İhs.M., 1928: 235).

Bursa Setbaşı Amerikan Mektebinde karma eğitim uygulanmaktaydı. 5 sınıflı okulun 1925-1926 Eğitim Öğretim yılı başında 108 öğrencisi (55 erkek 53 kız) bulunuyordu. Ders yılı içinde 13 öğrenci okuldan ayrıldı. Sene sonu sınavlarında 83 öğrenci sınıfını geçerken 12 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 221). Öğrenci babalarının mesleklerinde esnaf ve devlet memurları öne çıkıyordu: Velilerin 57'si esnaf, 32'si devlet memuru iken 1'i çiftçi, 2'si sanatkâr ve 2'si de farklı mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 225). 1925-1926 ders senesinde Bursa Setbaşı Amerikan mektebinde 4 öğretmen görev yapıyordu. Tamamı kadın olan bu öğretmenlerin 3'ü Türk ve Müslüman, 1'i ise Protestan'dı. 3'ü 18-30, 1'i de 41-50 yaş grubu aralığındaydı. 3 öğretmen 1001-2000 kuruş arası maaş alırken, 1 öğretmenin maaşı da 3001-6000 kuruş aralığındaydı (İhs.M., 1928: 213-214). Ayrıca 2 hademesi bulunan okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 2.052 liraydı. Bahse konu eğitim yılında tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyalleri için 140 lira masraf yapılmıştı. Okulun değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 1.500 lira idi. Bu gelirin 1.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 215).

Robert Kolej Amerikan Mektebi: Gerek öğretmen ve öğrenci sayısı, gerek altyapı ve gerek maddi imkânlar bakımından 1925-1926 ders yılında Türkiye'de faaliyet gösteren tüm yabancı ve azınlık okulları arasında en iyi durumda olanı Robert Koleji'ydi. Okul, ilk olarak Kırım Harbi sırasında Türklere yardım etmek amacıyla gelen Amerikalı misyonerlerin bulunduğu bir evde kalan Dr. Cyrus Hamlin isimli bir misyonerin önyak olmasıyla 1863 yılında Bebek'te küçük bir evde açılmıştı (ÖÖR, 1964: 140; Güngör, 2012:36). Aslında okulun açılma fikri Islahat Fermanının hemen sonrasında gündeme gelmişti (Aydın, 2008: 91). Osmanlıda yüksek okul düzeyinde bir eğitim kurumu olmaması üzerine Cyrus Hamlin harekete geçmiş ve okulu açabilmek için olağanüstü gayret sarf etmişti. Yapılan çalışmaları 29 Temmuz 1861 tarihinde Amerika Sefareti Maslahatgüzarı J.P. Brown'a yazdığı mektupla anlatan Hamlin, Robert Koleji'nin dayanacağı ilkeleri de teker teker saymıştı (BOA. HR. TO. 146/92).

1850’li yılların sonlarına doğru Hamlin, uzun çabalar sonunda kolej binası için Rumeli Hisarı’nda eşsiz bir arsa buldu. Osmanlının Paris elçisi olan Ahmet Vefik Paşa’ya ait olan bu arsa uzun görüşmeler sonrasında 1859’da satın alındı⁹⁹. Satın alma anlaşmasına göre arsanın bedeli, kolejin inşası için gerekli olan izin verilince ödenecekti (Aydın, 2008: 92). Kolej binasının inşası izni ancak 20 Aralık 1868’de çıkmış,¹⁰⁰ dolayısıyla 1871 yılına yani okul inşa edilene kadar, Merzifon’a nakledilen Bebek Teoloji Okulu’nun binası kullanılmıştı (Haydaroğlu, 1993: 92). Okulun açılmasından sonra Fransız Roçild ailesine mensup New York tacirlerinden Mr. Christopher Rheinlander Robert, okulun açıldığı 1863 yılından itibaren 15 yıl süreyle okulun bütün masrafını karşılamıştı. Mr. Christopher Rheinlander Robert, 1878 yılında ölünce, açılmasından itibaren Amerikan Mektebi (Koleji) olan okulun adı Robert Koleji¹⁰¹ olarak değişti (Güngör, 2012:37).

Okulun ilk müdürü Dr. Cyrus Hamlin’den sonra okul müdürlüğüne getirilen ve 25 yıl bu görevi yürüten Hamlin’in damadı George Washburn döneminde okul; ilk, orta, lise ve yükseköğretim vermeye başlamıştı. 1903 yılında, ilkokul dışındaki kısımlarda 320 yatılı öğrenci eğitim görürken, okulda 32 öğretmen istihdam edilmişti (Şişman, 2006: 37). Okuldan ilk Müslüman Türk öğrenci 1903 yılında, ikincisi 1911 yılında mezun oldu (Baş, 2013: 85). Okulun adı 1912 yılında bir kez daha değişti ve Robert Kolej “Robert Akademisi” adını aldı. Bu dönemde Mühendislik Okulu, İş İdaresi Okulu, Fen ve Yabancı Dil Okulu olarak birbirine bağlı 3 bölüm oluşturulmuştu (Haydaroğlu, 2002: 185).

⁹⁹ Arsa satışı sonraki yıllarda çok konuşulmuş ve bununla ilgili bir iddia da ortaya atılmıştır: Ahmet Vefik Paşa, Paris’te sefir bulunduğu yıllarda hükümetin emriyle birçok ziyafet vermiş, fakat bütçenin darlığından bu ziyafet masrafları hükümet tarafından ödenmemişti. Paşa, parayı hükümetten alamayınca kendi şerefini ve haysiyetini korumak için elinde bulunan boş araziye Amerikalılara satmış ve borçtan kurtulabilmişti. Ancak, Ahmet Vefik Paşa öldüğü zaman nereye gömüleceği II. Abdülhamit’e sorulmuş ve “*Kayalar kabristanına defnediniz ki Robert Kolejde çalınan çan sesleri kıyamete kadar kulaklarında çınlasın dursun*” cevabı alınmıştır. Emsali nazırlar, başvekiller ve diğer devlet adamları İstanbul’un büyük cami ve muhteşem türbeleri yanında üstü örtülü makberlerde yattıkları halde Ahmet Vefik Paşa’nın Kayalar kabristanında açıkta ve alâlâde bir mezara defnedilmiş olmasının nedeninin bu arsa satışı olduğu iddia edilmektedir. Bununla beraber bu konudaki başka bir iddia da, Ahmet Vefik Paşa öldüğü zaman kendisi için cenaze töreni yapılmamasını, türbeye gömülmemesini ve dört hamal tarafından sırtlanıp hemen en yakın bir yere gömülmesini vasiyet ettiği yönündedir (Ergin, 1977: 784).

¹⁰⁰ Robert Kolejin yer seçimi ve inşaat izni almasına ilişkin bilgiler Aydın’da (2008: 92-103) detaylı olarak verilmektedir. Robert’in “*Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethetmek için nasıl Boğazkesen Hisarını yaptırarak işe başladıysa, onlar da şehri manevi-kültürel yönden ele geçirmek için aynı yerden işe başlamalıdır*” sözleri okulun kuruluş aşamasında yüklendiği misyonu göstermektedir.

¹⁰¹ Robert Kolej, sonraki dönemde Bulgaristan’ın bağımsızlığı kazanmasını sağlayan kurum olarak eleştirilmişti. Nitekim, Kolej mezunu Bulgar öğrencileri bağımsızlığa giden yolda önemli roller üstlenmişti (Aydın, 2008: 103-109).

1925-1926 eğitim yılında müdürlüğünü Calep F. Gatez'in yaptığı okul (Güngör, 2012:143), yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren bir okul idi. 1871 yılında inşa edilen ve son tadilatı 1925-1926 ders yılı içinde geçiren okulun taş (tuğla-beton) binası, şahsa aitti ve 6 kat 48 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 232). 1925-1926 eğitim öğretim yılında Robert Kolej Amerikan Mektebi'nde konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcuttu. Okul, sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti.¹⁰² Okulda, beden eğitimine ait eşya ve müzik enstrümanları da yine sınırlı seviyede bulunmaktaydı. İdareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri yeterli düzeydeydi. Ayrıca okulda müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya da bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235).

Robert Kolej'de 1925-1926 ders yılında 3'ü kadın 87 öğretmen görev yapıyordu. Oldukça farklı milliyetlere ve dinlere mensup bu öğretmenlerin 44'ü Protestan, 15'i Ortodoks, 5'i Katolik, 18'i Müslüman ve 5'i de diğer din ve mezheplerdendi Mensup oldukları din ve milliyetler gibi öğretmenler yaşları bakımından da farklı dilimlere dağılmıştı: Buna göre öğretmenlerin 35'i 18-30 yaş, 22'si 31-40 yaş, 26'sı da 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer 4 öğretmen ise 51 yaş üzerindediydi. Diğer taraftan söz konusu ders senesinde Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı okullara nazaran gelir, altyapı gibi birçok kıstasa göre daha iyi durumda olan Robert Kolej'in bu üstünlüğü öğretmenlere ödediği maaşlara yansımamıştı. Okul, maaş ödemeleri bakımından diğer birçok yabancı okulun gerisindeydi: Fahri çalışan ve herhangi bir maaş ödemesi yapılmayan 30 öğretmenin yanı sıra 18 öğretmen 6-10 lira, 20 öğretmen 10-20 lira, 15 öğretmen 20-30 lira maaş alıyordu. Maaşı 30 liranın üzerinde olan yalnızca 4 öğretmen bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 213). Okulda çalışan hademe sayısı da oldukça yüksekti. Görev yapan 90 müstahdemin 11'inin mesleği ve sanatı vardı; 79'u ise adi hademe statüsündeydi. Okulun söz konusu ders yılında çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 203.500 liraydı. Bu paranın 140.000 lirasını öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi, 21.500 lirası müstahdemlere ödenen yıllık ücret, 42.000 lirası da diğer genel masraf idi. Robert Kolej'in 1925-1926 eğitim yılında personel ödemeleri dışındaki diğer masrafları da şöyleydi:

¹⁰² Kolej'in kütüphanesi ve idare binası, o mektepte okumuş ve Amerika'da zengin olmuş bir Rum'un verdiği para ile yapılmıştı (Güngör, 2012:38).

Tablo 9. – 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Robert Kolej Amerikan Mektebi'nin Personel Giderleri ve Diğer Masrafları

<i>Öğretmen maaşları</i>	140.000
<i>Müstahdem ücretleri</i>	21.500
<i>Diğer masraf</i>	42.000
Toplam	203.500

<i>Tamirat</i>	22.531
<i>Tesisat</i>	8.963
<i>Yakacak</i>	20.217
<i>Ders materyalleri</i>	6.183
<i>Fakir çocuklara yapılan yardım</i>	34.546
<i>Tahmin edilemeyen giderler</i>	161.251
Toplam	253.691

Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 457.183 lira idi. Bu paranın 222.729 lirası öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti. Diğer gelirler ise 216.181 lira yardım olarak toplanan para ve 18.273 lira da diğer varidat idi. Söz konusu öğretim yılında okula hükümet tarafından yardım yapılmamıştı.

Gece öğretiminin de verildiği Robert Kolej'de 1925-1926 ders yılı başında 685 erkek öğrenci 10 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Ders yılı boyunca 4 öğrenci vefat ederken, 11 öğrenci de başka okula nakil, kendi isteği ile terk gibi nedenlerle kaydını sildirmişti. Okul yönetimi, ayrılan bu 15 öğrencinin yerine yeni 15 kayıt almıştı. 9 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 553 öğrenci sınıfını geçerken 143 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 227-230). Öğrenci babalarının tespit edilebilen mesleklerinde tüccarlar 304 veliyle ilk sırayı alıyordu. 47 veli devlet memuru, 43 veli sanatkâr, 35 veli işçi, 29 veli esnaf, 16 veli servet sahibi, 8 veli çiftçi, 6 veli mebus ve 3 veli de din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban) idi (İhs.M., 1928: 231). Meslekleri tespit edilemeyen 194 velinin mesleği de kayıtlara 'diğer mesleklerden' şeklinde geçmişti.

Eğitim ve öğretime sonraki yıllarda da devam eden okulda¹⁰³ 1926-1938 yılları arasında Türk ğrenci sayısı artmış, 174 ğrenci mezun olmuştur (Baş, 2013: 85). Okulun lise bölümünde 1963-1964 ders yılında 397 ğrenci, 36 ğretmen mevcuttu. Yüksekokul bölümünde ise 100' kız 616 ğrenci ve 80 ğretmen vardı (OR, 1964: 140-142). Dönemin lise müdürü Cornelius H. Bull, okul kütüphanesinde 7.000'i Türkçe, 60.929'u yabancı dilde olmak üzere toplam 67.929 kitabın bulunduğunu belirtmektedir (OR, 1964: 140). Bu rakam, İstanbul Robert Kolej Yüksek Okulu'nun kütüphanesindeki kitaplarla birlikte (7.000 Türkçe 58.000 yabancı dilde) 130 bini aşmıştı (Güngör, 2012: 142).

1945-1971'e kadar süren dönem, okulun "altın ağı" olarak tanımlanmaktadır (Baş, 2013: 84). Robert Kolej, 1971 yılında Boğaziçi niversitesi'nin çalışmalarını sürdürmesi için Türk Hükümeti'ne devredildi (Haydaroglu, 2002: 186). Ancak okulun öğrencileri ve personelin bir bölümü, Arnavutköy Robert Kız Koleji'ne aktarıldı ve yeni okul *İstanbul Amerikan Robert Lisesi* adını aldı. 2015 yılında eğitim süresi hazırlık dahil 5 yıl olan okul, Türklerden ve Amerikalılardan oluşan bir mtevellili heyet tarafından yönetilmektedir (Baş, 2013: 85).

Arnavutköy Robert Kolej Kız Mektebi: Amerikan Boston Cemiyeti tarafından 1871 yılında (Ergin, 1977: 285) İnas İdadi Mektebi adıyla Üsküdar'da Selami Ali Efendi Mahallesi, Ekmekçibaşı Sokağında açılan okulun müdiresi Dr. Mary Mills Patrick'ti (Mutlu, 2005: 348). 1890'da Kız Koleji'ne çevrilen okulda 1892'de 137, 1895'te de 161 ğrenci öğrenim görmekteydi. 1903 yılına gelindiğinde okulun 128 yatılı kız ğrencisi ve 26 kadın ğretmeni bulunmaktaydı (şışman, 2006: 40). İnas İdadi Mektebi, 1905 yılında Üsküdar'daki binalardan birinin yanmasından sonra 1914 yılında¹⁰⁴ Arnavutköy'de yeni inşa edilen binalara taşındı (Ergin, 1977: 785). 1924 yılında Dr. Mary Mills Patrick'ten sonra okul müdiresi olan Edebiyat ğretmeni Kathryn Newell Adam döneminde de okulun adı Arnavutköy Robert Kolej Kız Mektebi oldu (şışman, 2006: 40).

1925-1926 eğitim ğretim yılında müdire Kathryn Newell Adam'ın görevi devam etmekteydi (Ergin, 1977: 785). Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren bu kız

¹⁰³ Cumhuriyetin ilk yıllarında okulda müdürlük yapan isimler şunlardı (Arığ, 2014: 90): Caleb F. Gates (1903-1932), Paul Monroe (1932-1935), Walte L. Wright (1935-1944).

¹⁰⁴ Gould Hall, Sarah Lindley Mitchel Hall, Henry Woods Hall ve Russel Sage Hall olmak üzere dört ayrı binaya taşınmıştır (Baş, 2013: 16).

okulu, birçok kıstasa göre 1925-1926 ders yılında Türkiye’de faaliyet gösteren tüm yabancı okullar arasında iyi durumda olanlarından biriydi (İhs.M., 1928: 232). 1915 yılında inşa edilen ve son tadilatı 1925-1926 ders yılı içinde geçiren okulun taş (tuğla-beton) binası, şahsa aitti ve 3 kat 36 odadan oluşuyordu. Arnavutköy Robert Kolej Kız Mektebi’nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası mevcuttu. Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders araç ve gereçleri, müze eşyası ve müzik enstrümanları fazlasıyla bulunuyordu (İhs.M., 1928: 235). Ancak okul, beden eğitimine ait eşyaya, bedii kıymeti haiz eşyaya ve el işlerine ait eşyaya sahip değildi.

Robert Kolej Kız Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 35’i kadın 41 öğretmen görev yapıyordu. Oldukça farklı milliyetlere ve dinlere mensup bu öğretmenlerin 24’ü Protestan, 2’si Ortodoks, 2’si Katolik, 12’si Müslüman ve 1’i de Musevi idi. Öğretmenler mensup oldukları din ve milliyetler gibi yaşları bakımından da farklı dilimlere dağılmıştı: Buna göre öğretmenlerin 13’ü 18-30 yaş arasında, 12’si 31-40 yaş aralığında, 9’u da 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer 7 öğretmen ise 51 yaş üzerindediydi. Söz konusu ders senesinde Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı okullara nazaran gelir, altyapı gibi birçok kıstasa göre daha iyi durumda olan Robert Kız Koleji’nin bu üstünlüğü öğretmenlere ödediği maaşlara da yansımıştı. Öğretmenlerin tamamı 30 liranın üzerinde aylık maaşla görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Okulda çalışan hademe sayısı da oldukça yüksekti. Görev yapan 45 müstahdem 20’sinin mesleği ve sanatı vardı; 25’i ise adi hademe statüsündeydi. Okulun çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 156.044 liraydı.¹⁰⁵ Bu paranın 88.057 lirasını öğretmenlere yapılan yıllık maaş ödemesi, 32.732 lirası müstahdemlere ödenen yıllık ücret, 35.254 lirası da diğer genel masraf idi. Robert Kolej’in 1925-1926 eğitim yılında personel ödemeleri dışındaki diğer masrafları Tablo 10’da verilmiştir.

¹⁰⁵ Okulun söz konusu ders yılındaki bazı harcamaları ile bazı gelirleri İhsaiyat Mecmuası’nda kuruş cinsinden verilmiş, ancak toplama yapılırken değerlerin tümü lira olarak yer almıştır. Rakamlar buraya alınırken yanlış yazıldığı anlaşılan para değerlerinden 2 sıfır atılmış, dolayısıyla kuruş birimi liraya çevrilmiş, yanlışlıklar düzeltilmiştir.

Tablo 10. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Arnavutköy Robert Kolej Kız Mektebi'nin Personel Giderleri ve Diğer Masrafları

<i>Öğretmen maaşları</i>	88.057
<i>Müstahdem ücretleri</i>	32.732
<i>Diğer masraf</i>	35.254
Toplam	156.044

<i>Tamirat</i>	4.989
<i>Tesisat</i>	8.963
<i>Yakacak</i>	28.961
<i>Ders materyalleri</i>	4.999
<i>Fakir çocuklara yapılan yardım</i>	23.555
<i>Tahmin edilemeyen giderler</i>	1.689
<i>Vesaire</i>	106.558
Toplam	170.760

Robert Kolej Kız Mektebi'nin adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 132.400 lira idi. Bu paranın 121.814 lirası öğrencilerden alınan ücret,¹⁰⁶ 9.585 lirası da diğer varidat olarak kayıtlara geçmişti. Söz konusu öğretim yılında okula hükümet tarafından yardım yapılmamıştı.

Gece öğretiminin de verildiği Robert Kolej'de 1925-1926 ders yılı başında 395 kız öğrenci 8 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Ders yılı boyunca 2 öğrenci vefat ederken, 5 öğrencinin aldıkları ceza nedeniyle okulla ilişkileri kesilmiş, 35 öğrenci de başka okula nakil, kendi isteği ile terk gibi nedenlerle kaydını sildirmişti. Okul yönetimi, ayrılan bu 42 öğrencinin yerine yeni 43 kayıt almıştı. 23 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 308 öğrenci sınıfını geçerken 65 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 227-230). Öğrenci babalarının tespit edilebilen mesleklerinde tüccarlar 125 veliyle ilk sırayı alıyordu. 96 veli devlet memuru, 62 veli esnaf, 25 veli işçi, 8 veli çiftçi, 6 veli servet sahibi, 3 veli mebus ve 3 veli de din görevlisi (şeyh, hoca, ruhban) idi. Meslekleri tespit edilemeyen 68 velinin mesleği de kayıtlara 'diğer mesleklerden' şeklinde geçmişti (İhs.M., 1928: 231).

Eğitime sonraki yıllarda da devam eden okulda, okul müdiresi Kathryn Newel Adam'ın 1931 yılında istifasından sonra Dr. Eleanor J. Burns göreve geldi (Şişman, 2006: 40). O yıl okulda 30'u kadın olmak üzere 43 öğretmen görev yapmaktaydı (Arıç, 2014: 97). 1932'de de Dr. Paul Monroe, kız ve erkek kısımları birleştirilen okula genel

¹⁰⁶ 1932-1933 ders yılında öğrencilerden alınan ücret 79.476 liraya düşmüştü (Arıç, 2014: 98).

müdür olarak tayin edildi. Bir sene sonra onun da çekilmesinden sonra okul genel direktörlüğüne Dr. W. C. Wright getirildi (Ergin, 1977: 785). 1963-1964 eğitim öğretim yılında ise okulda 636 öğrenci, 63 öğretmen bulunuyordu. Aynı yıl okulun kütüphanesinde 1.136'sı Türkçe, 7.253'ü İngilizce, 615'i Almanca ve 1.306'sı Fransızca olmak üzere toplam 9.310 adet kitap vardı (ÖOR, 1964: 139).

Gedikpaşa Amerikan Mektebi ve Ana Sınıfı: ABCFM (American Board) şirketi tarafından finanse edilen ve şirket kayıtlarında “en faydalı misyoner okulu” olarak nitelendirilen (Arığ 2014: 84) Gedikpaşa Amerikan Mektebi 1880 yılında faaliyete geçti (Şişman, 2006: 41). Gedikpaşa Esir Kemaleddin Mahallesi, Gregor Efendi Sokağında kurulan ve 5 Mart 1893'te ruhsatnamesini alan ve ortaöğretim seviyesinde eğitim veren okul, cumhuriyet öncesinde faaliyetlerini kesintisiz sürdürdü (BCA.180.9.0.0.25.133.1). 1905 yılında 100'ü kız 208 öğrencisi bulunan okulda, 11'i kadın 13 öğretmen görev yapmaktaydı (Mutlu, 2005:348).

Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi ve müdürü E.V. Panti idi. Özel şahsın sahibi olduğu okul binası, 1884 yılında inşa edilmiş, taş (tuğla/beton) binaydı. Son olarak 1925 yılında tadilatın geçen okul binasının 3 katı ve 13 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 232). Her ne kadar American Board en faydalı olarak tanımlasa da, yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, eğitim öğretim faaliyetleri için gereken altyapıya yeteri derecede sahip değildi. Okul, konferans salonuna sahipti ama okulun müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonu bulunmuyordu. Ayrıca kütüphane, idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders materyalleri de sınırlı düzeydeydi (İhs.M., 1928: 235). Söz konusu ders senesinde müze eşyası ile müzik enstrümanları bulunmazken, okul; beden eğitimine ait eşya, el işlerine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya yönünden de oldukça zayıf kalıyordu.

Gedikpaşa Amerikan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 9'u Protestan, 2'si Ortodoks, 1'i Katolik, 6'sı Müslüman ve 1'i diğer mezheplere mensup 19 öğretmen¹⁰⁷ görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 8'i 18-30 yaş, 3'ü 31-40 yaş ve 4'ü 41-50 yaş dilimindeyken, 4 öğretmen 51 yaş üzerindediydi. Diğer taraftan okul, öğretmenlerine düşük maaş veren yabancı okullardan biriydi. Nitekim öğretmenlerin 3'ü 0-6 lira, 12'si 5-10 lira, 3'ü 10-20 lira maaş alıyordu. Fahri çalıştığı belirtilmesine rağmen 1

¹⁰⁷ Öğretmenlerin 4'ü erkek 15'i kadındı.

öğretmenin maaşı da 30-60 lira dilimindeydi (İhs.M., 1928: 213). Öğretmenlerin yanı sıra okulda 2 hademe istihdam edilmişti. Hademelerin ikisi de meslek veya sanat sahibiydi. Okulun bütün bu çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 12.022 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 2.703 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 14.725 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 13.361 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

Çoğunluğunu Ermeni öğrencilerin oluşturduğu okulun, cumhuriyetin ilk yılı olan 1923-1924 ders senesinde 224 öğrencisi bulunurken¹⁰⁸, bu sayı 1924-1925 ders senesinde 221'e düşmüştü. 1925-1926 öğretim yılı başına gelindiğinde 8 sınıfta 170 öğrencisi bulunan Gedikpaşa Amerikan Mektebi'nin bu öğrencilerininin 95'i kız, 75'i erkekti (İhs.M., 1928: 227). Ders senesi içinde 1 öğrencisi aldığı ceza nedeniyle ihraç edilen, 8 öğrencisinin de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 55 yeni kayıt yapılmıştı.¹⁰⁹ 2'si kız 10 öğrencinin mezun olduğu ders yılının sene sonu sınavlarında 155 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. 60 öğrenci ise sınav başarısızlığı nedeniyle ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 230).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Gedikpaşa Amerikan Mektebi bünyesinde 3 de anasınıfı mevcuttu (İhs.M., 1928: 226). Karma eğitim yapan ve 35'i kız 155 öğrencinin bulunduğu bu anasınıflarının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri dahil öğrencilerin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında velisi esnaf olanların ilk sırayı aldıkları görülüyordu. Buna göre velilerde 55 esnaf, 40 tüccar, 25 devlet memuru, 13 servet sahibi, 9 din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban), 3 çiftçi ve 3 de işçi bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 231). Diğer 77 veli ise kayıtlara "diğer mesleklerden" olarak geçmişti.

Gedikpaşa Amerikan Mektebi, söz konusu eğitim öğretim yılından sonra birkaç yıl daha faaliyetlerini sürdürdü. 1926-1927 yılında 240'a çıkan öğrenci sayısı, 1927-1928 eğitim yılında 224 öğrenciye (98'i Türk) geriledi. Okulun kapandığı 1932-1933 ders yılında da 189 öğrencisi bulunuyordu. 1932-1933 ders senesinde okul masraflarının yarısı öğrencilerden alınan ücret iken, diğer yarısı da American Board tarafından karşılanıyordu. Ancak başta 1929 dünya ekonomik buhranı olmak üzere ekonomik

¹⁰⁸ Bu öğrencilerin 54'ü Türk'tü (Arığ 2014: 84-85).

¹⁰⁹ Arığ, 1925-1926 yılında öğrenci sayısını 220 olarak vermektedir (Arığ, 2014: 84-85).

nedenlerden dolayı okul 1933 yılında kapanmak zorunda kalmıştır (Arıĝ 2014: 84-85; Şişman, 2006: 42).

Üsküdar Amerikan Mektebi ve Ana Sınıfı: American Board Heyeti tarafından 1871’de kurulan Üsküdar Amerikan Mektebi’nin kurulduğu yıl yalnızca 3 öğrencisi vardı (Kocabaşoğlu, 1989: 167). Ancak okulun kuruluş tarihi 1964 yılında basılan Özel Okullar Rehberine göre 1885 yılıdır (1964: 169). Okulun, ilk yıllarda Ermenice olan eğitim dili, 1876’da İngilizceye çevrilmiş, 1882 yılından itibaren de ders müfredatı değişmişti (Kocabaşoğlu, 1989: 167). 1890’da Üsküdar Bağlarbaşı’ndaki yeni binasına taşınan okul, kolej haline dönüştü (Kocabaşoğlu, 1989: 167; Şişman, 2006: 42) ve İstanbul Amerikan Kız Koleji¹¹⁰ adını aldı (Ortaylı, 1981: 95).

1923 yılında 184 öđrencisi¹¹¹ bulunan okulun (Arıĝ, 2014: 100), 1925-1926 ders yılında müessisi ve müdiresi Miss Merry Quinn idi. Özel şahsın sahibi olduğu okul binası; 1876 yılında inşa edilmiş, taş (tuğla/beton) binaydı. Son olarak 1926 yılında tadilattan geçen okul binasının 3 katı ve 62 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, konferans salonuna sahipti ama okulun müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonu bulunmuyordu. Fazla sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphanesi olan okulda ders materyalleri de çokça bulunmaktaydı. Ayrıca okul, müzik enstrümanları ile el işlerine ait eşya yönünden oldukça zengindi. Ancak, beden eğitime ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve idarenin kullandığı demirbaş eşya sınırlı miktardaydı (İhs.M., 1928: 235). Okulda, söz konusu ders senesinde müze eşyası yoktu.

Üsküdar Amerikan Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 13’ü Protestan, 1’i Katolik ve 8’i Müslüman 22 öđretmen¹¹² görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 9’u 18-30 yaş, 2’si 31-40 yaş ve 8’i 41-50 yaş dilimindeyken, 3 öğretmen 51 yaş üzerindeydi. Diğer taraftan okul, öğretmenlerine yüksek maaş veren yabancı okullardan biriydi. Nitekim öğretmenlerin 1’i 20-30 lira arası aylık maaş alırken diğer 21 öğretmenin maaşı 30 liranın üzerindeydi (İhs.M., 1928: 213). Öğretmenlerin yanı sıra okulda 15 hademe istihdam edilmişti. Hademelerin 11’i meslek veya sanat sahibiyken adi hademe statüsünde olanlar 4’te kalıyordu. Okulun bütün bu çalışanlara yaptığı yıllık ödeme

¹¹⁰ Halide Edip Adıvar, 19. yüzyıl sonlarında bu okuldan mezun olmuştur (Enginün, 2000: 33).

¹¹¹ Bu öğrencilerden yalnızca 3 tanesi Türk’tü (Arıĝ, 2014: 100).

¹¹² Öğretmenlerin 5’i erkek 17’si kadındı.

21.384 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 29.537 lira idi.¹¹³ Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 43.580 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin tümünü öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

Gece eğitiminin de yapıldığı Amerikan Mektebi, 1925-1926 öğretim yılına 8 sınıfta 197 öğrenci ile başlamıştı.¹¹⁴ Bu öğrencilerinin 184'ü kız, 13'ü erkekti. Ders senesi içinde 1 öğrencisi vefat eden, 2 öğrencisi aldığı ceza nedeniyle ihraç edilen, 44 öğrencisinin de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 37 yeni kayıt yapılmıştı (İhs.M., 1928: 229). 17 kız öğrencinin mezun olduğu ders yılının sene sonu sınavlarında 149 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. 21 öğrenci ise sınav başarısızlığı nedeniyle ipka kalmıştı.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Üsküdar Amerikan Mektebi bünyesinde 2 de anasınıfı mevcuttu. Karma eğitim yapan ve 5'i kız 109 öğrencinin bulunduğu bu anasınıflarının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri dahil öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında, birçok velinin mesleğinin belirlenemediği görülmektedir. Bu nedenle 167 velinin mesleğinin 'diğer mesleklerden' olduğu belirtilmişti. Mesleği tespit edilebilenlere bakıldığında ise velisi tüccar olanlarla devlet memurlarının çoğunluğu oluşturduğu görülmüyordu. Buna göre velilerde 49 tüccar, 47 devlet memuru, 15 esnaf, 7 çiftçi, 6 işçi, 4 din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban), 1 de servet sahibi bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 231).

Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda, 1932-1933 ders yılında 5'i erkek 22 öğretmen görev yapmaktaydı. Dolayısıyla geçen 7 yıllık süreye rağmen öğretmen sayısında herhangi bir değişiklik yaşanmamıştı. Aynı yıl öğrencilerden alınan ücret ise 31.987 liraya gerilemişti (Arıç, 2014: 98).

Okul yönetimi, 1953 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurarak, 1892'de Osmanlı Hükümetinden aldığı ruhsatnameyi Birinci Dünya Savaşında kaybettiğini ifade etmişti. Bunun üzerine okula 17 Nisan 1953 tarihinde 106 sayılı yeni ruhsatnamesi verildi (ÖOR, 1964: 169). 1962 yılına gelindiğinde 500 kız öğrencinin eğitim gördüğü okulda, 51 öğretmen (26 daimi kadrolu öğretmen, 25 geçici kadrolu öğretmen) görev

¹¹³ Giderlerin 2.625 lirasını fakir çocuklara yardım oluşturuyordu.

¹¹⁴ Arıç'a göre (2014: 100) 1925 yılında okulda 287 öğrencinin 21'i, 1927'de de 181 öğrencinin 65'i Türklerden oluşmaktaydı. Arıç'ın eserinde, öğrenci sayılarına anaokulu öğrencilerini de dahil ettiği anlaşılmaktadır.

yapıyordu (ÖOR, 1964: 169). Diğer taraftan 1925-1926 ders senesinde yöneticilerin belirttiği okuldaki kitap sayısının fazla olması 1962'de de geçerliydi. 1962 yılında Üsküdar Amerikan Mektebi'nin kütüphanesinde 1.461'i Türkçe, 5.156'sı yabancı dilde olmak üzere toplam 6.617 eser bulunmaktaydı (ÖOR, 1964: 170).

Adana Amerikan Mektebi: American Board Şirketi tarafından 1884 yılında kurularak faaliyete geçen Adana Amerikan Mektebi, lise düzeyinde eğitim veren bir kız okulu idi. Tepebağ Mahallesi Tüccaran Sokak'ta bulunan okul, 17 Şubat 1894 günü 687/75 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. Okulun 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Miss Tavbert yapıyordu. Taş (tuğla beton) yapı malzemesi kullanılarak 1883 yılında inşa edilen okul binası 3 kat 33 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre okul binasının kıymeti 3.000 liraydı ve binanın ıslahı için 5.000 liraya ihtiyaç duyulmaktaydı.¹¹⁵ Adana Amerikan Mektebi, fiziki altyapı açısından taşrada bulunan diğer yabancı okullarıyla karşılaştırıldığında vasat durumdaydı. Okulda, dans salonu ve müzik odası bulunmazken, konferans salonu ve jimnastik salonu mevcuttu. Ayrıca okul, müze eşyasıyla bedii kıymeti haiz eşyaya ve beden eğitimiyle ilgili eşyaya sahip değildi. Okulda az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphanenin yanı sıra yine az miktarda ders araç gereçleri ve el işlerine ait eşya ile müzik enstrümanları mevcuttu. Okul idaresine ait demirbaş eşya ise fazlasıyla bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 239).

Adana Amerikan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 7'si kadın 10 öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 7'si Protestan, 3'ü ise Müslümandı. Yaşları itibarıyla da çoğunluk orta yaş dilimindeydi. 30 yaşın altında 2 öğretmenin, 40 yaşın üstünde de 1 öğretmenin görev yaptığı okulda 7 öğretmen 31-40 yaş arasındaydı. Öğretmenlerin maaşlarına bakıldığında 6 öğretmenin 30 liranın üzerinde aylık maaşla çalıştığı, 2 öğretmenin de 20-30 lira arası maaş aldığı görülmüyordu. 1'er öğretmen ise 6-10 ve 10-20 lira arası ücret karşılığında çalışıyordu (İhs.M., 1928: 217). 4 hademenin çalıştığı okulda personele ödenen yıllık maaş toplamı 17.273 lirayı bulmuştu. Okulun, personel maaşı dışında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere 1925-1926 ders yılında yaptığı toplam masraf da personel maaşı ile eşit

¹¹⁵ Okul binası 1927 yılında tadilattan geçmiştir (İhs.M., 1928: 237).

yani 17.273 liraydı.¹¹⁶ Okulun değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı da yine 17.273 lira idi. Bu gelirin 8.523 lirası öğrencilerden alınan ücret, 8.750 lirası da yardım olarak toplanan para olarak kayıtlara geçmişti.

Adana Amerikan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 115 kız öğrenci 8 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı. Gece eğitiminin de verildiği okuldan, toplam 8 öğrenci, aldıkları ceza nedeniyle ihraç edilmiş, ayrıca nakil gibi sebeplerle 11 öğrencisinin de kaydı silinmişti. Bunun yanında ders yılı boyunca 8 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonunda yalnızca 1 öğrencisini mezun veren okulun yılsonu sınavlarında, 91 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmiş, 12 öğrenci ise sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 230). Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde ise 32 veli tüccar, 15 veli sanatkâr, 12 veli çiftçi, 12 veli esnaf, 11 veli devlet memuru, 3 veli servet sahibi, 2 veli ise işçi idi (İhs.M., 1928: 231). Ayrıca mesleği belirlenemeyen 17 veli kayıtlara “diğer mesleklerden” olarak geçmişti.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, okulun öğrenci sayısında önemli değişikliğe yol açmamakla birlikte, Türk öğrencilerin oranının artması sonucunu doğurmuştu. Nitekim 1923 yılında toplam 112 öğrencinin yalnızca 20'si Türk iken, 1927 yılında sayısı 154'e ulaşan öğrencilerin 125'i Türk olacak şekilde değişmiştir. Adana Amerikan Kız Mektebi, gerek ekonomik krizin etkileri gerek binaların eskiliği gibi gerekçelerle 1938 yılında kapanmıştır (Arıç, 2014:85).

Amasya Merzifon Amerikan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Amasya Merzifon'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren Amerikan Mektebi ilk olarak 1864 yılında Amerikan Misyonerleri tarafından Anadolu Koleji adıyla faaliyete geçmişti (BOA. Y.A. HUS. 289/90). Merzifon'un Hacı Bali Mahallesinde bulunan okul, ruhsatnamesini 4 Mayıs 1895 ve 27 Şubat 1899 tarihlerinde aldı (Mutlu, 2005: 353). Öğrenim görenlerin çoğunluğu Devlet-i Aliyye tebaası, bir kısmı da ecnebi olmak üzere Protestan Ermeni ve Rum öğrencilerdi (Şişman, 2006: 66). 1869 Maarif Nizamnamesinin 129. maddesinin getirdiği ruhsatname zorunluluğuna 28 yıl sonra 1897 yılında uyan okul (Ortaylı, 1981: 95), faaliyette bulunduğu süre içinde misyoner

¹¹⁶ Aslında bu eşitlik, söz konusu ders yılında bazı yabancı ve azınlık okullarının muhasebe kayıtlarında görülen bir durumdur. Okullar, gelir ve giderlerini eşitlemek yerine personel giderleri ile tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri vb. gibi diğer giderleri birbirine eşitlemiş, bu da ilginç bir muhasebe kaydına yol açmıştır. Personele ödenen ücretlerin, diğer toplam masrafı geçemeyeceğine dair (veya tersi) mevzuatta herhangi bir hükme rastlanmadığından, bu eşitliğin sebebi anlaşılabilir.

faaliyetleri yapmakla ve kışkırtıcılıkla suçlanmıştır. Hatta, Ermeni ayaklanmaları içinde önemli bir yeri bulunan Merzifon ayaklanmasının Amasya Merzifon Amerikan Mektebi (Anadolu Koleji) tarafından organize edildiği iddia edilmiştir (Aydın, 2008: 202-213). Okul, Milli Mücadele yıllarında da Pontusçu Rumlara destek vermekle suçlandı (Vahapoğlu, 1997: 181; Arıĝ, 2014: 86). Nitekim, okulun Türkçe öğretmeninin öldürülmesi üzerine yapılan araştırmalarda elde edilen belge ve bulgular, Pontus hareketinin Merzifon Amerikan Mektebi'nde planlandığını ve yönetildiğini göstermekteydi. Aramalar sırasında bulunan silahlar, madalyalar, Pontusçularla ilişki içerisinde bulunan çetelerin fotoğrafları, albümler ile Pontus Kulübü Nizamnamesi (Haydaroğlu, 2002: 186), okulun eğitim faaliyetlerinden çok halkı ayaklandırmaya ve kışkırtmaya yönelik faaliyetlerde bulunduğu iddialarına yol açmıştı. Okul, bu gerekçelerle 21 Mart 1921 tarihinde kapatıldı (Günay, 2006: 213, Yıldız, 2015: 208).

Ancak TBMM, gayrimüslim öğrencilerin mağdur olmaması adına 8 Mayıs 1922 tarihinde okul öğrencilerinin özel okullar yönetmeliğine göre eğitim ve öğretimlerine devam ettirilmesi kararını aldı (BCA.248-12.30.18.1.1.5.15.17). Bunun yanında devlet, öğrencilere gelen yabancı dildeki mektup ve telgrafların içeriklerinin anlaşılması için İngilizce, Fransızca gibi dilleri bilen posta ve telgraf müdürünün Merzifon'a tayin edilmesini sağladı (BOA. DH. MKT. 2504/117). 8 Ocak 1924 tarihinde de okul yeniden açıldı (Arıĝ, 2014: 86).

1925 yılında okulun kurucu temsilcisi Dr. Charles Neredy, müdürü ise Miss Viltaro idi. 1864 yılında inşa edilen okulun taş (tuğla- beton) binası, 4 kat 33 odadan oluşuyordu ve Amerikan cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okul binasının fiziki imkânları iyi denilecek seviyedeydi. Öncelikle okul, bir konferans salonu ile bir jimnastik salonuna sahipti. Ayrıca okulda zengin bir kütüphane mevcuttu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de fazla miktarlarda bulunuyordu. Diğer taraftan okul, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları, sanat değeri taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya açısından da oldukça iyi durumdaydı. Ancak okulda ayrı bir müzik odası ile dans salonu mevcut değildi.

Amasya Merzifon Amerikan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 4'ü Protestan 2'si Müslüman toplam 6 kadın öğretmen görev yapıyordu. Tamamı 30-60 lira arası

aylık maaşla çalışan bu öğretmenlerin 2'si 18-30, 1'i 31-40 yaş aralığındaydı. Diğer 3 öğretmen ise 51 yaşın üzerindeydi (İhs.M., 1928: 217). Hademe sayısının 6 olduğu okulda, personele ödenen yıllık maaş toplamı 13.028 liraydı. Okulun, personel maaşı dışında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere 1925-1926 ders yılında yaptığı toplam masraf da 15.461 lirayı bulmuştu. Adı geçen eğitim-öğretim yılında okulun gelir toplamı ise 13.298 lira idi. Kayıtlara göre bu gelirin 3.558 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 9.740 lirasını ise yardım olarak toplanan para oluşturuyordu.

Amasya Merzifon Amerikan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 36 kız öğrenci 5 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı.¹¹⁷ Gece eğitiminin de verildiği okulun sene sonu sınavlarına giren 36 öğrencinin tümü başarılı olarak bir üst sınıfa geçmişti. 20 öğrenci ise sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 230). Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında mesleği tespit edilebilen velilerden 11'inin işçi, 9'unun devlet memuru, 3'ünün tüccar, 1'inin de servet sahibi olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231).

Merzifon Amerikan Mektebi, 1929-1930 ders senesinden itibaren ilkokul sonrası öğrencileri de kabul eden dört sınıflı bir ortaokula dönüştü ve ismi Merzifon Amerikan Kız Hayat Okulu (American Girls School of Life) olarak değişti (Arığ, 2014: 87). 1938 yılında da öğrenci azlığı ve ekonomik kriz yüzünden kapandı (Arığ, 2014: 88).

İzmir Kızılçullu Amerikan Koleji: American Board Heyeti tarafından ilk olarak 1879'da Çayırılıbahçe'deki Hıristiyan Mahallesinde açılmıştı. Rum, Ermeni Yahudi ve İngiliz öğrencilerin öğrenim gördüğü okul, ilk ruhsatnamesini 16 Kasım 1892 tarihinde aldı (Mutlu, 2005: 339).

1925-1926 ders yılında lise düzeyinde eğitim veren okulun kurucu temsilcisi Dr. Nasar Küriler ve müdürü Arturid idi. Okul, 31 Aralık 1925 tarihinde 10 numaralı belgeyle yeni ruhsatnamesini aldı. Özel şahsın sahibi olduğu okul binası ise 1922 yılında inşa edilmiş, yarım kârgir bir binaydı. Okul binasının 2 katı ve 13 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından oldukça iyi durumdaydı. Okul; konferans salonu, müzik odası, jimnastik salonu ve dans salonuna sahipti. Fazla sayıda

¹¹⁷ 1926 yılında öğrenim gören öğrencilerin milliyetleri hakkında elimizde bilgi olmamakla birlikte, 1927 yılında öğrenim gören 35 öğrencinin 25'i Türk'tü.

kitabın bulunduğu bir kütüphanesi olan okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri de çokça bulunmaktaydı. Ayrıca okul, müzik enstrümanları ile beden eğitimine ait eşya yönünden oldukça zengindi (İhs.M., 1928: 239). Ancak, okulda bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya mevcut değildi.

İzmir Kızılçullu Amerikan Koleji'nde 1925-1926 ders yılında 13'ü Protestan, 1'i Katolik ve 4'ü Müslüman 18 erkek öğretmen görev yapıyordu. Yaşları bakımından farklı dilimlerde bulunan bu öğretmenlerin 8'i 18-30 yaş, 2'si 31-40 yaş ve 4'ü 41-50 yaş aralığındayken, 4 öğretmen 51 yaş üzerindediydi. Diğer taraftan okul, öğretmenlerine düşük sayılabilecek maaş veren yabancı okullardan biriydi. Nitekim öğretmenlerin tamamı 20 liranın altında aylık maaşla görev yapıyordu. Öğretmenlerin yanı sıra okulda 19 hademe istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 217). Hademelerin 4'ü meslek veya sanat sahibiyken diğerleri adi hademe statüsündeydi. Okulun bütün bu çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 51.209 lirayı bulmaktaydı.¹¹⁸ Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 18.046 lira idi.¹¹⁹ Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 101.214 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 57.475 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu. Gece eğitiminin de yapıldığı İzmir Kızılçullu Amerikan Koleji, 1925-1926 öğretim yılına 9 sınıfta 271 erkek öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders senesi içinde 42 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 1 yeni kayıt yapılmıştı. Okul yönetiminin sene sonu sınavları hakkında bilgi vermemesi sebebiyle sınav sonuçları, Maarif Vekâleti kayıtlarında "imtihan neticeleri gösterilmemiştir" şeklinde yer almıştır (İhs.M., 1928: 228). İzmir Kızılçullu Amerikan Koleji'nde okuyan öğrencilerin baba mesleklerinde ise tüccarlar 131 veliyle çoğunlukta, 51 veli devlet memuru, 18 veli esnaf, 11 veli sanatkâr, 9 veli çiftçi, 4 veli de din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban) idi (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 4 veli kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okulda 1932-1933 ders yılında 6'sı kadın 31 öğretmen görev yapmaktaydı (Arığ, 2014: 97). Okul yönetimi o ders yılında öğretmenlere 55.651 lira ödeme yapmıştı. Aynı yıl öğrencilerden alınan ücret ise 36.766 liraya gerilemişti (Arığ, 2014: 98).

¹¹⁸ Personel ödemelerinin 37.255 lirasını öğretmen maaşları, 1.844 lirasını hademe ücretleri ve 22.110 lirasını da diğer masraflar oluşturuyordu.

¹¹⁹ Giderlerin 5.000 lirasını fakir çocuklara yardım oluşturuyordu.

İzmir Göztepe Amerikan Koleji: American Board Heyeti tarafından kurulan ve ilk olarak 1878 yılında Miss Maria West önderliğinde Basmane’de açılan okul, 1893 yılında ruhsatnamesini almıştı (ÖOR, 1964: 129). 1922 yılında geçirdiği yangından sonra Göztepe’ye taşınan (Arığ, 2014: 103) okulun, 1925 yılında kurucu temsilcisi Mister Gold Owell, müdürü ise Miss Paresans idi. Şahsa ait olan okul binası; 1926 yılında inşa edilmiş, yarım kârgir bir binaydı ve 1 kat 11 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından birçok yabancı okula göre kötü durumdaydı. Lise eğitiminin verildiği okul; konferans salonu, müzik odası ve dans salonuna sahip değildi. Az sayıda kitabın bulunduğu küçük bir kütüphanesi olan okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri de sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Ayrıca jimnastik salonu olan okulda beden eğitimine ait eşya da kısıtlıydı (İhs.M., 1928: 239). Okulda bedii kıymeti haiz eşya ile müze eşyası ise mevcut değildi.

İzmir Göztepe Amerikan Koleji’nde 1925-1926 ders yılında 8’i Protestan, 2’si Katolik ve 4’ü Müslüman 14 öğretmen (12 kadın, 2 erkek) görev yapıyordu. Yaşları bakımından farklı dilimlerde bulunan bu öğretmenlerin 5’i 18-30 yaş, 2’si 31-40 yaş ve 7’si de 41-50 yaş aralığındaydı. Diğer taraftan okul, öğretmenlerine yüksek sayılabilecek maaş veren yabancı okullardan biriydi. Nitekim öğretmenlerin 3’ü 20-30 lira arası aylık maaşla çalışırken, diğer 11 öğretmen 30 liranın üstünde maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 217). Öğretmenlerin yanı sıra okulda 2 de hademe istihdam edilmişti. Okulun bütün bu çalışanlara yaptığı yıllık ödeme 14.755 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.134 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 15.115 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 4.728 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 10.387 lirasını da yardım olarak toplanan para oluşturmuştu.

Gece eğitiminin de yapıldığı İzmir Göztepe Amerikan Koleji, 1925-1926 öğretim yılına 8 sınıfta 84 öğrenci (64’ü kız 20’si erkek) ile başlamıştı. Ders senesi içinde 3 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 8 yeni kayıt yapılmıştı (İhs.M., 1928: 227). Öğrencilerin sene sonu sınavlarındaki başarısı da %90’a ulaşmıştı: 80 öğrenci sınıfını geçerken, 9 öğrenci ise ipka kalmıştı. Kolejde öğrenim gören öğrencilerin baba meslekleri ise oldukça geniş meslek yelpazesine yayılmıştı. Tüccarlar 52 veliyle çoğunluktaiken, 13 veli devlet

memuru, 9 veli sanatkâr, 8 veli işçi, 4 veli din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban), 1 veli mebus, 1 veli de çiftçi idi (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 4 veli kayıtlara ‘diğer mesleklerden’ olarak geçmişti.

Eğitim faaliyetlerine sonraki yıllarda devam eden okulda 1932-1933 yılına gelindiğinde 14’ü kadın 17 öğretmen görev yapmaktaydı (Arığ, 2014: 97). O yıl, öğretmenlerin aldığı maaş toplamı 16.966 liraya, öğrencilerden alınan ücret de 8.096 liraya yükselmişti (Arığ, 2014: 98).

İsminin Amerikan Kız Koleji olarak değişmesinden sonra okul, daha da büyütülmüş ve bahçesine 2 ek bina yapılmıştı (BCA.142-24.30.18.1.2.12.43.14). 1963 yılına gelindiğinde 557 öğrenci öğrenim görürken, 50 öğretmen görev yapmaktaydı. Okulun mütevazı kütüphanesindeki kitap sayısı ise 12.000’e ulaşmıştı (ÖOR, 1964: 129). Görüldüğü gibi okul zamanla İzmir’in en büyük yabancı okullarından biri durumuna gelmiştir.

2.4. BULGAR OKULLARI

Bulgar Hayırsever Yardım Derneği, İstanbul’daki Bulgar cemaatinin çocukları için 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Bulgarların fazla olduğu bazı İstanbul semtlerinde birçok okul açmıştı. Bu okullar, çocuklara eğitim ve öğretim vermenin yanı sıra isteyenlere Bulgar alfabesini de öğretiyordu. Özellikle Kasımpaşa, Topkapı, Kumkapı, Langa ve çevre köylerde bulunan bu okulların sayısı, gerek Bulgaristan’ın bağımsızlık kazanmasıyla gerekse Birinci Dünya Savaşı yıllarında giderek azalmıştı (Baş, 2013: 31).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı okullar arasında toplam 4 Bulgar okulu vardı. Üçü İstanbul’da biri de Edirne’de bulunan bu okullar Beyoğlu Bulgar Mektebi, Fener Bulgar Mektebi, Kumkapı Bulgar Mektebi ve Edirne Bulgar Mektebi idi. Söz konusu ders senesinde faaliyette olan bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bulgar Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹²⁰

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
<i>Beyoğlu Bulgar</i>	1	10	11	78	81	159
<i>Fener Bulgar</i>	-	3	3	14	14	28
<i>Kumkapı Bulgar</i>	3	3	6	48	48	96
<i>Edirne Bulgar</i>	2	4	6	16	28	44
Toplam	6	20	26	156	171	327

1925-1926 ders senesinde Türkiye’de faaliyet gösteren Bulgar okullarına ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

Beyoğlu Bulgar Mektebi: Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrası 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren Bulgar okullarından Beyoğlu Bulgar Mektebi, 1897 yılında Bulgar Eksarhanesi tarafından kurulmuştu (ÖOR, 1964: 132). Müdürlüğünü Dimitri Nanriniski’nin yaptığı okul, ilköğretim seviyesinde eğitim veriyordu. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1884 yılında tamamlanan ve son olarak 1925 yılında tadilattan geçen şahsa ait taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu. Okul binası Bulgar Cemaatine aitti ve 3 kat 15 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdikleri bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Bulgar Mektebi’nin fiziki altyapısı yetersizdi. Okulda dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca okul, bedii kıymeti haiz eşya ile müze eşyasına sahip değildi. Diğer taraftan okulda idarenin kullandığı demirbaş eşya, müzik enstrümanları ile spor ve beden eğitimine ait eşya sınırlı miktarda mevcuttu. Okul sadece ders materyalleri ile kütüphanesinde bulunan kitap sayısı bakımından zengindi (İhs.M., 1928: 235). Görüldüğü gibi Bulgar Mektebi’nin eğitim öğretim faaliyeti için gerekli altyapısı yoktu, okul fizikî imkânlar açısından birçok yabancı okulun oldukça gerisindeydi.

Beyoğlu Bulgar Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 7’si Müslüman 4’ü Ortodoks 11 öğretmen (10 erkek-1 kadın) görev yapıyordu. Öğretmenlerin yaş aralıkları farklı dilimlere dengeli dağılmıştı. 2 öğretmen 18-30 yaş arasında, 4 öğretmen 31-40, 3

¹²⁰ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

öğretmen ise 41-50 yaş aralığında idi. 51 yaşın üstünde de 2 öğretmen bulunuyordu. Her ne kadar okulun fiziki altyapısı iyi olmasa da öğretmenlerin aldıkları maaş, birçok yabancı okulun üstündeydi. Buna göre öğretmenlerin 2'si 10-20 lira arası aylık maaş alırken, diğer 9 öğretmen 30 liranın üstünde aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 2 hademenin çalıştığı okulda personele yapılan yıllık maaş ödemesi 9.144 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Bulgar Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf da 900 lira idi. Söz konusu ders yılında 10.348 lira gelir elde edilmişti. Bu paranın 250 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

İlköğretim seviyesinde karma eğitim veren Beyoğlu Bulgar Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına 7 sınıfta 159 öğrenci (81 erkek-78 kız) ile başlamış; ders senesi boyunca 1 öğrenci ölmüş, 5 öğrenci okuldan ayrılmıştı (İhs.M., 1928: 228). Sene sonunda 12'si kız 17 öğrencinin mezun olduğu okulun yılsonu sınavlarında 110 öğrenci sınıfını geçerken, 27 öğrenci sınıfta kalmıştı. Baba mesleklerine bakıldığında ise 73 öğrenci babasının esnaf, 16 velinin işçi, 15 velinin çiftçi, 10 velinin tüccar, 9 velinin devlet memuru ve 2 velinin de din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban) olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği tespit edilemeyen 29 velinin ise “diğer mesleklerden” olduğu belirtilmişti.

Öğrenci sayısında yaşanan azalmaya rağmen okul, sonraki yıllarda da faaliyete devam etmişti. 1962 yılında, okulda yalnızca 12 öğrenci (7 Kız, 5 Erkek) öğrenim görmekteydi. Buna karşın aynı yıl okulda 7 öğretmen istihdam edilmişti. 1962'de ortaokul seviyesinde eğitim veren okulun kütüphanesinde 427'si Türkçe 400'ü Bulgarca, toplam 827 kitap bulunmaktaydı (ÖOR, 1964: 132).

İstanbul Fener Bulgar Mektebi: Bulgar Cemaati tarafından 1856 yılında kurularak faaliyete geçen İstanbul Fener Bulgar Mektebi, İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir okuldu. 1925-1926 ders yılında İvan Etof'un müdürlüğünü yaptığı okulun binası tek katlı 4 odalı küçük bir binaydı. 1851 yılında taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilen bu bina son olarak 1921 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 236). 1925 yılında birçok yabancı ve azınlık okulundan küçük bir binaya sahip Bulgar okulu, fiziki altyapı açısından da diğer okullara göre yetersiz durumdaydı. Okulda, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası

bulunmuyordu. Ayrıca okul, beden eğitimine ait eşyaya, müze eşyasına, müzik enstrümanlarına, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşyaya sahip değildi. Okulda sadece sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane bulunuyordu; idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de asgari miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 239).

İstanbul Fener Bulgar Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 2'si Ortodoks, 1'i Müslüman toplam 3 erkek öğretmen görev yapıyordu. 3.001-6.000 kuruş aylık maaşla çalışan bu öğretmenlerin 2'si 41-50 yaş, diğeri ise 51-60 yaş arasındaydı (İhs.M., 1928: 217). 1 hademenin çalıştığı okulda personele ödenen yıllık maaş toplamı 1.385 liraydı. Personel maaşı dışında okulun 1925-1926 ders yılında fazla bir masrafı olmamıştı. Okulun; tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf yalnızca 180 lirada kalmıştı. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 1.560 lira idi. Öğrencilerden alınan ücret kayıtlara göre yalnızca 10 liradan ibaretti.

Bulgar okulunda 1925-1926 ders yılı başında 14'ü kız 28 öğrenci 4 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders yılı boyunca 1 öğrencisi vefat eden, 5 öğrencisinin de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca yeni kayıt yapılmamıştı. 1'i erkek 4 öğrencinin mezun olduğu ders yılının sene sonu sınavlarında, 17 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmiş, 1 öğrenci ise ipka kalmıştı. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde tüccarlar 11 veliyle ilk sırayı alırken, 6 veli çiftçi, 2 veli esnaf, 1 veli ise mebus idi (İhs.M., 1928: 231). Ayrıca mesleği belirlenemeyen 2 veli bulunmaktaydı.

İstanbul Kumkapı Bulgar Mektebi: Bulgar Eksarhanesi tarafından 1908 yılında kurularak faaliyete geçen İstanbul Kumkapı Bulgar Mektebi, İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir okuldu. 1925-1926 ders yılında Yani Kayserof'un müdürlüğünü yaptığı okulun binası 1905 yılında inşa edilmişti ve 3 kat 8 odadan oluşuyordu. Yarım kârgir bu bina son olarak 1925 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 236). İstanbul Kumkapı Bulgar Mektebi, fiziki altyapı açısından diğer Bulgar okulları gibi yetersiz durumdaydı. Okulda, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca okul, müze eşyasıyla bedii kıymeti haiz eşyaya sahip değildi. Okulda az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphanenin yanı sıra yine az miktarda beden eğitimine ve el işlerine ait eşya ile müzik enstrümanları

mevcuttu. Okul idaresine ait demirbaş eşya ile ders materyalleri de sınırlı miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 239).

İstanbul Kumkapı Bulgar Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 4'ü Ortodoks, 2'si Müslüman toplam 6 öğretmen (3 erkek 3 kadın) görev yapıyordu. Tamamı 30 liranın üzerinde aylık maaşla çalışan bu öğretmenlerin yaşları farklı gruplara dağılmıştı. 18-30 yaş arasında 3 öğretmen görev yaparken, 1'er öğretmen de 31-40, 41-50 ve 51-60 yaş diliminde bulunuyordu (İhs.M., 1928: 217). 1 hademenin çalıştığı okulda personele ödenen yıllık maaş toplamı 3.576 liraydı. Okulun, personel maaşı dışında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere 1925-1926 ders yılında yaptığı toplam masraf 1.180 lira, değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı da 4.576 lira idi. Öğrencilerden alınan ücret, kayıtlara göre yalnızca 180 liradan ibaret kalmıştı.

İstanbul Kumkapı Bulgar Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 48'i erkek 48'i kız 96 öğrenci 5 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders yılı boyunca 2 öğrencisinin nakil gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca yeni kayıt yapılmamıştı. 5'i erkek 16 öğrencinin mezun olduğu ders yılının sene sonu sınavlarında, 68 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmiş, 10 öğrenci ise sınıfta kalmıştı. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde çiftçiler 60 veliyle ilk sırayı alırken, 10 veli esnaf, 4 veli ise işçi idi (İhs.M., 1928: 231). Ayrıca mesleği belirlenemeyen 20 veli kayıtlara "diğer mesleklerden" olarak geçmişti.

Edirne Bulgar Mektebi: 1899 yılında aldığı ruhsatnamenin ardından açılan Edirne Bulgar Mektebi'nin kurucusu Dr. Benidiyerol idi. İlköğretim düzeyinde eğitim veren okulun 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Vilademir Bredenof yapmaktaydı. Değeri yaklaşık 10.000 lira olan okul binası 1913 yılında inşa edilmişti ve 5 kat 20 odadan oluşuyordu. Taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilen söz konusu bina son olarak 1925 yılında tadilatından geçmişti (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre Edirne Bulgar Mektebi, fiziki altyapı açısından diğer Bulgar okullarına nazaran oldukça iyi durumdaydı. Okulda, dans salonu bulunmuyordu, ancak konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcuttu. Ayrıca okul kütüphanesinde çok sayıda kitap vardı. Okul, idareye ait demirbaş eşya, ders

materyalleri ve müze eşyası bakımından da oldukça zengin durumdaydı (İhs.M., 1928: 239). Okulda sadece bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

Edirne Bulgar Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 4'ü Katolik, 2'si Müslüman toplam 6 öğretmen (4 erkek 2 kadın) görev yapıyordu. 2'si 6-10 lira, 4'ü de 10-20 lira arası aylık maaşla çalışan bu öğretmenlerin yaşları farklı gruplara dağılmıştı: 18-30 yaş arasında 1 öğretmen görev yaparken, 2 öğretmen 31-40, 3 öğretmen de 41-50 yaş diliminde bulunuyordu (İhs.M., 1928: 217). 1 hademenin çalıştığı okulda personele ödenen yıllık maaş toplamı 3.908 liraydı. Okulun, personel maaşı dışında tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere 1925-1926 ders yılında yaptığı toplam masraf personel maaşları ile aynı miktar -3.908 lira- idi. Değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı da 3.908 lirayı bulmuştu. Kayıtlara göre gelirin 100 lirasını hükümet tarafından yapılan yardım oluşturmuştu.

Bulgar Mektebi'nde 1925-1926 ders yılı başında 28'i erkek 44 öğrenci 6 sınıfta eğitim görmeye başlamıştı (İhs.M., 1928: 226). Ders yılı boyunca 6 öğrencisinin nakil gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca yeni kayıt yapılmamıştı. Mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında, 33 öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmiş, 5 öğrenci ise sınıfta kalmıştı. Diğer taraftan tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde 16 tüccar, 14 çiftçi ve 8 sanatkâr görülmekteydi (İhs.M., 1928: 231).

2.5. İNGİLİZ OKULLARI

İngiltere elçiliği tarafından himaye edilen okullardan en eskisi İzmir'in Hızır İlyas Mahallesi'nde 1733 yılında İngiliz tebaası Rumlar tarafından inşa edilerek İngiliz elçilerinin himayesine verilen "Ecole Evangelique" olmuştur (Esenkal, 2007: 137). Ancak İngilizler, Osmanlı topraklarına okul açma konusunda Fransızlar kadar istekli olmamıştır. Çünkü İngiltere Osmanlı ilişkileri 1791 yılından itibaren bir dengenin etrafında gelişmiştir.

1787-1792 Osmanlı Rus Savaşı sırasında İngiltere, Rusya'nın Akdeniz'e inmesinin kendi çıkarlarına aykırı olduğu düşüncesinden hareketle Rusya'ya 27 Mart 1791 tarihinde ultimatoma verdi. Dönemin İngiltere Başbakanı William Pitt'in bu politik manevrası, Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün ve varlığının korunması ilkesini getirmiş,

sonraki yıllarda İngilizler bu tavırlarını korumuşlardı. Ancak Osmanlı, düvel-i muazzamanın istilâ programlarına dahil olunca, İngiltere de diğer ülkeler gibi Osmanlı'da sosyal ve kültürel kurumlar açmaya başladı (Şişman, 2006: 334).

İngilizler, ağırlıklı olarak İstanbul, Rumeli veya Anadolu'da değil; Ortadoğu petrollerini ele geçirmek için 1851'den itibaren özellikle Filistin bölgesine ağırlık vermişti.¹²¹ II. Abdülhamit dönemi Maarif Nazırlarından Ahmed Zühtü Paşa'nın 1894 yılında hazırladığı Osmanlı topraklarında bulunan yabancı okullar hakkındaki raporda yer alan bilgilere göre 1894 yılında Osmanlı genelinde faaliyet gösteren 321 yabancı okuldan 53'ü İngiliz okulu¹²² (Çetin, 1983: 207-217). 1904'te 83'e ulaşan bu sayının (Şişman, 2006: 334) içinde Filistin bölgesinin ağırlığı dikkat çekmektedir.

İngiliz okullarının 1894, 1904 ve 1925 yıllarındaki sayıları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. İngiliz Okullarının Sayısı (1894-1925)

Yer Adı ¹²³	Okul Sayısı		
	1894	1904	1925
<i>Adana</i>	1	1	0
<i>Erzurum</i>	1	1	0
<i>Hatay</i>	1	1	0
<i>İstanbul</i>	4	6	2
<i>İzmir</i>	1	7	-
<i>Selanik</i>	1	1	-
<i>Beyrut, Cebel-i Lübnan</i>	10	30	-
<i>Suriye</i>	9	13	-
<i>Kudüs</i>	25	23	-
TOPLAM	53	83	2

Kaynak: (Çetin, 1983: 207-217; Şişman, 2006: 334; İhs. M., 1928: 213-235)

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren toplam 2 İngiliz okulu vardı. İkisi de İstanbul'da bulunan bu okullar Galata Britiş Skul İngiliz Mektebi (Galata British School) ve Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi (Nişantaşı English High

¹²¹ İngiliz Hıristiyan Misyoner Cemiyeti'nin (C.M.S.) faaliyetleri, 1851 yılından itibaren Kudüs, Nablus, Nasıra, Hayfa, Akka, Yafa, Salt, Moab, Kerek, Beytülhalm ve Gazze'de yoğunlaşmıştı (Şişman, 2006: 334).

¹²² 321 okul içinde bağlı olduğu ülke belirtilmeyen okullar bulunmaktadır. Ta'biyeti sütununda "meçhul" yazan bu okulların bazılarının Avusturya okulu olabileceği düşünülürse burada verilen 14 sayısına "en az" denilmesi gerekmektedir (Çetin, 1983: 207-217).

¹²³ Tabloda yer alan yıllar arasında gerek idari taksimat farklılıkları, gerek bazı vilayetlerin Osmanlı'nın elinden çıkması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan yerlerde okul sayıları verilirken, tezin hazırlandığı yıldaki idari taksimat esas alınmıştır.

School) idi. Bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren İngiliz Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹²⁴

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
<i>Galata Britiş Skul</i>	7	7	14	181	160	341
<i>Nişantaşı Hayskul</i>	10	-	10	-	77	77
Toplam	17	7	24	181	237	418

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren Galata Britiş Skul İngiliz Mektebi ve Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi’ne ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

Galata Britiş Skul İngiliz Mektebi (Galata British School): British School veya Maarif Vekâleti kayıtlarına geçen tam adıyla Galata Britiş Skul İngiliz Mektebi, 1925-1926 yılındaki okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre 1842 yılında faaliyete geçmişti (İhs.M., 1928: 231). Mutlu da (2005: 274) Galata Penç-şenbih pazarı Bereketzade Mahallesi Çınar Sokağındaki okulun Free Church Mission Mektebi adıyla 1842’de açıldığını belirtmektedir. Ancak şişman (2006:337), okulun 9 Aralık 1857’de Estelle Daizy Thompson tarafından kurulduğunu söylemektedir. Nitekim şişman, *BOA, şuray-ı Devlet Maarif 216/34* belgesine dayanarak, Beyoğlu Tomtom Mahallesinde Cadde-i Kebir’de Sultan Mahmud Han Vakfından olan arsa üzerinde bulunan ve altında 6 adet mağaza olan kargir binanın kız mektebi olarak kullanılmak üzere Padişah Abdülmecit tarafından İngiliz Sefiri Stranford Duroklif’in eşine ihsan buyrulduğu ve tasarrufu ile ilgili olarak 9 Aralık 1857 (21 R 1274) tarihinde sened verildiğini ifade etmektedir (şişman, 2006: 337). Okul müdiresine, 24 Ocak 1890 tarihinde şefkat Nişanı verilmesinin ardından (BOA. İ. DH. 1165/91059) okul, 1914 yılına kadar faaliyetlerine aralıksız devam etti. Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı kalan okulun (BOA. MF. MKT. 1203/46) kullanılabilir eşyalarına el konularak Darüleytama naklettirilmiştir (BOA. MF. MKT. 1204/11). Mondros Mütarekesi sonrasında yeniden faaliyete başladı. Her ne kadar Vakit gazetesi 6 Mart 1926 günlü nüshasında “(...) hükümetin emirlerine

¹²⁴ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

uymadığı ve Maarif Vekâletinin tayin etmiş olduğu öğretmeni kabul etmemesi nedeniyle okulun kapatıldığı” yönünde (Vakit, 6 Mart 1926) haber verse de, İngilizlere ait okul 1925-1926 ders yılında İstanbul’da ortaöğretim seviyesinde faaliyet göstermişti.

İskoç Heyeti Talimiyesi’nin sahibi olduğu okulun müdürlüğünü Mr. Toronton Bielli yürütmekteydi. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1848 yılında tamamlanan, cemaate ait, 3 kat 20 odadan oluşan taş (tuğla/beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina, 1923 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). İdarecilerin verdikleri bilgiler çerçevesinde okulda 1925-1926 eğitim öğretim yılında dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası yoktu. Ancak, bir konferans salonu ile büyük bir kütüphanesi mevcuttu. İdareye ait demirbaş eşya, beden eğitimine eşya ile ders araç gereçlerinin fazlasıyla olduğu okulda, bedii kıymeti haiz eşya ile müze eşyası bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 235).

Galata British School Mektebinde, 1925-1926 ders yılında 9’u Protestan, 1’i Katolik, 4’ü de Müslüman 14 öğretmen görev yapıyordu.¹²⁵ Bu öğretmenlerin yaşlarına bakıldığında orta yaş grubunun ağırlığı hissediliyordu. Buna göre öğretmenlerin 10’u 31-50 yaş arasındaydı. Diğer taraftan okulun öğretmenlere dönemin diğer yabancı okullarına nazaran daha yüksek ücret ödediği görülmekteydi: Öğretmenlerin yalnızca 1’i 20-30 lira arasında maaş alıyor, diğer 13 öğretmen formlarda yazılı en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira aralığında maaşlarla görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 4 hademenin çalıştığı okulda adı geçen ders senesinde personele yapılan yıllık ödeme 14.813 liraya ulaşmıştı. Okulun tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan toplam masrafı da 4.180 lira idi. Söz konusu ders yılında 18.993 lira gelir elde edilmişti, bu paranın 7.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

8 karma sınıfı bulunan Galata British School Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılına 341 öğrenci ile başlamıştı. Bu öğrencilerin 181’i kız, 160’ı erkekti. Ders senesi içinde 1 öğrencisi vefat eden, 3 öğrencisi aldığı ceza nedeniyle ihraç edilen, 46 öğrencisinin de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca 59 yeni kayıt alınmıştı (İhs.M., 1928: 223). Söz konusu ders yılında 4’ü kız 5 öğrencisini mezun veren Galata British School Mektebi’nin sene sonu sınavlarında 305

¹²⁵ Öğretmenlerin 7’si erkek, 7’si kadındı.

öğrenci başarılı olarak bir üst sınıfa geçmiş, 30 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında ise 85 velinin esnaf, 60 velinin tüccar, 59 velinin devlet memuru, 6 velinin çiftçi, 3 velinin din görevlisi (Şeyh-Hoca-Ruhban) ve 1 velinin de servet sahibi olduğu görülmüyordu. 126 öğrencinin baba mesleği ise kayıtlarda “diğer mesleklerden” olarak belirtilmişti (İhs.M., 1928: 225). Sonraki yıllarda da eğitime devam eden okulun 1962 ders yılında 16’sı erkek 194 öğrencisi ve 10’u Türk 24 öğretmeni bulunmaktaydı (ÖOR, 1964: 134).

Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi (Nişantaşı English High School): Okul, ilk olarak 1905 yılında Kuledibi’nde İngiltere Başkonsolusu Mr. Waugh tarafından kuruldu¹²⁶ ve 1911 yılında aldığı izinle Nişantaşı Teşvikiye Mahallesindeki binasına taşındı (BOA. MMS. 139/1329; BOA. HR. HMŞ. İŞO. 89/7). Birinci Dünya Savaşı’nda kapatılan okulun bu binası Leyli Mekteb-i Sultanî’ye devredildi (BOA. MF. MKT. 1204/34). Mondros sonrası okul yeniden faaliyete geçti.

Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi, 1925-1926 ders yılında ortaöğretim düzeyinde eğitim veren İngiliz okullarından biriydi. Okulun kurucu temsilcisi olan Mr. Peach¹²⁷ aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yürütmekteydi (ÖOR, 1964: 133, Büyükkarcı, 1999: 187). Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine, 1908 yılında tamamlanan, şahsa ait, 3 kat 20 odadan oluşan taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu. Okul binası, adı geçen öğretim yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdikleri bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi’nde idarenin kullandığı eşya ile ders materyalleri sınırlıydı. Ayrıca okulda az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane ile konferans salonu ve müzik odası da mevcuttu. Ancak okulda dans salonu, jimnastik salonu ve müze eşyası bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 235). Öte yandan müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya da yoktu.

Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 5’i Ortodoks, 1’i Katolik, 4’ü Müslüman 10 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin değişik

¹²⁶ Okulun açılış tarihi olarak Mutlu’nun eserinde 1848 ve 1858 yılları verilmektedir. Mutlu’ya göre okul, Sultan Abdülmecit tarafından İngiliz Sefiri Redcliff’in eşine ihsan edilen arsa üzerinde yapılan binada 1858 yılında faaliyete geçmişti. Bu bina, yol yapımı nedeniyle 1902 yılında yıkılınca okul binası Beyoğlu, Tomtom Mahallesi, Doğruyol, Bon Marşe karşısına taşınmıştı (Mutlu, 2005: 274).

¹²⁷ Mr. Peach, 1935 yılında Yüksek Mühendis Mektebi’nde İngilizce derslerine girmiştir (BCA.243-83.30.18.1.2.51.8.14).

yaş gruplarına dağıldığı görülmekteydi: Öğretmenlerin 2'si 18-30 yaş arasında, 4'ü 31-40, 4'ü ise 41-50 yaş aralığında idi. Her ne kadar okulun fiziki altyapısı iyi olmasa da öğretmenlerin aldıkları maaş, birçok yabancı okulun üstündeydi. Buna göre öğretmenlerin 2'si 20-30 lira arasında maaş alırken diğer 8 öğretmen 30 liranın üstünde aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 2 hademenin çalıştığı okulda personele yapılan yıllık maaş ödemesi 12.465 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Nişantaşı Hayskul İngiliz Mektebi'nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf da 5.235 lira idi. Söz konusu ders yılında 16.650 lira gelir elde edilmişti. Bu paranın 13.150 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

Gece eğitiminin de verildiği okul, 1925-1926 eğitim öğretim yılına 6 sınıfta 77 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi boyunca 3 öğrenci okuldan ayrılmış, 24 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı (İhs.M., 1928: 227). Sene sonu sınavlarına giren öğrencilerden 80'i sınıfını geçerken, 18'i ipka kalmıştı. Baba mesleklerine bakıldığında ise velilerin büyük çoğunluğunun ticaretle uğraştığı görülmekteydi: 80 öğrenci velisi tüccar, 5 veli servet sahibi, 4 veli devlet memuru, 3 veli çiftçi ve 6 veli de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 231).

Okul, sonraki dönemde faaliyetlerine devam etmekle birlikte, günden güne maddi zorluklar yaşamaya başladı. 1946'da okulun yönetiminin İngiliz Cemiyeti'ne devredilmesi de problemleri çözmedi. 1951-1952 ders yılında lise statüsü kazanan okul; bir yılı İngilizce, bir yılı Almanca olmak üzere 2 hazırlık yılı koydu. Aritmetik ile Türkçeden yaptığı okula giriş sınavlarıyla da (bazen de zeka testleri yaparak) başarılı ve zeki öğrencileri okula çekmeye çalıştı (ÖÖR, 1964: 133). 1962 yılına gelindiğinde okulun kurucu temsilcisi ve müdürü W.N. Birks idi (Şişman, 2006: 338). Aynı yıl, 250 erkek öğrencisi ve 25 öğretmeni bulunan okulun kütüphanesinin geçen yıllar içinde zenginleştiği de göze çarpıyordu. Buna göre okul, 2.500'i Türkçe, 3.500'ü İngilizce olmak üzere toplam 6.000 kitaba sahipti (ÖÖR, 1964: 133). Ancak okul bütün çabalara rağmen mali problemleri çözemedi ve 1979'da Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildi.

2.6. AVUSTURYA OKULLARI

Osmanlının son döneminde İstanbul’da açılmış bulunan yabancı okullar arasında sayı bakımından altıncı sırayı, yalnızca Katolik okulları arasında ise Fransız ve İtalyanlarınkinden sonra üçüncü sırayı Avusturya misyonerlerinin din ve öğretim kurumları alıyordu (Polvan, 1952: 132). Avusturya eğitim kurumlarının Osmanlı’da faaliyet göstermesi, özellikle Kosova ve İşkodra vilayetlerindeki Katolik tebaayı himaye etme düşüncesinden doğmuştur (Şişman, 2006: 352). II. Abdülhamit dönemi Maarif Nazırlarından Ahmed Zühtü Paşa’nın 1894 yılında hazırladığı Osmanlı topraklarında bulunan yabancı okullar hakkındaki raporda yer alan 321 yabancı okuldan 14’ü Avusturya okulu¹²⁸ (Çetin, 1983: 207-217). 1905 yılının başına gelindiğinde bu sayı 45’e yükselmişti (Şişman, 2006: 352).

Tablo 14. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçişte Avusturya Okulları (1894-1925)

Yer Adı ¹²⁹	Okul Sayısı		
	1894 ¹³⁰	1904	1925
<i>Aydın</i>	1	1	-
<i>Edirne</i>	2	1	-
<i>İstanbul</i>	3	5	2
<i>İzmir</i>	2	6	-
<i>İşkodra</i>	3	31	-
<i>Kudüs</i>	3	1	-
TOPLAM	14	45	2

Kaynak: (Çetin, 1983: 207-217; Şişman, 2006: 352; İhs.M. 1928:213).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren toplam 2 Avusturya okulu vardı. İki de İstanbul’da bulunan bu okullar Sen Jozef Mektebi ve Sen Jorj Kız Mektebi idi. Bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 15’te verilmiştir.

¹²⁸ 321 okul içinde bağlı olduğu ülke belirtilmeyen okullar bulunmaktadır. Tabiiyeti sütununda “meçhul” yazan bu okulların bazılarının Avusturya okulu olabileceği düşünülürse burada verilen 14 sayısına “en az” denilmesi gerekmektedir (Çetin, 1983: 207-217).

¹²⁹ Tabloda yer alan yıllar arasında gerek idari taksimat farklılıkları, gerek bazı vilayetlerin Osmanlı’nın elinden çıkması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan yerlerde okul sayıları verilirken, tezin hazırlandığı yıldaki idari taksimat esas alınmıştır.

¹³⁰ Okullardan isimleri ve açılış tarihleri tespit edilebilenler şunlardır: Aydın Muhtaryan Mektebi (1852), İzmir Renyeri Mektebi (1860), İstanbul Beyoğlu Tomtom Sokağı’ndaki Ulah Mektebi (1848), İstanbul Beyoğlu Çınar Sokağındaki Ulah Mektebi (1848) ve yine Galata Çınar Sokağında bulunan okul (1884-sonradan *Sankt Georg Kız Mektebi* adını alan okul), Edirne Sör de Şarita Mektebi (1891), Edirne Zükur Mektebi (1891), Kudüs Elize Sepl Mektebi (1858), Kudüs Hayulam Mektebi (1888), İşkodra Fransisken Mektebi (1861), İşkodra Tananık Gorki Mektebi (1886), İşkodra Kuşmiça Mektebi (1857) (Çetin, 1983: 207-217).

Tablo 15. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Avusturya Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹³¹

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
<i>Sen Jozef</i>	1	12	13	-	150	150
<i>Sen Jorj Kız</i>	13	-	13	137	-	137
Toplam	14	12	26	137	150	287

Avusturya Sen Jozef Mektebi (Avusturya Saint Joseph Mektebi) ve Sen Jorj Kız Mektebi (Sankt Georg Kız Mektebi)’ne ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

Avusturya Sen Jozef Mektebi (Avusturya Saint Joseph Mektebi): Leopold Divorşak’ın kurucu temsilcisi ve müdürü olduğu Avusturya Saint Joseph Mektebi, 1886 yılında faaliyete geçmişti. Okul, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimi, 5 kat 40 odalı, 1726 yılında inşa edilmiş ve son büyük tadilatını 1906 yılında geçirmiş beton binada veriyordu (İhs.M., 1928: 232). Dans salonu bulunmayan ancak konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik salonuna sahip olan okulda ders materyalleri ve idareye ait demirbaş eşya fazlasıyla mevcuttu. Okul yönetiminin belirttiğine göre kütüphane, müzik eşyaları ve müze bakımından zengin olan okulda spor ve beden eğitimine ait demirbaş eşyalar da bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 235).

Avusturya Saint Joseph Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 1’i kadın 13 öğretmen görev yapıyordu. 10’unun Katolik, 3’ünün Müslüman olduğu belirtilen bu öğretmenlerin çoğunluğu genç sayılabilecek yaşta idi: 7 öğretmen 31-40 yaş diliminde, 6 öğretmen de 18-30 yaş aralığındaydı. Maaş almaksızın fahri olarak görev yapan 10 öğretmenin yanında, 2 öğretmen 20-30 lira, 1 öğretmen de 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı öğretim yılında öğretmenlere ödenen yıllık ücret toplamı 1.270 lira; tamirat, tesisat, yakacak ve ders materyallerine yapılan masraf da 7.835 lirayı bulmuştu. Okulun adı geçen eğitim-öğretim yılında değişik kaynaklardan elde ettiği gelir toplamı 6.075 lira idi. Bu paranın tümü öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti.

¹³¹ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Lise statüsünde eğitim veren Avusturya Saint Joseph Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına, 9 sınıfta 150 erkek öğrenci ile başlamıştı (İhs.M., 1928: 221). Gece öğretiminin de yapıldığı okuldan ders senesi boyunca hiçbir öğrenci ayrılmazken, 6 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Okulun sene sonu sınavlarında 139 öğrenci sınıfını geçmiş, 17 öğrenci de ipka kalmıştı. Tespit edilebilen öğrenci babalarının mesleklerinde esnaflar 52 veliyle ilk sırayı alırken, diğer meslekler, 15 işçi, 12 devlet memuru, 5 tüccar, 3 çiftçi, 2 servet sahibi ve 2 mebus şeklinde sıralanıyordu (İhs.M., 1928: 222-225).

Sen Jorj Kız Mektebi ve Ana Sınıfı (Sankt Georg Kız Mektebi): Avusturya tabiiyetinde bulunan birkaç kadının 1872’de aralarında birleşerek fakir çocuklara yardım ve onları barındırmak amacıyla kurdukları okulun kısa sürede öğrenci sayısı arttı.¹³² Bunun üzerine 1892’de okulun müdiresi olan başrahibe Kolberg 1892’de St. Georg Kilisesini satın aldı ve okul faaliyetlerine burada devam etti (Polvan, 1952: 180). 1892 yılı itibarıyla 13 rahibenin görev yaptığı okulun öksüz yurdu bölümünde 43’ü kız 30’u erkek 73 öğrenci kalıyordu. Kız yatı okulunda ise 45 öğrenci barınmaktaydı. Ayrıca gündüzlü 40 öğrenci de okula devam etmekteydi. 1905 yılına gelindiğinde Kolberg’in yerine müdür olarak Sur Angela Bauer geçti. O dönemde okulun idare heyeti genellikle Almanca konuşuyor; Katolik mezhebinin yanında erkek öğrencilere ticaret, kızlara da eliş öğretiliyordu (Mutlu, 2005: 75). 1918’de İtilaf Devletlerinin İstanbul’a girmesi yüzünden okul 24 Şubat 1919’da kapatıldı, 4 yıllık bir aradan sonra 1923’te eski yerinde (Galata Çınar Sokağı) tekrar açıldı (Polvan, 1952: 181).

1925-1926 eğitim öğretim yılına gelindiğinde Sankt Georg Kız Mektebi’nin müdürlüğünü Sur Angela Bauer yürütmeye devam ediyordu. Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okulun bir şahsa ait olan binası, 1900 yılında yapımı tamamlanan taş (tuğla-beton) bir binaydı ve son olarak 1926 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 232). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, eğitim-öğretim için gerekli altyapıya fazlasıyla sahipti: Sankt Georg Kız Mektebi’nde jimnastik salonu, konferans salonu, müze ve müzik odası bulunuyordu. Okul; idareye ait demirbaş

¹³² Okulun açılış tarihi, II. Abdülhamit dönemi Maarif Nazırlarından Ahmed Zühtü Paşa’nın 1894 yılında hazırladığı Osmanlı topraklarında bulunan yabancı okullar hakkındaki rapora göre 1884 yılıdır (Çetin, 1983: 217). Mutlu (2005: 75) ise Beyoğlu, Eski Banka Sokağında bulunan okulun 1864 yılında açıldığını ifade etmektedir. Vahapoğlu da (1997: 162, 168, 286, 287) okulun 1882’de açıldığını, Avusturya Lazarist teşkilatının İstanbul sorumlusu Yuhan Kayadi’nin ruhsatsız açılan okula ruhsatı daha sonra aldığını belirtmektedir.

eşya, ders materyalleri ve kütüphanesindeki kitaplar açısından da oldukça zengindi. Ayrıca spor ve beden eğitimine ait eşya ile müzik enstrümanlarına sahip olan okulda, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya da mevcuttu (İhs.M., 1928: 235).

1925-1926 ders yılında 9'u Katolik, 4'ü Müslüman 13 kadın öğretmenin görev yaptığı Saint Joseph Mektebinde öğretmenler genç denilebilecek yaş gruplarındandı: 8 öğretmen 18-30 yaş diliminde, 5 öğretmen ise 31-40 yaş aralığında bulunuyordu. Diğer taraftan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (9 öğretmen) maaş almaksızın gönüllü olarak çalışıyor, diğer 4 öğretmen ise 3001-6.000 kuruş arası aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Hademenin çalışmadığı okulun öğretmenlere yaptığı yıllık ödeme 1.872 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 8.000 liraya ulaşmıştı.¹³³ Okulun toplam geliri ise 7.500 lirayı buluyordu, kayıtlara göre bu paranın tamamı öğrencilerden alınan ücret olarak belirtilmişti.

1925-1926 eğitim öğretim yılı başında, Sankt Georg Kız Mektebi'nde gece ve gündüz öğretim yapılıyor, 8 sınıfta 137 kız öğrenci eğitim görüyordu (İhs.M., 1928: 221). Ders yılı içinde 13 öğrencinin kayıt yaptırdığı Sankt Georg Kız Mektebi'nde sene sonunda 8 öğrenci başka okullara nakil yaptırdıklarından dolayı okuldan ayrılmıştı. Yılsonu sınavlarında öğrencilerin başarısı ise oldukça yüksek seviyede idi: 140 öğrenci sınıfını geçerken yalnızca 2 öğrenci ipka kalmıştı.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Sankt Georg Kız Mektebi bünyesinde bir de anasınıfı mevcuttu. 23 kız öğrencinin bulunduğu bu anasının tüm öğrencileri başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri dahil Sankt Georg Kız Mektebi'nin baba mesleklerine bakıldığında velilerin 58'inin işçi, 20'sinin esnaf, 15'inin tüccar ve 5'inin de devlet memuru olduğu görülmekteydi. Diğer 67 velinin ise "diğer mesleklerden" olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 225). Sonraki yıllarda Sankt Georg Avusturya Kız Ortaokulu adıyla öğretime devam eden okulun binası yetersiz kalmış, 1954 yılında binaya bir kat ilave edilmesine izin verilmişti (BCA.76-2782.30.18.1.2.136.68.12). 10 Ekim 1958 tarihinde de okulun liseye dönüşmesi ve isminin Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi olması uygun görüldü (BCA.131-13.30.18.1.2.150.52.1). 1963 yılına gelindiğinde ise okulda 10'u erkek 602 öğrenci öğrenim görüyordu. Öğretmen sayısı da 42'ye ulaşmıştı

¹³³ Bu harcamanın 1.250 lirasını fakir çocuklara yardım oluşturuyordu.

(ÖOR, 1963: 157). Dolayısıyla geçen 40 yıllık süre içinde okulun gerek öğretmen, gerek öğrenci sayısı dört katına yükselmişti.

2.7. ALMAN OKULLARI

Osmanlı İmparatorluğu'na ait topraklarda özellikle gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde 16. yüzyıldan itibaren yabancı okulların açıldığı daha önce ifade edilmişti. Ancak Alman birliğinin uzun yıllar oluşmaması ve Osmanlı topraklarında yaşayan Alman bulunmaması, Almanların; Osmanlı'da okul açma yarışında Fransa, İngiltere ve Amerika gibi birçok ülkenin gerisinde kalmasına sebep olmuştu (Şişman, 2006: 313). II. Abdülhamit dönemi Maarif Nazırlarından Ahmed Zühtü Paşa'nın 1894 yılında hazırladığı Osmanlı topraklarında bulunan yabancı okullar hakkındaki raporda yer alan 321 yabancı okuldan 18'i Almanya ve Prusya okuluydu¹³⁴ (Çetin, 1983: 207-217). 1898 yılına gelindiğinde de Osmanlı'daki bütün Alman okulları İstanbul, İzmir, Beyrut, Hayfa ve Selanik'te açılmış birkaç okuldan ibaretti (Ortaylı, 2008: 91). Aslında Almanya, Suriye'de tutunabilmek için birçok zengin vatandaşını Yafa, Kudüs taraflarına göndererek onların emlak satın almalarını sağlamış ve böylelikle okul ve benzer müesseseler kurarak İngiltere ve Fransa'nın nüfuz sahibi olduğu Ortadoğu'da kendine bir yer bulmaya gayret etmişti. Ancak Almanlar, yabancı ülkelerde okul kurma bakımından özellikle İngiliz ve Fransızların çok gerisinde kalmışlardı. 1910 yılında yabancı ülkelerde toplam 108 Alman okulu bulunuyordu, bunun yalnızca 11'i Osmanlı ve Mısır'daydı (Şişman, 2006: 314).

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında İttifak Devletleri arasında yer alması, Alman okullarının faaliyetlerini sürdürmesi anlamını taşımaktaydı. Almanya, 1914'ten sonra Osmanlı topraklarında arkası arkasına Kilise, yetimhane, hastane ve okul açmaya devam etti (Şişman, 2006: 330). Diğer taraftan Meclis-i Vükelâ'nın 18 Kasım 1914 günlü kararı ile hasım yabancı devletlerin kilise, hastane ve yetimhaneler dışındaki müesseselerinin faaliyetlerine son verildi (Şişman, 2006: 330).

¹³⁴ 321 okul içinde bağlı olduğu ülke belirtilmeyen okullar bulunmaktadır. Tabiiyeti sütununda "meçhul" yazan bu okulların bazılarının Avusturya okulu olabileceği düşünülürse burada verilen 14 sayısına "en az" denilmesi gerekmektedir (Çetin, 1983: 207-217).

Tablo 16. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçişte Alman Okulları (1894-1925)

Yer Adı ¹³⁵	Okul Sayısı			
	1894	1913	1915	1925
Aydın	1		-	-
Edirne	-		1	-
Elazığ	-		4	-
Eskişehir	-		1	-
İstanbul	3		6	1
İzmir	-		2	-
Maraş	-		2	-
Muş	-		2	-
Urfa	-		2	-
Van	-		2	-
Beyrut	2		3	-
Filistin-Gazze	3		0 ¹³⁶	-
Haruniye	-		1	-
Kudüs	8		8	-
Selanik	1		2	-
Tabgha ¹³⁷	-		83	-
Yafa	-		3	-
TOPLAM	18	39	122	1

Kaynak: (Ortaylı, 2008: 90-93; Çetin, 1983: 207-217; Şişman, 2006: 331; İhs.M. 1928:213).

Tablo 17. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Alman Mektebi'ndeki Öğretmen ve Öğrenci Sayısı¹³⁸

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Alman Mektebi	6	12	18	96	134	230

Almanya'nın Birinci Dünya Savaşından mağlup çıkması, yabancı ülkelerdeki okullarını da etkilemiş, cumhuriyetin ilk yıllarında 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren yalnızca bir Alman okulu kalmıştı. İstanbul'da bulunan Alman Mektebi'ne ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

¹³⁵ Tabloda yer alan yıllar arasında gerek idari taksimat farklılıkları, gerek bazı vilayetlerin Osmanlı'nın elinden çıkması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan yerlerde okul sayıları verilirken, tezin hazırlandığı yıldaki idari taksimat esas alınmıştır.

¹³⁶ Alman Hükümeti, 1915 sonrasında Filistin'de 17 Alman okulu açmak için Osmanlı Devleti'nden ruhsat almıştı (Şişman, 2006: 330).

¹³⁷ Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin'de göç merkezi haline gelen Tabgha'da 51 Protestan, 10 Katolik misyoner okulu ile köy ve kasabalarda 22 Alman okulu açılmıştı (Şişman, 2006: 330).

¹³⁸ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Alman Mektebi ve Ana Sınıfı: Ortaöğretim seviyesinde eğitim veren Alman Mektebi, “Alman Mektebi İdare Cemiyeti” tarafından¹³⁹ 11 Mayıs 1868 tarihinde kuruldu (ÖOR, 1964: 137; Mutlu, 2005: 120). Alman-İsviçre Burjuva Okulu adıyla açılan okulun, 2 öğretmeni, 24 öğrencisi vardı (Baş, 2013: 91). Ancak, Maarif Nazırı Zühdü Paşa’ya göre okul, Beyoğlu Kumdibi Sokak’ta 1867’de kurulmuştu (Çetin, 1983: 216). Şişman’ın (2006: 318) “Die Deutsche Schule in Konstantinopel” adlı makaleden aktardığına göre ise okul, 14 Temmuz 1843’te kurulmuş, 1873’e kadar bir Kilise okulu olarak faaliyet göstermişti. 24 öğrenciyle eğitime başlayan okulda, başlangıçta yabancı uyruklu öğrenciler öğrenim görmekteydi. 1869’da öğrenci sayısı 47 olan okulda, bu sayı 1873’e gelindiğinde 147’ye yükselmişti (Şişman, 2006: 318). 1879 yılında okul müdürlüğüne gelen F. Mühlman, hazırlık kurları açmış ve Almanca bilmeyen öğrencilerin okula alınmasını sağlamıştı. Okul, ruhsatnamesini 28 Kanunuevvel 1312 (9 Ocak 1897) tarihinde aldı (Mutlu, 2005: 120). 1898 yılında Kayzer Wilhelm ikinci kez İstanbul’a geldiğinde okulu ziyaret etmiş ve okula Almanya’daki liselere verilen diplomayı verme hakkı tanımıştır. Böylece Alman Mektebi, Almanya dışında Alman lise diploması veren ilk kurum olmuştur (Baş, 2013: 92). 1911 yılında ise okulun programı genişletildi ve Osmanlı idadileri seviyesinde kabul edildi. Bu değişiklik sonrası okul, 27 Aralık 1911 tarihinde 1678 numaralı belgeyle yeni ruhsatnamesini aldı (İhs.M., 1928: 232). Birinci Dünya Savaşı yıllarında 9 sınıfta 626 öğrencisi ve 24 öğretmeni bulunan okulun müdürlüğünü Schwatlu yapmaktaydı (Mutlu, 2005: 132). Birinci Dünya Savaşı sonunda kapanan ve binası Fransızlarca işgal edilen okul (BOA. HR. İM. 175/15), 1 Kasım 1924 günü yeniden açıldı. Okulun eski öğrencilerinin mağdur edilmemesi için Maarif Vekâleti, okuldan öğrencilere ait sınav kâğıtlarını istemiş ve öğretmenler tarafından imzalı diplomalar bakanlıkça tasdik edilmişti (BOA. HR. İM. 97/86; BOA. HR. İM. 102/19).

1925 yılında eski binası iade edilen (ÖOR, 1964: 137) Alman Mektebi’nin 1925-1926 eğitim öğretim yılında temsilcisi Mösyö Neef, müdürü ise Mösyö R. Preusser idi (İhs.M., 1928: 232). Alman cemaatinin sahibi olduğu okul binası, 1887 yılında¹⁴⁰ Yüksek Mimar Kapp von Gülstein ve Osmanlı Bankası Müdürü Wülfing’in maddi yardımlarıyla inşa edilmiş taş (tuğla/beton) binaydı ve 4 katı 43 odası bulunmaktaydı

¹³⁹ Vahapoğlu eserinde (1997: 169) okulun kurucusu olarak Dr. Ursula Maxeiner’in ismini zikretmektedir.

¹⁴⁰ 1894 depreminde harap olan bina 1897’de yeniden açılmıştır (Baş, 2013: 91).

(ÖOR, 1964: 137). 1926 yılında söz konusu binanın Birinci Dünya Savaşı sonrasında işgal edilmesiyle doğan zararların tamir edilebilmesi için (taraça tamiri vs.) Maarif Vekâletinden izin istenmiş, 5 gün sonra da gerekli izin verilmişti (BOA. HR. İM. 178/92).

Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli altyapıya sahipti. Okulda müzik odası, jimnastik salonu ve konferans salonu mevcuttu. Ayrıca idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders materyalleri de fazlasıyla bulunmaktaydı. Söz konusu ders senesinde Alman Mektebi, müzik enstrümanları, kütüphane, müze eşyası, spor ve beden eğitimine ait eşya, el işlerine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya yönünden de oldukça zengindi (İhs.M., 1928: 235).

Alman Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında 11'i Protestan, 1'i Katolik ve 6'sı Müslüman 18 öğretmen¹⁴¹ görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 9'u 18-30 yaş, 5'i 31-40 yaş, 4'ü de 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan Alman Mektebi, öğretmenlerine en yüksek maaş veren yabancı okullardan biriydi. Nitekim öğretmenlerin tümü 30 liranın üzerinde aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). Öğretmenlerin yanı sıra okulda 4 hademe istihdam edilmişti. Bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 39.100 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 19.510 lira idi. Aynı yıl değişik kaynaklardan elde edilen gelir ise 38.000 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 20.000 lirasını hükümet tarafından yapılan yardım, 18.000 lirasını da öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

1925-1926 öğretim yılı başında 8 sınıfta 230 öğrencisi bulunan Alman Mektebi'nin bu öğrencilerinin 96'sı kız, 134'ü erkekti. Ders senesi içinde 1 öğrencisi vefat eden, 1 öğrencisi aldığı ceza nedeniyle ihraç edilen, 25 öğrencisinin de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yıl boyunca yeni kayıt alınmamıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 177 öğrencinin başarılı olarak bir üst sınıfa geçtiği okulda, 26 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 224). 1925-1926 eğitim öğretim yılında Alman Mektebi bünyesinde bir de anasınıfı mevcuttu (İhs.M., 1928: 221). Karma eğitim yapan ve 19'u kız 49 öğrencinin bulunduğu bu anasınıfının tüm öğrencileri sene sonu sınavında başarılı olmuştu. Anaokulu öğrencileri

¹⁴¹ Öğretmenlerin 12'si erkek 6'sı kadındı.

dahil Alman Mektebi'ndeki öğrencilerin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında velisi tüccar olanların ilk sırayı aldıkları görülmüyordu. Buna göre velilerde 83 tüccar, 57 sanatkâr, 42 devlet memuru, 5 de servet sahibi bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 225). Diğer 65 veli ise kayıtlara “diğer mesleklerden” olarak geçmişti.

Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okul, İkinci Dünya Savaşı sonunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın emriyle İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından geçici olarak İstanbul Atatürk Kız Lisesi'ne devredilmişti. Alman Lisesi, 1 Ekim 1953 günü aynı binasında tekrar faaliyete geçti (ÖOR, 1964: 137). 1963-1964 ders yılına gelindiğinde okulun 557'si erkek, 295'i kız toplam 852 öğrencisi ve 68 öğretmeni bulunmaktaydı. Ayrıca okulun kütüphanesinde 5.850'si yabancı dilde, 3.234'ü de Türkçe olmak üzere toplam 9.084 kitap mevcuttu (ÖOR, 1964: 137).

2.8 SIRP OKULLARI

Sırp Mektebi: Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrası 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren tek Sırp okulu, İstanbul'da faaliyet gösteren Sırp Mektebi'ydi. Kurucu temsilcisinin Hamid Efendi, müdürünün de Gotyofol Yaviç olduğu okul, ruhsatnamesini 17 Ekim 1908 tarihinde almıştı. Okul, eğitim öğretim faaliyetlerine 1897 yılında tamamlanan şahsa ait, 2 kat 13 odadan oluşan taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 232).

Okul yöneticilerinin verdikleri bilgiye göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında Sırp Mektebi'nde idarenin kullandığı eşya ile ders materyalleri sınırlıydı. Ayrıca okulda az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane vardı. Ancak dans salonu, jimnastik salonu, konferans salonu, müze eşyası ve müzik odası bulunmuyordu. Okul; müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşyaya da sahip değildi (İhs.M., 1928: 235).

Görüldüğü gibi Sırp Mektebi'nin eğitim öğretim faaliyeti için gerekli altyapısı yoktu, okul fizikî imkânlar açısından birçok yabancı okulun oldukça gerisindeydi.

Tablo 18. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sırp Mektebi’ndeki Öğretmen ve Öğrenci Sayısı¹⁴²

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Sırp Mektebi	1	4	5	22	38	60

Sırp Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında 3’ü Ortodoks, 2’si Müslüman 5 öğretmen (4 erkek-1 kadın) görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 1’i 18-30 yaş arasında, 3’ü 31-40, 1’i ise 41-50 yaş aralığında idi. Her ne kadar okulun fiziki altyapısı iyi olmasa da öğretmenlerin aldıkları maaş, birçok yabancı okulun üstündeydi. Buna göre öğretmenler 30 liranın üstünde aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 1 hademenin çalıştığı okulda personele yapılan yıllık maaş ödemesi 3.876 liraydı. Bahse konu eğitim yılında Sırp Mektebi’nin tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yaptığı toplam masraf da 640 lira idi. Söz konusu ders yılında 6.316 lira gelir elde edilmişti. Bu paranın 3.316 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 3.000 lirasını da hükümet tarafından yapılan yardım oluşturuyordu.

İlköğretim seviyesinde eğitim veren Sırp Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılına 60 öğrenci (38 erkek-22 kız) ile başlamış; ders senesi boyunca 16 öğrenci okuldan ayrılınca sene sonu sınavlarına 44 öğrenci girmişti (İhs.M., 1928: 222). Bu öğrencilerden 31’i sınıfını geçerken, 13’ü ipka kaldı. Baba mesleklerine bakıldığında ise 11 velinin işçi, 7 velinin esnaf, 1 velinin servet sahibi ve 25 velinin de diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 225).

¹⁴² Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

2.9 İRAN OKULLARI

Debistan-ı İraniyan Mektebi: Yabancı okullar içinde 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da ilköğretim düzeyinde eğitim veren bir de İran okulu bulunmaktaydı. Okul, ilk kez İran sefirinin¹⁴³ riyaseti altında Cemiyet-i Debistân-ı İrâniyân ismiyle 1882 yılında faaliyete geçti¹⁴⁴ (Mutlu, 2005: 372). Faaliyete geçtikten sonra Dersaadetle iyi ilişkiler kuran okulun diğer yabancı okullar gibi Osmanlı Devletine zarar verici çalışmalar yürütmediği görülmektedir. Nitekim 13 Ağustos 1891 tarihinde okulun memurlarından Ali Bey'e beşinci dereceden Mecidi Nişanı verilmişti (BOA. İ. DH. 1238/96976). 26 Temmuz 1893'te de İstanbul Sultanahmet'te bulunan okulun tamirine ve genişletilmesine izin verildi (BOA. DH. MKT. 58/38).

1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisinin Asafhan, müdürünün de Yakup Bey olduğu Debistan-ı İraniyan Mektebi, eğitim faaliyetlerini İran cemaatine ait, 1890 yılında inşa edilen yarım kârgir bir binada sürdürüyordu. En son büyük tadilatını 1925-1926 eğitim öğretim yılı içinde geçiren okul binası, 4 katlı ve 9 odalıydı (İhs.M., 1928: 232).

Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1926 yılında Debistan-ı İraniyan Mektebi'nde dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunuyordu. Söz konusu ders yılında Debistan-ı İraniyan Mektebi, idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders araç gereçlerine sınırlı miktarda sahipti. Okulda ayrıca, müzik enstrümanları, kütüphane, müze eşyası, el işlerine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya da mevcuttu (İhs.M., 1928: 235).

Debistan-ı İraniyan Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında tamamı Müslüman 9 erkek öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 5'i 18-30 yaş, 2'si 31-40 yaş, 2'si de 41-50 yaş dilimindeydi. Diğer taraftan 1 öğretmen 601-1.000 kuruş, 1 öğretmen 1.001-2.000 kuruş, 2 öğretmen 2.001-3.000 kuruş ve 1 öğretmen de 3.001-6.000 kuruş aylık ücretle görev yapıyordu (İhs.M., 1928: 213). 2 de hademenin çalıştığı okulda bütün bu çalışanlara yapılan yıllık ödeme 4.112 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri 1.474 lira idi¹⁴⁵. Aynı yıl değişik

¹⁴³ Eghbal Dehgdan (Vahapoğlu, 1997: 170).

¹⁴⁴ 1964 yılındaki okul yönetimi, okulun açılış tarihini 1884 yılı olarak bildirmiştir (ÖÖR, 1964: 135).

¹⁴⁵ Okulun giderlerinin 500 lirasını fakir çocuklara yapılan yardım oluşturuyordu.

kaynaklardan elde edilen gelir ise 5.588 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 1.614 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 3.974 lirasını da yardım olarak toplanan para oluşturmuştu.

Tablo 19. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Debistan-ı İraniyan Mektebi'ndeki Öğretmen ve Öğrenci Sayısı¹⁴⁶

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
<i>Debistan-ı İraniyan</i>	-	9	9	-	119	119

İlköğretim seviyesinde gündüz eğitimi verilen Debistan-ı İraniyan Mektebi'nin 1925-1926 öğretim yılında 5 sınıfta 119 erkek öğrencisi bulunuyordu. Ders senesi içinde nakil, öğrencinin kendi isteği gibi değişik sebeplerle 12 öğrencinin kaydının silindiği okul, 10 öğrenciyi yeni kayıt almıştı. Söz konusu ders yılında 13 öğrenci de derslerini tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 222). Sene sonu sınavlarında 81 öğrencinin başarılı olarak bir üst sınıfa geçtiği okulda, 23 öğrenci de sınıfta kalmıştı. 1925-1926 eğitim öğretim yılında Debistan-ı İraniyan Mektebi'ndeki öğrencilerin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında velisi esnaf olanların ilk sırayı aldıkları görülmüyordu. Buna göre velilerde 42 esnaf, 16 tüccar, 5 devlet memuru ve 1 de işçi bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 225). Diğer 53 velinin ise “diğer mesleklerden” olduğu belirtilmişti.

Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okulda, 1962-1963 ders yılında 28'i kız 62 öğrenci eğitim görmekteydi. Kütüphanesinde de 778'i yabancı dilde, 467'si Türkçe olmak üzere toplam 1.245 kitap bulunuyordu (ÖOR, 1964: 135).

2.10. DİĞER YABANCI OKULLAR

Aksaray Sanayi Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı okullardan sonuncusu 1924 yılında İstanbul Aksaray'da açılan Aksaray Sanayi Mektebi'ydi (İhs.M., 1928: 236). Okulun hangi yabancı ülkenin okulu olduğu belirtilmemiştir. Okulda görev yapan öğretmenlerin tamamının Türk

¹⁴⁶ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

tabiiyetinden ve Müslüman dininden olması da okulun yabancı okul statüsüne tereddütle yaklaşılmasına sebep olmaktadır. Ancak İhsaiyat Mecmuasında okul, “Ecnebi Mektepler” arasında sayılmış ve 28 Ekim 1924 tarihinde 1 numaralı ruhsatnamesini aldığı belirtilmiştir. Hususi muhasebeye ait olan okulun müdürlüğünü Mustafa Bey yapmaktaydı. Okul binası ise cemaate aitti.¹⁴⁷ Adı geçen bina, 1922 yılında inşa edilmiş, 1 kat 4 odadan müteşekkil bir binaydı. Yapı malzemesi hakkında bir bilgiye ulaşılamayan okul binasının ıslahı için 10.000 liraya ihtiyaç olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 236). Okul yöneticilerinin verdiği bilgiye göre 1925-1926 ders yılında okul, fiziki ve teknik imkânlar açısından yetersizdi. Okulda konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Ayrıca okul, müze eşyasına, bedii kıymeti haiz eşyaya, beden eğitime ait eşyaya ve müzik enstrümanlarına da sahip değildi. Kütüphanenin de bulunmadığı okul, bir tek el işlerine ait eşya bakımından zengin durumdaydı. Okul idaresine ait demirbaş eşya ile ders materyalleri ise sınırlı miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 239).

Aksaray Sanayi Mektebi’nde 1925-1926 ders yılında yaşları 40’ın altında olan 5 erkek öğretmen görev yapıyordu. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu öğretmenler, Türk tabiiyetinden ve İslâm dinindendi. Maaşları 1.001-2.000 kuruş arasındaydı (İhs.M., 1928: 217). 2 de hademe istihdam edilen okulun bütün bu çalışanlarına yaptığı yıllık ödeme 13.600 lirayı bulmaktaydı. Bahse konu eğitim yılında maaş ve ücret dışında okulun toplam gideri ise 10.000 lira idi. Sanayi Mektebi’nin, 1925-1926 eğitim öğretim yılında elde ettiği gelir toplamı ise 13.600 liraydı.¹⁴⁸

İlköğretim seviyesinde, gece eğitiminin de verildiği okulda, 3 erkek sınıfı vardı. Söz konusu ders yılına 31 erkek öğrenci ile başlayan okuldan ders senesi içinde 12 öğrenci nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinmiş; yıl boyunca okula 4 yeni kayıt yapılmıştı. Sene sonu sınavına giren öğrencilerden 2’si mezun olurken, 21 öğrenci sınıfını geçmiş, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Okulda öğrenim gören öğrencilerin baba mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında 10 velinin çiftçi, 7 velinin işçi, 3 velinin sanatkâr ve 2 velinin de devlet memuru olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 231). Mesleği belirlenemeyen 1 veli ise kayıtlara ‘diğer mesleklerden’ olarak geçmişti.

¹⁴⁷ Binanın hangi cemaate ait olduğu belirtilmemiştir (İhs.M., 1928: 233).

¹⁴⁸ Bu gelirin tümü hükümet tarafından yapılan yardım kaleminde yer almaktaydı (İhs.M., 1928: 218).

Tablo 20. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Faaliyet Gösteren Aksaray Sanayi Mektebi'nin Öğretmen ve Öğrenci Sayısı¹⁴⁹

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
<i>Aksaray Sanayi Mektebi</i>	-	5	5	-	31	31

¹⁴⁹ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1925-1926 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINDA AZINLIK OKULLARI

Lozan Antlaşması sonrasında ecnebi okul, cemaat okulu ve hususi mektep ayrımı ortadan kalkmış, bunun yerine gayrimüslim okulları ve özel okullar gibi yeni kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrasında da din; azınlık okulları ve yabancı okullarda, genel eğitimin bir branşına dönüşmüştü (Kesgin, 2010: 62). Dolayısıyla 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ayrı bir azınlık okulları (cemaat mektepleri) türünden bahsetmek doğru değildir. Ancak, gerek Maarif Vekâleti yazışmalarında, gerekse arşiv belgelerinde “cemaat mektebi” kavramının 13 Ağustos 1931’e kadar¹⁵⁰ kullanılmaya devam ettiği görülmektedir.

1925 yılında fiilen azınlık okulu olarak, mevzuata göre de gayrimüslim okulu olarak varlıklarını devam ettiren, çoğunluğu İstanbul’da 127 okul bulunmaktaydı. Bu okulların 63’ünü Rum, 35’ini Ermeni, 27’sini Musevi ve 2’sini de Süryani okulları oluşturmaktaydı.¹⁵¹ 1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren azınlık okullarındaki öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Azınlık Okullarındaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹⁵²

Azınlık	Okul Sayısı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci ¹⁵³
<i>Rum</i>	63	239	245	484	3.398	4.373	8.345
<i>Ermeni</i>	35	201	159	360	1.746	1.949	3.695
<i>Musevi</i>	27	164	160	324	3.005	3.536	6.541
<i>Süryani</i>	2	4	6	10	95	130	225
Toplam	127	608	570	1.178	8.244	9.988	18.806

¹⁵⁰ Bu çalışmanın Lozan Antlaşması bahsinde belirtildiği gibi gayrimüslim okullar ile ilgili sözleşme hükümleri ve buna ek mektuplar 7 yıl süreyle geçerli olacaktı.

¹⁵¹ 1927 yılı nüfus sayımına göre Türkiye'nin toplam nüfusu 13.648.270 kişiydi. Bu nüfusun içinde ana dili Türkçe olan 11.177.810 kişi (% 86.30), Rumca olan 119.822 kişi (% 0.88), Ermenice olan 64.745 kişi (% 0.47), Yahudice olan 68.900 kişi (% 0.50) bulunmaktaydı (Tunçay. 1983: 1563).

¹⁵² Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

¹⁵³ Bazı öğrencilerin cinsiyeti belirtilmediğinden toplam sayı fazla çıkmaktadır.

3.1. RUM OKULLARI

1925 yılında Türkiye genelinde faaliyet gösteren 127 azınlık okulunun 63'ünü Rum okulları oluşturmaktaydı. Osmanlı'nın son döneminde azınlık okulları içinde en fazla eleştiri alan bu okullar, Osmanlı aleyhine yaptığı faaliyetlerle sık sık gündeme gelmişti. Mesela 1884 yılında Edremit'e bağlı Cunda Adası'ndaki Rum Okulu'nun ders programında yer alan hedefler, Rum okullarının amaçlarını göstermekteydi (Haydaroğlu, 2002: 186). Programda Türklerin Rumlara ezeli düşman olarak tanıtılması, Türklerin ekonomik olarak çökertilmesi, Avrupa devletleri karşısında saygınlığının zedelenmesi, Türk milletinin ahlak, din, milliyet ve gelenek bakımından zayıflatılması, Türk gençliğinin bozulması hedefler arasında sayılmaktaydı. Ayrıca İstanbul'un ele geçirilmesi, her meslekten Türkün zor duruma düşürülerek borçlandırılması, böylece mallarının elinden alınması, rüşvet ve kandırma yoluyla Türk taraftar edinilmesi de diğer amaçlar arasındaydı (Haydaroğlu, 2002: 186).

Rum okulları, Batı Anadolu'nun Yunan işgali altında olduğu Millî Mücadele yıllarında güçlenmişti. İşgal sırasında özellikle İzmir'de birçok Rum ve Ermeni evi okul olarak kullanılmaktaydı. Ancak, 9 Eylül 1922 tarihinde Yunan ordusunun ve bölgedeki yerli Rumların İzmir ve çevresini boşaltmasıyla birlikte şartlar Rumların aleyhine döndü. Gayrimüslimlerin İzmir'den ayrılmasından sonra Rum ve Ermenilere ait evlerde faaliyet gösteren okullar kapatıldı. 29 Aralık 1925 tarihinde de İzmir'de okul olarak kullanılmakta olan Rum ve Ermeni evlerinin takdir olunacak bir bedel karşılığında İl Özel İdaresine devri kararlaştırıldı (BCA.13529.30.10.0.0.140.2.2).

Diğer taraftan, İzmir'de Rumların boşalttığı diğer gayrimenkullerin birçoğunun da İskân Müdürlüğü tarafından eğitim amaçlı olarak kullanılması sağlandı. Mesela 1 Temmuz 1925 tarihinde Rumlara ait bina İskân Müdüriyeti tarafından İzmir Dilsiz ve Körler Mektebine tahsis edilmişti (BCA.145-15.30.18.1.1.14.43.5). Benzer uygulamanın başka illerde de yapıldığı görülmektedir. Mesela Antalya'da bulunan Rum okul binası 23 Ocak 1927 tarihinde Antalya Amele Ticaret Mektebi'ne verilmişti (BCA.187-10.30.18.1.1.22.85.10). Bir başka benzer uygulamaya Trabzon'da rastlanmaktadır. Rum asıllı Todori Barikloblide'ye ait olan bina eğitim öğretimde kullanılmak amacıyla Trabzon Erkek Öğretmen Okuluna tahsis edilmişti (BCA.145-52.30.18.1.1.26.65.9). Rumların yoğun olarak yaşadığı Samsun'da da Rumlardan kalan

bina ve arsalar, okul ve toplum yararına kullanılmak üzere istimlak edilmişti (BCA.157-94.30.18.1.2.30.56.3).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren 63 Rum azınlık okulu vardı. Bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okullarındaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹⁵⁴

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Kandilli Rum Muhtelit	1	2	3	10	11	21
Taros Varidi Kız	10	7	17	179	33	212
Bakırköy Rum Erkek	4	4	8	-	136	136
Bakırköy Rum Kız	8	-	8	105	-	105
Büyükdere Rum Muhtelit	2	3	5	30	45	75
Cıbalı Rum Muhtelit	4	2	6	67	72	139
Ortaköy Muhtelit	5	1	6	60	59	119
Üçüncü Rum İptidai Kız	5	2	7	113	7	120
İkinci Rum Erkek	-	6	6	-	164	164
Eğrikapı Rum	3	-	3	14	10	24
Beyoğlu Ağahamamı Rum	15	7	22	394	46	440
Feriköy Rum Erkek	1	9	10	25	185	210
Feriköy Rum Kız	5	2	7	145	-	145
Burgaz Rum Erkek	2	2	4	17	22	39
Sarıyer Rum Erkek	1	1	2	12	6	18
Fener Rum	-	17	17	-	94	94
Fener Yoakimyon	11	9	20	?	?	178
Heybeliada Ruhban	-	6	6	-	44	44
Rum Tali	-	4	24	?	?	279
Zoğrafyon	-	31	31	-	463	463
Sirkeci Rum	3	2	5	41	30	71
Ayaperasköy	2	-	2	7	8	15
Meryemana Ayaperasköy	3	3	6	50	48	98
Yenişehir Rum	1	3	4	47	39	86
Rum Muhtelit	5	2	7	43	51	94
Rum Erkek	5	12	17	-	199	199
Boyacıköy Rum	1	4	5	27	37	64
Samatya Aya Konstantin	7	3	10	61	103	164
Beşiktaş Rum	4	4	8	87	81	168
Lonca Rum	1	2	3	32	38	70
Fener Maraşlı	3	5	8	?	?	117
Balat Rum	4	1	5	61	62	123
Galata Rum Erkek	3	6	9	18	204	222
Yeniköy Rum	2	5	7	50	47	97

¹⁵⁴ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Tablo 22 (Devam) 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci ¹⁵⁵
Bebek Köy Rum	1	3	4	23	27	50
Beyoğlu İkinci Rum Kız	9	2	11	131	11	142
Çengelköy Rum	2	2	4	18	25	43
Tarabya Rum	2	6	8	47	47	94
Büyükada Rum	2	5	7	113	89	202
Arnavutköy Rum	4	4	8	100	113	213
Dördüncü Erkek Rum	4	2	6	-	97	97
Üçüncü Erkek Rum	5	5	10	-	226	226
Hasköy Ayaperasköy	2	1	3	25	22	47
Tatavla Rum Kız	7	-	7	196	-	196
Tatavla Rum Erkek	-	7	7	-	167	167
Edirnekapı Rum	3	-	3	45	39	84
Langa Rum	3	2	5	63	74	137
Kumkapı Rum Kız	9	1	10	159	-	159
Kumkapı Rum Erkek	6	4	10	-	207	207
Kadıköy Rum Kız	8	5	13	196	6	202
Kalamış Rum Kız	2	-	2	12	17	29
Kadıköy Yel değirmeni	3	-	3	24	31	55
Üsküdar Yenimahalle Rum	5	3	8	54	54	108
Heybeliada Rum	2	3	5	53	70	123
Kuzguncuk Rum	4	4	8	65	73	138
Topkapı Rum	2	-	2	10	13	23
Odigitriya Rum	6	6	12	18	132	150
İmroz Rum	1	4	5	96	183	279
İmroz Ayatodori Rum	1	1	2	39	58	97
İmroz İskinit Rum	3	3	6	75	80	155
İmroz Ağrıya Rum	1	2	3	64	96	160
İmroz Galiki Rum	1	1	2	53	47	100
İmroz Avlambios Rum	-	2	2	24	25	49
Toplam	239	245	484	3.398	4.373	8.345

Rum okullarıyla ilgili tartışmalar 1925-1926 ders yılı sonrasında da devam etti. Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği bu okullarda yanlı yayın yapan eserlerin okutulması yasaklanmışken, Rum okullarının kurallara uymadığı görülmekteydi. Nitekim, 22 Ocak 1947 tarihli belgede, Rum okullarında okutulmak üzere Atina’da basılmış olan tarih kitaplarında Türkleri küçük düşürücü ifadeler kullanıldığı, Türk düşmanlığı, Türk

¹⁵⁵ Toplam 8.345 öğrencinin 7.771’inin cinsiyeti bildirildiğinden 574 öğrenci sadece toplamda gösterilmiştir.

aleyhtarlığı propagandası yapılmış olduğu anlaşılmıştı. Bunun üzerine Türk Hükümeti bu kitapların Türkiye'ye sokulmasını yasaklamıştı (BCA.86118.30.10.0.0.87.576.5).

Türkiye'de, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 57'si İstanbul'da, 6'sı da İmroz adasında toplam 63 Rum azınlık okulu vardı. Bu okullara ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.1.1. İstanbul'da Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okulları

İstanbul Kandilli Rum Muhtelit Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından ilki olan İstanbul Kandilli Rum Muhtelit¹⁵⁶ Mektebi, 1866 yılında açılmıştı. Okulun kurucu temsilcisi Theodas Efendi, müdürü ise Elti Natfidi Hanım idi. Okul, 9 Kasım 1926 tarihinde, 21/292 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Rum cemaatine ait olan ve 3 kat, 11 odadan oluşan okulun binası, 1910 yılında taş (tuğla/beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Kandilli Rum Muhtelit Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip bulunuyordu. Her ne kadar okulda kütüphane mevcut değilse de okulda, dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları bulunuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre ders araç ve gereçlerinin fazlasıyla bulunduğu okulda, idareye ait demirbaş eşya ile beden eğitimine ait eşya yeteri kadar bulunmaktaydı. Ancak okul, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer eşyaya sahip değildi. Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya mevcut değildi (İhs.M., 1928: 207).

Kandilli Rum Muhtelit Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 3 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum, 1'i Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, 30 yaşın altındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı görülmekteydi.¹⁵⁷ Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 1.524 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 110 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda

¹⁵⁶ Karma, karışık anlamını taşıyan "muhtelit" kavramıyla kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim gördüğü kurumlar anlatılmaktadır.

¹⁵⁷ Diğer öğretmenlerin aldıkları maaşlar tespit edilememiştir.

değişik kaynaklardan 2.460 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 150 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 1.370 lirasını yardım olarak toplanan para ve 940 lirasını da diğer varidat oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kandilli Rum Muhtelit Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 10'u kız 21 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan mezun olan, ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmazken, sene sonu sınavlarında 17 öğrenci sınıfını geçmiş, 4 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). Ayrıca okul idaresinden gelen formlarda, öğrenci babalarının 13'ünün esnaf, 8'inin işçi olduğu belirtilmişti. Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okul, küçük bir eğitim kurumu özelliğini korudu. Nitekim 1963 yılına gelindiğinde okulda 12 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 3'te kalmıştı (ÖOR, 1964: 226).

İstanbul Taros Varidi Kız Rum Mektebi:¹⁵⁸ 1895 yılında faaliyete geçen okulun 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi ve müdürü Taros Varidi idi. Okul, 10 Şubat 1925 tarihinde, 3/27 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 4 kat, 14 odadan oluşan okul binası, 1908 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1926 yılında görmüştü. Adı geçen bina şahsa aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Taros Varidi Kız Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ve müzik enstrümanları sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

Taros Varidi Kız Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 10'u kadın 17 öğretmen görev yapıyordu. 9'u Rum, 4'ü Türk¹⁵⁹, diğer 4'ü de diğer milletlerden olan bu öğretmenlerin 11'i Ortodoks,4'ü Müslüman, 1'i Musevi ve 1'i de

¹⁵⁸ Okulun adı bazı kaynaklarda Tares Varidi veya Taros Oridi olarak geçmektedir. “(...) *Tares Varidi Rum İnas Mektebi*” (Macar, 2010: 801).

¹⁵⁹ Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla getirilen düzenlemeyle yabancı okulların eğitim öğretim faaliyetlerine Maarif Vekaletine bağlı olarak devam etmesi ve okullarında Türkçe, Tarih, Coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından verilmesi kararlaştırılmıştı. Nitekim, Taros Varidi Rum Mektebi'nde de bu derslerin okutulması için Mediha Muzaffer ve Maide Hanımların tayin edildiği görülmektedir (BCA.180.9.0.0.20.101.4).

Katolik dinine/mezhebine mensuptu. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin 11'inin 40 yaş altında, 6'sının da 40 yaş üstünde olduğu görülüyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 12'sinin 10-30 lira arasında maaş aldığı, 2 öğretmenin 20 lira üzerinde, 3 öğretmenin de 10 liranın altında maaşla çalıştığı dikkat çekiyordu (İhs.M., 1928: 169). Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 5.400 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 835 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 6.645 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde gündüz ve gece eğitimi veren İstanbul Taros Varidi Kız Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 212 öğrenci ile başlamıştı.¹⁶⁰ Ders senesi döneminde 39 öğrenci okuldan ayrılırken, okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 155 öğrenci sınıfını geçmiş, 8 öğrenci de ipka kalmıştı. Ayrıca söz konusu ders yılında Taros Varidi Mektebi, 10 kız öğrencisini mezun vermişti. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında, esnaf ve tüccar veliler öne çıkıyordu. Buna göre 37 veli tüccar, 69 veli esnaf, 14 veli işçi ve 53 veli de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Bakırköy Rum Erkek Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından bir diğeri İstanbul Bakırköy Rum Erkek Mektebi'ydi. İlk olarak 1893 yılında faaliyete geçen okulun kurucu temsilcisi ve müdürü Kasti Efendi idi. Okul, 23 Ekim 1924 tarihinde, 8/79 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 2 kat, 3 odadan oluşan okul binası, 1890 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1922 yılında görmüştü. Adı geçen bina kiliseye aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Bakırköy Rum Erkek Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207).

¹⁶⁰ Gündüz eğitimi öğrencisi 123 kız, 24 erkek iken gece eğitimi 56 kız 9 erkek öğrenci ile ders yılına başlamıştı.

Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

Bakırköy Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın 8 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 5'i 40 yaş altında, diğer 3'ü ise 51 yaş üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'sinin 20-30 lira arasında maaş aldığı, diğer 6 öğretmenin de 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı görülüyordu. Adı geçen ders yılında 2 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 4.148 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 272 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.400 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.437 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Bakırköy Rum Erkek Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 136 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 15 öğrenci okuldan ayrılırken, 6 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 77 öğrenci sınıfını geçmiş, 47 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında mezun vermeyen okulda öğrenci babalarının 83'ünün mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 1'i servet sahibi, 7'si çiftçi, 2'si tüccar, 22'si esnaf ve 9'u da işçiydi (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda Bakırköy Rum Kız Mektebi ile birleşerek karma eğitime geçen okulda 1963 yılında 135 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 7'ydi (ÖOR, 1964: 215).

İstanbul Bakırköy Rum Kız Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri de Bakırköy Rum Kız Mektebi'ydi. İlk olarak 1893 yılında faaliyete geçen okulun kurucu temsilcisi ve müdürü Vasil Efendi idi. Okul, 23 Ekim 1924 tarihinde, 7/69 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 2 kat, 9 odadan oluşan okulun ahşap binası, 1867 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1923 yılında görmüştü. Adı geçen bina kiliseye aitti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Bakırköy Rum Kız Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans,

konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

Bakırköy Rum Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 8 kadın öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 7'si 40 yaş altında, diğer öğretmen ise 51 yaş üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 3'ünün 20-30 lira, diğerlerinin de 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı görülüyordu. Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 4.182 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 155 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.336 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.334 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Bakırköy Rum Kız Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 105 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan öğrenci olmazken, 5 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 66 öğrenci sınıfını geçmiş, 29 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında 15 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 43'ünün mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 2'si servet sahibi, 11'i tüccar, 51'i esnaf ve 3'ü de işçiydi (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda Bakırköy Rum Erkek Mektebi ile birleşerek karma eğitime geçen okulda 1963 yılında 58'i kız 135 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 7'de kalmıştı (ÖOR, 1964: 215).

İstanbul Büyükdere Rum Muhtelit Mektebi: İlk olarak 1866 yılında açılan İstanbul Büyükdere Rum Muhtelit Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarındandı. Kurucusunun Dimitri Efendi olduğu, müdürlüğünü de Yusuf Efendi'nin yaptığı okul, 31 Ağustos 1925 tarihinde, 20/118 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 2 kat, 6 odadan oluşan okulun binası, 1865

yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1919 yılında görmüştü. Kiliseye ait bina taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). Büyükdere Rum Muhtelit Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 207). Büyükdere Rum Muhtelit Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman¹⁶¹ olan bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaş diliminde, diğer 3'ü de 41-50 yaş aralığında idi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 5'inin 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı, diğer öğretmenin de 20-30 lira arasında maaşla çalıştığı görülmüyordu. 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 2.387 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 238 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.805 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 380 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde karma eğitim veren Büyükdere Rum Muhtelit Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 30'u kız, toplam 75 öğrenci ile başlamıştı (BCA.180.9.0.0.20.102.9). Ders senesi döneminde 3 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 45 öğrenci sınıfını geçmiş, 25 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). Söz konusu ders yılında 3 erkek öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 33'ünün mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 8'i tüccar, 9'u esnaf ve 23'ü de işçiydi.

Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda 1963 yılında 26 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 4'e düşmüştü

¹⁶¹ Öğretmenler, Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinden sorumluydu (BCA.180.9.0.0.20.102.9).

(ÖOR, 1964: 229). Görüldüğü gibi okulda, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayılarındaki düşüş göze çarpmaktadır.

İstanbul Cibali Rum Muhtelit Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri de Cibali Rum Muhtelit Mektebi'ydi. 1892 yılında faaliyete geçen okulun kurucu temsilcisi Konstantinos Amaksopulos (ÖOR, 1964: 230), müdürü de Yorgi Efendi idi. Okul, 26 Aralık 1926 tarihinde, 27/264 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 1894 yılında inşa edilen okulun yarım kârgir binası, Rum Cemaatine aitti ve 2 katı 7 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). Cibali Rum Muhtelit Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Her ne kadar okul, konferans salonuna sahip olsa da, kütüphanesi, dans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 207).

Cibali Rum Muhtelit Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın, 6 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum, 3'ü de Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 4'ü Ortodoks, 2'si de Müslüman'dı. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin 5'i 18-30 yaş diliminde, diğer öğretmen ise 41-50 yaş aralığındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 3'ünün 10-20 lira, diğerlerinin de 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı görülüyordu. Okulda 1 hademe çalışıyordu ve çalışanlara toplam 3.480 lira yıllık maaş ve ücret ödenmişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 115 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.080 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.300 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Cibali Rum Muhtelit Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 139 öğrenci (72 erkek, 67 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 4 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 2 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 94 öğrenci

sınıfını geçmiş, 21 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında 11'i kız 22 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 75'inin mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 39'u tüccar, 17'si esnaf ve 6'sı da işçiydi (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda eğitime devam eden okul, 10 Temmuz 1950 tarihinde, okul binasının bulunduğu arazinin hazineye ait olan yarı hissesini satın alarak tescil etti (BCA.23499.30.11.1.0.215.23.17). Ancak okulda, günden güne öğrenci sayısı azaldı. 1963 yılında yalnızca 16 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 3'e gerilemişti (ÖÖR, 1964: 220). Görüldüğü gibi 1925-1926 ders yılından sonra geçen süre içinde okuldaki öğretmen ve öğrenci sayısı düşmüştü.

İstanbul Ortaköy Muhtelit Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul Ortaköy Muhtelit Mektebi, 1870 yılında faaliyete geçmişti. 1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun kurucu temsilcisi İoakim Efelakelo'ydu, okul müdürlüğünü ise Dimitri Efendi yapıyordu.¹⁶² Okulun, 1866 yılında inşa edilen ahşap binası, Rum Cemaatine aitti ve 2 katı 9 odası vardı. Ortaköy Muhtelit Mektebi'nin, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için altyapısı yeterli değildi. Her ne kadar okulun, sınırlı seviyede bir kütüphanesi olsa da; konferans, dans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders araç-gereçleri ve bedii kıymet taşıyan eşya sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Ortaköy Muhtelit Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın, 6 öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin 3'ü Rum ve Ortodoks, 3'ü de Türk ve Müslümandı. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin 4'ü 40 yaşın altında, 2'si ise 41 yaş üzerindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 5'inin 30-60 lira arasında maaş aldığı, diğer öğretmenin de 10-20 lira arasında aylık maaş aldığı görülüyordu. Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 3.192 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 250 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi

¹⁶² Okul, ruhsatnamesini bir sonraki ders yılında, 14 Aralık 1926 tarihinde, 22/205 numaralı belgeyle aldı (İhs.M., 1928: 204).

kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.650 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 850 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Ortaköy Muhtelit Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 119 öğrenci (59 erkek, 60 kız) ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 2 öğrencisi vefat eden, 14 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 76 öğrenci sınıfını geçmiş, 10 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında 7'si kız 19 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 23'ünün mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 27'si tüccar, 40'ı esnaf ve 15'i de işçiydi (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda okulun öğrenci ve öğretmen sayılarında düşüş yaşandı. Mesela 1963 yılında 31 öğrenci, 4 öğretmen vardı (ÖOR, 1964: 251).

İstanbul Üçüncü Rum İptidai Kız Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul Üçüncü Rum İptidai Kız Mektebi, 1909 yılında faaliyete geçmişti. 1925-1926 eğitim öğretim yılında Beyoğlu'nda bulunan okulun (BCA.180.9.0.0.20.103.5) kurucu temsilcisi Nikolaki, müdiresi ise Theodori Limonidi Hanım'dı. Okul, ruhsatnamesini, 5 Mart 1925 tarihinde, 9/83 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1899 yılında inşa edilen binası Kiliseye aitti ve en son 1925 yılında tadilattan geçmişti. 4 katlı ve 13 odalı olan bu bina taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında Üçüncü Rum İptidai Kız Mektebi'nde, konferans salonu ve jimnastik salonu mevcuttu. Ancak okulda kütüphane, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Üçüncü Rum İptidai Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın, 7 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum, 2'si Türk ve 1'i de diğer milletlere mensup olan bu öğretmenlerin 5'i Ortodoks, 2'si Müslümandı. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin 6'sı 40 yaşın altında, 1'i ise 41 yaş üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında

ise öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullara göre düşük miktarda maaş aldıkları görülmüyordu. Nitekim öğretmenlerin 5'i 6-10 lira arasında maaşla istihdam edilmişken diğer 2 öğretmenin 6 liradan az maaş aldığı görülmüyordu. Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 5.552 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 234 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.284 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.100 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Üçüncü Rum İptidai Kız Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 113'ü kız 120 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 8 öğrencisi vefat eden¹⁶³, 27 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, 61 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 93 öğrenci sınıfını geçmiş, 43 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). 10 kız öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 49'unun mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 46'sı işçi, 25'i devlet memuru, 22'si esnaf ve 4'ü de tüccardı (İhs.M., 1928: 182).

İstanbul İkinci Rum Erkek Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul İkinci Rum Erkek Mektebi, 1892 yılında faaliyete geçmişti. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Terbandaros Yarinol, müdürü ise Yovanaki Efendi'ydi. Okul, ruhsatnamesini, 18 Ekim 1925 tarihinde 5/86 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1877 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1924 yılında tadilattan geçmişti. 1 katlı ve 7 odalı olan bu bina taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İkinci Rum Erkek Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 207).

¹⁶³ Ders senesi boyunca toplam 8 öğrencinin vefat etmesinin nedeni hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

İkinci Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 6 erkek öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 3'ü 40 yaşın altındayken, diğer 3'ü de 41-50 yaş diliminde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullara göre yüksek miktarda maaş aldıkları görülüyordu. Nitekim öğretmenlerin tümü 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti. Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 6.553 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 340 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.400 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İkinci Rum Erkek Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 164 erkek öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 11 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 101 öğrenci sınıfını geçmiş, 33 öğrenci de ipka kalmıştı. 19 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 113'ünün mesleği belirlenememişti. "Diğer mesleklerden" olarak istatistiklere giren bu velilerin yanı sıra 10 velinin esnaf, 30 velinin de işçi olduğu kaydedilmişti.

İstanbul Eğrikapı Rum Mektebi: İlk olarak 1885 yılında açılan, Rum azınlık okullarından İstanbul Eğrikapı Rum Mektebi, ruhsatnamesini, 3 Mayıs 1926 tarihinde 17/155 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Katip Kırıyamonî Efendi, müdürü ise Eftimiadi Efendi'ydi. 1846 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1906 yılında tadilattan geçmişti. Gerek fiziki şartlar gerekse öğretmen-öğrenci sayıları bakımından diğer cemaat ve ecnebi okullarına nazaran daha küçük olan Eğrikapı Rum Mektebi'nin binası, yarım kârgir ve tek katlı, 2 odalıydı (İhs.M., 1928: 204). Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip

değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Eğrikapı Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan (BCA.180.9.0.0.20.104.3) bu öğretmenlerin 2'si 30 yaşın altındayken, diğeri de 31-40 yaş diliminde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'si 10-20 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişken diğeri öğretmen 20-30 lira arasında aylık maaş alıyordu. 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 708 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğeri giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 35 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 362 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 212 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Eğrikapı Rum Mektebi, ders senesine 2 sınıfta, 14'ü kız 24 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 4 öğrencisi vefat eden,¹⁶⁴ 2 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 12 öğrenci sınıfını geçmiş, 6 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). Mezun vermeyen okulda, öğrenci babalarından 7'sinin mesleği belirlenememişti. Ayrıca 6 velinin mesleği de kayıtlara "diğeri mesleklerden" olarak geçmişti (İhs.M., 1928: 182). Diğeri velilerden 3'ün çiftçilikle uğraşırken, 2'si ise tüccardı.

İstanbul Beyoğlu Ağahamamı Rum Mektebi: 1903 yılında açılan (ÖOR, 1964: 219) Rum azınlık okullarından İstanbul Beyoğlu Ağahamamı Rum Mektebi, ruhsatnamesini, 27 Ocak 1925 tarihinde 3/29 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi olan Mois Anastasyadis Efendi, aynı zamanda okulun müdürlüğünü yapıyordu. 1891 yılında inşa edilen okulun binası 3 kat, 23 odadan oluşuyordu. Rum Ortodoks Cemaatine ait olan bu bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 204). Beyoğlu Ağahamamı Rum

¹⁶⁴ Ders senesi boyunca toplam 4 öğrencinin vefat etmesinin nedeni hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya büyük ölçüde sahipti. Her ne kadar okulda, dans salonu, konferans salonu ve müzik odası olmasa da, ihtiyaca cevap verebilecek seviyede bir kütüphane ve jimnastik salonu bulunuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okulda; beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve müzik enstrümanları yeteri kadar mevcuttu. Ancak okul, müze eşyası ile el işlerine ait eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207).

İstanbul Beyoğlu Ağahamamı Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 15'i kadın 22 öğretmen görev yapıyordu. 14'ü Rum, 6'sı Türk, 1'i Ermeni ve 1'i de diğer milletlerden olan bu öğretmenlerin 15'i Ortodoks, 6'sı Müslüman, 1'i ise diğer mezheplere mensuptu. Yaşlarına bakıldığında öğretmenlerin farklı yaş dilimlerine dağıldığı görülüyordu. Buna göre öğretmenlerin 8'i 18-30 yaş dilimindeyken, 6 öğretmen 31-40 yaşları arasında, 5 öğretmen de 41-50 yaşları arasındaydı. Okulda görev yapan 3 öğretmen ise 51 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise birçok yabancı ve azınlık okula göre öğretmenlerin yüksek ücretle çalıştığı görülüyordu. Buna göre 2 öğretmen 20-30 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişken diğer 20 öğretmen 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu. 3 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 16.930 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 930 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 17.943 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 11.193 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Beyoğlu Ağahamamı Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 394'ü kız 440 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 57 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 52 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 370 öğrenci sınıfını geçmiş, 40 öğrenci de ipka kalmıştı. 25 kız öğrencisini mezun veren okulda, öğrenci babalarının meslekleri şu şekilde ifade edilmişti (İhs.M., 1928: 182-187): 20 servet sahibi, 97 tüccar, 175 esnaf, 40 işçi, 4 devlet memuru ve 99 diğer mesleklerden. Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okul, 1963 yılında Beyoğlu Merkez Rum Lisesi adıyla 516'sı kız 702 öğrenciye sahipti. Söz

konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı ise 35'e yükselmişti (ÖOR, 1964: 219). Görüldüğü gibi okulda 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli bir artış dikkati çekmektedir. Yine 1963 yılında okulun kütüphanesindeki kitap sayısı 1.530'a ulaşmıştı (ÖOR, 1964: 219).

İstanbul Feriköy Rum Erkek Mektebi: 1901 yılında faaliyete geçen (ÖOR, 1964: 235) İstanbul Feriköy Rum Erkek Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Rum azınlık okullarından biriydi. Okulun kurucu temsilcisi Hirostaki Alıklidi, müdürü ise Dimitri Yorgiyadis'di. Okul, ruhsatnamesini, 1 Eylül 1925 tarihinde 8/76 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1894 yılında inşa edilen binası, Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1925 yılında tadilattan geçmişti. Yarım kârgir bu binanın 2 katı ve 7 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında Feriköy Rum Erkek Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Feriköy Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 10 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 6'sı Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 6'sı 40 yaşın altındayken, diğer 4'ü de 41-50 yaş diliminde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullara göre yüksek miktarda maaş aldıkları görülmüyordu. Nitekim öğretmenlerin tümü 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 169). 1 hademenin çalıştığı okulda, çalışanlara toplam 4.920 lira yıllık maaş ve ücret ödenmişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 370 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.653 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 4.240 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Feriköy Rum Erkek Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 25'i kız 210 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 23 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılının sene sonu sınavlarında 156 öğrenci sınıfını geçmiş, 16 öğrenci de ipka kalmıştı. 15 erkek öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 63'ü istatistiklere “diğer mesleklerden” olarak geçmişti. Bu velilerin yanı sıra 9 velinin çiftçi, 28 velinin tüccar, 29 velinin esnaf ve 58 velinin de işçi olduğu kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda Feriköy Rum Kız Mektebi ile birleşen ve Feriköy Rum İlkokulu adını alan okul, karma okul niteliğinde eğitim faaliyetlerine devam etti. Okulun, 1963 yılında 224'ü erkek 442 öğrencisi, 16 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 235).

İstanbul Feriköy Rum Kız Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından Feriköy Rum Kız Mektebi, 1899 yılında açılmıştı. 1925 yılında kurucu temsilcisinin Hristaki Veleği Aneklidi olduğu, müdürlüğünü de Haralambo Karmiyes'in yaptığı okul, ruhsatnamesini 1 Eylül 1925 tarihinde, 8/76 numaralı belge ile almıştı. Feriköy Rum Kız Mektebi eğitim öğretime, 1898 yılında inşa edilmiş, Rum Ortodoks Cemaatine ait, 2 kat 6 odalı taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki altyapıya sahip olmayan Feriköy Rum Kız Mektebi, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odasına sahip değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Feriköy Rum Kız Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 5'i kadın, 7 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan (BCA.180.9.0.0.20.105.2) bu öğretmenlerin 4'ü 18-30 yaş dilimindeydi. Diğer 3 öğretmenin yaşı ise 31'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında öğretmenlerin emsal okullara göre daha yüksek maaşlarla istihdam edildiği göze çarpmaktaydı. Zira öğretmenlerin 2'si 10-20 lira diliminde maaş alırken, diğer 6 öğretmen, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla görev yapmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). Feriköy Rum Kız Mektebi'nde 1 hademe çalışmaktaydı.

Çalışanlarına yıllık 4.176 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 330 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.838 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.228 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Feriköy Rum Kız Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 145 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 18 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılında mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında, 105 öğrenci sınıfını geçmiş, 22 öğrenci de ipka kalmıştı. Okul idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarından 29'u tüccar, 18'i esnaf, 1'i çiftçi, 1'i servet sahibi ve 78'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda Feriköy Rum Erkek Mektebi ile birleşen ve Feriköy Rum İlkokulu adını alan okul, karma okul niteliğinde eğitim faaliyetlerine devam etti. Okulun, 1963 yılında 218'i kız 442 öğrencisi, 16 öğretmeni vardı (ÖÖR, 1964: 235).

İstanbul Burgaz Rum Erkek Mektebi: 1894 yılında faaliyete geçen İstanbul Burgaz Rum Erkek Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Rum azınlık okullarından biriydi (BCA.180.9.0.0.20.102.13). Okulun kurucu temsilcisi Anastas Satfi Efendi müdürü ise Konstantinos Efendi'ydi. Okul, ruhsatnamesini, 21 Nisan 1926 tarihinde 10/93 numaralı belge ile almıştı. Rum Ortodoks Cemaatine ait olan okulun betonarme binası 1894 yılında inşa edilmişti ve 2 katlı, 11 odalıydı (İhs.M., 1928: 207). 1925-1926 ders yılında İstanbul Burgaz Rum Erkek Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 204). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Burgaz Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın 4 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si 40 yaşın altındayken, diğer 2'si de 41 yaş üzerinde yer alıyordu.

Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'sinin 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği, diğer 2'sinin de 10-30 lira arası maaş aldığı görülmekteydi. Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine 1.992 lira yıllık maaş ödemişti. Diğer masrafları ise 60 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.340 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 180 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Burgaz Rum Erkek Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 17'si kız 39 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 30 öğrenci sınıfını geçmiş, 2 öğrenci de sınıfta kalmıştı. 3'ü kız, 7 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının meslekleri 28 esnaf, 4 çiftçi veli olarak belirtilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okul, öğretmenlerinden Mehmet Ali Bey'in Şapka Kanununa muhalefet etmesi ile gündeme geldi (BCA.180.9.0.0.1.6.3). Küçük bir eğitim kurumu özelliğini koruyan okulda, 1963 yılına gelindiğinde 34 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 3'e düşmüştü (ÖOR, 1964: 226).

İstanbul Sarıyer Rum Erkek Mektebi: 1893 yılında faaliyete geçen İstanbul Sarıyer Rum Erkek Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Rum azınlık okullarından biriydi. Okulun kurucu temsilcisi Aleko İskenderidi, müdürü ise Horitonidi idi. Okul, ruhsatnamesini, 20 Şubat 1926 tarihinde 8/70 numaralı belge ile almıştı. Rum Ortodoks Cemaatine ait olan okulun binası 1910 yılında inşa edilmişti ve son tamirâtı 1926 yılında geçirmişti. Söz konusu ahşap bina, 2 katlı 4 odalıydı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Sarıyer Rum Erkek Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Sarıyer Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 2 öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum ve Ortodoks, diğeri Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si de 18-30 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'sinin de 20-30 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine 648 lira yıllık maaş ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Diğer giderlere ise 58 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 706 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 100 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171). İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Sarıyer Rum Erkek Mektebi, ders senesine 1 sınıfta, 12'si kız 18 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılında mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında 5 öğrenci sınıfını geçmiş, 11 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 12 çiftçi, 4 esnaf ve 2 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri: Adını bulunduğu semtten alan, İstanbul'un en eski Rum okulu Fener Rum Mekteb-i Kebiri 1454 yılında (ÖOR, 1964: 234) faaliyete geçmişti. İstanbul'un fethinden önce Ortodoks Patrikhanesinin korumasında olan okul, Matheos Komoryotis tarafından yeniden düzenlenmiş ve kendisinden sonra açılan okullardan -her dönemde- daha üstün eğitim ve öğretim düzeyine sahip olmuştu. Bu nedenle okul, Rum cemaati arasında Mekteb-i Kebir (Büyük Mektep) adıyla tanındı. Bazı batılı araştırmacılar da öğretim programının akademi düzeyinde olduğunu belirtmek için okula Patrikhane Akademisi adını vermişlerdi (Günay, 2006: 290). Kurulduğu günden itibaren Patrikhane yakınlarında faaliyet gösteren okul, eğitimine 1803 yılından sonra bir süre Kuruçeşme'de Aleksandros Mavrokordatos'a ait olan konakta devam etmiştir.¹⁶⁵ Okul, 1850 yılında Fener semtine geri dönmüş ve Patrikhane Kilisesi'nin karşısında bulunan binada faaliyetlerine devam etmiştir. 1861 yılından itibaren klasik lise tarzında eğitime dönen ve 1883 yılında yeni binasına geçen okulun bünyesinde, 1904-1919 yılları arasında bir de öğretmen okulu açılmıştı (Baş, 2013: 60).

Fener Rum Mekteb-i Kebiri, ruhsatnamesini 7 Aralık 1925 tarihinde 2/14 numaralı belge ile almıştı. 1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun müdürü Espiro

¹⁶⁵ Okulun bir dönem, Kuruçeşme Rum Halkı Müzesi adıyla anılmasının nedeni de budur (Baş, 2013:60).

Zaharyadisi, kurucu temsilcisi ise Viladimir Mirmiroğlu'ydü. Rum Ortodoks Cemaatine ait olan okulun binası 1880 yılında inşa edilmişti¹⁶⁶ ve son tamirâtı 1924 yılında geçirmişti. 2 katlı, 13 odalı taş bir binaydı¹⁶⁷ (İhs.M., 1928: 204). Kızıl Mektep adıyla tanınan¹⁶⁸ bu bina, okulun eski mezunlarından olan, aynı zamanda 19. yüzyılın en önemli mimarları arasında bulunan Konstandinos Dimadis tarafından tasarlanmıştı (Baş, 2013: 61).

1925-1926 ders yılında İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri, eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahipti. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre zengin bir kütüphanesi olan okulda, konferans salonu ve jimnastik salonu da bulunuyordu. Ayrıca okul, müze eşyasına, beden eğitimine ait eşyaya, idareye ait demirbaş eşyaya ve ders materyallerine sınırlı miktarlarda sahipti (İhs.M., 1928: 207). Ancak okulda ayrı bir dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu, el işlerine ait eşya ve bedii kıymeti haiz eşya da mevcut değildi.

İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 17 erkek öğretmen görev yapıyordu. 12'si Rum ve Ortodoks, 5'i Türk ve Müslüman olan (BCA.180.9.0.0.20.105.5) bu öğretmenlerin yaşları ortalamasının diğer yabancı ve azınlık okullarına göre daha yüksek olduğu görülmekteydi. Nitekim 41 yaşın üstünde 12 öğretmen varken, 40 yaşın altındaki öğretmen sayısı 5'te kalıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise okulun, öğretmenlerine yüksek maaşlar ödediği göze çarpmaktaydı. Zira 5 öğretmen 20-30 lira arasında maaşla çalışırken, diğer 12 öğretmen 30-60 lira arasında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 169). İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri'nde, söz konusu ders yılında 5 de hademe çalışmaktaydı. Bunların 2'sinin mesleği ve sanatı vardı; 3'ü ise adi hademe statüsündeydi. Okul, 1925-1926 ders yılında çalışanlarına 13.693 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Personel gideri dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı da 9.138 lirayı bulmuştu. Okul, söz konusu ders

¹⁶⁶ Binanın inşaatı için 17.210 altın lira harcanmıştı ve bu para bağışlarla toplanmıştı (Baş, 2013: 60).

¹⁶⁷ Bina, iki katlı olmasına rağmen çevreye hâkim, ihtişamlı; civardaki yapılar içinde Süleymaniye'den sonra en büyük olanıydı (Baş, 2013: 61).

¹⁶⁸ Okulun, halk arasında *Kızıl Mektep* (veya *Kırmızı Mektep*) olarak anılmasının nedeni binanın yapımında Marsilya'dan getirilen kırmızı tuğlaların kullanılmasındandır. 3.020 metrekarelik alan içerisinde kurulmuş olan binanın kuşbakışı görünümü, kanatlarını açmış bir kartala benzemektedir. L şeklinde planlanan okulun dört katlı, çokgen planlı bir kulesi vardır (Baş, 2013: 61).

senesinde, toplam 19.073 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 3.382 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

Lise düzeyinde eğitim veren İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri, ders yılına 6 sınıfta, 94 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 16 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 59 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Söz konusu ders yılında 13 öğrencisini mezun veren okulda, 39'u ikmal sınavında olmak üzere toplam 101 öğrenci sınıfını geçmişti. 23 öğrencinin sınıfta kaldığı okulda öğrenci babalarının meslekleri ise 38 esnaf, 4 devlet memuru, 25 tüccar, 15 işçi, 4 devlet memuru, 5 çiftçi, 1 din görevlisi (şeyh, hoca, ruhban vs.) ve 49 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

Sonraki yıllarda eğitime *Fener Rum Erkek Lisesi* adıyla devam eden okulda 1941 yılında 300 öğrenci sekiz sınıfta eğitim görmekteydi. Aynı yıl görev yapan 22 öğretmenin beşi Türkçe kültür, biri Askerlik dersi ve diğerleri Rumca ve diğer branşlardaydı. Bir müdürü, bir doktoru, üç mubassırı¹⁶⁹ ve iki hademesi vardı (Ergin, 1977: 743). 1963 yılına gelindiğinde ise okulda 488 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 32'ye yükselmişti (ÖOR, 1964: 234). Görüldüğü gibi okulun öğrenci sayısı 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra yaklaşık olarak yüzde dört yüzlük, öğretmen sayısı da yüzde doksanlık bir artış göstermiştir. Öte yandan 1925 yılında kitap sayısı hakkında bilgi verilmeyen yalnızca 'zengin' olduğu ifade edilen kütüphanedeki kitap sayısı 1963 yılında 435 olarak belirtilmişti (ÖOR, 1964: 234). 2015 yılında müdürlüğünü Viktorya Lemopulo'nun yaptığı okulda, 58 öğrenci öğrenim görmekteydi.

İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi: Dar gelirli Rum ailelerinin kızlarını eğitmek amacıyla Rum Ortodoks Patriği II. İoakimio Efendi tarafından 1878'de kurulan İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi, öğretime 1882 yılında başlamıştır (ÖOR, 1964: 233). Okul, açıldığında 1 yıl anaokulu, 4 yıl ilkokul ve 3 yıl ortaokul olmak üzere 8 yıllık eğitim veren bir okul statüsündeydi. Dil derslerine önem veren Yoakimyon Mektebi'nde Yunanca, Fransızca, İngilizce, Türkçe derslerinin yanı sıra ilk yıldan itibaren pedagoji derslerine de yer verilmekteydi. 1909-1910 öğretim yılında okulda 465 öğrenci eğitim görmekteydi (Baş, 2013: 59).

¹⁶⁹ Okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlamakla görevli kimse.

Okul, ruhsatnamesini, 1 Ekim 1924 tarihinde 2/15 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi olan Bedos Efendi, aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yürütmekteydi. Rum Cemaatine ait olan okulun binası 1878 yılında inşa edilmişti ve son tamirâtı 1914 yılında geçirmişti. Söz konusu bina, 3 katlı 14 odalı taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi, eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okulda az sayıda müzik enstrümanı vardı. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 11'i kadın 20 öğretmen görev yapıyordu (BCA.180.9.0.0.20.105.4). 8'i Türk, 7'si Rum ve 5'i diğer milletlerden olan bu öğretmenlerin, 13'ü Protestan, 7'si ise Müslüman din/mezhebine mensuptu. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin 10'unun 40 yaş altında, 10'unun da 41 yaş üzerinde olduğu göze çarpmaktaydı. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmen 6-10 lira arasında maaşla çalışırken, 10 öğretmen 10-20 lira, 3 öğretmen de 20-30 lira arasında maaş alıyordu. Diğer 5 öğretmenin maaşı ise 30 liranın üzerindeydi. İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi'nde söz konusu ders yılında 2 de hademe çalışmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). Okul, 1925-1926 ders yılında çalışanlarına 7.770 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Personel gideri dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 300 lirada kalmıştı. Okul, söz konusu ders senesinde, toplam 5.508 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 4.008 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

Lise düzeyinde eğitim veren İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi ders yılına 10 sınıfta, 178 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 18 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 80 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Söz konusu ders yılında 11 öğrenci derslerini tamamlayarak mezun olurken, 22'si ikmal sınavında olmak üzere toplam 210 öğrenci sınıfını geçmişti. 19 öğrencinin sınıfta kaldığı okulda öğrenci babalarının meslekleri ise 120 esnaf, 22 devlet memuru,

12 tüccar ve 52 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerini Fener Özel Yuvakimyon Rum Kız Lisesi adıyla sürdüren okulun, 1931-1932 ders yılında öğrenim süresi, liseyle birlikte toplam 11 yıla yükseldi. 1962 yılında da yer sıkıntısı nedeniyle ilkokul bölümü kaldırıldı.

Fener Özel Yuvakimyon Rum Kız Lisesi mezunlarına, kız okullarında öğretmenlik hakkı tanınıyordu. 1960'lı yıllarda İstanbul'daki ilkokulların öğretmen ve idari kadrosunun neredeyse yarısını bu okul mezunları oluşturmaktaydı. Ancak bu özellik, öğrenci sayısındaki azalmaya engel olamadı. Okulun öğrenci sayısı 1987'de 9'a kadar düştü. Okul, öğrenci sayısındaki yetersizlik nedeniyle 1988 yılında kapandı (Baş, 2013: 59).

İstanbul Heybeliada Ruhban Mektebi: 1844 yılında faaliyete geçen İstanbul Heybeliada Ruhban Mektebi, azınlık okulları arasında, uzun yıllardır tartışılan okulların başında gelmektedir. Okul, kurulduğu 1844 yılından 1923 yılına kadar "Yüksek Ortodoks İlahiyat Mektebi" adını taşımıştı (Ergin, 1977: 743).

1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun kurucu temsilcisi Deyerkos Yorgan Efendi, müdürü ise Yani Nikoli Efendi'ydi. Ruhsatnamesini 26 Nisan 1926 tarihinde 9/84 numaralı belge ile alan okulun binası Rum Ortodoks Kilisesine aitti. Bina, 1894 yılında depremde yıkılan eski binanın yerine Pavlos İstefanaki tarafından 1896 yılında yeniden inşa ettirilmiřti¹⁷⁰ (Ergin, 1977: 743). Son tamirâtı 1920 yılında geçiren bina, 3 katlı 50 odalı taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 204).

1925-1926 ders yılında İstanbul Heybeliada Ruhban Mektebi, eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahipti. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre çok sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphanesi olan okul; ders araç gereçleri yönünden de oldukça zengindi. Ayrıca okulda konferans salonu ve jimnastik salonu da bulunuyordu. Ancak okulda ayrı bir dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu, müze eşyası, el işlerine ait eşya ve bedii kıymeti haiz eşya da mevcut değildi (İhs.M., 1928: 207).

İstanbul Heybeliada Ruhban Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 6 erkek öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu

¹⁷⁰ Ümit Tepesi olarak bilinen koru içinde konumlanan tarihi okul binasının mimarları, Mavrokordato ve yardımcısı Periklis Fotiadis'tir. Bina, U planlı ve simetrik olarak inşa edilmiştir (Baş, 2013: 80).

öğretmenlerin; 4'ü 31-40 yaş diliminde iken, 2'si de 41 yaşın üzerindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmenin 20-30 lira arasında maaş aldığı, diğerlerinin ise 30 liranın üzerinde aylık maaşla çalıştığı görülmüyordu. İstanbul Heybeliada Ruhban Mektebi'nde söz konusu ders yılında 8 de hademe çalışmaktaydı. Bu müstahdemlerin 1'inin mesleği ve sanatı vardı; 7'si ise adi hademe statüsündeydi (İhs.M., 1928: 169). Okul, 1925-1926 ders yılında çalışanlarına 12.132 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Personel gideri dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.075 lirayı ulaşmıştı. Diğer taraftan okulun, söz konusu ders senesinde elde ettiği gelir bildirilmemişti (İhs.M., 1928: 170-171).

Heybeliada Ruhban Mektebi, 4 yıl ortaokul ve sonrasında 3 yıl teoloji eğitimi veren bir okuldu (ÖOR, 1964:239). 1925-1926 ders yılına 3 sınıfta, 44 öğrenci ile başlamıştı. Sene boyunca 3 öğrencinin aldıkları ceza sonucunda ilişkisinin kesildiği okul, ders senesi içinde yeni kayıt kabul etmemişti. Okul, söz konusu ders yılında mezun vermezken, 5'i ikmal sınavında olmak üzere toplam 32 öğrenci sınıfını geçmişti. 9 öğrencinin sınıfta kaldığı okulda öğrenci babalarının meslekleri ise 23 esnaf, 6 tüccar, 1 devlet memuru ve 11 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okulda 1937'den itibaren Türkçe dersinin yanı sıra kültür derslerinden Tarih, Coğrafya, Sosyoloji dersleri de verilmeye başlanmıştı (Ergin, 1977: 743). Ancak okulla ilgili tartışmalar bitmemiş, 17 Ocak 1957 tarihinde alınan kararla Heybeliada Ruhban Okuluna gönderilmek üzere Halep'te yayınlanan Elvatan isimli gazete ile Yunanistan'da basılan kitapların yurda sokulması yasaklanmıştı (BCA.52-43.30.18.1.2.145.107.2). 1963 yılına gelindiğinde okul, lise ve teoloji olmak üzere iki bölümden oluşuyordu (ÖOR, 1964: 239). Lise bölümü 3 yıldır, diğer liselere denkti. Teoloji bölümünün öğretim süresi ise 4 yıldır, bu bölümde yalnız İlahiyat ve Türk Dili ve Edebiyatı dersleri okutuluyordu. Her iki bölüm de parasız ve yatılıydı. Okulun, 1962-1963 ders yılında 95 öğrencisi; 16'sı lisede 9'u Teolojide 25 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 239). Görüldüğü gibi okulda 1925-1926 ders yılından 37 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artış dikkati çekiyordu. Yine 1963 yılında okulun kütüphanesindeki kitap sayısı 1.073 Türkçe, 2.462 yabancı dilde olmak üzere

3.535 adetti¹⁷¹ (ÖOR, 1964: 239). Baş ise (2013: 81), okulun kütüphanesinde 120.000'den fazla kitap ve el yazması eser bulunduğunu, bu yönüyle İstanbul'un en önemli kütüphanelerinden biri olduğunu ifade etmektedir.

İstanbul Rum Tali Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri de İstanbul Rum Tali Mektebi'ydi. 1876 yılında faaliyete geçen okulun kurucu temsilcisi Ligor Ananyadi, müdürü de Dr. İpokrat idi. Okul, 3 Temmuz 1926 tarihinde, 8/72 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 1889 yılında Beyoğlu'nda inşa edilen okulun taş (tuğla-beton) binası, Rum Cemaatine aitti (BCA.180.9.0.0.20.103.4). Okul, 4 katlı ve 13 odalıydı (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Rum Tali Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya büyük ölçüde sahipti. Her ne kadar, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası olmasa da okulda konferans salonu ve kütüphane bulunuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Ayrıca okul müze eşyası ile spor ve beden eğitimine ait eşyaya da sahipti (İhs.M., 1928: 207). Ancak okulda müzik enstrümanları, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Rum Tali Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü erkek 24 öğretmen görev yapıyordu. 9'u Türk¹⁷², 2'si Rum, 13'ü de diğer milliyetlerden olan bu öğretmenlerin 15'i Ortodoks, 2'si Katolik, 7'si de Müslüman'dı. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullarda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek yaş ortalamasına sahip oldukları dikkati çekiyordu. Nitekim 18-30 yaş arasında 3, 31-40 yaş arasında 5 ve 41-50 yaş aralığında da 7 öğretmen bulunuyordu. Diğer 9 öğretmenin yaşları ise 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında öğretmenlerin 15'inin 20-30 lira, 9'unun da 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı görülüyordu (İhs.M., 1928: 169). 2 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 19.500 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 3.248 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 13.625 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin

¹⁷¹ 1925 yılına ait kitap sayısı verilmediğinden karşılaştırma yapma imkânı olmamıştır.

¹⁷² Maarif Vekaleti, Türkçe dersleri için Nazım Bey isimli bir Türkçe öğretmenini görevlendirmişti (BCA.180.9.0.0.20.103.4).

büyük bir kısmını oluşturan 13.438 lirası öğrencilerden alınan ücretti (İhs.M., 1928: 170-171).

Lise düzeyinde eğitim veren İstanbul Rum Tali Mektebi, ders senesine 8 sınıfta, 279 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 1 öğrencisi vefat eden, 27 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 188 öğrenci sınıfını geçerken, 59 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında 4 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 93'ü “diğer mesleklerden” olarak kayıtlara geçmişken; mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 64'ü tüccar, 56'sı esnaf, 31'i işçi, 3'ü çiftçi, 2'si servet sahibi ve 2'si de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Zoğrafyon Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri de İstanbul Zoğrafyon Mektebi'ydı. 19 Eylül 1893 yılında faaliyete geçen okulun (ÖOR, 1964: 261) kurucusu Hristakis Zoğrafos'tu. 1925 yılına gelindiğinde okulun temsilcisi Dr. Atnaşkokolis, müdürü ise Vagnedyadis Efendi'ydı. Okul, 1 Eylül 1925 tarihinde, 74/8 numaralı ruhsatnamesini almıştı. 1896 yılında inşa edilen okulun taş (tuğla-beton) binası, Rum Cemaatine aitti ve 5 katı 25 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Zoğrafyon Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya büyük ölçüde sahipti. Her ne kadar, dans salonu ve konferans salonu olmasa da okulda, kütüphane, müzik odası ve jimnastik salonu bulunuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Ayrıca okul müze eşyası ile spor ve beden eğitimine ait eşyaya da sahipti (İhs.M., 1928: 207). Ancak okulda müzik enstrümanları, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Zoğrafyon Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 31 erkek öğretmen görev yapıyordu. 13'ü Türk, 9'u Rum ve 9'u da diğer milliyetlerden olan bu öğretmenlerin 21'i Ortodoks, 9'u Müslüman ve 1'i de Katolik'ti. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullarda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek yaş ortalamasına sahip oldukları dikkati çekiyordu. Nitekim 3 öğretmen 18-30, 7 öğretmen 31-40 yaş, 8 öğretmen de 41-50 yaş aralığında bulunuyordu. Diğer 13 öğretmenin yaşları ise 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin maaş

bantlarının oldukça farklı olduğu göze çarpıyordu. Zira öğretmenlerin 4'ü 0-6 lira, 3'ü 6-10 lira, 9'u 10-20 lira, 5'i de 20-30 lira arasında aylık maaş almıştı. Diğer 10 öğretmenin maaşı ise 30-60 lira aralığındaydı. 3 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 27.036 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 2.645 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 15.110 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin büyük bir kısmını oluşturan 13.812 lirası öğrencilerden alınan ücretti (İhs.M., 1928: 170-171).

Lise düzeyinde eğitim veren İstanbul Zoğrafyon Mektebi, ders senesine 11 sınıfta, 463 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 30 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde 2 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 327 öğrenci sınıfını geçerken, 86 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında 11 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 295'i "diğer mesleklerden" olarak kayıtlara geçmişken; mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 102'si esnaf, 12'si işçi, 9'u din görevlisi (şeyh-hoca-ruhban), 4'ü devlet memuru ve 2'si de çiftçiydi (İhs.M., 1928: 182-187).

Sonraki yıllarda eğitime Zoğrafyon Rum Lisesi adıyla devam eden okul, 'erkek okulu' özelliğini uzun yıllar (1998'e kadar) korudu. 1963 yılında okulda 631 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 55'e yükselmişti (ÖOR, 1964: 261). Görüldüğü gibi okulun öğrenci ve öğretmen sayısı 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra yüzde ellileri aşan bir artış göstermiştir. Öte yandan 1925 yılında kitap sayısı hakkında bilgi verilmeyen kütüphanedeki kitap sayısı 1963 yılında 2.800 olarak belirtilmişti (ÖOR, 1964: 261). Özel Zoğrafyon Rum Lisesi, öğrenci sayısının az olmasına rağmen İstanbul'un ve Türkiye'nin en "kalabalık" Rum Okulu olma özelliğine sahiptir (Baş, 2013: 187).

İstanbul Sirkeci Rum Mektebi: İlk olarak 1909 yılında faaliyete geçen İstanbul Sirkeci Rum Mektebi'nin, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Yani Efendi, müdürü ise Yorgi Efendi'ydi. Ruhsatnamesini 28 Eylül 1924 tarihinde 7/68 numaralı belge ile alan okulun binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti. Bina, 1923 yılında

inşa edilmiş, yarım kârgir bir binaydı ve 3 katı 6 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Sirkeci Rum Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 207).

İstanbul Sirkeci Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3'ü kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin tamamının 30 yaşın altında olması göze çarpıyordu. Maaşlarına bakıldığında, 4 öğretmenin 10-20 lira arasında maaş aldığı, diğer öğretmenin ise 30 liranın üzerinde aylık maaşla çalıştığı görülüyordu. 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 1.620 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). İstanbul Sirkeci Rum Mektebi'nde, personel gideri dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı 450 lirada kalmıştı. Diğer taraftan okul, söz konusu ders senesinde yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.070 lira toplam gelir elde etmişti (İhs.M., 1928: 170-171). Bu gelirin 526 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

İlkokul düzeyinde (iptidai) eğitim veren İstanbul Sirkeci Rum Mektebi, ders yılına 5 sınıfta, 41'i kız 71 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 16 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılında 2'si kız 4 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 46 öğrenci sınıfını geçmiş, 5 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 39 esnaf, 16 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Ayaperasköy Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından bir diğeri 1856 yılında açılan Ayaperasköy Mektebi'ydi. Ruhsatnamesini 3 Temmuz 1926 tarihinde 10/98 numaralı belge ile alan okulun kurucu temsilcisi Antirgo Efendi, müdiresi ise Kalobi Hanım'dı. Rum

Cemaatine ait olan okul binası, 1856 yılında inşa edilmiş, ahşap bir binaydı ve 1 katı 2 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Ayaperasköy Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 207).

İstanbul Ayaperasköy Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2 kadın öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum, diğeri Türk olan bu öğretmenlerden 1'i 30 yaşın altında iken diğeri de 31-40 yaş aralığındaydı. Maaşlarına bakıldığında, öğretmenlerden birinin 10-20 lira, diğerrinin de 20-30 lira aralığında aylık maaşla çalıştığı görülüyordu (İhs.M., 1928: 169). 2 hademe çalıştıran okul, öğretmenlerine toplam 660 lira yıllık maaş ödemişti.¹⁷³ Ayaperasköy Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğerr giderlerin bir yıllık toplam karşılığı 345 liraydı. Diğerr taraftan okul, söz konusu ders senesinde yardım olarak toplanan para ve diğerr varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değışik kaynaklardan 342 lira toplam gelir elde etmiş¹⁷⁴, bu gelirin 50 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlkokul düzeyinde (iptidai) eğitim veren İstanbul Ayaperasköy Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 7'si kız 15 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca okuldan ayrılan öğrenci olmazken, 10 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 2 kız öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 11 öğrenci sınıfını geçmiş, 12 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). Öğrenci babalarının meslekleri ise 3 esnaf, 1 işçi, 21 diğerr mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 187).

İstanbul Meryemana Ayaperasköy Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından bir diğerr 1892 yılında açılan Meryemana Ayaperasköy Mektebi'ydi. Kurucu temsilcisinin Vazarahi Kürekçioğlu, müdürünün ise

¹⁷³ Hademelerin aldığı yıllık ücret gösterilmemişti.

¹⁷⁴ Söz konusu gelir, okulun giderlerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Ancak okulun, başka hangi kaynaklardan gelir elde ettiği belirtilmemiştir.

Yani Efendi olduğu okul, ruhsatnamesini 26 Eylül 1925 tarihinde 21/198 numaralı belge ile almıştı. Meryemana Ayaperasköy Mektebi, eğitim öğretime Rum Ortodoks Cemaatine ait, 3 kat 6 odalı betonarme bir binada¹⁷⁵ devam ediyordu (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Meryemana Ayaperasköy Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre müze eşyası, idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Meryemana Ayaperasköy Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3'ü kadın 6 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum, 3'ü Türk olan bu öğretmenlerden 4'ü Ortodoks, 2'si ise Müslüman'dı. Yaşları itibarıyla 5 öğretmen 40 yaşın altında iken 1 öğretmen de 41 yaş üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında ise 3 öğretmenin 10-20 lira arasında maaş aldığı, diğer 3 öğretmenin de 30-60 lira aralığında aylık maaşla çalıştığı görülüyordu (İhs.M., 1928: 169). 1 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 2.170 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Meryemana Ayaperasköy Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 330 liraydı. Diğer taraftan okul, söz konusu ders senesinde yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.499 lira toplam gelir elde etmiş, bu gelirin 968 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlkokul düzeyinde (iptidai) eğitim veren İstanbul Meryemana Ayaperasköy Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 50'si kız 98 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 7 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 6'sı kız 13 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 55 öğrenci sınıfını geçmiş, 23 öğrenci de sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). Öğrenci babalarının meslekleri ise 30 esnaf, 11

¹⁷⁵ Binanın inşa tarihi belirtilmemiştir.

tüccar, 8 devlet memuru, 7 işçi, 2 çiftçi ve 33 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti.

İstanbul Yenişehir Rum Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'daki Rum azınlık okullarından biri, ilk olarak 1864 yılında faaliyete geçen İstanbul Yenişehir Rum Mektebi'ydi. Kurucu temsilcisinin İstiradi Efendi, müdürünün ise Dimitri Efendi olduğu okul, ruhsatnamesini 24 Haziran 1924 tarihinde 9/85 numaralı belge ile almıştı. Yenişehir Rum Mektebi, eğitim öğretime Beyoğlu'nda bulunan Rum Ortodoks Cemaatine ait, 2 kat 6 odalı betonarme bir binada devam ediyordu (BCA.180.9.0.0.20.101.9). Söz konusu bina 1864 yılında inşa edilmiş, son tamirâtı 1923 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Yenişehir Rum Mektebi'nde, eğitimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı mevcut değildi. Okulda, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşyanın sınırlı düzeyde, ders araç ve gereçlerinin yeteri miktarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Yenişehir Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 4 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman¹⁷⁶ olan bu öğretmenlerden 3'ü 41-50 yaş dilimindeyken, diğer öğretmen 51 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise 1 öğretmenin 6 liradan az maaş aldığı, diğer 3 öğretmenin de 30-60 lira aralığında aylık maaşla çalıştığı görülüyordu (İhs.M., 1928: 169). Söz konusu ders yılında 2 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 2.184 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. İstanbul Yenişehir Rum Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 670 liraydı. Diğer taraftan okul, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.150 lira toplam gelir elde etmiş, bu gelirin 600 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

¹⁷⁶ İstanbul Yenişehir Rum Mektebi'nde Türkçe, tarih ve coğrafya derslerini vermekle görevlendirilen öğretmen Ahmet Kemalettin Bey idi (BCA.180.9.0.0.20.101.9).

İlkokul düzeyinde (iptidai) eğitim veren İstanbul Yenişehir Rum Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 47'si kız 86 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca okulu bırakan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılında 8'i kız 14 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 59 öğrenci sınıfını geçmiş, 13 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 25 esnaf, 10 tüccar, 5 servet sahibi ve 46 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okulda 1963 yılında 141 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 9'a yükselmışti (ÖOR, 1964: 258).

İstanbul Rum Muhtelit Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından bir diğeri İstanbul Rum Muhtelit Mektebi'di. İstanbul'un köklü eğitim kurumlarından biri olan okul, 1825 yılından beri faaliyetliydi. 1925 yılında kurucu temsilcisinin İskenderoğlu Yorganaki, müdürünün ise Yani Yovanidis olduğu okul, ruhsatnamesini 3 yıl sonra, 20 Aralık 1928 tarihinde 27/259 numaralı belge ile alacaktı. İstanbul Rum Muhtelit Mektebi, eğitim öğretime Rum Ortodoks Kilisesine ait, 1 kat 7 odalı taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina 1908 yılında inşa edilmiş, son tamirâtı 1925 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Rum Muhtelit Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Ancak okulda bir jimnastik salonu mevcuttu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşyanın sınırlı düzeyde, ders araç ve gereçlerinin yeteri miktarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Rum Muhtelit Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın 7 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 4'ü 18-30 yaş dilimindeyken, diğeri öğretmenler 31 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise okulun öğretmenleri düşük maaşlarla istihdam ettiği dikkat çekiyordu. Nitekim 1 öğretmen 6-10 lira arasında, diğeri 6 öğretmen de 6 liradan daha az maaşla çalışmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). Söz konusu ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 3.600 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. İstanbul Rum Muhtelit Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri,

fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 200 lirada kalmıştı. Diğer taraftan okul, söz konusu ders senesinde toplam 4.890 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 1.400 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 3.490 lirasını da yardım olarak toplanan para oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlkokul düzeyinde (iptidai) eğitim veren İstanbul Rum Muhtelit Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 43'ü kız 94 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 13 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 21 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 10'u kız 15 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 51 öğrenci sınıfını geçmiş, 36 öğrenci de ikmale kalmıştı. İkmale kalan öğrencileri tümü de ikmal sınavında geçince başarı oranı %100'e ulaşmış, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 60 tüccar, 29 esnaf, 6 işçi, 4 çiftçi, 2 devlet memuru ve 1 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Rum Erkek Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından bir diğeri İstanbul Rum Erkek Mektebi'ydi. 1877 yılında açılan okulun, 1925 yılında kurucu temsilcisi Harlenbos Amedisyadi, müdürü Pavlas Miyanildi'ydi. Ruhsatnamesini 25 Ocak 1925 tarihinde 3/23 numaralı belge ile alan okul, eğitim öğretime Rum Ortodoks Cemaatine ait, 3 kat 16 odalı taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina 1877 yılında inşa edilmiş, son tamirata 1922 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Rum Erkek Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya büyük ölçüde sahipti. Her ne kadar okulda, dans salonu ve konferans salonu bulunmasa da, ihtiyaca cevap verebilecek seviyede bir kütüphane ile müzik ve jimnastik salonları mevcuttu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşyaya fazlasıyla sahip olan okulda, ders materyalleri, beden eğitimine ait eşya ve müzik enstrümanları sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak okul, bedii kıymet taşıyan eşyaya, müze eşyasına ve el işlerine ait eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207).

İstanbul Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın 17 öğretmen görev yapıyordu. 11'i Rum, 4'ü Türk ve 2'si diğer milliyetlerden olan bu öğretmenlerin 12'si Ortodoks, 5'i ise Müslümandı. Öğretmenler, yaşları itibarıyla farklı yaş dilimlerine dağılmıştı. Buna göre öğretmenlerin 6'sı 18-30, 6'sı da 31-40 yaş

aralığındayken diğer öğretmenler 41 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise 3 öğretmenin 10-20 lira arasında, 2 öğretmenin de 20-30 lira aralığında maaşla çalıştığı görülmekteydi. Diğer 12 öğretmen ise formda yazılı en yüksek maaş diliminde yani 30-60 lira arasında aylık maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 169). Söz konusu ders yılında 2 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 5.472 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. İstanbul Rum Erkek Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 905 liraydı. Diğer taraftan okul, söz konusu ders senesinde toplam 5.260 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 3.700 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Rum Erkek Mektebi, ders senesine 7 sınıfta, 199 erkek öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 26 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 40 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 14 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 159 öğrenci sınıfını geçmiş, 40 öğrenci de ipka kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 45 esnaf, 31 işçi, 10 çiftçi, 10 tüccar, 3 servet sahibi, 3 devlet memuru ve 111 diğer mesleklerden şeklinde belirtilmişti (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Boyacıköy Rum Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından Boyacıköy Rum Mektebi, 1884 yılında açılmıştı. 1925 yılında kurucu temsilcisinin Yorgi Lagores Efendi, müdürünün de Andon Papakdor olduğu okul, ruhsatnamesini 22 Mart 1926 tarihinde 3/21 numaralı belge ile almıştı. Boyacıköy Rum Mektebi, eğitim öğretime Rum Ortodoks Cemaatine ait, 3 kat 10 odalı taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina 1884 yılında inşa edilmiş, son tamirata 1926 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında Boyacıköy Rum Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Ancak okulda bir jimnastik salonu mevcuttu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşyanın ve ders materyallerinin fazlasıyla bulunduğu okulda, spor ve beden eğitimine ait eşya yeterli miktarda mevcuttu. Rum okulu, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Boyacıköy Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman¹⁷⁷ olan bu öğretmenlerden 2'si 18-30 yaş dilimindeyken, diğer 3 öğretmen 31 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise okulun öğretmenleri düşük maaşlarla istihdam ettiği dikkat çekiyordu. Nitekim 2 öğretmen 6-10 lira arasında, diğer 3 öğretmen de 6 liradan daha az maaşla çalışmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). 1 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 2.988 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. İstanbul Boyacıköy Rum Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 500 liraydı. Diğer taraftan okul, söz konusu ders senesinde toplam 1.683 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 883 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 800 lirasını da hükümet tarafından yapılan yardım oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde karma eğitim veren Boyacıköy Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 27'si kız 64 öğrenci ile başlamıştı (BCA.180.9.0.0.20.102.7; İhs.M., 1928: 188). 1925-1926 ders senesi döneminde 10 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 29 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 67 öğrenci sınıfını geçmiş, 4 öğrenci de ipka kalmıştı. 7'si kız 12 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 35'inin mesleği belirlenememişti. "Diğer mesleklerden" olarak istatistiklere giren bu velilerin yanı sıra 29 velinin işçi, 10 velinin esnaf, 6 velinin çiftçi, 2 velinin tüccar ve 1 velinin de devlet memuru olduğu kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 188-193).

Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda 1963 yılında 37 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 5'te kalmıştı (ÖOR, 1964: 224). Görüldüğü gibi okulda, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğretmen sayısı değişmemiş, öğrenci sayısı ise yarıya düşmüştü.

İstanbul Samatya Aya Konstantin Mektebi: 1872 yılında faaliyete geçen Samatya Aya Konstantin Mektebi, 7 Ocak 1926 tarihinde, 9/88 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. Okulun kurucu temsilcisi Aviden Efendi, müdürü ise Hristo Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1872 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Cemaatine aitti ve 3 kat, 6 odalıydı (İhs.M., 1928: 204). İstanbul

¹⁷⁷ Okulda görev yapan Türk öğretmenler Maarif Vekaleti tarafından atanmış, Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinden sorumluydu (BCA.180.9.0.0.20.102.7).

Samatya Aya Konstantin Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimin gerekli asgari şartlarına sahip değildi. Okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Ancak, okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri yeterli miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Samatya Aya Konstantin Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 7'si kadın, 10 öğretmen görev yapıyordu. 7'si Rum ve Ortodoks, diğer 3'ü Türk ve Müslüman (BCA.180.9.0.020.101.10) olan bu öğretmenlerden 5'i 30 yaş altında, diğer 4'ü ise 41 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise 4 öğretmenin 10-20, 1 öğretmenin de 20-30 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmüyordu. Diğer 5 öğretmen ise 30-60 lira arasında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 169). Samatya Aya Konstantin Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 12 hademe çalışmaktaydı. Bu müstahdemlerin 10'unun mesleği ve sanatı vardı; 2'si ise adi hademe statüsündeydi. Çalışanlarına yıllık 4.637 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 376 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.847 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.104 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 sınıfta, 61'i kız 164 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 22 öğrenci okuldan ayrılmış, bunun yanı sıra 91 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 172 öğrenci sınıfını geçerken, 43 öğrenci kalmış; 11'i kız toplam 18 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 182-187). İstanbul Samatya Aya Konstantin Mektebi'nin idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 95'i işçi, 65'i esnaf, 19'u çiftçi, 1'i devlet memuru ve 1'i de din görevlisi (şeyh, hoca, ruhban vb.) idi. Mesleği belirlenemeyen 52 öğrenci babasının "diğer mesleklerden" olduğu ifade edilmişti (İhs.M., 1928: 188-193).

Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda 1963 yılında 149 öğrenci eğitim görmekteydi. İsminin, Samatya Rum İlkokulu olduğu söz konusu yıl, okulda görev yapan öğretmen sayısı da 9'a düşmüştü (ÖOR, 1964: 252). Görüldüğü gibi okulda,

1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayısında önemli bir değişiklik yaşanmamıştır.

İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi: 27 Ağustos 1925 tarihinde 2/186 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1901 yılında faaliyete geçen Beşiktaş Rum Mektebi'nin kurucu temsilcisi Zaharyadis, müdürü ise Yorgi Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1903 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Cemaatine aitti. 4 kat, 10 odalı bu bina son olarak 1925 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında sınırlı seviyede bir kütüphanesi olan İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi'nde, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Ancak, okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri yeterli miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 4'ü kadın, 8 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, diğer 3'ü Türk ve Müslüman (BCA.180.9.0.0. 20.102.6) olan bu öğretmenlerden 3'ü 30 yaş altında, diğerleri ise 31 ve daha fazla yaşlara sahipti. Maaşlarına bakıldığında ise 1 öğretmenin 10-20, 3 öğretmenin de 20-30 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülüyordu. Diğer 4 öğretmen ise 30-60 lira arasında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 169). İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 1 de hademe çalışmaktaydı. Çalışanlarına yıllık 4.824 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 470 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.605 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.200 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 sınıfta, 87'si kız 168 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 30 öğrenci okuldan ayrılırken, 3 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 96 öğrenci sınıfını geçmiş, 25 öğrenci de ipka kalmıştı. Okul sınavlarında Maarif Vekâleti Türk okullarındaki

öğretmenleri mümeyyiz¹⁷⁸ sıfatıyla görevlendirmişti (BCA.180.9.0.0.20.102.1). Derslerini tamamlayarak mezun olan öğrenci sayısı ise 20 (10 kız 10 erkek) idi (İhs.M., 1928: 182-187). İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi'nin yöneticilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 44'ü işçi, 30'u esnaf, 25'i çiftçi, 7'si tüccar ve 5'i de servet sahibiydi. Mesleği belirlenemeyen 30 öğrenci babası ise 'diğer mesleklerden' şeklinde istatistiklere geçmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulun, gerek öğrenci gerekse öğretmen sayıları grafiği yıldan yıla geriledi. 1963 yılına gelindiğinde okulda yalnızca 23 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 4'e kadar düşmüştü (ÖOR, 1964: 223).

İstanbul Lonca Rum Mektebi: 6 Mart 1926 tarihinde 16/153 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Lonca Rum Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 26 Mart 1889 tarihinde faaliyete geçen (ÖOR, 1964: 248) Lonca Rum Mektebi'nin kurucu temsilcisi Hristo Efendi, aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yürütmekteydi. Eğitim ve öğretime 1889 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Cemaatine aitti. 2 kat, 5 odalı bu bina son olarak 1924 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmayan İstanbul Lonca Rum Mektebi'nde, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya sınırlı miktardaydı, ancak okul, ders araç gereçlerine sahip değildi. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Lonca Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 1'i kadın, 3 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, diğeri Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 1'i 30 yaş altındayken, diğeri 2'si 41-50 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira

¹⁷⁸ Bir sınavda öğretmenle birlikte hazır bulunarak öğrencinin bilgisini ve seviyesini yoklayan kimse, ayırtman.

arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülüyordu. İstanbul Lonca Rum Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 1 de hademe çalışmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). Çalışanlarına yıllık 1.812 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 100 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.912 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 850 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 3 sınıfta, 32'si kız 70 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmazken, sene sonu sınavlarında 60 öğrenci sınıfını geçmiş, 10 öğrenci de ipka kalmıştı. Okul, 1926 yılında mezun vermemişti. İstanbul Lonca Rum Mektebi'nin yöneticilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 8'i işçi, 3'ü esnaf, 2'si tüccar ve 1'i de devlet memuruydu. Mesleği belirlenemeyen 56 öğrenci babası ise 'diğer mesleklerden' şeklinde istatistiklere geçmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda öğrenci sayısı azalarak faaliyetlerine devam eden okulun, 1963 yılında yalnızca 11 öğrencisi, 3 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 248).

İstanbul Fener Maraşlı Mektebi: 9 Mart 1924 tarihinde 2/18 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Fener Maraşlı Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1892 yılında faaliyete geçen Fener Maraşlı Mektebi'nin kurucu temsilcisi Nikoli Efendi, müdürü ise Mina Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1901 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Cemaatine aitti. 2 kat, 12 odalı bu bina son olarak 1924 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmayan İstanbul Fener Maraşlı Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Fener Maraşlı Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 3'ü kadın, 8 öğretmen görev yapıyordu (BCA.180.9.0.0.20.105.6). 4'ü Rum ve Ortodoks, diğer 4'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 5'i 30 yaş altındayken, diğerleri 31 yaş üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 20-30 lira arasında maaş aldığı, diğer 7 öğretmenin de, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülüyordu (İhs.M., 1928: 169). İstanbul Fener Maraşlı Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 1 de hademe çalışmaktaydı. Çalışanlarına yıllık 4.452 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 610 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.500 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.900 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 sınıfta, 117 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 3 öğrenci aldıkları ceza sonucunda okuldan ihraç edilmiş, 12 öğrenci de nakil yoluyla başka okullara gitmişti. Öte yandan, ders yılı boyunca okula 86 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 34 öğrencinin dersleri tamamlayarak mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında, 109 öğrenci sınıfını geçmiş, 45 öğrenci de ipka kalmıştı. İstanbul Fener Maraşlı Mektebi'nin yöneticilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 48'i esnaf, 34'ü çiftçi, 25'i işçi, 20'si devlet memuru, 15'i tüccar ve 2'si de sanatkârdı. Mesleği belirlenemeyen 44 öğrenci babası ise 'diğer mesleklerden' şeklinde istatistiklere geçmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulun 1963 yılında 73 öğrencisi, 9 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 249).

İstanbul Balat Rum Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından Balat Rum Mektebi, 1875 yılında açılmıştı.¹⁷⁹ 1925 yılında kurucu temsilcisinin Anasyadi Efendi, müdürünün de Kalatirmi Efendi olduğu okul, ruhsatnamesini 9 Eylül 1925 tarihinde 19/20 numaralı belge ile almıştı. Balat Rum Mektebi, eğitim öğretime Rum Ortodoks Cemaatine ait, 2 kat 7 odalı taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina 1874 yılında inşa edilmiş, son tamirata 1925 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmayan Balat Rum Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu,

¹⁷⁹ 1964 yılında yayınlanan Özel Okullar Rehberine göre okulun açılış tarihi 1862 senesidir (ÖOR, 1964: 216).

jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitime ait eşya yoktu.

İstanbul Balat Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 4'ü kadın, 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman¹⁸⁰ olan bu öğretmenlerin yaşları diğer azınlık ve yabancı okullara göre oldukça yüksekti. Nitekim öğretmenlerin tümünün yaşları 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin yine emsal okullara göre oldukça yüksek maaşla istihdam edildiği göze çarpıyordu; öğretmenler, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla görev yapmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). Balat Rum Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 1 de hademe çalışmaktaydı. Çalışanlarına yıllık 2.832 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 220 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.600 lira gelir elde edilmişti (İhs.M., 1928: 170-171). Bu gelirin 900 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

İlköğretim düzeyinde karma eğitim veren okul (BCA.180.9.0.0.20.102.5), ders senesine 4 sınıfta, 123 öğrenci (61 kız, 62 erkek) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 19 öğrenci okuldan ayrılmış, ancak okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında, 90 öğrenci sınıfını geçmiş, 14 öğrenci de ipka kalmıştı. İstanbul Balat Rum Mektebi'nin yöneticilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarından 46'sı esnaf, 12'si tüccar, 4'ü işçi ve 5'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193). Bunların dışında 37 velinin mesleği ise tespit edilememişti. Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulda 1963 yılında 39 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 7'de kalmıştı (ÖOR, 1964: 216). Görüldüğü gibi okulun öğretmen ve öğrenci sayılarında önemli bir değişiklik yaşanmamıştı.

İstanbul Galata Rum Erkek Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından Galata Rum Erkek Mektebi, ilk olarak 1872 yılında

¹⁸⁰ Maarif Vekaleti tarafından Balat Rum Mektebi'nde Türkçe öğretmeni olarak Ali Fuat Bey görevlendirilmişti (BCA.180.9.0.0.20.102.5).

açılmıştı. 1925 yılında kurucu temsilcisinin Mihalaki Efendi, müdürünün de Vasil Efendi olduğu okul, ruhsatnamesini 11 Mart 1926 tarihinde, 2/287 numaralı belge ile almıştı. Galata Rum Erkek Mektebi eğitim öğretime, 1906 yılında inşa edilmiş, Rum Ortodoks Cemaatine ait, 4 kat 25 odalı taş (tuğla-beton) bir binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki altyapıya sahip olan Galata Rum Erkek Mektebi, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odasına sahipti. Kütüphanesi bulunmayan okulda, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise sınırlı miktardaydı. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 204). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Galata Rum Erkek Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 3'ü kadın, 9 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 4'ü 18-30 yaş dilimindeydi. Diğer 5 öğretmenin yaşı ise 41'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında öğretmenlerin emsal okullara göre daha yüksek maaşlarla istihdam edildiği göze çarpmaktaydı. Zira öğretmenlerin 2'si 20-30 lira diliminde maaş alırken, diğer 7 öğretmen, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla görev yapmaktaydı (İhs.M., 1928: 169). 2 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 6.340 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 500 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.350 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Galata Rum Erkek Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 18'i kız 222 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 27 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 16 kız öğrencisini mezun veren okulun sene sonu sınavlarında, 133 öğrenci sınıfını geçmiş, 46 öğrenci de ipka kalmıştı. Diğer taraftan okul idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarından 76'sı esnaf, 43'ü işçi, 9'u tüccar, 3'ü çiftçi, 1'i din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vs.) ve 63'ü de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

Sonraki yıllarda kız öğrenci de alan okul, karma eğitime geçti. Okulun, 1963 yılında 108'i kız 230 öğrencisi, 10 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 236). Görüldüğü gibi okulda 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli bir değişiklik olmamıştır.

İstanbul Yeniköy Rum Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biri de Yeniköy Rum Mektebi'ydı. 1870 yılında açılan okulun (ÖOR, 1964: 257), 1925 yılında kurucu temsilcisi Yorgi Efendi, müdürü ise Hralanbo Efendi'ydı. Ruhsatnamesini 31 Ağustos 1926 tarihinde, 3/122 numaralı belge ile alan okulun binası 1870 yılında inşa edilmiş, en son tamiratı 1924 yılında görmüştü. Adı geçen bina, Rum Ortodoks Cemaatine ait, 2 kat 5 odalı taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki altyapıya sahip olmayan Yeniköy Rum Mektebi, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odasına sahip değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda, müzik enstrümanları, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri yeterli miktarlarda bulunuyordu. Ancak okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Yeniköy Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 2'si kadın, 7 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 3'ü 40 yaşın altında, 4'ü ise 41 yaş üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında öğretmenlerin birbirinden farklı aylık ücretlerle istihdam edildiği dikkati çekiyordu. Buna göre 6 liradan az maaş alan ve 6-10 lira aralığında maaş alan 2'şer öğretmen bulunuyordu. Bunun dışında öğretmenlerin 1'i 10-20 lira, 1'i 20-30 lira ve 1'i de 30 lira üzerinde aylık maaşla çalışıyordu (İhs.M., 1928: 169). 1 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 3.192 lira maaş ödeyen okulun, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı da 1.821 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.213 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 754 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Yeniköy Rum Mektebi, ders yılına 4 sınıfta, 50'si kız 97 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 61 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde 63 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında, 90 öğrenci sınıfını geçmiş, 9 öğrenci de ipka kalmıştı. Diğer taraftan okul idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarından 35'i esnaf, 32'si işçi, 8'i çiftçi, 5'i devlet memuru, 2'si tüccar, 1'i sanatkâr ve 16'sı diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okulda 1963 yılında 83 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda 8 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 257).

İstanbul Bebek Köyünde Rum Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri olan İstanbul Rum Mektebi, diğer Rum okullarından ayrılması amacıyla istatistiklerde İstanbul Bebek Köyünde Rum Mektebi ismiyle anılmıştı (BCA.180.9.0.0.20.102.12). 1852-1860 yıllarında¹⁸¹ açılan okulun (ÖOR, 1964: 221), 1925 yılında kurucu temsilcisi Yorgi Mağedi Efendi, müdürü ise Aleko Petropolo'ydu. Ruhsatnamesini 13 Temmuz 1926 tarihinde 11/107 numaralı belge ile alan okul, eğitim öğretime Rum Ortodoks Cemaatine ait, 2 kat 4 odalı ahşap bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina 1852 yılında inşa edilmiş, son tamirâtı 1925 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Bebek Köyünde Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, müzik ve jimnastik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak okul, beden eğitimine ait eşyaya, müzik enstrümanlarına, müze eşyasına, bedii kıymet taşıyan eşyaya ve el işlerine ait eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207).

Bebek Köyünde Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 4 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş dilimindeyken, diğer 3 öğretmenin yaşı 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmenin 20-30 lira aralığında maaşla çalıştığı, diğer 2 öğretmenin ise 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı görülmekteydi (İhs.M., 1928: 169). 1 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 1.980 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. İstanbul Bebek Köyünde Rum Mektebi'nde, öğretmen maaşları dışında, tamirat,

¹⁸¹ İhsaiyat Mecmuasına göre okulun açılış tarihi 1877 senesidir (İhs.M., 1928: 204).

tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 203 liraydı. Diğer taraftan okul, söz konusu ders senesinde toplam 1.972 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 815 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171). İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Bebek Köyünde Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 50 öğrenci (23 erkek, 27 kız) ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 10 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 3 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 3'ü kız 4 öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 39 öğrenci sınıfını geçmiş, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 9 esnaf, 9 işçi, 4 devlet memuru, 2 çiftçi, 2 tüccar ve 17 diğer mesleklerden şeklinde belirtilmişti (İhs.M., 1928: 188-193).

Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okul, 1963 yılında Beyoğlu Merkez Rum Lisesi adıyla 516'sı kız 702 öğrenciye sahipti. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı ise 35'e yükselmişti (ÖOR, 1964: 219). Görüldüğü gibi okul 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli bir artış dikkati çekmektedir. Yine 1963 yılında okulun kütüphanesindeki kitap sayısı 1.530'a ulaşmıştı.

İstanbul Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi: 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri olan İstanbul Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi 1922 yılında faaliyete geçmişti (BCA.180.9.0.0.20.103.1). Ruhsatnamesini 1 Eylül 1925 tarihinde 21/195 numaralı belgeyle alan okulun, 1925 yılında kurucu temsilcisi Vasil Efendi, müdürü ise Mihail Efendi'ydi. Okul, eğitim öğretime Rum Ortodoks Cemaatine ait, 4 kat 9 odalı beton bir binada devam ediyordu. Söz konusu bina 1916 yılında inşa edilmiş, son tamirata 1926 yılında geçirmişti (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, müzik ve jimnastik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 207). Ancak okul, beden eğitimine ait eşyaya, müzik enstrümanlarına, müze eşyasına, bedii kıymet taşıyan eşyaya ve el işlerine ait eşyaya sahip değildi.

Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 9'u kadın 11 öğretmen görev yapıyordu. 7'si Rum ve Ortodoks, 4'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 6'sı 18-30 yaş dilimindeyken, diğer 5 öğretmenin yaşı 31'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise okulun öğretmenlerine diğer azınlık ve yabancı okullara göre daha yüksek ödeme yaptığı dikkati çekiyordu. Nitekim, öğretmenlerin tümü 30-60 lira arasında aylık maaş almıştı (İhs.M., 1928: 169). Söz konusu ders yılında 2 hademe çalıştıran okul, personeline toplam 7.046 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun diğer masrafları ise 350 lirada kalmıştı. Diğer taraftan okul, toplam 6.180 lira gelir elde etmiş, bu gelirin 2.040 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171). İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 142 öğrenci (11 erkek, 131 kız) ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 27 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 72 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 16 erkek öğrencinin mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında 133 öğrenci sınıfını geçmiş, 38 öğrenci ise sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 188-193). Diğer taraftan öğrenci babalarının mesleklerinde devlet memuru velilerin fazlalığı dikkat çekiyordu. 57 devlet memuru veliyi, 19 tüccar, 12 esnaf ve 2 işçi veli takip ediyordu. Mesleği tespit edilemeyen 97 öğrenci babası sınıflandırılırken 'diğer mesleklerden' şeklinde ifade edilmişti (İhs.M., 1928: 193).

İstanbul Çengelköy Rum Mektebi: 19 Ocak 1925 tarihinde 10/89 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Çengelköy Rum Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1875 yılında faaliyete geçen (ÖOR, 1964:231) İstanbul Çengelköy Rum Mektebi'nin kurucu temsilcisi Mina Efendi, müdürü ise Yorgi Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1875 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti. 2 kat, 10 odalı bu bina son olarak 1925 yılında tadilatından geçmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmayan İstanbul Çengelköy Rum Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik

enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Çengelköy Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 2'si kadın, 4 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, diğer 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 3'ü 18-30 yaş diliminde iken, diğer öğretmenin yaşı 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 20-30 lira arasında maaş aldığı, diğer 3 öğretmenin de, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmüyordu (İhs.M., 1928: 169). 1 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 1.848 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 235 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.750 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin yalnızca 250 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Çengelköy Rum Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 18'i kız 43 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 8 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı boyunca 15 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 5'i kız 7 öğrencinin dersleri tamamlayarak mezun olduğu okulun sene sonu sınavlarında, 29 öğrenci sınıfını geçmiş, 14 öğrenci de ipka kalmıştı. İstanbul Çengelköy Rum Mektebi'nin yöneticilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 23'ü esnaf, 12'si çiftçi ve 1'i de devlet memuruydu. Mesleği belirlenemeyen 14 öğrenci babası ise 'diğer mesleklerden' şeklinde istatistiklere geçmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okul, 1963 yılına gelindiğinde küçük bir eğitim kurumu olma özelliğini sürdürüyordu. Nitekim, söz konusu yıl okulda öğrenim gören öğrenci sayısı 33, görev yapan öğretmen sayısı da 6'da kalmıştı (ÖOR, 1964: 231). Görüldüğü gibi okulda, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğretmen ve öğrenci sayılarında önemli bir değişiklik gerçekleşmemiştir.

İstanbul Tarabya Rum Mektebi: 5 Eylül 1925 tarihinde 9/80 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Tarabya Rum Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1893 yılında faaliyete geçen İstanbul Tarabya Rum Mektebi'nin kurucu temsilcisi Vasil Efendi, müdürü ise

Mihal Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1893 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti. 2 kat, 11 odalı bu bina son olarak 1925 yılında tadilattan geçmişti (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmayan İstanbul Tarabya Rum Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Tarabya Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 2'si kadın, 8 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, diğer 4'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 3'ü 40 yaşın altındayken, diğer 5 öğretmenin yaşı 41'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 10-20 lira, 2'sinin de 20-30 lira diliminde maaş aldığı görülmekteydi. Diğer 5 öğretmen ise formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 169). 1 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 3.852 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 1.065 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.676 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin yalnızca 326 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Tarabya Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 47'si kız 94 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 3 öğrencinin aldıkları ceza sonucunda ilişişinin kesildiği okuldan, 17 öğrenci de ders senesi içinde ayrılmıştı. Okula yıl boyunca 26 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 8 öğrencisini mezun eden okulun sene sonu sınavlarında 84 öğrenci sınıfını geçmiş, 8 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 182-187). Tarabya Rum Mektebi'nin idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının 17'si işçi, 14'ü tüccar, 6'sı çiftçi, 6'sı din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb), 3'ü devlet memuru, 1'i servet sahibi ve 47'si diğer mesleklerdendi. Okul yönetimi 6 velinin mesleğinin belirlenemediğini ifade etmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulun, 1963 yılında 50 öğrencisi ve 6 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 254).

İstanbul Büyükada Rum Mektebi: 14 Şubat 1925 tarihinde 3/28 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Büyükada Rum Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1846 yılında faaliyete geçen¹⁸² İstanbul Büyükada Rum Mektebi'nin 1925 yılında kurucu temsilcisi Yani Efendi'ydi, müdürlüğünü ise Dimitri Efendi yapmaktaydı. Eğitim ve öğretime 1911 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve 2 katı, 12 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki altyapıya sahip olan İstanbul Büyükada Rum Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunuyordu. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Büyükada Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 2'si kadın, 7 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin yaş profili oldukça yüksekti. Zira okulda görev yapan öğretmenlerin tümü 51'den daha fazla yaşlara sahipti. Maaşlarına bakıldığında ise 1 öğretmenin 0-6 lira, yine 1 öğretmenin 6-10 lira diliminde maaş aldığı görülmekteydi. Diğer 5 öğretmen ise formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 169). 1 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 5.274 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 440 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.715 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.179 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Büyükada Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 113'ü kız 202 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 40 öğrenci okulu bırakırken, okula yıl boyunca 58 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 12'si kız 17 öğrencisini mezun eden okulun sene sonu sınavlarında 144 öğrenci sınıfını geçmiş, 59 öğrenci de ipka kalmıştı. Büyükada Rum Mektebi'nin idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının 55'si işçi, 30'u esnaf, 13'ü tüccar, 8'i çiftçi, 5'i servet sahibi, 2'si

¹⁸² Baş'a göre (2013: 30) okul, 1850 yılında kurulmuştur.

devlet memuru ve 96'sı diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda, öğrenci sayısı 1963 yılında 107'ye düşmüş, öğretmen sayısı ise 9'a yükselmişti (ÖOR, 1964: 227). Görüldüğü gibi öğrenci sayısına göre okulun grafiği, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra geriye gitmiştir.

İstanbul Arnavutköy Rum Mektebi: 1902 yılında Arnavutköy Ayı Strati Taksiarhi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı Mütevelli Heyeti Yönetim Kurulu tarafından, erkek öğrenciler için ilkokul seviyesinde açılmıştır (Baş, 2013: 17). 28 Şubat 1926 tarihinde 16/147 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Arnavutköy Rum Mektebi'nin (ÖOR, 1964: 214) 1925 yılında kurucu temsilcisi Zaharyadis Efendi, müdürü ise Anastas Efendi'ydi. Eğitim ve öğretime 1902 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun bu binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve 2 katı, 12 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya sahip olmayan İstanbul Arnavutköy Rum Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Arnavutköy Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 4'ü kadın, 8 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin yaşları 31-40 aralığında yoğunlaşmıştı. Buna göre okulda görev yapan öğretmenlerin 5'i 31-40 yaş dilimindeyken, 1 öğretmen 30 yaşın altında, 2 öğretmen de 41 yaşın üzerinde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullardaki meslektaşlarına nazaran daha yüksek maaş aldığı dikkat çekmekteydi. Nitekim 1 öğretmen 20-30 lira diliminde maaş alırken, diğer 7 öğretmen formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 169). 3 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 5.892 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 275 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.619 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.358 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

Arnavutköy Rum Mektebi, 1902-1925 yılları arasında yalnızca erkek öğrencilere eğitim vermekteyken, 1925-1926 yılından itibaren karma eğitime geçmişti (Baş, 2013: 17). Okul, 1925-1926 ders senesine 6 sınıfta, 100'ü kız 213 öğrenci ile başlamıştı. Ders yılı boyunca 28 öğrenci okulu bırakırken, okula yıl boyunca yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Söz konusu ders yılında 8'i kız 10 öğrencisini mezun eden okulun, sene sonu sınavlarında 131 öğrencisi sınıfını geçmiş, 45 öğrencisi de ipka kalmıştı. Arnavutköy Rum Mektebi'nin idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının 70'i esnaf, 55'i işçi, 10'u çiftçi, 8'i tüccar ve 43'ü de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

Sonraki yıllarda eğitime Arnavutköy Rum İlkokulu ismiyle devam eden okul, 1947 yılında büyük bir tadilatın ardından geçmiş, ahşap olan zemin katı kâgir olarak yenilenmiştir (Baş, 2013: 17). Okulda, 1963 yılında 197 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 10'du (ÖOR, 1964: 214). Görüldüğü gibi okulda, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayıları bakımından önemli bir değişiklik yaşanmamıştı. Okul, sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasından sonra "Özel Arnavutköy Karma Rum İlköğretim Okulu" adını aldı (Baş, 2013: 17).

İstanbul Dördüncü Erkek Rum Mektebi: 27 Ağustos 1927 tarihinde 10/94 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Dördüncü Erkek Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1906 yılında açılan Dördüncü Erkek Rum Mektebi'nin 1925 yılında kurucu temsilcisi Dasi Efendi, müdürü ise Yorgi Efendi'ydi. Eğitim ve öğretime 1896 yılında inşa edilen taş (tuğla/beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti. En son tamiri 1925 yılında gören binanın 3 katı, 7 odası vardı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Dördüncü Erkek Rum Mektebi jimnastik salonuna sahipti, ancak okulda kütüphane, konferans salonu, dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri de sınırlı miktardaydı. Müze eşyası ve bedii değer taşıyan eşya da kısmen bulunmaktaydı. Ancak okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda, müzik enstrümanları, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Dördüncü Erkek Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 4'ü kadın, 6 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si 31-40 yaş aralığında, diğerleri ise 51-60 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık ve yabancı okullardaki meslektaşlarına nazaran daha yüksek maaş aldığı dikkat çekmekteydi. Nitekim öğretmenlerin tamamı formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 169). 1 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına yıllık 4.728 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları da 385 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.113 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 958 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 4.155 lirasını da yardım olarak toplanan para oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171). İlköğretim düzeyinde eğitim veren Dördüncü Erkek Rum Mektebi, ders senesine 4 erkek sınıfında, 97 öğrenci ile başlamıştı. Ders yılı boyunca 17 öğrenci okulu bırakırken, 15 öğrenci de okula yeni kayıt yaptırmıştı. Mezun vermeyen okulun, sene sonu sınavlarında 71 öğrencisi sınıfını geçmiş, 24 öğrencisi de ipka kalmıştı. İdarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının 53'ü esnaf, 8'i tüccar, 5'i işçi, 1'i çiftçi ve 28'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Üçüncü Erkek Rum Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul Üçüncü Erkek Rum Mektebi, 1897 yılında faaliyete geçmişti. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Aleksandır Efendi, müdürüyse Sarako Tabadi Efendi'ydi. Okul, ruhsatnamesini, 18 Ekim 1925 tarihinde 8/73 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1897 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1924 yılında tadilattan geçmişti. 2 katlı ve 5 odalı olan bu bina taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 208). 1925-1926 ders yılında Üçüncü Erkek Rum Mektebi'nde, az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane mevcuttu. Ancak okul, konferans salonuna, jimnastik salonuna, dans salonuna ve musiki salonuna sahip değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçlerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Üçüncü Erkek Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın 10 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Rum ve Ortodoks, 4'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 3'ü 51-60 yaş dilimindeyken, 3'ü de 41-50 yaş aralığında yer alıyordu. Diğer 4 öğretmen ise 30 yaşın altındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin çoğunun diğer azınlık ve yabancı okullara nazaran göre yüksek miktarda maaş aldıkları görülmüyordu. Nitekim öğretmenlerin 2'si 10-30 lira arasında maaş alırken, diğer 8 öğretmen 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 173). 1 hademenin çalıştığı okulda, çalışanlara toplam 5.779 lira yıllık maaş ve ücret ödenmişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 145 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.921 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.977 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Üçüncü Erkek Rum Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 226 erkek öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 24 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde 12 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 160 öğrenci sınıfını geçmiş, 54 öğrenci de ipka kalmıştı. Mezun vermeyen okulda, öğrenci babalarının 98'inin mesleği belirlenememişti. "Diğer mesleklerden" olarak istatistiklere giren bu velilerin yanı sıra 95 velinin esnaf, 16 velinin işçi, 5 velinin de tüccar olduğu kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okul karma eğitime geçmiş ve kız öğrencileri de kayıt etmeye başlamıştı. Ancak buna rağmen okuldaki öğrenci sayısındaki azalma dikkat çekiyordu. Nitekim, okulda 1963 yılında 44'ü erkek 84 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı ise geçen 38 seneye rağmen önemli bir değişikliğe uğramamış ve 9'da kalmıştı (ÖOR, 1964: 218).

İstanbul Hasköy Ayaperasköy Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul Hasköy Ayaperasköy Mektebi, 1892 yılında faaliyete geçmişti. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Tanaş Kucuk Efendi'ydi, müdürlüğünü ise Marika Gregoriadis yapmaktaydı. Okul, ruhsatnamesini, 16 Nisan 1926 tarihinde 8/75 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1909 yılında inşa edilen ahşap binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1926 yılında tadilattan geçmişti. Bina, 1 katlı ve 5 odalıydı

(İhs.M., 1928: 208). 1925-1926 ders yılında Hasköy Ayaperasköy Mektebi, eğitim öğretim için uygun altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçlerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Hasköy Ayaperasköy Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın 3 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaş dilimindeyken, diğeri de 41-50 yaş aralığında yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'si 20-30 lira arasında maaş alırken, diğeri öğretmen 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti. Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine toplam 1.692 lira yıllık maaş ödemişti (İhs.M., 1928: 173). Okulun personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 110 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.812 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 432 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Hasköy Ayaperasköy Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 25'i kız 47 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 4 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 25 öğrenci sınıfını geçmiş, 7 öğrenci de ipka kalmıştı. 7'si kız 11 öğrencisini mezun veren okulda, öğrenci babalarının 19'u işçi, 18'i esnaf ve 6'sı diğeri mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Tatavla Rum Kız Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul Tatavla Rum Kız Mektebi, 1859 yılında faaliyete geçmişti. Okulun, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Dimitri Veledi ile Yani Karani'ydi. Okulun müdürlüğünü ise Ligonisidi yürütmekteydi. Okul, ruhsatnamesini, 9 Nisan 1926 tarihinde 184/19 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1859 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1926 yılında tadilattan geçmişti. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti ve 1 katı 5 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 208). 1925-

1926 ders yılında Tatavla Rum Kız Mektebi, eğitim öğretim için gereken fiziki altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçlerinin fazlasıyla bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Tatavla Rum Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 7 kadın öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 6'sı 18-30 yaş dilimindeyken, diğeri de 41-50 yaş aralığında yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'i 20-30 lira arasında maaş alırken, diğeri 6 öğretmen 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 173). 1 hademenin çalıştığı okulda, öğretmenlere toplam 4.200 lira yıllık maaş ve ücret ödenmişti. Okulun personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 500 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.000 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 2.200 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Tatavla Rum Kız Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 196 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 31 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde 12 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 125 öğrenci sınıfını geçmiş, 36 öğrenci de ipka kalmıştı. 16 öğrencisini mezun veren okulda, öğrenci babalarının 26'sı işçi, 23'ü tüccar, 15'i esnaf, 8'i servet sahibi, 6'sı çiftçi ve 99'u diğeri mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Tatavla Rum Erkek Mektebi: Rum azınlık okullarından İstanbul Tatavla Rum Erkek Mektebi, 1888 yılında faaliyete geçmişti. 1925-1926 eğitim öğretim yılında Tatavla Rum Kız Mektebi'nin kurucu temsilcileri olan Dimitri Veleği ile Yani Karani, aynı zamanda erkek okulunun da kurucu temsilcileriydi. Okulun müdürlüğünü ise Bolitron yürütmekteydi. Okul, ruhsatnamesini, 22 Eylül 1925 tarihinde 183/19 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1896 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1926 yılında tadilatından geçmişti. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle

inşa edilmişti ve 3 katı 11 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 208). 1925-1926 ders yılında Tatavla Rum Erkek Mektebi, eğitim öğretim için uygun altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre müze eşyası, idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Tatavla Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 7 erkek öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenler farklı yaş gruplarına dağılmıştı. Buna göre 40 yaşın altında 3 öğretmen varken, 41 yaş üzerinde de 4 öğretmen bulunmaktaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin tamamının formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). 1 hademe çalıştıran okul, öğretmenlerine toplam 4.160 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 430 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.800 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 2.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Tatavla Rum Erkek Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 167 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 34 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde 25 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 118 öğrenci sınıfını geçmiş, 26 öğrenci de ipka kalmıştı. 14 öğrencisini mezun veren okulda, öğrenci babalarının 41'i işçi, 27'si tüccar, 8'i esnaf, 6'sı çiftçi, 3'ü servet sahibi, 3'ü devlet memuru ve 70'i diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Edirnekapı Rum Mektebi: Yüz yıllık geçmişe sahip olan İstanbul Edirnekapı Rum Mektebi 1824 yılında faaliyete geçmişti. 1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun kurucu temsilcisi Yuan Efendi, müdiresi ise Tumanı Hanım'dı. Okul, ruhsatnamesini, 28 Eylül 1926 tarihinde 65/7 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1899 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1921 yılında

tadilattan geçmişti. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti ve 2 katı 3 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 208). Edirnekapı Rum Mektebi, yüz yıllık geçmişine rağmen, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için uygun altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Edirnekapı Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si 30 yaşın altında iken, diğer öğretmen 31-40 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin birbirlerinden farklı maaşlarla istihdam edildiği dikkati çekiyordu. Buna göre öğretmenlerin 1'i 10-20 lira, 1'i 20-30 lira ve diğeri de 30-60 lira aralığında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). 1 hademenin çalıştığı okulda, çalışanlara toplam 1.296 lira yıllık maaş ve ücret ödenmişti. Okulun personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 230 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 900 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 600 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Edirnekapı Rum Mektebi, ders senesine 3 karma sınıfta, 45'i kız 84 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 1 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 73 öğrenci sınıfını geçerken 10 öğrenci ipka kalmış, okul mezun vermemişti. Diğer taraftan öğrenci babalarının 34'ünün mesleği belirlenememişti. “Diğer mesleklerden” olarak istatistiklere giren bu velilerin yanı sıra öğrenci babalarının 40'ının esnaf ve 9'unun işçi olduğu kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda 1963 yılında 33 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 5'e ulaşmıştı (ÖOR, 1964: 232). Görüldüğü gibi okul 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci sayısında yüzde altmışa yakın bir düşüş yaşanırken, öğretmen sayısı 3'ten 5'e yükselmişti.

İstanbul Langa Rum Mektebi: İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından Langa Rum Mektebi, 1892 yılında faaliyete geçmişti. 1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun kurucu temsilcisi Tanaş Efendi, müdiresi ise Alisavit Hanım'dı. Ruhsatnamesini, 10 Nisan 1926 tarihinde 196/21 numaralı belge ile alan okulun, 1906 yılında inşa edilen binası Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1926 yılında tadilatından geçmişti. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti ve 2 katı 8 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 208). Langa Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimin asgari şartlarını sağlamıyordu. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya yeterli düzeydeydi, ancak ders araç gereçleri sınırlı miktarlarda bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

Langa Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3'ü kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin tamamının yaşları 30'un altındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'sinin 20-30 lira diliminde, 3'ünün de 30-60 lira aralığında maaş aldığı görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). 1 hademenin çalıştığı okulda, personele toplam 2.500 lira yıllık maaş ve ücret ödenmişti. Okulun personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 195 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.704 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 1.107 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Langa Rum Mektebi, ders senesine 5 karma sınıfta, 63'ü kız 137 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 1 öğrencisi aldığı ceza sebebiyle okuldan ihraç edilen, 25 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, ders yılı içinde yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 90 öğrenci sınıfını geçerken 21 öğrenci ipka kalmış, okul mezun vermemişti. Diğer taraftan öğrenci babalarının 70'inin esnaf, 13'ünün işçi, 5'inin tüccar ve 5'inin de devlet memuru olduğu kayıtlara geçmişti (İhs.M., 1928: 188-193). 18 velinin mesleği ise belirlenememişti. Sonraki yıllarda

eğitim faaliyetlerine devam eden okulun, 1963 yılında 56 öğrencisi, 9 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 247).

İstanbul Kumkapı Rum Kız Mektebi: 1898 yılında açılan İstanbul Kumkapı Rum Kız Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarındandı. Kurucu temsilcisinin Bakkal Toroçoğlu Yaven Efendi olduğu, müdürlüğünü de Simyon Efendi'nin yaptığı okul, 21 Eylül 1925 tarihinde, 197/21 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun, 3 kat 8 odadan oluşan yarım kârgir binası, 1888 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1915 yılında görmüşü. Bina, Rum Ortodoks Cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 208). Kumkapı Rum Kız Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

Kumkapı Rum Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 9'u kadın 10 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Rum ve Ortodoks, 4'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 7'si 18-30 yaş diliminde, 2'si 31-40 yaş aralığında idi. 1 öğretmenin yaşı ise 50'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 6'sının 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı, diğer 4 öğretmenin de 20-30 lira arasında maaşla çalıştığı görülyordu. 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 4.464 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 173). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 2.201 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.173 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.105 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kumkapı Rum Kız Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 159 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 18 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 41 öğrenci yeni kayıt

yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 136 öğrenci sınıfını geçmiş, 28 öğrenci de ipka kalmıştı. 18 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarının 18'inin mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 82'si esnaf, 52'si sanatkâr, 25'i tüccar, 5'i işçi ve 5'i de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda Kumkapı Rum Erkek Mektebi ile birleşen ve Kumkapı Rum Karma İlkokulu adını alan okul, eğitim faaliyetlerine devam etti. Okulun, 1963 yılında 52'si kız 98 öğrencisi, 9 öğretmeni vardı (ÖÖR, 1964: 244).

İstanbul Kumkapı Rum Erkek Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından biri de, 1864 yılında açılan İstanbul Kumkapı Rum Erkek Mektebi'ydi. Kurucu temsilcisinin Bakkal Toroçoğlu, müdürünün de Hristo Zagot Efendi olduğu okul, 25 Ağustos 1925 tarihinde, 64/7 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun, 3 kat 10 odadan oluşan yarım kârgir binası, 1864 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1910 yılında görmüştü (İhs.M., 1928: 208). Bina, Rum Ortodoks Cemaatine aitti. Kumkapı Rum Erkek Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya kısmen sahip bulunuyordu. Okulda her ne kadar, dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları olmasa da sınırlı düzeyde bir kütüphane mevcuttu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri de sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyalara, sınırlı miktarlarda sahipti. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 211).

Kumkapı Rum Erkek Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 6'sı kadın 10 öğretmen görev yapıyordu. 7'si Rum ve Ortodoks¹⁸³, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaş diliminde, 6'sı 31-40 yaş aralığında idi. 1 öğretmenin yaşı ise 50'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 8'inin 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı, diğer 2 öğretmenin de 20-30 lira arasında maaşla çalıştığı görülüyordu. 2 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 5.128 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 173). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 2.664 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi

¹⁸³ Okul öğretmenlerinden Dimitri Kalfatiri Efendi görevden alınmış, ancak iyi halinden dolayı okulda yeniden görev yapmaya başlamıştı (BCA.180.9.0.0.20.102.3).

kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 6.377 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 6.305 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kumkapı Rum Erkek Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 207 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 20 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 42 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 155 öğrenci sınıfını geçmiş, 53 öğrenci de ipka kalmıştı. 21 öğrencinin mezun olduğu okulda, öğrenci babalarının 50'sinin mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 75'i esnaf, 60'ı sanatkâr, 25'i tüccar ve 10'u da işçiydi (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda Kumkapı Rum Kız Mektebi ile birleşen ve Kumkapı Rum Karma İlkokulu adını alan okul, eğitim faaliyetlerine devam etti. Okulun, 1963 yılında 46'sı erkek 98 öğrencisi, 9 öğretmeni vardı (ÖÖR, 1964: 244). Görüldüğü gibi okulun gerek öğrenci sayısı gerekse öğretmen sayısı 1925-1963 yılları arasında önemli ölçüde gerilemiştir.

İstanbul Kadıköy Rum Kız Mektebi: 1877 yılında faaliyete geçen İstanbul Kadıköy Rum Kız Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da bulunan Rum cemaat okullarından biriydi. Kurucusunun Dr. Yani Drasos Efendi (ÖÖR, 1964: 240), müdürünün de Yusuf Bey olduğu okul, Haziran 1924 tarihinde, 24/3 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun, 2 kat 13 odadan oluşan binası, 1910 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1926 yılında görmüştü. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti ve Rum Ortodoks Cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 208). Kadıköy Rum Kız Mektebi'nde, 1925-1926 ders yılında dans, konferans ve jimnastik salonları ile kütüphane bulunmuyordu. Ancak okulda bir müzik odası mevcuttu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya sınırlı miktarda mevcuttu. Ders araç-gereçleri ise oldukça zengindi. Bunların dışında okul, müze eşyasına ve bedii değer taşıyan eşyaya sahip değildi. Müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya ve el işlerine ait eşya ise sınırlı miktarlarda bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 211).

Kadıköy Rum Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 8'i kadın 13 öğretmen görev yapıyordu. 10'u Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 7'si 18-30 yaş diliminde, 4'ü 31-40 yaş aralığında idi. 2 öğretmenin yaşı

ise 40'dan fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 5'inin 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı, diğer 8 öğretmenin de 20-30 lira arasında maaşla çalıştığı görülmüyordu (İhs.M., 1928: 173). 2 hademenin çalıştığı¹⁸⁴ ve çalışanlarına toplam 5.820 lira yıllık maaş ve ücret ödeyen okulun, personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 523 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.545 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 3.112 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kadıköy Rum Kız Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 6'sı erkek 202 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 23 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 18 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında 1 öğrencisi vefat eden, 11 kız öğrencisi de mezun olan okulun, sene sonu sınavlarında 160 öğrenci sınıfını geçmiş, 25 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders senesinde öğrenci babalarının 98'inin mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 30'u tüccar, 26'sı esnaf, 25'i işçi, 7'si çiftçi, 6'sı devlet memuru, 2'si sanatkâr ve 2'si de din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban) idi (İhs.M., 1928: 188-193).

Sonraki yıllarda erkek öğrenci de kaydeden ve karma eğitime geçen okulda, öğrenci sayısı 1963 yılında 107'si kız 216 iken öğretmen sayısı da 11'di (ÖOR, 1964: 240). Görüldüğü gibi öğrenci sayısına göre okulun grafiği, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra önemli bir değişikliğe uğramamıştır.

İstanbul Kalamış Rum Kız Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından İstanbul Kalamış Rum Kız Mektebi, 1877 yılında açılmıştı. Kurucu temsilcisinin Vasilyani Efendi olduğu, müdürlüğünü de Eftim Badatu'nun yaptığı okul, 25 Mart 1926 tarihinde, 90/10 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun, 1 kat 2 odadan oluşan binası, 1877 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1925 yılında görmüştü. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti ve Rum Ortodoks Cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 208). Kalamış Rum Kız Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait

¹⁸⁴ Bu müstahdemlerin 1'inin mesleği ve sanatı vardı; diğeri ise adi hademe statüsündeydi.

demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

Kalamış Rum Kız Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2 kadın öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin ikisi de 18-30 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 30-60 lira arasında aylık maaş aldığı, diğer öğretmenin de 20-30 lira arasında maaşla çalıştığı görülüyordu (İhs.M., 1928: 173). 1 hademenin çalıştığı ve çalışanlarına toplam 1.008 lira yıllık maaş ve ücret ödeyen okulun, personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 50 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.058 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin yalnızca 100 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kalamış Rum Kız Mektebi, 1925-1926 ders senesine 1 sınıfta, 12'si kız 29 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, ayrıca okuldan hiçbir öğrenci kaydını sildirmemişti. Sene sonu sınavlarında 28 öğrenci sınıfını geçmiş, 1 öğrenci ise sınıfta kalmıştı; okul o yıl mezun vermemişti. Öğrenci babalarının 17'sinin mesleğinin işçi, 5'inin esnaf, 4'ünün çiftçi olması dikkat çekiyordu. Diğer 3 velinin ise başka mesleklerden olduğu ifade edilmişti (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okul, küçük bir eğitim kurumu özelliğini korudu. Nitekim 1963 yılına gelindiğinde okulda 10 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 3'e düşmüştü (ÖOR, 1964: 241).

İstanbul Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi: 24 Haziran 1924 tarihinde 82/9 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1884 yılında faaliyete geçen İstanbul Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi'nin 1925 yılında kurucu temsilcisi Papadoviylo, müdiresi ise Neano Milariki Hanım'dı. Okul, eğitim ve öğretime son olarak 1925 yılında tadilattan geçen, 1884 yılında inşa edilmiş taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu. Söz konusu bina, Rum Ortodoks Cemaatine aitti

ve 2 katı, 5 odası vardı (İhs.M., 1928: 208). Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri yeterli düzeydeydi. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 3 kadın öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, 1'i Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 2'si 30 yaşın altındayken diğer öğretmen 31-40 yaş aralığındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmenin formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği, diğer öğretmenin ise 20-30 lira aralığında maaş aldığı görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 1 de hademe çalışmaktaydı. Çalışanlarına yıllık 1.752 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları ise 85 lirada kalmıştı. Aynı yıl, okulun toplam geliri 480 lira olarak gösterilmişti, bunun tamamı öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 24'ü kız 55 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 10 öğrenci okulu bırakırken, okula yıl boyunca yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında 38 öğrenci sınıfını geçmiş, 7 öğrenci de ipka kalmıştı. Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi'nin idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının mesleklerinde esnaf olanlar çoğunlukta idi. Nitekim velilerin 30'u esnaf, 4'ü tüccar, 4'ü işçi, 1'i devlet memuru ve 6'sı da diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okul, küçük bir eğitim kurumu özelliğini korudu. Nitekim 1963 yılına gelindiğinde okulda 31 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 3'te kalmıştı (ÖÖR, 1964: 256).

İstanbul Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi: Nisan 1926'da 220/22 numaralı belgeyle ruhsatnamesini alan İstanbul Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi, 1925-1926 ders senesinde İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biriydi. 1901

yılında faaliyete geçen (ÖOR, 1964: 255) İstanbul Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi'nin 1925 yılında kurucu temsilcisi Sava, müdürü ise Konstantin Efendi idi. Okul, eğitim ve öğretime, 1884 yılında inşa edilmiş, en son tamirâtı 1926 yılında geçiren, taş (tuğla/beton) binada devam ediyordu. Söz konusu bina, Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve 3 katı, 8 odası vardı (İhs.M., 1928: 208). Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi'nde 1925-1926 ders yılında kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. İdarecilerinin doldurduğu formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri yeterli düzeydeydi. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

İstanbul Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında, 5'i kadın toplam 8 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 3'ü 40 yaşın altında, 4'ü 41-50 yaş aralığındaydı. Diğer öğretmenin yaşı ise 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında, 5 öğretmenin formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekte, diğer öğretmelerin ise 10-30 lira aralığında farklı maaşlar aldıkları dikkati çekmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi'nde söz konusu ders senesinde 1 de hademe çalışmaktaydı. Çalışanlarına yıllık 4.260 lira maaş ödeyen okulun diğer masrafları ise 500 lira olarak gerçekleşmişti. Aynı yıl, okulun toplam geliri 2.500 lira olarak gösterilmişti, bunun 1.300 lirası öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi, ders senesine 6 karma sınıfta, 54'ü kız 108 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 12 öğrenci okulu bırakırken, okula yıl boyunca 50 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 7'si kız 14 öğrencisini mezun eden okulun, sene sonu sınavlarında 114 öğrencisi sınıfını geçmiş, 18 öğrenci ise ipka kalmıştı. Üsküdar Yenimahalle Rum Mektebi'nin idarecilerinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının 95'i esnaf, 23'ü işçi, 7'si tüccar ve 21'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda faaliyetlerine devam eden okulun, 1963 yılında 39 öğrencisi, 9 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 255). Görüldüğü gibi okul, geçen 38 yıl içinde öğrenci sayısı bakımından gerilemiştir.

İstanbul Heybeliada Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biri de İstanbul Heybeliada Rum Mektebi'ydi. 1907 yılında faaliyete geçen okulun kurucu temsilcisi Eftad Çorukoğlu Efendi, müdürü de Konstantin Etinnatus'tu. Okul, 28 Eylül 1926 tarihinde, 183/20 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. 2 kat, 8 odadan oluşan okul binası, 1907 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1924 yılında görmüştü. Adı geçen bina Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 208). Heybeliada Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Heybeliada Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si Türk ve Müslüman olan bu öğretmenler orta yaş grubundandı. Nitekim tüm öğretmenler 31-50 yaş diliminde yer almaktaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 3.492 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 400 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.900 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 600 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Heybeliada Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 53'ü kız 123 öğrenci ile başlamış, ders senesi döneminde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 119 öğrenci sınıfını geçmiş, 4 öğrenci de ipka kalmıştı. Mezun vermeyen okulda öğrenci babalarının 4'ünün mesleği belirlenememişti. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 76'sı esnaf, 35'i işçi, 5'i tüccar, 2'si sanatkâr ve 1'i de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitime devam eden

okulda 1963 yılında 59 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 7'ydi (ÖOR, 1964: 238). Görüldüğü gibi 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra, okuldaki öğrenci sayısı yarıya düşerken, öğretmen sayısı 5'den 7'ye yükselmişti.

İstanbul Kuzguncuk Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından biri de İstanbul Kuzguncuk Rum Mektebi'ydi. 1836 yılında faaliyete geçen okulun kurucu temsilcisi Yavanidi Andiye, müdürü de Şulugos Efendi idi. Okul, 21 Eylül 1926 tarihinde, 229/24 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. 2 kat, 10 odadan oluşan okul binası, 1917 yılında inşa edilmiş, son olarak 1926 yılında tadilattan geçmişti. Adı geçen yarım kârgir bina Rum Ortodoks Cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 208). İstanbul Kuzguncuk Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

Kuzguncuk Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın 8 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 5'i 18-30 yaş diliminde yer alırken, 1'i 41-50 yaş, 2'si de 51-60 yaş grubunda bulunmaktaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 6'sının, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer 2 öğretmen ise 10-20 lira arasında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 5.000 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 360 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.900 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.200 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Kuzguncuk Rum Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 65'i kız 138 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 15 öğrenci okuldan ayrılmış, ancak okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Öte yandan, 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 78 öğrenci sınıfını geçmiş, 32 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında 4'ü erkek 9'u kız, toplam 13 öğrencinin derslerini tamamlayarak mezun olduğu okulda öğrenci babalarının meslekleri şöyleydi: 80 esnaf, 23 işçi ve 20 tüccar (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Topkapı Rum Mektebi: 1886 yılında açılan Topkapı Rum Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarındandı. Kurucu temsilcisinin Asposya Yanidi olduğu, müdürlüğünü de Mihail'in yaptığı okul, 11 Şubat 1926 tarihinde, 113/12 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. 2 kat, 6 odadan oluşan okul binası, 1885 yılında inşa edilmiş, son olarak 1921 yılında tadilattan geçmişti. Adı geçen bina, Rum Ortodoks Cemaatine aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 208). İstanbul Topkapı Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Topkapı Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2 kadın öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum ve Ortodoks, diğeri Türk ve Müslüman olan bu öğretmenler, genç yaş grubunda, 18-30 yaş diliminde yer almaktaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 10-20 lira, diğersinin ise 20-30 lira arasında maaş aldığı görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). 1 hademenin çalıştığı okul, çalışanlarına toplam 588 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun bir yıllık diğers masrafı ise 170 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğers varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda diğers kaynaklardan 229 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 180 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Topkapı Rum Mektebi, ders senesine 1 sınıfta, 10'u kız 23 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 12 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Dolayısıyla sene sonu sınavlarına yalnızca 11 öğrenci girebilmiş, bu öğrencilerin tümü de sınıfını geçmişti. Mezun vermeyen okulda, öğrenci babalarının meslekleri ise şu şekilde kayıtlara geçmişti: 7 esnaf, 2 işçi, 2 diğer mesleklerden (İhs.M., 1928: 188-193).

İstanbul Odigitriya Rum Mektebi: İstanbul'da faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından Odigitriya Rum Mektebi, 1825 yılında faaliyete geçmişti. 1925-1926 eğitim öğretim yılında okulun kurucu temsilcisi Darote, müdürü ise Hikmet Bey'di. Okul, ruhsatnamesini, 31 Ekim 1926 tarihinde 224/25 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1880 yılında inşa edilen binası, şahsa aitti ve en son 1920 yılında tadilattan geçmişti. Bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti, 4 katı 12 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 208). Yüz yıllık geçmişine rağmen Odigitriya Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimin asgari şartlarını sağlamıyordu. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası yoktu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre ders materyalleri yeterli düzeydeydi, ancak idareye ait demirbaş eşya sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Odigitriya Rum Mektebi'nde, 6'sı kadın 12 öğretmen görev yapıyordu (BCA.180.9.0.0.20.101.7). 9'u Rum ve Ortodoks, 3'ü Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 7'si 31-40 yaş aralığında yer alıyordu. Diğer öğretmenlerin 2'si 30 yaşın altındayken, 3'ünün yaşı da 41'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin tamamının 20-30 lira diliminde maaş aldığı görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). 2 hademenin çalıştığı okul, çalışanlarına toplam 7.500 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki bir yıllık giderleri ise 1.400 liraydı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 7.100 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Odigitriya Rum Mektebi, ders senesine 6 karma sınıfta, 18'i kız 150 öğrenci ile başlamıştı. Sene boyunca 68 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, ders yılı içinde giden sayıya eşit 68 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında %100'lük başarı sağlanmış ve 126 öğrencinin tümü sınıfını geçerken, ipka kalan öğrenci olmamıştı. Diğer taraftan okul, 24 kız öğrencisini mezun vermişti. Okul yönetimi öğrenci babalarının mesleklerini ise şu şekilde bildirmişti: 33 esnaf, 16 çiftçi, 6 tüccar, 2 devlet memuru, 93 diğer mesleklerden (İhs.M., 1928: 188-193). Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulun 1963 yılında 210 öğrencisi, 12 öğretmeni vardı (ÖOR, 1964: 250). Okulun öğrenci sayısı 10'a kadar düşünce, eğitime 1971'de resmen son verilmiştir (Baş, 2013: 141).

3.1.2. İmroz Adasında Faaliyet Gösteren Rum Azınlık Okulları

Lozan Antlaşması'nın 14. maddesi İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada'ya farklı bir statü vermişti.¹⁸⁵ Bu maddeye göre Türkiye egemenliği altında kalan İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada, yerel yönetimle kişi ve malların korunması konusunda, yerli unsurlardan oluşan ve Müslüman olmayan, yerli halka her bakımdan güven verici özel bir yerel yönetimden yararlanacaktı. Bu adalarda güvenlik ve düzen, yukarıda sözü geçen yerel yönetim eliyle yerli halk arasından toplanan ve yerel yönetimin emrinde bulunan bir güvenlik heyeti tarafından sağlanacaktı. Ayrıca Rum ve Türk nüfus mübadelesine ilişkin olarak Yunanistan ile Türkiye arasında yapılmış ya da yapılacak sözleşmeler İmroz ve Bozcaada halkına uygulanmayacaktı.

Lozan Sulh Muahedenamesi Madde 14- Türkiye hakimiyeti altında kalan İmroz ve Bozca adaları idare-i mahalliye ile eşhas ve emvalin himayesi hususunda gayrimüslim ahali-i mahalliye her türlü teminatı bahşeden anasırı mahalliyeden mürekkep bir teşkilâtı mahsusa-i idariyeye nail olacaktır. Salifüzzikir adalarda emniyet ve asayiş balâda mezkûr idare-i mahalliye marifetile ahali-i rnahaliye meyanundan alınan ve idare-i mahalliye nin emri tahtında bulunan bir heyeti zabıta vasıtasile temin edilecektir. Rum ve Türk ahalinin mübadelesine dair Yunanistan ile Türkiye arasında aktedilmiş veya aktedilecek ahkâm İmroz ve Bozca adaları ahalisine kabili tatbik olmayacaktır.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından 7 ay sonra, 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 3 Mart 1924 günü TBMM'de kabul edilerek yürürlüğe girdi. Bunun ardından 1924-1925 eğitim öğretim yılında İmroz adasında 6 tane Rum cemaat okulu faaliyete

¹⁸⁵ Lozan Sulh Muahedenamesi: Mukavela ve Senedat-ı Saire 24 Temmuz 1339-1923. Düstur: Üçüncü Tertip. Cilt 5: 11 Ağustos 1339-19 Teşrinievvel 1340.

geçti. İmroz adasının farklı bölgelerinde faaliyet gösteren söz konusu okullar, 25 Haziran 1927 tarihinde kabul edilen 1151 Sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun'un¹⁸⁶ 14. maddesine göre eğitim-öğretimi Türkçe, genel, ücretsiz ve laik içerikli yapma zorunda bırakıldı. Bu maddeye göre adı geçen okullarda din ve dil eğitimi, hükümetin kontrolü altında olmak kaydıyla ders saatleri dışında, ücreti de öğrenci velileri tarafından verilmek şartıyla özel öğretmenlerce verilebilirdi.¹⁸⁷

1151 Sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun Madde 14- Her iki adada maarif umur ve muamelatı, Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun ile İlk Tedrisat Kanunu ahkamına tevfikân tensik ve idare olunur. Tedrisat Türkçe, umumi, meccani ve ladinidir. Çocuklarına kendi dini ve lisanını öğrettirmek isteyen veliler ehliyeti Hükümetçe musaddak ve tedrisatı Hükümetin daimi teftişine tabi bulunmak ve masrafı kendileri tarafından tesviye edilmek şartı ile hususi bir hocaya, umumi mektep binaları dahilinde tahsis edilecek dershanelerde program ve ders saatleri haricinde tayin olunacak bir saatte din ve lisan derslerini okutabilirler. Her iki adada nahiye Maarif Encümeni, tedrisatı iptidaiye meclisi salahiyetini haiz olmak üzere nahiye müdürünün riyaseti altında tedrisat müfettişi veya başmuallim ve tabip ile nahiye meclisince kendi azası içinden müntehap iki azadan tereküp eder. (Mülga: 5/2/1951 - 5713/1 md.; ihya: 16/7/1964 - 502/1 md.)

İmroz adasında cumhuriyetin ilk yıllarında açılan 6 Rum okulunun, 1151 sayılı kanunun kabul edildiği 1927 yılından önceki ders senesi olan 1925-1926 eğitim öğretim yılındaki genel durumları şu şekildeydi:

İmroz Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İmroz'da (Gökçeada) faaliyet gösteren Rum azınlık okullarından ilki İmroz Rum Mektebi idi. 1924 yılında faaliyete geçen okulun kurucusu ve kurucu temsilcisi İsteradi Efendi'ydi, müdürlüğünü ise Celâl Efendi yürütmekteydi. Okul, 1924 yılında, 7 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun, inşa tarihi tespit edilemeyen yarım kârgir binası, 2 kat 5 odalıydı ve mülkiyeti şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İmroz Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın da hiçbirine sahip değildi. Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 211).

¹⁸⁶ Resmi Gazete Sayı:638, Tarih: 20 Temmuz 1927. Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 8 Sayfa: 983.

¹⁸⁷ Kanunun bu maddesi 1951 yılında yürürlükten kalksa da, 1964 yılında Kıbrıs'ta yaşanan olaylardan sonra tekrar yürürlüğe girmiştir.

İmroz Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Rum ve Ortodoks, 2'si de Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin yaşlarının farklı yaş gruplarına dağıldığı dikkat çekmekteydi. Nitekim 18-30 yaş arasında 2 öğretmen, 31-40 yaş diliminde 1 öğretmen, 41-50 yaş aralığında da 1 öğretmen bulunuyordu. Diğer öğretmenin yaşı ise 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık okullarının öğretmenlerine göre daha yüksek maaş aldıkları görülüyordu. Buna göre öğretmenlerin 1'i 20-30 lira arasında aylık maaş alırken, diğer 4 öğretmenin maaşı ise 30-60 lira dilimindeydi (İhs.M., 1928: 173). Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlere toplam 2.196 lira yıllık maaş ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise personel giderleriyle tam eşit yani 2.196 lira idi. Okulun gelirleri ise gösterilmemişti (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İmroz Rum Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 96'sı kız 279 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 sene sonu sınavlarında 229 öğrenci sınıfını geçerken, 20 öğrenci de ipka kalmıştı (sınıfta kalmıştı). 8'i kız 30 öğrencisi mezun olan okulda, öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 82'si "diğer mesleklerden" olarak kayıtlara geçmişken; mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 95'i çiftçi, 30'u sanatkâr, 25'i tüccar, 22'si esnaf, 12'si servet sahibi, 7'si işçi, 4'ü devlet memuru ve 2'si de din görevlisi idi (İhs.M., 1928: 194-199).

İmroz Ayatodori Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İmroz'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından ikincisi İmroz Ayatodori Mektebi idi. 1924 yılında 3 numaralı ruhsatnamesini alarak faaliyete geçen okulun kurucusu Hristimo Dimitri Efendi, müdiresi ise Melek Hanım'dı. Okulun inşa tarihi tespit edilemeyen yarım kârgir binası, 1 kat 4 odalıydı ve mülkiyeti şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İmroz Ayatodori Mektebi, 1925-1926 ders yılında, İmroz'daki diğer Rum azınlık okulları gibi eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın da hiçbirine sahip değildi. Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 211).

İmroz Ayatodori Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 2 öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum ve Ortodoks, diğeri de Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin yaşlarının diğeri azınlık okullarına nazaran daha yüksek seviyede olduğu dikkat çekmekteydi. Nitekim öğretmenler 41 yaşın üzerindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin, okul yönetimi tarafından doldurulan formda en yüksek dilim olan 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Hademe çalıştırmayan İmroz Ayatodori Mektebi, öğretmenlere toplam 1.032 lira yıllık maaş ödemişti. Okulun, maaş dışında bir yılda yaptığı toplam masraf ise yine 1.032 lira olarak belirtilmiş (İhs.M., 1928: 174-175), gelirleri ise gösterilmemişti.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İmroz Ayatodori Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 39'u kız 97 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 sene sonu sınavlarında başarı oranı %100'e ulaşmış, 97 öğrencinin tamamı sınıfını geçmişti. Öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 22'si "diğeri mesleklerden" olarak kayıtlara geçmişken; 13'ü çiftçi, 8'i sanatkâr, 5'i esnaf, 2'si servet sahibi, 46'sı işçi ve 1'i de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 194-199).

İmroz İskinit Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İmroz'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından üçüncüsü İmroz İskinit¹⁸⁸ Mektebi idi. 1924 yılında 4 numaralı ruhsatnamesini alarak faaliyete geçen okulun kurucusu ve temsilcisi İsteradi Efendi, müdürü ise Naili Efendi'ydi. İskinit Rum Mektebi, inşa tarihi tespit edilemeyen 1 katlı 4 odalı bir binada eğitim faaliyetlerini sürdürüyordu. Şahsa ait olan söz konusu bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 208). İmroz İskinit Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın da hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

¹⁸⁸ Günümüzde Dereköy ismiyle anılan İskinit köyünün ismi, İmroz adasının batı tarafında bulunan Kala-i İskinit'ten gelmiştir. İskinit (Sxoinóúdi), Rumcada 'sakızağacı' anlamını taşımaktadır.

İmroz İskinit Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3'ü kadın 6 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Rum ve Ortodoks, diğeri de Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 3'ü 30 yaşın altında, diğeri 3'ü de 31 ve daha fazla yaşlardaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin, okul yönetimi tarafından doldurulan formda en yüksek dilim olan 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlere toplam 2.160 lira yıllık maaş ödemişti. Okulun, maaş dışında bir yılda yaptığı toplam masraf ise yine 2.160 lira olarak belirtilmiş (İhs.M., 1928: 174-175), gelirleri ise gösterilmemişti.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İmroz İskinit Rum Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 75'i kız 155 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 sene sonu sınavlarında, 134 öğrenci sınıfını geçerken, 7 öğrenci ipka kalmıştı. 6'sı kız 14 öğrenci de derslerini tamamlayarak okuldan mezuniyet diplomasını almıştı. Diğeri taraftan söz konusu ders yılında öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 74'ü "diğeri mesleklerden" olarak kayıtlara geçmişti. Mesleği tespit edilen velilerin meslekleri ise şöyleydi: 45 çiftçi, 15 sanatkâr, 9 işçi, 7 esnaf, 3 tüccar ve 2 servet sahibi (İhs.M., 1928: 194-199).

İmroz Ağrıdy Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İmroz'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından bir diğeri olan İmroz Ağrıdy Rum Mektebi, 1924 yılında 1 numaralı ruhsatnamesini alarak faaliyete geçmişti. Okulun müessisi ve sahibi Yani Nikoladi Efendi'ydi. Hiristo Dolo'nun müdürlüğünü yaptığı okul, inşa tarihi tespit edilemeyen 1 katlı 2 odalı küçük bir binada eğitim faaliyetlerini sürdürüyordu. Şahsa ait olan söz konusu bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 208). İmroz Ağrıdy Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçlerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları, bedii değer taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

İmroz Ağrıdy Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 3 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Rum ve Ortodoks, diğeri de Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden 1'i 30 yaşın altında iken, diğeri 2'si ise 31-40 yaş diliminde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin, okul yönetimi tarafından doldurulan formda en yüksek dilim olan 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlere toplam 1.464 lira yıllık maaş ödemişti. Okulun, maaş dışında bir yılda yaptığı toplam masraf ise yine 1.464 lira olarak belirtilmiş (İhs.M., 1928: 174-175), gelirleri ise gösterilmemişti.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İmroz Ağrıdy Rum Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 64'ü kız 160 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 sene sonu sınavlarında, 117 öğrenci sınıfını geçerken, 29 öğrenci ipka kalmıştı. 2'si kız 14 öğrenci de derslerini tamamlayarak okuldan mezuniyet diplomasını almıştı. Diğer taraftan öğrenci babalarından mesleği belirlenemeyen 63'ü “diğer mesleklerden” olarak kayıtlara geçmişti. Mesleği tespit edilen velilerin meslekleri ise şöyleydi (İhs.M., 1928: 194-199): 27 çiftçi, 8 sanatkâr, 53 işçi, 3 esnaf, 2 tüccar, 3 servet sahibi ve 1 din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb).

İmroz Galiki Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İmroz'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından beşincisi İmroz Galiki¹⁸⁹ Rum Mektebi idi. 1924 yılında 6 numaralı ruhsatnamesini alarak faaliyete geçen okulun kurucusu ve sahibi İstivreta Efendi, müdiresi ise Emine Hanım'dı. Okulun inşa tarihi tespit edilemeyen taş (tuğla-beton) binası, 1 kat 2 odalıydı ve mülkiyeti şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İmroz Galiki Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında, İmroz'daki diğeri Rum azınlık okulları gibi eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın da hiçbirine sahip değildi. Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 211).

¹⁸⁹ Galiki (καλική)(γαλική) sözcüğü, Rumcada Fransız anlamına gelmektedir.

İmroz Galiki Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 2 öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum ve Ortodoks, diğeri de Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin yaşlarının diğeri azınlık okullarına nazaran daha yüksek seviyede olduğu dikkat çekmekteydi. Nitekim öğretmenler 51 yaşın üzerindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin, okul yönetimi tarafından doldurulan formda en yüksek dilim olan 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Hademe çalıştırmayan İmroz Galiki Rum Mektebi, öğretmenlere toplam 1.032 lira yıllık maaş ödemişti. Okulun, maaş dışında bir yılda yaptığı toplam masraf ise yine 1.032 lira olarak belirtilmiş (İhs.M., 1928: 174-175), gelirleri ise gösterilmemişti.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İmroz Galiki Rum Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 53'ü kız 100 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 sene sonu sınavlarında başarı oranı %93'e ulaşmış, 93 öğrenci sınıfını geçerken, 7 öğrenci sınıfta kalmıştı. Mezun vermeyen okulda öğrenci babalarının mesleklerinde işçi veliler öne çıkıyordu. Buna göre mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 58'i işçi, 5'i tüccar, 4'ü çiftçi, 3'ü esnaf, 2'si sanatkâr ve 1'i de servet sahibi olarak kayıt altına alınmıştı (İhs.M., 1928: 194-199).

İmroz Avlambios Rum Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İmroz'da faaliyet gösteren Rum cemaat okullarından altıncı ve sonuncusu İmroz Avlambios Rum Mektebi¹⁹⁰ idi. 1924 yılında 2 numaralı ruhsatnamesini alarak faaliyete geçen okulun kurucusu ve sahibi Sutirmanya Hırsto Efendi, müdürü ise Baki Efendi'ydi. Okulun inşa tarihi tespit edilemeyen yarım kârgir binası, 1 kat 2 odalıydı ve mülkiyeti şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İmroz Avlambios Rum Mektebi, 1925-1926 ders yılında, İmroz'daki diğeri Rum azınlık okulları gibi eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın da hiçbirine sahip değildi. Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 211).

¹⁹⁰ Evlambios (Avlambios) (أولامبوس), Rumcada aydınlık, aydınlatıcı anlamını taşımaktadır. Diğeri taraftan, *Agios Evlambios*, Ortodoks 'şehit'lerindendir, mezarı Kıbrıs'ta bulunmaktadır.

İmroz Avlambios Rum Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2 erkek öğretmen görev yapıyordu. 1'i Rum ve Ortodoks, diğeri de Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerden biri 18-30 yaş dilimindeyken, diğeri 51 yaş üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin, okul yönetimi tarafından doldurulan formda en yüksek dilim olan 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Hademe çalıştırmayan Avlambios Rum Mektebi, öğretmenlere toplam 732 lira yıllık maaş ödemişti. Okulun, maaş dışında bir yılda yaptığı toplam masraf ise yine 732 lira olarak belirtilmiş (İhs.M., 1928: 174-175), gelirleri ise gösterilmemişti.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İmroz Avlambios Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 24'ü kız 49 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılı sonunda 4'ü kız 7 öğrencisini mezun veren okulun sene sonu sınavlarında başarı oranı da %100 seviyesinde gerçekleşmişti. Sene sonu sınavlarında 42 öğrencinin tamamı sınıfını geçmiş, ipka kalan öğrenci olmamıştı (İhs.M., 1928: 194-199). Öğrenci babalarının meslekleri ise 22 işçi, 12 esnaf, 10 çiftçi, 3 sanatkâr, 1 tüccar ve 1 diğeri mesleklerden şeklinde sıralanmıştı (İhs.M., 1928: 199).

3.2. ERMENİ OKULLARI

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde faaliyet gösteren azınlık okulları içinde okul sayısına göre yapılan sıralamada Rum okullarından sonra ikinci sırayı Ermeni okulları almaktaydı. Aslında Ermeni okullarının yaygınlaşması, Rum okullarına göre oldukça zor bir sürecin ürünüdür. Nitekim yıkılmış bir hükümetin eğitiminin devamı ve öğretim dilinin Yunanca gibi çok eski bir dil olması Rum okullarına avantaj sağlıyordu. Oysaki Ermeniler, hem yeni bir öğretim dili yaratmak, hem de her şeyi kendi başlarına yeniden yapmak gibi zorluklarla karşılaştı. Ergin, hükümete ve yardımsız bir cemaatin bu problemleri aşmasını hayret verici bir durum olarak değerlendirmektedir (Ergin, 1977: 749). Aslında on sekizinci yüzyıl sonuna kadar Osmanlı topraklarında Ermeni Okulu açılmamıştı. 18. yüzyılın sonlarında mahallelerde kütüphaneler ve dershanelerin açılmasıyla başlayan süreç özel okullarla

devam etti.¹⁹¹ 1790 yılında Eğinli Şınorhk Mıgırđıç Amira Miricanyan hükümetten resmi izin alarak ilk resmi Ermeni azınlık okulunu Kumkapı'nın Fıçıcı sokağında açtı (Ergin, 1977: 751). Bu okul örnek oluşturdu ve kısa süre içinde İstanbul'un çeşitli semtlerinde çok sayıda okul açıldı. Miricanyan, Ermeni nüfusunun yoğun olduğu iki bölge olan Langa ve Balat'ta birer okul daha kurdu (Barsoumian, 2013: 125). Ermeni okulları daha sonra Anadolu'ya da yayıldı. 1834'te Ermeni Patrikhanesi tarafından yapılan bir istatistiğe göre Anadolu'da toplam 120 Ermeni Okulu mevcuttu (Ergin, 1977: 753).

Tanzimat sonrası devlet hizmetlerinde çalışan Ermenilerin sayısının artması; Bezciyan, Duzyan, Dadyan gibi ailelere yenilerinin eklenmesi, Ermeni okullarına olumlu etki yapmıştı (Pamukciyan, 2003: 130, 195, 212). Gayrimüslim öğrencilerin 1841'den itibaren Tıbbiyeye alınmaya başlaması da Ermeni okullarına olan talebi arttırdı. Ermeni Maarif Komisyonu tarafından 1871 yılında yayınlanan bir istatistiğe göre, İstanbul'da 48 Ermeni okulunda 200 erkek 24 kadın öğretmen görev yapıyor ve 5.822 öğrenci eğitim alıyordu (Eryılmaz, 1996: 177). 1901-1902 ders yılına gelindiğinde Ermeni okullarında okuyan Ermeni öğrenci sayısı 104.500'e ulaşmıştı, bu sayının 7.500 kadarı İstanbul'da öğrenim görüyordu (Ergin, 1977: 760). 1920- 1921 yılında ise İstanbul'daki Ermeni öğrenci sayısı 12.359'a yükselmişti.¹⁹²

Millî Mücadele sonrası Anadolu genelinde Ermenilerden kalan arazi ve binaların bir kısmı özel idarelere tahsis edilmişti. Özel idareler de cumhuriyetin ilanından sonra bu binaları okul olarak kullanmış ve bazı arazilere de yeni okul binaları yaptırmıştı (BCA.145-85.30.18.1.2.19.26.9). Diğer taraftan Ermeni okulları cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, Rum okulları gibi Türk dili ve kültürüne, hatta Türk hükümetine karşı takındıkları tavır itibarıyla eleştirilerin hedefi olmuştur (Güngör, 2012: 62). Ermeni okullarının, Türkçe ve kültür derslerini Maarif Vekâletinin zoruyla koyduğu, Ermeni cemaatinin bunu bir baskı unsuru olarak gördüğü için, konunun bir formaliteden ileri gitmediği iddia edilmişti (Güngör, 2012: 63). Hatta sonraki yıllarda Ermeni okullarındaki öğretmen ve yöneticilerin, kendi öğrencilerine Türkçe dersleri haricinde,

¹⁹¹ Bu dönemde Ermeniler, Osmanlı toplumsal hayatında ve ekonomik yaşamında önemli bir güce sahipti (Bölükbaşı, 2014: 19-96).

¹⁹² Bu öğrencilerin 7.031'i azınlık okullarında ve yetimhanelerde, 2.234'ü muhacirin komisyonu kurumlarında, 1.594'ü özel okullarda ve 1.500'ü de devlet ve yabancı okullarda öğrenim görmekteydi (Ergin, 1977: 761).

tek bir kelime Türkçe kelime sarf etmemeleri yönünde prensip kararı aldığı da söylenmekteydi (Yeni Sabah, 2 Nisan 1953). Bununla birlikte gerek İstanbul'da yaşayan Ermeni nüfusun fazlalığı, gerekse birçok Ermeni eğitim kurumunun köklü yapıları sayesinde Ermeni azınlık okulları uzun yıllar faaliyette bulunmaya devam etmiştir. 2015-2016 ders yılında da eğitim öğretime devam eden Ermeni okulları mevcuttur.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye'de faaliyet gösteren 35 Ermeni azınlık okulu vardı. Bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ermeni Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları¹⁹³

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Pangaltı Ermeni Katolik	-	19	19	-	156	156
Bakırköy Bezazyan	11	11	22	97	179	276
Nor Tbroş	4	9	13	-	64	64
Esayan	36	18	54	359	308	667
Getronagan	1	16	17	-	133	133
Kalfayan (Meryem Ana)	4	3	7	76	-	76
Ağkadeser	6	-	6	45	5	50
Dadyan	4	-	4	26	17	43
Nersisyan	3	2	5	14	22	36
Bezciyan 1	11	6	17	143	120	263
Bezciyan 2	2	-	2	12	18	30
Sahakyan-Nunyan	7	6	13	75	85	160
Surp Tarkmanças	4	4	8	37	67	104
Horanyan	2	2	4	10	25	35
Tanbosyan	5	6	11	33	41	74
Merametciyan	5	-	5	27	22	49
Anarat Hıgutyun 1	6	-	6	24	-	24
Anarat Hıgutyun 2	9	-	9	64	-	64
Anarat Hıgutyun 3	9	-	9	102	-	102
Anarat Hıgutyun 4	4	-	4	26	-	26
Anarat Hıgutyun 5	4	-	4	40	-	40
Kapamacıyan	1	-	1	15	11	26
Karagözyan	2	4	6	-	82	82
Sakızağacı Ermeni Katolik	-	14	14	-	79	79
Semerciyan	6	2	8	37	39	76
Surp Tarkmanças	3	4	7	22	21	43
Nersesyan-Yermonyanyan	8	2	10	64	41	105

¹⁹³ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Makruhyan	4	9	13	71	57	128
Aramyan Uncuyan	9	4	13	71	57	128
Surp Mesropyan	8	8	16	107	116	223
Torosyan Ermeni	4	3	7	28	26	54
Kadıköy Dibar Gırtaran	5	2	7	34	33	67
Mumcuyan	3	3	6	24	30	54
Boğosyan	9	1	10	42	70	112
Levon Vartuhyan Ermeni	2	1	3	21	25	46
Toplam	201	159	360	1.746	1.949	3.695

1925-1926 ders senesinde Ermeni cemaatinin, Türkiye genelinde tamamı İstanbul'da olmak üzere faaliyette olan 35 okulu ve bu okulların başlıca özellikleri şöyleydi:

İstanbul Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından ilki 1825 yılında açılan ve 100 yıllık geleneğe sahip olan İstanbul Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi idi (ÖOR, 1964: 197). Ermeniler arasında Mihitaryan Okulu adıyla da bilinen okulun ilk müdürü Serope Mercanyan olmuştu. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda manastırın borçlanması üzerine okul kapanmış, savaşın olumsuz etkileri hafifleyince 1884'de yeniden açılmıştır (Baş, 2013: 144).

1925-1926 ders yılında okulun kurucu temsilcisi Rahip Piravkoş Emrikyan idi, müdürlüğü Ermenak Erikyan Efendi yapıyordu. Ruhsatnamesini 1/5 numaralı belgeyle 5 Şubat 1925 tarihinde alan okul, eğitim faaliyetlerine 1854 yılında inşa edilen binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 200). Söz konusu bina, Ermeni cemaatine ait, ahşap bir bina idi ve 2 katı 7 odası bulunuyordu.¹⁹⁴ Okul binası son olarak 1925 yılında tamirattan geçmişti. İstanbul Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi köklü bir okul olmasına rağmen, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri asgari miktarda bulunuyordu. Bunun dışında Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

¹⁹⁴ Okul binası Mimar Keğam Kavafyan'ın çizdiği projeye göre 1927'de yeniden inşa edilmiştir (Baş, 2013: 145).

Okulun ismi her ne kadar İstanbul Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi olsa da 1925-1926 eğitim öğretim yılında görev yapan 19 erkek öğretmenin dinlerine bakıldığında ağırlığın Ortodokslarda olduğu dikkat çekiyordu. Öğretmenlerin 9'u Ortodoks, 4'ü Müslüman'dı, Katolik öğretmen sayısı 6'da kalmıştı. Öğretmenlerin yaş ortalaması ise diğer yabancı okullara göre daha yüksek seyrediyordu. 30 yaşın altında öğretmenin istihdam edilmediği okulda, 8 öğretmen 31-40 yaş, 6 öğretmen 41-50 yaş ve 5 öğretmen de 51-60 yaş aralığında bulunuyordu. Öğretmenlerin maaşlarına bakıldığında ise Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi öğretmenlerinin diğer cemaat okullarındaki emsallerine göre daha düşük maaş aldıkları söylenebilir. Nitekim öğretmenlerin 2'si 0-6 lira arasında maaş alırken, 11 öğretmen 10-20 lira arasında, 4 öğretmen de 20-30 lira arası maaşla istihdam edilmişti. 30 liranın üzerinde maaş alan öğretmen sayısı 2'de kalmıştı. Öğretmenlerin yanı sıra 2 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 8.609 lirayı bulmuştu (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.010 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 9.620 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 8.420 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

Lise düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 7 sınıfta 156 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan öğrenci olmazken, yıl boyunca yeni kayıt yaptıran 43 öğrenci okula katılmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %86 olarak gerçekleştiği okul mezun vermemiş, 172 öğrenci sınıfını geçerken, 27 öğrenci ipka kalmıştı. Okul idaresinin doldurduğu formlarda, söz konusu ders yılında, öğrenci babalarının 61'i esnaf, 48'i tüccar, 23'ü işçi, 8'i devlet memuru, 2'si çiftçi, 57'si ise diğer mesleklerden olarak gösterilmişti (İhs.M., 1928: 176-181).

Sonraki yıllarda Pangaltı Ermeni Lisesi adıyla eğitime devam eden okulun binasına iki oda ilave edilmesine izin verilmişti (BCA.145-109.30.18.1.2.63.22.172). 1954 yılında ise okul, öğrenci sayısının artması dolayısıyla lise binası yanına yeni bir ek bina yapılması iznini almıştı (BCA.76-2933.30.18.1.2.137.104.16). 1963 yılına gelindiğinde 150'si kız 653 öğrenci öğrenim görmekteydi. İstihdam edilen öğretmen sayısı ise 29'u geçici kadroda olmak üzere 44'e yükselmişti (ÖOR, 1964, 197).

Görüldüğü gibi geçen 38 yıl içinde gerek öğrenci, gerek öğretmen sayısı önemli ölçüde artmıştır. Ayrıca okulda bir de kütüphane oluşturulmuş; 710'u Türkçe, 187'si yabancı dilde olmak üzere toplam 897 kitap sayısına ulaşılmıştı (ÖOR, 1964, 197). 1988-1989 ders yılında orta ve lise kısımlarında karma eğitime geçilen okulda, 1992 yılında İngilizce hazırlık sınıfı açılmıştır (Baş, 2013: 145).

İstanbul Bakırköy Bezazyan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından bir diğeri İstanbul Bakırköy Bezazyan Mektebi'ydi. Okul, 1908 yılında (ÖOR, 1964: 178) Bakırköy Sakızağacı Çıkamazı Sokağında Boğos Bezazyan Efendi tarafından kurulmuştu (Pamukciyan, 2003: 129). İlk kurulduğunda iptidaî ve idadî olarak açılan okulun 1925 yılında okulun sahibi Boğos Bezazyan Efendi, müdürü ise İskender Efendi'ydi (Ergin, 1977: 764). Ruhsatnamesini 26/246 numaralı belgeyle 2 Kasım 1926 tarihinde alan okul, eğitim faaliyetlerine 1899 yılında inşa edilen binada devam ediyordu. Söz konusu bina, şahsa ait, yarım kârgir bir bina idi ve 4 katı 30 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). İstanbul Bakırköy Bezazyan Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya kısmen sahipti. Her ne kadar okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut olmasa da, okul idarecilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri asgari miktarda bulunuyordu. Okul, bunun dışında gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hepsine sınırlı miktarlarda da olsa sahipti. Okulda, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya asgari miktarlarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Bakırköy Bezazyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 11'i kadın 22 öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 5'i Türk ve Müslümandı; diğer 17'sinin milliyeti Ermeni, dinleri ise "diğer mezheplere mensup" olarak belirtilmişti. Öğretmenlerin yaşları incelendiğinde farklı yaş dilimlerine dağıldığı görülüyordu. Buna göre 18-30 yaş arasında 10 öğretmen, 31-40 yaş arasında 5 öğretmen, 41-50 yaş arasında 2 öğretmen ve 51-60 yaş arasında 5 öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin maaşlarına bakıldığında ise Bakırköy Bezazyan Mektebi öğretmenlerinin aldıkları maaşların dengeli olduğu ifade edilebilir. Nitekim öğretmenlerin 5'i 30-60 lira arasında maaş alırken, diğer 17 öğretmen 20-30 lira arası maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 3 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına

ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 8.800 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 3.300 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 15.000 lira gelir elde edilmişti (İhs.M., 1928: 166-167). Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluştuyordu.

Lise düzeyinde, hem gündüz hem de gece eğitim veren okul, ders senesine 11 sınıfta 276 öğrenci (179 erkek, 97 kız) ile başlamıştı.¹⁹⁵ Ders senesi döneminde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %100 olarak gerçekleştiği okulda, 261 öğrenci sınıfını geçmiş, hiçbir öğrenci sınıfta kalmamıştı. Diğer taraftan 8'i kız toplam 15 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu. Okul idaresinin doldurduğu formlarda, söz konusu ders yılında, öğrenci babalarının 49'u tüccar, 37'si devlet memuru, 34'ü işçi, 12'si servet sahibi, 9'u çiftçi ve 76'sı diğer mesleklerden olarak gösterilmişti (İhs.M., 1928: 176-181). Sonraki yıllarda da eğitim öğretime devam eden okula 1926-1927 ders yılında bir de lise ilave edilmiştir (Ergin, 1977: 764). Okul binası 1928 yılında Fransız Papazlar Okulu'na taşınmış, fakat ekonomik nedenlerden ötürü 1940'da kapanmıştır (Ergin, 1977: 764). 1940 yılına kadar 560 erkek ve kız mezun veren okul, 1943 yılında Şişli'de bulunan Sait Paşa Köşkü'ne taşınarak ilkokul düzeyinde eğitim vermeye yeniden başlamıştır. Okulun adı da bundan dolayı Şişli Bezazyan Ermeni İlkokulu olarak değişmiştir (Büyükkarcı, 2003: 32). 1963 yılına gelindiğinde 104'ü kız 250 öğrencinin eğitim gördüğü okulda, 9'u geçici kadroda olmak üzere 11 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 178). Okul, 1965 yılında tamamen kapanmıştır (Baş, 2013: 26).

İstanbul Nor Tbroş Mektebi: Nor Tbroş¹⁹⁶, Pangaltı Büyükdere Caddesi 76 numaralı binada 2 Kasım 1909 tarihinde ruhsatını alarak Ohannes Hintliyan ve Kalust Malatyan tarafından yatılı ve yatısız idadi olarak kuruldu (BOA. İ. MF. 15/1327).

Açıldığı yıl ilkokul düzeyinde eğitim veren okul, gündüzlü ve yatılı ilkokul olarak faaliyete geçmişti (Büyükkarcı, 2003:52). İsviçre ve Belçika'da uygulanan

¹⁹⁵ Gündüz eğitiminde 132'si erkek 81'i kız toplam 213 öğrenci bulunmaktaydı. Gece eğitiminde ise 47'si erkek 16'sı kız toplam 63 öğrenci eğitim görmekteydi (İhs.M., 1928: 176-181).

¹⁹⁶ Ermenicede *nor* (نور) yeni, *tibroş* (طبروس) ise okul anlamına gelmektedir.

“Ecole Nouvelle” pedagojik öğretim metodunu benimseyen Nor Tbro¹⁹⁷, Ermeni okulları arasında dini eğitimden ilk vazgeçen okul oldu (Haydaroglu, 2002: 186).

1911-1912 öğretim yılında idâdi olan okul, 1925-1926 eğitim öğretim yılına gelindiğinde ise ortaöğretim düzeyinde eğitim veren bir okul olmuştu ve okulun müdürlüğünü Krikor Efendi yapıyordu. 1910-1935 yılları arasında değişik nedenlerle 10 bina¹⁹⁸ değiştiren Nor Tbro Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kullandığı bina, 1912 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1915 yılında görmüştü. Şahsa ait olan söz konusu bina, 4 kat ve 33 odaya sahipti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak yapılmıştı (İhs.M., 1928: 200). 12 Şubat 1925 tarihinde, 5/41 numaralı ruhsatnamesini alan Nor Tbro Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahipti. Okulda, Maarif Nezareti tarafından gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın tümü mevcuttu. Yöneticilerinin belirttiğine göre okulda kütüphane, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ile beden eğitimine ait eşya yeterli düzeyde bulunuyordu. Bunların yanı sıra müzik enstrümanları, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya kısmen mevcuttu. Konferans salonu, jimnastik salonu ve musiki salonunun bulunduğu okul binasında sadece dans salonu ile müze eşyaları yoktu (İhs.M., 1928: 203).

Nor Tbro Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın 13 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Türk, 5'i Ermeni, 2'si de diğer milletlere mensup olan bu öğretmenlerin 4'ü Müslüman, 1'i Protestan, 8'i ise diğer mezheplere mensuptu. Öğretmenlerin yaşları incelendiğinde farklı yaş dilimlerine dağılmış, ortalaması genç bir profil dikkat çekmekteydi. Buna göre 18-30 yaş arasında 6 öğretmen, 31-40 yaş arasında 4 öğretmen, 41-50 yaş arasında 1 öğretmen ve 51-60 yaş arasında 2 öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin maaşlarına bakıldığında 3'ünün 0-6 lira, 3'ünün 6-10 lira, 2'sinin 10-20 lira, 1'inin de 20-30 lira arasında maaş aldığı görülüyordu. Diğer 4 öğretmen ise 30-60 lira arası maaşla istihdam edilmişti. Öğretmenlerin yanı sıra 6 da hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 6.701 lirayı bulmuştu (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam

¹⁹⁷ Baş'a göre (2013: 81) okul, İngiltere'de The New School Abbotsholma ismiyle uygulanan eğitim metodunu benimsemişti.

¹⁹⁸ Bu binaların 6 tanesi zamanın konakları olup, okul olmaya müsait binalardı (Büyükkarcı, 2003: 52).

karşılığı ise 3.436 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 12.199 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 11.557 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

1925-126 eğitim yılında hem gündüz hem de gece eğitim veren okul, ders senesine 7 sınıfta 64 erkek öğrenci ile başlamıştı.¹⁹⁹ Ders senesi döneminde okuldan ayrılan öğrenci olmazken, 27 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %82 olarak gerçekleştiği okulda, 75 öğrenci sınıfını geçmiş, 16 öğrenci sınıfta kalmıştı. Diğer taraftan okul, mezun vermemişti. Okul idaresinin doldurduğu formlarda, öğrenci babalarının 49'u tüccar, 31'i esnaf, 2'si servet sahibi, 1'i çiftçi, 1'i devlet memuru ve 7'si diğer mesleklerden olarak gösterilmişti (İhs.M., 1928: 176-181).

Nor Tbroş Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılının sonunda erkek okulu hüviyetini "karma" (muhtelit) okula çevirdi. Sonraki yıllarda eğitime devam eden okul, 1930-1931 ders senesinde yeniden ilkokul düzeyine döndü. Aynı zamanda 1930 yılında bir de anaokulu açıldı. 1963 yılına gelindiğinde okulda 94'ü kız 195 öğrenci öğrenim görmekteydi. İstihdam edilen öğretmen sayısı ise 12'ydi (ÖOR, 1964, 192). Görüldüğü gibi geçen 38 yıl içinde öğrenci sayısı 3 katına çıkarken, öğretmen sayısında 1 azalma olmuştur.²⁰⁰

İstanbul Esayan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından bir diğeri İstanbul Esayan Mektebi'ydi. Okulun tarihi, 1880 yılında Naregyan okulunun masraflarını karşılaması için Ermeni Eğitim Komisyonu'nun kurulması ile başlamaktadır. Komisyonun kurulması, varlıklı Ermeni aileleri harekete geçirmiş ve bunlardan biri olan Esayan Ailesi de komisyona müracaat etmiştir. Hovannes Esayan ve Mıgırdiç Esayan Kardeşler, Ermeni Kilisesine ait bir kiliseyi onarmayı ve bahçesine de bir okul yapmayı, okula kendi isimlerinin verilmesi şartıyla talep etmiştir (Büyükkarcı, 2003: 37). Sonuçta 1895 yılının Eylül ayında binanın tamamlanmasıyla okul faaliyete geçmiştir (ÖOR, 1964: 181). Naregyan okulu da öğretmen ve öğrencileri ile Esayan Mektebi'ne katılmıştır. 1895-1896 ders yılında faaliyete başlayan Esayan Mektebi, ilk mezunlarını

¹⁹⁹ Gündüz eğitiminde 47, gece eğitiminde ise 17 erkek öğrenci eğitim görmekteydi.

²⁰⁰ Okul, 1988 yılında kapandı (Büyükkarcı, 2003: 51).

1901’de vermiştir. Okul, 1922 yılının sonlarına doğru hükümetin isteği üzerine kapanmış, ancak 1 Ocak 1923’te yeniden açılmıştır (Baş, 2013: 55).

1925-1926 eğitim öğretim yılına gelindiğinde okulun kurucu temsilcisi olarak Karnik ve Bezazyan Efendiler görülmektedir (Büyükkarcı, 2003: 37; İhs.M., 1928: 200). Okulun müdürlüğünü ise Avedik Barumyan Efendi yapmaktaydı. Ruhsatnamesini 95/10 numaralı belgeyle 5 Eylül 1925 tarihinde alan okul²⁰¹, eğitim faaliyetlerine Esayanların 1895 yılında yaptırdıkları binada devam ediyordu. Kiliseye ait olan bina taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmişti ve 4 kat 50 odadan oluşuyordu (İhs.M., 1928: 200). Esayan Mektebi’nde 1925-1926 ders senesinde kütüphane, dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Ayrıca müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya da mevcut değildi. Bunun yanında okul, konferans salonu ve jimnastik salonuna sahipti. Okul idarecilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya sınırlı miktarda bulunurken, ders araç gereçleri mevcut değildi (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Esayan Mektebi’nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 36’sı kadın 54 öğretmen görev yapıyordu. 14’ü Türk, 40’ı ise Ermeni milliyetinden olan bu öğretmenlerin 11’i Müslüman iken 3’ü Katolik, 40’ı da Ortodoks mezhebine mensuptu. Yaşları itibarıyla genç ortalamaya sahip olan öğretmenlerin 50’si 40 yaşın altında iken yalnızca 4’ü 40 yaş üstündeydi. Öğretmenlerin maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin yüzde yetmişinin en üst dilim olan 30-60 lira arasında maaş aldıkları görülmüyordu (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 7 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 31.276 lirayı bulmuştu. Bunun yanı sıra 1.000 lirası fakir çocuklara yapılan yardım olmak üzere diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 2.600 lira idi. Aynı yıl, değişik kaynaklardan 31.276 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 12.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 1.000 lirasını yardım olarak toplanan para ve 18.276 lirasını diğer varidat oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

Ortaöğretim düzeyinde, eğitim veren okul, ders senesine 10 sınıfta 667 öğrenci (308 erkek, 359 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan öğrenci olmazken, 130 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu

²⁰¹ Kurum açma izin tarihi 24 Haziran 1924, öğretime başlama izin tarihi ise 23 Aralık 1926’dır (Büyükkarcı, 2003: 37).

sınavlarında başarı oranının %93 olarak gerçekleştiği okulda, 705 öğrenci sınıfını geçmiş, 51 öğrenci sınıfta kalmıştı. Diğer taraftan 30'u kız toplam 45 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu. Okul idaresinin doldurduğu formlarda, söz konusu ders yılında, öğrenci babalarının 190'ı esnaf, 182'si işçi, 58'i tüccar, 50'si çiftçi, 40'ı devlet memuru, 1'i servet sahibi ve 271'i diğer mesleklerden olarak gösterilmişti (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Esayan Mektebi'nin 3 sınıftan oluşan bir de anaokulu vardı. Karma eğitim yapan ve ders yılı başında 103'ü kız 201 öğrencinin bulunduğu bu anasınıflarından sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıflarına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise anasınıfında öğrenim gören tüm öğrenciler başarılı olmuştu. Esayan Mektebi'nin anaokulunda okuyan öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında, 10 tüccar ve 90 esnaf veli görülmekteydi (İhs.M., 1928: 181). Mesleği tespit edilemeyen 101 öğrenci velisi ise kayıtlara “diğer mesleklerden” olarak geçmişti.

Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve 1934 yılında ismi Esayan Kız Lisesi²⁰² olmuştur (Ergin, 1977: 760). 1935-1936 öğretim yılında mali zorluklar nedeniyle okulun lise kısmı kapatılmış; 1951-1952 yılında ise alınan izinle lise kısmı yeniden açılmıştır (Baş, 2013: 56). 1963 yılına gelindiğinde 645'i kız 983 öğrencinin eğitim gördüğü okulda 53'ü geçici kadroda olmak üzere 63 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 181). Görüldüğü gibi okul geçen yıllar içinde öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından az sayıda bir artış göstermiştir.

İstanbul Getronagan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Ermeni cemaat okullarından bir diğeri Getronagan Mektebi'ydi. II. Abdülhamit döneminde okul, Galata Ermeni Merkezî Mekteb-i Kebiri; ilkokul kısmı da Mekteb-i Sagiri adıyla anılıyordu (Mıntzuri, 1993: 86). Okulun, 1 Eylül 1886 tarihinde öğretime başlamasına izin verilmiş ve kurum, Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi (Cercis) Vakfı'na bağlı olarak aynı yıl eğitim öğretime başlamıştır (Büyükkarcı, 2003: 39; Baş, 2013: 70). Ancak 1964 yılında basılan Özel Okullar Rehberine göre okulun ilk kuruluş tarihi 1876 yılıdır (ÖOR, 1964: 183). Okul 1895'teki Babiâli gösterisi ve 1896'daki Banka işgali olaylarından sonra bir süre kapalı kaldı. Ancak yeniden açıldığında öğrencilerinin büyük bir kısmını kaybetmişti (Mıntzuri, 1993: 81).

²⁰² Ancak okul, erkek öğrenci almaya devam etmiştir (ÖOR, 1964: 181).

Okulun 1925 yılında kurucu temsilcisi Keğam Kavakyan aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yapıyordu. Ruhsatnamesini 6 numaralı belgeyle 14 Haziran 1924 tarihinde alan okul, eğitim faaliyetlerine 1886 yılında inşa edilen binada devam ediyordu. Söz konusu bina, Ermeni cemaatine ait, beton bir bina idi ve 5 katı 15 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). Getronagan Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahipti. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu ve jimnastik salonu bulunuyordu. Bunun yanında okul idarecilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri asgari miktarda bulunuyordu. Okul idaresince Maarif Vekâletine gönderilen bilgi formunda, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, musikiye ait eşya ve el işlerine ait eşyanın kısmen mevcut olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Getronagan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i kadın 17 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Türk, 9'u Ermeni, 2'si de diğer milletlere mensup olan bu öğretmenlerin 4'ü Müslüman, 2'si Katolik, 11'i ise diğer mezheplere mensup idi. Öğretmenlerin yaşları incelendiğinde farklı yaş dilimlerine dağılmış orta yaş ağırlıklı bir profil görülüyordu. Buna göre 18-30 yaş arasında 2 öğretmen, 31-40 yaş arasında 5 öğretmen, 41-50 yaş arasında 7 öğretmen ve 51-60 yaş arasında 3 öğretmen görev yapıyordu. Öğretmenlerin maaşlarına bakıldığında ise Getronagan Mektebi öğretmenlerinin aldıkları maaşların yüksek olduğu ifade edilebilir. Nitekim öğretmenlerin 13'ü 30-60 lira arasında maaş alırken, 3 öğretmen 20-30 lira arası maaşla, diğer öğretmen ise 6-10 lira arası maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 4 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 11.387 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 384 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 11.711 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.402 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 8.369 lirasını ise yardım olarak toplanan para oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 7 erkek sınıfta 133 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 14 öğrenci okuldan ayrılmış okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %50 olarak gerçekleştiği okulda, 54 öğrenci sınıfını geçmiş, 59 öğrenci sınıfta

kalmıştı. Diğer taraftan 6 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu. Okul idaresinin doldurduğu formlarda, söz konusu ders yılında, öğrenci babalarının 17'sinin tüccar, 47'sinin esnaf, 38'inin işçi ve 2'sinin de devlet memuru olduğu anlaşılmaktaydı (İhs.M., 1928: 176-181). Öğrenci babalarından 15'inin mesleği ise belirlenememişti. Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Getronagan Lisesi olmuştur. Ancak okul, karma eğitime geçmemiş, yalnızca erkek öğrenci almaya devam etmiştir (ÖOR, 1964: 183). 1963 yılına gelindiğinde 238 erkek öğrencinin eğitim gördüğu okulda 26'sı geçici kadroda olmak üzere 29 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 183). Sakızcılar Sokak 9 numaralı binada eğitime devam eden okul, görüldüğu gibi öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından bir artış göstermiştir (Büyükkarcı, 2003: 39). Günümüzde de Türkiye'nin en büyük ve en önemli Ermeni Okulu olma özelliğini sürdürmektedir (Baş, 2013: 70).

İstanbul Kalfayan (Meryem Ana) Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni cemaat okullarından Kalfayan (Meryem Ana) Mektebi, 1902 yılında kurulmuştu. Büyükkarcı ise (2003: 42) ise okulun kuruluş tarihi olarak 1866 yılını vermektedir. Okulun 1925 yılında kurucu temsilcisi Rahibe Agament Hanım, müdürü ise Hamayak idi. Ruhsatnamesini 2/13 numaralı belgeyle 12 Mart 1925 tarihinde alan okul, eğitim faaliyetlerine 1880 inşa edilen binada devam ediyordu. Son olarak 1920 yılında tamirat gören bu bina, Ermeni cemaatine ait, ahşap bir bina idi ve 3 katı 16 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). Kalfayan (Meryem Ana) Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya kısmen sahipti. Her ne kadar okulda, dans salonu, konferans salonu ve müzik odası mevcut olmasa da, okul idarecilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarlarda da olsa bulunuyordu. Ayrıca okulun kütüphanesi ve jimnastik salonu da vardı. Okul, bunun dışında gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hepsine sınırlı miktarlarda da olsa sahipti. Okulda, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya asgari miktarlarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Kalfayan (Meryem Ana) Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın 7 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Ermeni, diğeri de Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 4'ü maaş almaksızın gönüllü olarak görev yaparken, 1 öğretmen 10-20 lira arasında, 2 öğretmen ise 20-30 lira arasında aylık maaş

alıyordu. Yaşları itibarıyla farklı yaş gruplarına dağılmış öğretmenlerin 4'ü 40 yaş altındayken, 3'ü 40 yaşın üzerindeydi. Öğretmenlerin yanı sıra 4 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 1.980 lirayı bulmuştu (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.140 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.120 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 960 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde gece eğitimi veren okul, ders senesine 3 sınıfta 76 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 36 öğrenci okuldan ayrılmış okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %100 olarak gerçekleştiği okulda, 40 öğrencinin tümü sınıfını geçmiş, ipka kalan öğrenci olmamış, ayrıca okul mezun vermemişti. Okul idaresinin doldurduğu formlarda, söz konusu ders yılında, öğrenci babalarının mesleklerine ilişkin bir bilgi verilmemiştir. Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Kalfayan İlkokulu olmuştur. Ancak okul, karma eğitime geçmemiş, yalnızca kız öğrenci almaya devam etmiştir (ÖOR, 1964: 188). 1963 yılına gelindiğinde 100 kız öğrencinin eğitim gördüğü okulda 7 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 188). Görüldüğü gibi okul, geçen yıllar içinde öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından bir artış göstermiştir.

Beyoğlu'nda, Halıcıoğlu Boncuk Sokak 10 numaralı binada faaliyet gösteren okul, müstemilatı ve yeri İstanbul Boğaz Köprüsü çevre yolları sahası içinde kaldığından 1971 yılında istimlak edildi ve 1971-1972 ders yılından itibaren Üsküdar Altunizade'deki binasına nakledildi (Büyükkarcı, 2003: 43). Okul, 2000-2001 öğretim yılında Nersesyan Yermonyana İlköğretim Okulu birleşmiş ve faaliyetlerini sürdürmektedir (Baş, 2013: 114).

İstanbul Ağkadeser Mektebi ve Ana Sınıfı: 1877 yılında açılan, 1925-1926 eğitim öğretim yılında Anna Aram Hanımın kurucu temsilcisi olduğu ve Peyrus Hanımın da müdürlüğünü yaptığı Ağkadeser Mektebi, ruhsatnamesini bir sonraki eğitim yılında 29 Aralık 1926 tarihinde 24/233 sayılı belgeyle aldı. Faaliyetlerine 1874 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1917 yılında gören betonarme binada devam eden okul 3 kat, 8

odaydı (İhs.M., 1928: 200). Ağkadeser Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu ve müzik odası yoktu. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ayrıca az sayıda müzik enstrümanı ile el işlerine ait eşya da mevcuttu. Okul, bunun dışında gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya, spor ve beden eğitimine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Ağkadeser Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 6 kadın öğretmen görev yapıyordu. 5'i Ermeni, diğeri Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin, 1'i Müslüman, 1'i Katolik, 4'ü de diğer mezheplere mensuptu. Öğretmenlerin 1'i 6-10 lira arasında, 1'i 10-20 lira arasında, 3'ü 20-30 lira arasında ve 1'i de 30 liranın üzerinde aylık maaş alıyordu. Yaşlarına bakıldığında ise 4 öğretmenin 18-30, 2 öğretmenin de 41-50 yaş diliminde olduğu görülmekteydi (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 1 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 1.983 liraydı. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 235 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.293 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.440 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde gece eğitimi veren okul, ders senesine 3 sınıfta, 5'i erkek 45 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 4 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 21 öğrenci sınıfını geçerken, 12 öğrenci sınıfta kalmış, 8 kız öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştur. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının mesleklerinde işçiler ilk sırayı alıyordu. Buna göre velilerin 25'i işçi, 15'i esnaf, 1'i tüccar ve 5'i de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Ağkadeser Mektebi'ne bağlı anasınıfı da mevcuttu. 9'u erkek 32 öğrenciyle ders yılına başlayan bu anasınıfların ders senesi döneminde bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 32 öğrencisinin de başarılı olduğu anasınıfında öğrenci babalarının 23'ü işçi, 2'si tüccar ve 8'i diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181).

İstanbul Dadyan Mektebi ve Ana Sınıfı: Hovhannes Bey Dadyan tarafından Surp Astvazazin Kilisesi'nin yanında 1844 yılında kurulmuştur (Pamukciyan, 2003: 195; Baş, 2013: 42). Arzrumyan Mektebi adıyla açılan okul, (ÖOR, 1964: 174), 1892 yılından itibaren Dadyan Okulu ismini almıştı²⁰³ (Büyükkarcı, 2003: 35). Bezazyan Mektebinin kurucusu Boğos Bezazyan da 1901-1908 yılları arasında okulun müdürlüğünü yapmıştı (Pamukciyan, 2003: 129).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Ohan Der Vosgi Efendinin kurucu temsilcisi olduğu, Hacı Garabet Efendinin de müdürlüğünü yaptığı Dadyan Mektebi, 6/52 numaralı ruhsatnamesini 1925 yılının Şubat ayında aldı. Okul, faaliyetlerine 1892 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1924 yılında gören betonarme binada devam ediyordu. Söz konusu bina Ermeni Cemaatine aitti ve 2 kat, 9 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). 1925-1926 ders yılında bir konferans salonuna sahip olan Dadyan Mektebi'nde, kütüphane, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ayrıca az sayıda müzik enstrümanı ile spor ve beden eğitimine ait eşya mevcuttu. Okul, bunların dışında gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Dadyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4 kadın öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Ermeni, 1'i ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaş arasında iken, diğeri 31-40 yaş dilimindeydi. Emsallerine göre öğretmenlerini düşük maaşlarla çalıştıran okulda, 2 öğretmen 0-6 lira arasında maaş alırken, diğeri 2 öğretmenin aylık maaşı 6-10 lira arasındaydı (İhs.M., 1928: 165). Adı geçen ders yılında 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 2.120 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğeri giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 224 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.063 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 926 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

²⁰³ Ergin (1977: 764), okulun 1910 yılında Üsküdar'da Selâmsız'da Matmazel Bayzar Dadyan tarafından yatılı ve yatisız kız mektebi olarak açıldığını ifade eder.

İlköğretim düzeyinde gece eğitimi veren okul, ders senesine 3 sınıfta, 17'si erkek 43 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 7 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 6 öğrenci sınıfını geçerken, 23 öğrenci sınıfta kalmış, 4'ü erkek 7 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Dadyan Mektebi'ne bağlı 3 sınıftan oluşan anaokulu da mevcuttu. Müdürlüğünü Depkaran Efendi'nin yaptığı bu anaokulu, ders yılına 19'u erkek 34 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının mesleklerinde esnaflar ilk sırayı alıyordu. Buna göre velilerin 35'i esnaf, 13'ü tüccar, 10'u işçi ve 12'si de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181). Sonraki yıllarda da eğitim faaliyetlerine devam eden okulun,²⁰⁴ 1963 yılında öğrenci sayısı 443'e öğretmen sayısı da 27'ye yükselmişti (ÖOR, 1964: 174). 1985 yılından itibaren ortaokul eğitimine de başlayan okulun ismi 2015 yılında Özel Dadyan Ermeni İlkokulu-Ortaokulu olarak değişmiştir (Baş, 2013: 43).

İstanbul Nersisyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından İstanbul Nersisyan Mektebi'nin kurucu temsilcisi Krikor Cevahirciyan Efendi, müdürü ise Mihran Efendi idi. Okul, 1849 yılında açılmış, 25 Ağustos 1925 tarihinde 19/176 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Eğitim ve öğretime 1845 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1926 yılında gören yarım kârgir binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Kilisesine aitti ve 2 kat, 6 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). 1925-1926 ders yılında eğitim ve öğretimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapıya sahip olmayan Nersisyan Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak okul, bunların dışında gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip

²⁰⁴ 1920 yılından itibaren okulun sahibi/temsilcisi şu isimlerdir (Büyükkaracı, 2003: 35): Ohan Der Vosgi (1920-1930), Kevork Ütücüyan (1930-1932), Hagop Küçük Hagonyan (1932-1934), Dr. Harutyun Keresteciyan (1934-1945), Dr. Vart Balaban (1945-1948), Mardik Gürman (1948-1981), Arto Okşayan (1983-).

değildi. Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Nersisyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3'ü kadın toplam 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Ermeni, 2'si ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, 18-60 yaş arasında her yaş diliminde olacak şekilde dağılmıştı. Öğretmenlerin maaşları ise yüksek sayılabilecek seviyedeydi. 20-30 lira arasında maaş alan 3 öğretmen varken, diğer 2 öğretmen 30-60 lira arasında maaşla çalışıyordu (İhs.M., 1928: 165). 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 1.776 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 100 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.800 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.200 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde gece eğitimi veren okul, ders senesine 4 sınıfta, 22'si erkek 36 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında %100 başarı oranının yakalandığı okulda 31 öğrenci sınıfını geçerken, 2'si erkek 5 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Nersisyan Mektebi'ne bağlı bir de anasınıfı mevcuttu. Anasınıfı, ders yılına 5'i erkek 16 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının mesleklerinde esnafın ilk sırayı alıyordu. Buna göre velilerin 22'si esnaf, 9'u işçi, 3'ü sanatkâr, 3'ü servet sahibi ve 7'si de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181). Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Nersesyan Ermeni İlkokulu olmuştur. 1963 yılına gelindiğinde 25'i kız 125 öğrencinin eğitim gördüğü okulda 8 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 191). Görüldüğü gibi okul geçen yıllar içinde öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından önemli bir artış göstermemiştir.

İstanbul Bezciyan Mektebi ve Ana Sınıfı: İstanbul Bezciyan Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okulları arasında en

eskilerden birisidir. Okul ilk olarak Kumkapı semtinde 1453 yılında açılmış, 1648'deki İstanbul yangınında okul binası da yanmıştı. 1741 senesinde aynı binada yeniden öğretime başlayan okul, 1826 yılında binanın yeniden yanması üzerine öğretime tekrar ara vermek zorunda kaldı. Okul binası, 1830 yılında eski mezunlarından Harutyun Bezciyan (Kazaz Artin Amira) tarafından restore ettirilerek yeniden eğitim öğretime başladı (Azadyan, 1930: 14). 1894 İstanbul depreminde hasar gören okul binası, Hovhannes Tavşancıyan ve Atanakine Eknayan tarafından yeniden yaptırılmaya başlandı (ÖOR, 1964: 179), ancak Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı yıllarında uyguladığı eğitim politikası gereği inşaat uzun süre durdu. Savaş yıllarında öğretime ara veren okul, Maarif Vekâletinin izniyle cumhuriyet döneminde eğitim faaliyetlerine 1924 yılında yeniden başladı (Büyükkarcı, 2003: 32; Baş, 2013: 28).

Okulun, 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Serkis Koçonyan Efendi, müdürü ise Kegork Boğosyan idi. Okul, 7 Eylül 1925 tarihinde 5/48 numaralı ruhsatname ile çalışma iznini almıştı. Eğitim ve öğretime 1830 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1924 yılında gören taş binada devam eden okulun söz konusu binası Kumkapı Meryem Ana Ermeni Kilisesi'ne aitti ve 3 kat, 12 odalıydı (Büyükkarcı, 2003: 32; İhs.M., 1928: 200).

1925-1926 ders yılında, eğitim ve öğretim faaliyetleri için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip olan Bezciyan Mektebi'nde, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunuyordu. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak okulda kütüphane ve müze eşyası mevcut değildi. Ayrıca musikiye ait eşya ile bedii kıymet taşıyan eşya da bulunmuyordu. Öte yandan okul, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşyaya sınırlı miktarda sahipti (İhs.M., 1928: 203). İstanbul Bezciyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 11'i kadın toplam 17 öğretmen görev yapıyordu. 15'i Ermeni, 2'si ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 10'u 30 yaşın altındayken 7'si 30 yaş üzerindeydi. Öğretmenlerin maaşları ise diğer cemaat okulları ile karşılaştırıldığında düşük sayılabilecek seviyedeydi. 30-60 lira arasında maaş alan öğretmenin olmadığı okulda, 1 öğretmen 20-30 lira arasında, 4 öğretmen 10-20 lira arasında, 5 öğretmen 6-10 lira arasında, 7 öğretmen de 0-6 lira arası aylık maaşla görev yapıyordu. 2 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 7.182 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165).

Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 840 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 8.022 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 7.200 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 sınıfta, 120'si erkek 263 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 3 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 2 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında %89 başarı oranının yakalandığı okulda 172 öğrenci sınıfını geçerken, 30 öğrenci ipka kalmış, 29'u erkek 60 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştur.

1925-1926 eğitim yılında İstanbul Bezciyan Mektebi'ne bağlı 3 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. (Büyükkarcı, 2003: 33). Anaokulu, ders yılına 64'ü erkek 117 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının mesleklerinde esnaf ve işçiler ağırlıktaydı. Buna göre velilerin 93'ü esnaf, 90'ı işçi, 38'i çiftçi, 33'ü devlet memuru, 25'i tüccar ve 1'i de servet sahibi idi (İhs.M., 1928: 176-181). Mesleği belirlenemeyen 99 veli ise “diğer mesleklerden” olarak kayıt altına alınmıştı. Eğitim ve öğretime sonraki yıllarda da devam eden okulda, 1963 yılına gelindiğinde, öğretmen sayısı 26'ya, öğrenci sayısı da 536'ya yükselmişti (ÖOR, 1964: 174).

İstanbul Bezciyan Mektebi: Bezciyan Mektebi ismiyle 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren bir Ermeni azınlık okulu daha vardı. 1830 yılında kurulan diğer Bezciyan Mektebi'nde farklı olarak 1845 yılında faaliyete geçen bu okul, 1 Eylül 1925 tarihinde, 2/12 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. Okulun, söz konusu ders yılında kurucu temsilcisi Unciyan Erşak Efendi, müdürü ise Meriton Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1812 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1924 yılında gören taş binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Cemaatine aitti ve 3 kat, 6 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Meriton Efendi'nin müdürü olduğu Bezciyan Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli asgari şartlara sahip değildi. Okulda

kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise sınırlı miktarda bulunuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203). Okulda 2 kadın öğretmen görev yapıyordu. 1'i Ermeni, diğeri Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 1'i 31-40 yaş, diğeri de 41-50 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 20-30 lira arasında, diğerinin de 30-60 lira arası maaşla istihdam edildiği görülüyordu. Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine toplam 648 lira yıllık maaş ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğeri giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 62 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 500 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 250 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 4 sınıfta, 12'si kız 30 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, okul o sene mezun da vermemişti (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranı %100'e ulaşmıştı. Sene sonu sınavlarında 22 öğrenci sınıfını geçerken, 8 öğrenci ikmale kalmış, ancak bu 8 öğrenci de ikmal sınavında başarılı olunca sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise 11 velinin çiftçi, 6 velinin esnaf, 1 velinin devlet memuru ve 12 velinin de diğeri mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 181).

İstanbul Sahakyan-Nunyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından İstanbul Sahakyan-Nunyan Mektebi'nin kurucu temsilcisi Arşak Karişkyan Efendi, müdürü ise Bahtiyaryan Efendi'ydi. Okul, 1872 yılında açılmış, 24 Şubat 1925 tarihinde 5/47 numaralı ruhsatnamesini almıştı.²⁰⁵ Eğitim ve öğretime 1872 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1920 yılında gören taş (tuğla-beton) binada devam eden okulun söz

²⁰⁵ Okulun kuruluş tarihi Özel Okullar Rehberi'nde 1461 yılı olarak gösterilmektedir (ÖOR, 1964: 199). Büyükkarcı ise (2003: 57) 1985 yılında okul yönetiminin verdiği bilgiye dayanarak açılış tarihini 1831 yılı olarak belirtir.

konusu binası Ermeni Kilisesine aitti ve 2 kat, 8 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). 1925-1926 ders yılında kütüphane, konferans salonu, dans salonu ve müzik odasına sahip olan okulda jimnastik salonu bulunmuyordu. Bunun yanı sıra okulda idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ve müzik enstrümanları sınırlı miktarlarda mevcuttu. Ancak okul, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya ve bedii değer taşıyan eşya bulunmuyordu.

İstanbul Sahakyan-Nunyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 7'si kadın toplam 13 öğretmen görev yapıyordu. 10'u Ermeni, 3'ü ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, farklı yaş dilimlerine dağılmıştı. Buna göre 8 öğretmen 40 yaşın altında iken 5 öğretmen 40 yaşın üzerindeydi. Öğretmenlerin maaşları ise yüksek sayılabilecek seviyedeydi. 10-20 lira arasında maaş alan 3 öğretmen varken, 5 öğretmen 20-30 lira arasında, yine 5 öğretmen de 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). 2 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 5.310 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 163 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.770 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.970 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 7 sınıfta, 75'i kız 160 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 2 öğrencisi vefat eden, 19 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula 11 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 128 öğrenci sınıfını geçerken, 25 öğrenci sınıfta kalmış, 7'si kız 9 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Sahakyan Nunyan Mektebi'ne bağlı bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 2 sınıfta 31'i kız 62 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının mesleklerinde esnaflar ilk sırayı alıyordu. Buna göre velilerin 140'ı esnaf, 20'si tüccar,

9'u devlet memuru, 1'i servet sahibi ve 54'ü de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181).

Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulda 1963 yılına gelindiğinde 25'i geçici kadroda 37 öğretmen görev yaparken, 318'i kız 699 öğrenci öğrenim görüyordu. Ayrıca okulda, 110'u yabancı dilde olmak üzere 1.696 kitaptan oluşan bir kütüphane oluşturulmuştu (ÖOR, 1964: 199). Okul, eğitim faaliyetlerini Fatih ilçesi Kocamustafapaşa semtinde sürdürmektedir (Baş, 2013: 151).

İstanbul Surp Tarkmanças Mektebi ve Ana Sınıfı: 1825 yılında faaliyete geçen²⁰⁶, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 100. yılını kutlayan köklü eğitim kurumlarından Surp-Tarkmanças Mektebi, 11 Mart 1926 tarihinde 7/60 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Hazen Sarkisyan Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Harent Efendi yapıyordu. Eğitim ve öğretime 1884 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1925 yılında gören yarım kârgir binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Kilisesine aitti ve 2 kat, 7 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Surp-Tarkmanças Mektebi asırlık geçmişine rağmen 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için uygun altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin Maarif Vekâletine verdiği formlara göre okulda idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ve müzik enstrümanları sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak okul, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii değer taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

İstanbul Surp-Tarkmanças Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın toplam 8 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Ermeni, 2'si ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, farklı yaş dilimlerine dağılmıştı. Buna göre 18-30, 31-40, 41-50 ve 51-60 yaş dilimlerinde 1'er öğretmen vardı. Maaşlarına bakıldığında 2 öğretmenin 10-20 lira, diğer 2 öğretmenin de 20-30 lira arasında aylık ücret aldıkları görülmekteydi (İhs.M., 1928: 165). 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 1.674 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam

²⁰⁶ Büyükkaracı'ya (2003: 62) göre okul, 1795 yılında Amira Mirciyan tarafından kurulmuştur.

karşılığı ise 260 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.560 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 360 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Surp-Tarkmanças Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 104 öğrenci (67 erkek, 37 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 3 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 89 öğrenci sınıfını geçerken, 4 öğrenci sınıfta kalmış, 2'si kız 8 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu.

1925-1926 eğitim yılında İstanbul Surp Tarkmanças Mektebi'ne bağlı bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 3 sınıfta 22'si kız 59 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının mesleklerinde esnaflar ilk sırayı alıyordu. Buna göre velilerin 1'i çiftçi, 14'ü tüccar, 65'i esnaf, 29'u işçi, 1'i devlet memuru, 1'i din görevlisi (şeyh, hoca, ruhban vs) ve 49'u da diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 176-181). Okul, sonraki yıllarda da İstanbul Ortaköy Taşbasamak Sokaktaki binasında faaliyetlerini sürdürmüştür (Büyükkarcı, 2003: 63).

İstanbul Horanyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından Horanyan Mektebi, 1886 yılında kurulmuş²⁰⁷, 9 Eylül 1925 tarihinde 2/11 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Kodon Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Leon Nazaratyan Efendi yapıyordu. Eğitim ve öğretime 1886 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1925 yılında gören ahşap binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Cemaatine aitti ve 2 kat, 7 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Horanyan Mektebi'nde, söz konusu ders yılında az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane ve dans salonu mevcuttu. Bunun dışında konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ve müzik enstrümanları sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak

²⁰⁷ Okulun kuruluş tarihi, Özel Okullar Rehberinde 1876 yılı olarak belirtilmektedir (1964: 175).

okul, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyaya sahip değildi. Okulda, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya ve bedii değer taşıyan eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Horanyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın toplam 4 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Ermeni, 1'i ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, farklı yaş dilimlerine dağılmıştı. Buna göre 18-30, 31-40, 41-50 ve 51-60 yaş dilimlerinde 1'er öğretmen vardı. Maaşlarına bakıldığında 2 öğretmenin 10-20 lira, diğer 2 öğretmenin de 20-30 lira arasında aylık ücret aldıkları görülmekteydi. 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 1.674 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 260 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.560 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 360 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Horanyan Mektebi, ders senesine 2 sınıfta 10'u kız 35 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 6 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 14 öğrenci sınıfını geçerken, 3 öğrenci ipka kalmış, 4'ü kız 13 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Horanyan Mektebi'ne bağlı bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 3 sınıfta 13'ü kız 34 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının büyük bir çoğunluğunu oluşturan 49'unun meslekleri tespit edilememişti. Mesleği belirlenebilen velilerin 2'si çiftçi, 3'ü tüccar, 5'i esnaf ve 1'i de işçi idi (İhs.M., 1928: 181). Sonraki yıllarda Balat Horenyan İlkokulu adıyla eğitime devam eden okulda 1963 yılında 36 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 5'te kalmıştı (ÖOR, 1964: 175). Görüldüğü gibi okul 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayıları bakımından yerinde saymıştır.

İstanbul Tanbosyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni cemaat okullarından Tanbosyan Mektebi, 1850 yılında kurulmuş, 26 Şubat 1925 tarihinde 1/10 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Sarkis Garabetyan Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Gorki Efendi yapıyordu. Eğitim ve öğretime 1912 yılında inşa edilen taş (tuğla-beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Kilisesine aitti ve 2 kat, 8 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Tanbosyan Mektebi'nde, söz konusu ders yılında eğitim altyapısı sağlanamamıştı. Okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri sınırlı miktarlarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 203). Bunun yanında müze eşyası, müzik enstrümanları, el işlerine ait eşya da kısıtlıydı. Okulda beden eğitimine ait eşya ve bedii değer taşıyan eşya yoktu.

İstanbul Tanbosyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın toplam 11 öğretmen görev yapıyordu. 8'i Ermeni, 3'ü ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, farklı yaş dilimlerine dağılmıştı. Buna göre 40 yaşın altında 7 öğretmen varken, 40 yaşın üstünde ise 4 öğretmen görev yapıyordu. Maaşlarına bakıldığında 3 öğretmenin 0-6 lira, 2 öğretmenin 6-10 lira, 3 öğretmenin 10-20 lira, diğer 3 öğretmenin de 20-30 lira arasında aylık ücret aldıkları görülmekteydi (İhs.M., 1928: 165). 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 3.726 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 260 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.430 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.800 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Tanbosyan Mektebi, ders senesine 5 sınıfta 33'ü kız 74 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 7 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 43 öğrenci sınıfını geçerken, 9 öğrenci ipka kalmış, 8'i kız 16 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). Mektebe bağlı bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 3 sınıfta 9'u kız 22 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin

başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 47'si işçi, 15'i esnaf, 5'i çiftçi, 4'ü tüccar, 2'si devlet memuru, 1'i şeyh hoca ruhban ve 16'sı da diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181).

İstanbul Merametcıyan Mektebi ve Ana Sınıfı: Vahan Hüdaverdi'nin müessisi olduğu İstanbul Merametcıyan Mektebi, 3 Şubat 1912 tarihinde Feriköy Çobanoğlu Sokak'taki binasında öğretim faaliyetine başlamıştı. (Büyükkarcı, 2003:37-38). Okul, Nisan 1926'da 24/11 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. Okulun, 1925'te kurucu temsilcisi Azak Efendi, müdiresi ise Eliza Elmacıyah Hanım idi (İhs.M., 1928: 200). Okul, eğitim ve öğretime Feriköy'deki Surp Vartanants Kilisesi'nin yanında bulunan Kevork Efendi Merametcıyan arazisine 1911 yılında inşa edilen taş (tuğla-beton) binada devam ediyordu (Pamukciyan, 2003: 305). Söz konusu bina Ermeni Kilisesine aitti ve 3 kat, 5 odalıydı. 1925-1926 ders yılında, konferans salonu, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik odasına sahip olmayan Merametcıyan Mektebi'nde az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane mevcuttu. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ve bedii kıymeti haiz eşya sınırlı miktarlarda bulunuyordu. Ancak okulda müze eşyası, musikiye ait eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Merametcıyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5 kadın öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Ermeni, 1'i ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 3'ü 30 yaşın altındayken, diğerleri 31-50 yaşları arasındaydı. Öğretmenlerin maaşları ise diğer cemaat okulları ile karşılaştırıldığında ortalamanın üzerinde seyrediyordu. Buna göre 30-60 lira arasında maaş alan 3 öğretmen ve 20-30 lira arasında maaş alan 2 öğretmen bulunuyordu. 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 2.368 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 525 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.000 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.250 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 2 sınıfta, 22'si erkek 49 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 1 öğrencisi aldığı ceza sonucunda okuldan ihraç edilmiş, 11 öğrenci de kendi isteğiyle okuldan ayrılmıştı. Sene içinde okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 9 öğrenci sınıfını geçerken, 3 öğrenci ipka kalmış; 19'u kız toplam 25 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). Merametcıyan Mektebi'ne bağlı 3 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 40'ı erkek 70 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Söz konusu eğitim yılında öğrenci babalarının büyük bir çoğunluğunun meslekleri tespit edilememişti. Bu nedenle ana sınıfı dahil öğrenci babalarının 69'u istatistiklere “diğer mesleklerden” olarak yansırken, 13 velinin esnaf, 9 velinin tüccar, 7 velinin işçi, 5 velinin devlet memuru ve 4 velinin de servet sahibi olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 176-181).

1925-1926 eğitim öğretim yılından sonra faaliyetlerine devam eden okul, 29 Ağustos 1952 tarihinde aldığı izinle 4 Kasım 1952 tarihinde ortaokul düzeyinde de eğitim vermeye başlamıştır (Büyükkarcı, 2003: 38). 1970'li yıllarda okula yeni derslikler eklenmiş ve binanın büyük bir tadilatı yapılmıştır. 1998 yılında 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesiyle okulun adı “Feriköy Ermeni İlköğretim Okulu” olsa da 4+4 sisteminden sonra *Özel Feriköy Ermeni Okulu* adını almıştır (Baş, 2013: 64). 2015 yılında okulun kurucu temsilcisi Prof. Dr. Avedis Hacınlıyan, müdürü de Arpi Manukyan'dır.

İstanbul Anarat Hıgutyun Mektebi: 1868 yılında Boğos Mısırlıyan tarafından kurulan Anarat Hıgutyun Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da farklı semtlerde 5 farklı binada aynı isimle faaliyetliydi. Bu okulların sahiplerinin ve müdürlerinin farklı olması sebebiyle okullar, Maarif Vekâleti nezdinde aynı isimle ancak farklı okullar olarak değerlendirilmiş, okulların şube değil müstakil varlıklar olduğu kabul edilmiştir.

1925-1926 ders senesinde Anarat Hıgutyun okullarından ilkinin kurucu temsilcisi Hoboyan Teresa Hanım, müdiresi de Hobyeda Hanım'dı. 1886'da İmrahor Tramvay Caddesinde yalnız kızlara mahsus gündüzlü ve Rüşdi derecesinde açılan okul,

Kasım 1926'da 26/245 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı (Büyükkarcı, 2003: 41). Okul binası ise 1921 yılında inşa edilmiş ve en son tamiri 1926 yılında geçirmiş olan 4 kat 14 odalı bir binaydı. Ermeni Cemaatine ait bu bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Hoboyan Teresa Hanımın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hıçutyun Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapıya sahip olduğu söylenemez. Okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve musiki salonu mevcut değildi. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşyası ile ders araç ve gereçleri de sınırlı düzeyde bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

İstanbul Anarat Hıçutyun Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 6 kadın öğretmen görev yapıyordu. 5'i Ermeni, 1'i ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin yaşları diğer azınlık okullarına göre daha yüksek seviyede idi. Buna göre 1 öğretmen 30 yaşın altındayken, 1'i 41-50 yaşları arasındaydı. Diğer 4 öğretmen ise 51 yaş üzerindediydi. Öğretmenlerin maaşları ise diğer cemaat okulları ile karşılaştırıldığında ortalamanın oldukça altında kalmıştı. 1 öğretmen 30 lira üzerinde maaş alırken, diğer 5 öğretmen 0-600 kuruş arası aylık maaşla istihdam edilmişti. 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 630 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 742 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.065 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.920 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 2 sınıfta, 24 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 10 öğrenci sınıfını geçerken, 14 öğrenci de ipka kalmıştı. Söz konusu sene okul mezun vermemişti (İhs.M., 1928: 176-181). Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise velilerin büyük bir çoğunluğunun meslekleri tespit edilememişti. Bu nedenle öğrenci babalarının 21'i

istatistiklere “diğer mesleklerden” olarak yansırken, diğer 3 velinin esnaf olduğu belirtilmişti.

1931 yılında anasınıfı kısmı açılan ve 1960 yılına kadar anaokulu ve ilkokul olarak eğitim faaliyetlerine devam eden okulda, 1960 yılında açılan ortaokul kısmı talep yetersizliğinden dolayı 1983 yılında kapanmıştır (Büyükkarcı, 2003: 41). Okulun ismi de diğer Anarat Hıgutyun okullarından ayrılması için “Kocamustafapaşa Anarat Hıgutyun Ermeni İlkokulu” adıyla anılmaktadır.

İstanbul Anarat Hıgutyun Ermeni Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul’da faaliyette olan Anarat Hıgutyun Mektebi okullarından ikincisi 1890 yılında açılmıştı. Okulun kurucu temsilcisi Françeska Boyacıyan, müdürü ise Bercuhni Bernazye’ydi. 5 Mart 1925 tarihinde 5/46 numaralı ruhsatnamesini alan bu Ermeni okulunun binası, 1899 yılında inşa edilmiş ve 2 kat 16 odalı bir binaydı. Şahsa ait bu bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Anarat Hıgutyun Mektebi’nin 1925-1926 ders yılında eğitim ve öğretimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapıya sahip olduğu görülüyordu. Okulda, dans salonu, jimnastik salonu ve musiki salonu mevcuttu. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşyası ile ders araç ve gereçleri yeterli miktarda bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyadan müzik enstrümanlarına, müze eşyasına ve el işlerine ait eşyaya sahipti. Ancak okulda kütüphane ve konferans salonu bulunmuyordu, beden eğitimine ait eşya ve bedii kıymeti haiz eşya da yoktu (İhs.M., 1928: 203).

Françeska Boyacıyan’ın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hıgutyun Ermeni Mektebi’nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 9 kadın öğretmen görev yapıyordu. 8’i Ermeni, 1’i ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 1’i Müslüman, 1’i Ortodoks ve 7’si Katolik din ve mezheplerindendi. Öğretmenler yaşları itibarıyla farklı yaş gruplarına dağılmıştı. Buna göre 18-30 yaş arasında, 31-40 yaş arasında ve 50 yaşın üstünde 3’er öğretmen bulunuyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan 6’sının 30-60 lira arası maaşla istihdam edildiği görülüyordu. 0-6 lira, 10-20 lira ve 20-30 lira arasında maaş alan 1’er öğretmen vardı. Adı geçen ders yılında hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine toplam 1.167 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir

çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.444 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.647 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.707 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 3 sınıfta, 64 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan 18 öğrenci okuldan ayrılırken, okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 37 öğrenci sınıfını geçmiş, 9 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Söz konusu sene okul mezun vermemişti. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise velilerin büyük bir çoğunluğunun esnaf olduğu göze çarpıyordu. Buna göre 37 veli esnaf, 4 veli tüccar, 3 veli devlet memuru ve 2 veli de diğer mesleklerdendi.

İstanbul Anarat Hığutyun Ermeni Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyette olan Anarat Hığutyun Mektebi okullarından bir diğeri Annabnakya Stefanyan'ın kurucu temsilcisi olduğu, müdürlüğünü Takuhu Vezirisyanyan'ın yaptığı ve 1903 yılında açılan okuldu. 9 Mart 1925 tarihinde 6/50 numaralı ruhsatnamesini alan bu Ermeni okulunun binası, 1874 yılında inşa edilmiş ve 3 kat 10 odalı bir binaydı. Şahsa ait bu bina, taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti. Anarat Hığutyun Mektebi 1925-1926 ders yılında kütüphaneye, dans salonuna, konferans salonuna ve müzik odasına sahip değildi. Jimnastik salonunun bulunduğu okulda idareye ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eserler asgari miktarda mevcuttu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, tedris eşyası, müze eşyası, musikiye ait eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 200-203).

Annabnakya Stefanyan'ın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hığutyun Ermeni Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 9 kadın öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Ermeni, 2'si Türk, 1'i de diğer milliyetlerden olan bu öğretmenlerin 6'sı Katolik, 2'si Müslüman, 1'i de diğer mezheplerindendi. Öğretmenler yaşları itibarıyla farklı yaş gruplarına dağılmıştı. Buna göre 18-30 yaş arasında 4 öğretmen, 31-40 yaş aralığında 2 öğretmen ve 41-50 yaş diliminde 3 öğretmen bulunuyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 5'inin 30-60 lira arası maaşla istihdam edildiği görülüyordu. Ayrıca, 10-

20 lira arasında maaş alan 1 öğretmen ve 20-30 lira arasında maaş alan 3 öğretmen vardı. Adı geçen ders yılında hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine toplam 2.504 lira yıllık maaş ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 2.146 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.600 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.977 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 4 sınıfta, 102 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan 12 öğrenci okuldan ayrılırken, 28 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 104 öğrenci sınıfını geçerken, 13 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Söz konusu sene okul mezun vermemişti. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise velilerin büyük bir çoğunluğunun esnaf olduğu göze çarpıyordu. Buna göre 65 veli esnaf, 12 veli tüccar, 19 veli devlet memuru ve 30 veli de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Anarat Hıgutyun Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyette olan Anarat Hıgutyun okullarından dördüncüsü Rahibe Mane Kazartan'ın kurucu temsilcisi olduğu, müdürlüğünü Rahibe Adile Çalışan'ın yaptığı ve 1894 yılında açılan okuldu. 9 Mart 1925 tarihinde 6/51 numaralı ruhsatnamesini alan bu Ermeni okulunun binası, 1893 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1924 yılında görmüştü. 3 kat, 12 odadan oluşan bina, şahıslara aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Rahibe Mane Kazartan'ın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hıgutyun Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli asgari şartlara sahip değildi. Okulda kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise sınırlı miktarda bulunuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

Rahibe Mane Kazartan'ın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hıgutyun Ermeni Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4 kadın öğretmen görev yapıyordu. 3'ü

Ermeni, diğeri Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 3'ü Katolik, 1'i de Müslüman din/mezhebine mensuptu. Öğretmenlerin 2'si 18-30, diğeri de 41-50 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 3'ünün maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı, diğeri öğretmenin de 30-60 lira arası maaşla istihdam edildiği görülüyordu. Hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine toplam 322 lira yıllık maaş ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğeri giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.047 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.200 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 614 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 1 sınıfta, 26 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan 12 öğrenci okuldan ayrılırken, 6 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 12 öğrenci sınıfını geçerken, 8 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Söz konusu sene okul mezun vermemişti. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise velilerin arasında esnaflarla işçiler öne çıkıyordu. Buna göre 10 veli esnaf, 8 veli işçi, 2 veli de devlet memuru idi.

İstanbul Anarat Hıgutyun Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyette olan Anarat Hıgutyun Mektebi okullarından beşinci ve sonuncusu Rahibe Stepanyan'ın kurucu temsilcisi olduğu, müdürlüğünü Rahibe Adleyad'ın yaptığı ve 1900 yılında açılan okuldu. 1925 yılında 5/49 numaralı ruhsatnamesini alan bu Ermeni okulunun binası, 1900 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1919 yılında görmüştü. 2 kat, 13 odadan oluşan bina, şahsa aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200).

Rahibe Stepanyan'ın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hıgutyun Mektebi 1925-1926 ders yılında konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odasına sahipti. Ancak okulda kütüphane ve dans salonu yoktu. İdareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin sınırlı miktarda bulunduğu okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203). Rahibe Stepanyan'ın kurucu temsilcisi olduğu Anarat Hıgutyun Mektebi'nde

1925-1926 eğitim öğretim yılında 4 kadın öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Ermeni, diğeri Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 3'ü Katolik, 1'i de Müslüman din/mezhebine mensuptu. Öğretmenlerin 2'si 30 yaşın altında diğeri 2'si de 30 yaş üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 3'ünün maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı, diğeri öğretmenin de 30-60 lira arası maaşla istihdam edildiği görülmüyordu (İhs.M., 1928: 165). Adı geçen ders yılında hademe çalıştırmayan okul, öğretmenlerine toplam 780 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğeri giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.500 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğeri varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda diğeri kaynaklardan 2.280 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.040 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 4 sınıfta, 40 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde ayrılan ve yeni kayıt yaptıran öğrencinin olmadığı okul, adı geçen yıl mezun vermemişti. Sene sonu sınavlarında 33 öğrenci sınıfını geçmiş, 7 öğrenci ise ipka kalmıştı. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında 10 velinin esnaf, 8 velinin işçi, 6 velinin devlet memuru ve 16 velinin diğeri mesleklerden olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Kapamacıyan Mektebi: 1908 yılında faaliyete geçen²⁰⁸ ve Prakes Hanım'ın 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi ve müdiresi olduğu Kapamacıyan Mektebi, 14 Eylül 1925 tarihinde, 20/192 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Eğitim ve öğretime, 1914 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1924 yılında gören ahşap binada devam eden Ermeni okulunun, söz konusu binası şahsa aitti ve 4 kat, 7 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Kapamacıyan Mektebi'nde, eğitim öğretimin asgari şartları sağlanamamıştı. Okul; kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odasına sahip değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, müzik enstrümanları ile ders araç ve gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Ancak okulda idareye ait demirbaş eşya, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii değer taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya mevcut değildi (İhs.M., 1928: 203).

²⁰⁸ Ergin'e göre (1977: 765) okul, 1918'de Üsküdar'da İcadiye'de Bay ve Bayan Kapamacıyan tarafından İptidai ve Âli kısımlarla açılmış, dört beş senelik faaliyetten sonra kapanmıştır.

İstanbul Kapamacıyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında yalnızca 1 kadın öğretmen görev yapıyordu. Ermeni milliyetine ve Katolik mezhebine mensup olan bu öğretmen, 31-40 yaş dilimindeydi ve maaş almaksızın fahri olarak görev yapıyordu. Yine fahri olarak 1 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına herhangi bir maaş veya ücret ödememişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 300 lira idi. Aynı yıl okul 300 lira toplam gelir elde edilmişti. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kapamacıyan Mektebi, ders senesine 1 sınıfta 15'i kız 26 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan öğrenci olmazken, 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 27 öğrenci sınıfını geçmiş, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Ayrıca okul, mezun da vermemişti. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre öğrenci babalarının 10'u işçi, 9'u esnaf, 3'ü çiftçi, 4'ü tüccar ve 2'si de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Karagözyan Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyette olan Ermeni azınlık okullarından biri Karagözyan Mektebi idi. 1896 yılında Dikran Karagözyan'ın vasiyeti üzerine, yeğeni Yetvart Karagözyan tarafından kurulan okul, 1913 yılında 113 öğrenci ile faaliyete geçti (ÖOR, 1964: 189; Büyükkarcı, 2003: 44; Baş, 2013: 116).

1923-1924 öğretim yılında Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlanan okulun, 1925'te Yetvart (Karagözyan) Efendi kurucu temsilcisi; Aram Nigoğasyan Efendi de müdürlüğünü yürütmekteydi.²⁰⁹⁻²¹⁰ Okulun binası, 1912 yılında inşa edilmiş ve en son tamirata 1925 yılında görmüştü. 4 kat 10 odadan oluşan bina, Ermeni Cemaatine aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Karagözyan Mektebi 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapıya kısmen sahipti. Okulda, her ne kadar dans salonu, konferans salonu ve müzik odası olmasa da, az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane ve jimnastik salonu mevcuttu. Okul yöneticilerinin verdiği bilgilere göre okulda idareye ait eşya ve ders materyalleri

²⁰⁹ Okul, 13 Kasım 1926 tarihinde 5/45 numaralı belgeyle ruhsatnamesini aldı.

²¹⁰ Yetvart Karagözyan'ın ölümünden sonra Dr. Arto Mezburyan (1946-1954), Aret Hintliyan (1954-1957) ve Dr. Ardavast Sıvacıyan okulun temsilciliğini üstlenmişti. Okulun müdürlüğünde de Harutyun Saraydaryan (1928-1945), Garbis Cilacıyan, Klemans Çelik gibi isimler bulunmuştu (Büyükkarcı, 2003: 45-46).

sınırlı miktarda bulunuyordu. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın tamamına asgari düzeyde de olsa sahipti. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, el işlerine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eserler ve beden eğitimiyle ilgili eşya sınırlı miktarlarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 203).

Karagözyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın 6 öğretmen görev yapıyordu. 4'ü Ermeni ve 2'si Türk olan bu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaşları arasında, diğerleri ise 40 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 4'ünün 20-30 lira arası maaşla istihdam edildiği görülüyordu. Ayrıca, 30-60 lira arasında maaş alan 2 öğretmen vardı. 4 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 4.738 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). 15.980 lirası fakir çocuklara yapılan yardım olmak üzere Karagözyan Mektebi'nin diğer giderleri ise bir yılda toplam 19.536 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 23.110 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.661 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 171 lirasını da yardım olarak toplanan para oluşturmuştu²¹¹ (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde gece eğitimi veren okul, ders senesine 4 sınıfta, 82 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 7 öğrenci okuldan ayrılırken, 12 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 21 öğrenci sınıfını geçmiş, 53 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Söz konusu sene okul, 13 öğrencisini mezun etmişti (İhs.M., 1928: 176-181). Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise velilerin büyük bir çoğunluğunun esnaf olduğu göze çarpıyordu. Buna göre 35 veli esnaf, 17 veli tüccar, 5 veli mebus, 4 veli çiftçi, 2 veli din görevlisi (şeyh, hoca, ruhban vs.) ve 24 veli de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181). Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Karagözyan Yetimhanesi olmuştur²¹² (Büyükkarcı, 2003: 45-46).

İstanbul Sakızağacı Ermeni Katolik Mektebi: 1808 yılında eğitim faaliyetine Mihitaryan Mektebi adıyla başlayan okulun kurucusu Minas Pijışgyan'dı. Beyoğlu, Yenimahalle'de açılan okul, 1834 yılında çıkan bir yangından sonra Sakızağacı Caddesi No: 30'a taşınarak eğitim faaliyetlerine burada devam etmişti (Büyükkarcı, 2003: 33).

²¹¹ Kalan kısmın hangi kaynaktan elde edildiği belirtilmemiştir.

²¹² 1963 yılında yatılı 200 erkek öğrencinin eğitim gördüğü okulda, 12'si geçici kadroda olmak üzere 14 öğretmen görev yapmaktaydı (ÖOR, 1964: 189).

1921 yılında ismi Sakızağacı Ermeni Katolik Mektebi olarak değişen okulun 1925 yılında kurucu temsilcisi Rahip Aprem Abrahamyan Efendi idi. Müdürlük görevini ise Depekran Bağdasaryan yürütüyordu. Okul, 17 Mayıs 1926 tarihinde 93/10 numaralı ruhsatnamesini aldı. Ermeni Cemaatine ait olan okulun yarım kârgir binası, 1845 yılında inşa edilmişti ve son tamiratı 1870 yılında görmüştü. 2 katı 10 odası vardı (İhs.M., 1928: 200). Yüz yirmi yıla yaklaşan mazisine rağmen Sakızağacı Ermeni Katolik Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası yoktu. Okul yöneticilerinin verdiği bilgilere göre okulda, idareye ait eşya ile ders araç ve gereçleri sınırlı miktarda bulunuyordu. Okulda, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbiri mevcut değildi (İhs.M., 1928: 203). Sakızağacı Katolik Mektebi'nde, müze eşyası, musikiye ait eşya, el işlerine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eserler ve beden eğitimiyle ilgili eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Sakızağacı Ermeni Katolik Mektebi'nde 14 erkek öğretmen görev yapıyordu. 9'u Ermeni, 3'ü Türk ve 2'si diğer milletlere mensup olan bu öğretmenlerin 6'sı Katolik, 3'ü Müslüman, 1'i Protestan ve 4'ü de diğer din ve mezheplere mensuptu. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin dönemin birçok okuluna nazaran daha tecrübeli oldukları söylenebilir. Nitekim 40 yaşın altında 2 öğretmen varken, 41-50 yaş diliminde 4 öğretmen, 51-60 yaş aralığında da 8 öğretmen görev yapıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 4'ünün 30-60 lira arası, 6'sının da 10-30 lira arası maaşla istihdam edildiği görülüyordu. Ayrıca, 0-6 lira arasında maaş alan 4 öğretmen vardı. 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 3.906 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). 9.500 lirası tamirat, 7.800 lirası da yakacak olmak üzere İstanbul Sakızağacı Ermeni Katolik Mektebi'nin diğer giderleri bir yılda toplam 17.300 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.005 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.940 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde gece eğitimi veren okul, ders senesine 5 sınıfta, 79 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 13 öğrenci okuldan ayrılırken, 12 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 51 öğrenci sınıfını geçmiş, 44 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Söz konusu sene okul, 7 öğrencisini

mezun etmişti. Öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında ise velilerin büyük bir çoğunluğunun esnaf olduğu göze çarpıyordu. Buna göre 47 veli esnaf, 2 veli çiftçi, 2 veli işçi, 1 veli devlet memuru ve 50 veli de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 176-181).

Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Bomonti Ermeni Katolik İlkokulu olmuştu (Büyükkarcı, 2003: 33). 1963 yılına gelindiğinde 100 erkek öğrencinin eğitim gördüğü okulda 8 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 201). Görüldüğü gibi okul geçen yıllar içinde öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından ilerleme kaydedememiştir.

İstanbul Semerciyan Mektebi ve Ana Sınıfı: Surp Garabet Kilisesi Vakfı'na bağlı olarak 1838 yılında Cemaran adı ile kurulmuştur (Büyükkarcı, 2003: 59). 1841-1846 yılları arasında hastane olarak kullanılan okulun 1887 yılında tamamen yanan binası 1911 yılında Levon Semerciyan tarafından yeniden yaptırılmıştı (Büyükkarcı, 2003: 59).

1925-1926 ders yılında Hagop Hüdaverdian Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu İstanbul Semerciyan Mektebi'nin müdürlüğünü Hagop Köpeyan Efendi yapmaktaydı. Okul, 11 Kasım 1925 tarihinde 6/56 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Eğitim ve öğretime 1838 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1911 yılında gören taş (tuğla-beton) binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Kilisesine aitti ve 3 kat, 8 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Semerciyan Mektebi'nde, söz konusu ders yılında eğitim öğretim için gerekli altyapı büyük ölçüde sağlanmıştı. Okul; kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odasına sahip bulunuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, müzik enstrümanları, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri de yeterli miktardaydı. Ancak okulda müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii değer taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya mevcut değildi (İhs.M., 1928: 203).

İstanbul Semerciyan Mektebi'nde, 1925-1926 eğitim öğretim yılında 6'sı kadın toplam 8 öğretmen görev yapıyordu. 6'sı Ermeni, 2'si ise Türk milliyetinden olan bu öğretmenler, farklı yaş dilimlerine dağılmıştı. Buna göre öğretmenlerin 4'ü 30 yaşın altındayken, diğer 4'ü de 30 yaşın üstünde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise 5 öğretmenin 10-20 lira, 3 öğretmenin de 30-60 lira arasında aylık ücret aldıkları

görülmekteydi. 2 hademenin görev yaptığı okul, çalışanlarına toplam 3.240 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 400 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.640 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.200 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Semerciyan Mektebi, ders senesine 5 sınıfta 37'si kız 76 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 5 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 62 öğrenci sınıfını geçerken, 2 öğrenci ipka kalmış, 4'ü kız 7 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Semerciyan Mektebi'ne bağlı bir de anasınıfı mevcuttu. Anasınıfı, ders yılına 27'si kız 65 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün öğrencilerin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 13'ü işçi, 23'ü esnaf, 2'si çiftçi ve 4'ü de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 181). Mesleği belirlenemeyen 94 öğrenci babasının “diğer mesleklerden” olduğu ifade edilmişti. Sonraki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulun Murat Reis Mahallesi Selamsız Mezarlık Sokak 10 numaralı adreste bulunan binası Hıraç Akmanoğlu'nun yardımıyla büyük bir onarımdan geçirildi (Büyükkarcı, 2003: 59).

İstanbul Surp Tarkmanças Mektebi ve Ana Sınıfı: 1825 yılında faaliyete geçen ve Hazen Sarkisyan Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu Surp Tarkmanças Mektebi'nin yanı sıra, 1925-1926 ders senesinde aynı isimle faaliyet gösteren bir okul daha mevcuttu. 1830 yılında faaliyete geçen bu diğer Surp Tarkmanças Mektebi, 25 Ağustos 1925 tarihinde, 7/61 numaralı belgeyle ruhsatnamesini almıştı. Okulun kurucu temsilcisi Garabet Efendi, müdürü ise Homporsun Efendi idi. Eğitim ve öğretime 1844 yılında inşa edilen ve en son tamiratını 1920 yılında gören ahşap binada devam eden okulun söz konusu binası Ermeni Cemaatine aitti ve 3 kat, 9 odalıydı (İhs.M., 1928: 200). Surp Tarkmanças Mektebi, bir asıra yaklaşan tarihine rağmen, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimin gerekli asgari şartlarına sahip değildi. Okulda kütüphane, dans salonu,

konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okulda müze eşyası, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri ise yeterli miktardaydı. Okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, musikiye ait eşya, bedii değer taşıyan eşya, el işlerine ait eşya ve beden eğitimine ait eşya yoktu.

Surp Tarkmanças Mektebi'nde, 3'ü kadın 7 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Ermeni, diğer 2'si Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 4'ü 40 yaşın altında, diğer 3'ü 51-60 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin aylık maaşlarının 20 liranın altında olduğu görülüyordu. Adı geçen ders yılında 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına yıllık toplam 3.124 lira ödeme yapmıştı (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 600 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.197 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.450 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 645 lirasını da hükümet tarafından yapılan yardım oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, 1925-1926 ders senesine 4 sınıfta, 22'si kız 43 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan öğrenci olmamış, bunun yanı sıra 8 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 25 öğrenci sınıfını geçerken, 7 öğrenci kalmış; 11'i kız toplam 19 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında Surp Tarkmanças Mektebi'ne bağlı 3 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 16'sı kız 29 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 37'si tüccar, 24'ü esnaf, 7'si işçi, 2'si çiftçi ve 3'ü de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 181). Mesleği belirlenemeyen 7 öğrenci babasının "diğer mesleklerden" olduğu ifade edilmişti.

İstanbul Nersesyan-Yermonyanyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyette olan Ermeni azınlık okullarından birisi Nersesyan-Yermonyanyan Mektebi idi. Okul, Surp Haç Kilisesi Vakfına bağlı olarak Krikor

Nersesyan-Arakel Taşçıyan tarafından 1871 yılında kurulmuştu.²¹³ 1871'den 1916'ya kadar faaliyet gösteren okul, 1916'da kapanmış, 1924 yılında yeniden öğretime açılmıştı (Büyükkarcı, 2003: 53).

Seron Efendi'nin temsilcisi olduğu, müdürlüğünü Kiraz Hanım Krikoryan'ın yaptığı okul, 14 Mart 1925 tarihinde 1/8 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun binası ise 1872 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1926 yılında görmüştü. 4 kat, 9 odadan oluşan bu bina, Ermeni Kilisesi'ne aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Nersesyan-Yermonyanyan Mektebi, 1925-1926 ders yılında jimnastik salonuna sahipti. Ancak okulda dans salonu, konferans salonu, müzik odası ve kütüphane bulunmuyordu. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşyası, idareye ait demirbaş eşyası ile ders araç gereçleri sınırlı miktarda bulunan okulun; müze eşyası, bedii değer taşıyan eşyası ve el işlerine ait eşyası yoktu (İhs.M., 1928: 203). Nersesyan-Yermonyanyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 8'i kadın 10 öğretmen görev yapıyordu. 8'i Ortodoks Ermeni, 2'si de Müslüman Türk olan bu öğretmenlerin 8'i 40 yaşın altında diğer 2'si de 40 yaş üzerindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 4'ünün maaşlarının 30 liranın altında olduğu, diğer 6 öğretmenin de 30-60 lira arası maaşla istihdam edildiği görülmüyordu. Adı geçen ders yılında 2 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 4.044 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 140 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.184 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 2.900 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 5 sınıfta, 64'ü kız toplam 105 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 33 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 22 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 57 öğrenci sınıfını geçerken, 8 öğrenci sınıfta kalmış; 19'u kız toplam 29 öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştu. 1925-1926 eğitim yılında Nersesyan-Yermonyanyan Mektebi'ne bağlı 2 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 23'ü kız 40 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci

²¹³ İhsaiyat Mecmuasına göre (2003: 220) okulun kuruluş tarihi 1900 yılıdır.

olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri tespit edilenlerden 65'i esnaf, 37'si tüccar, 12'si işçi, 2'si çiftçi, 2'si devlet memuru ve 1'i de sanatkârdı (İhs.M., 1928: 181). Mesleği belirlenemeyen 15 öğrenci babasının “diğer mesleklerden” olduğu ifade edilmişti. İleriki yıllarda eğitim faaliyetlerine devam eden okulun binası 1972 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın izniyle Gülbenkyan Vakfı tarafından büyük bir tadilatın geçirilmişti (Büyükkarcı, 2003: 53).

İstanbul Makruhyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyette olan Ermeni azınlık okullarından birisi Makruhyan Mektebi idi. Okul, 1868 yılında padişahın başmimarı Garabet Bey Balyan'ın oğlu Sarkis Bey Balyan ile kayınpederi Arakel Bey Dadyan tarafından kurulmuştur (Büyükkarcı, 2003: 50). Sarkis Bey Balyan'ın eşi Makruhi Balyan'ın eşinin genç yaşta ölmesi üzerine mücevher ve eşyalarının satılmasından elde edilen gelire okul inşa edilmiş ve okula Makruhyan adı verilmişti (Büyükkarcı, 2003: 50). 1925 yılında Hagop Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Leon Efendi yapmaktaydı. 23 Şubat 1925 tarihinde 1/7 numaralı ruhsatnamesini alan okulun binası, 1868 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1912 yılında görmüştü. 3 kat, 13 odadan oluşan bina, Ermeni Kilisesi'ne aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Makruhyan Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahipti. Her ne kadar okulda dans salonu ve konferans salonu mevcut değilse de; okul, kütüphaneye, jimnastik salonuna ve müzik odasına sahipti. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin sınırlı miktarda bulunduğu okulun; müze eşyası ve el işlerine ait eşyası da yeterli düzeydeydi (İhs.M., 1928: 203). Ancak okulda bedii değer taşıyan eşya bulunmuyordu.

Makruhyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın 13 öğretmen görev yapıyordu. 10'u Ermeni, diğer 3'ü Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 8'i 30 yaşın altında diğer 5'i de 40 yaş üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin 6 liranın altında maaş aldığı, 10 öğretmenin 6-10 lira arası maaşla istihdam edildiği ve 2 öğretmenin de 10-20 lira aralığında maaşla çalıştığı görülüyordu. Adı geçen ders yılında 2 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 4.233 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat,

yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 275 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 4.006 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.716 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Makruhyan Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 71’i kız toplam 128 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 26 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yıl içinde 8 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %50 olarak gerçekleştiği okulda, 55 öğrenci sınıfını geçerken, 55 öğrenci sınıfta kalmıştı. Okul, ders yılında mezun vermemişti (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında Makruhyan Mektebi’ne bağlı 4 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 27’si kız 78 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarından 94’ünün mesleği belirlenememiş, bu nedenle 94 velinin mesleği istatistiklere “diğer mesleklerden” olarak yansımıştı. Diğer öğrenci babalarından 48’i esnaf, 30’u işçi, 7’si servet sahibi, 6’sı tüccar ve 3’ü de devlet memuruydu (İhs.M., 1928: 181). Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Makruhyan Karma İlkokulu olmuştur. 1963 yılına gelindiğinde 34’ü kız 90 öğrencinin eğitim gördüğü okulda, 8 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 190). Görüldüğü gibi okul geçen yıllar içinde öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından bir artış göstermemiştir.²¹⁴

İstanbul Aramyan Uncuyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1867 yılında Aramyan ismiyle açılan okul²¹⁵, Apik Efendi Uncuyan’ın arsa bağışlamasından sonra Aramyan Uncuyan Mektebi ismini almıştı. 1925-1926 eğitim öğretim yılında Marapros Kuyumcuyan’ın kurucu temsilcisi olduğu, müdürlüğünü Ohannes Garabetyan’ın yaptığı okul, Kasım 1926’da, 23/216 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun binası, 1867 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1926 yılında görmüştü. 2 kat, 8 odadan oluşan

²¹⁴ 1985 yılında Abbasağa İlhan Sokak No: 37-39 Beşiktaş adresinde bulunan okul, daha sonra kapanmıştır (Büyükkarcı, 2003: 51).

²¹⁵ Büyükkarcı’ya (2003: 31) ve Özel Okullar Rehberine (1964: 173) göre okulun açılış tarihi 1873 senesidir.

bina, Ermeni Kilisesi'ne aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Aramyan Uncuyan Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahipti. Her ne kadar okulda dans salonu mevcut değilse de; okul, kütüphaneye, konferans, jimnastik ve müzik salonlarına sahipti. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre bedii kıymet taşıyan eşya bulunmuyordu. Ancak okul, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın tümüne sınırlı miktarda da olsa sahip bulunuyordu (İhs.M., 1928: 203). Buna göre okulda, müze eşyası, el işlerine ait eşya, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri sınırlı miktarlarda bulunmaktaydı.

Aramyan Uncuyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 9'u kadın 13 öğretmen görev yapıyordu. 9'u Ermeni, diğer 4'ü Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 6'sı 30 yaşın altında, diğerleri ise 30 yaşın üzerindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 5'inin 6 liranın altında maaş aldığı, 5'inin 6-10 lira arası maaşla istihdam edildiği, 2'sinin de 10-20 lira aralığında maaşla çalıştığı görülüyordu. 1 öğretmen ise 30-60 lira arasında maaş alıyordu. 3 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 6.600 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 630 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.500 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 3.500 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Aramyan Uncuyan Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 71'i kız toplam 128 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 7 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 22 öğrenci yıl içinde kayıt yaptırmıştı. 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında başarı oranının %100 olarak gerçekleştiği okulda, 143 öğrencinin tümü sınıfını geçerken, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Okul, ders yılında 8'i kız 20 öğrencisini mezun vermişti (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında Aramyan Uncuyan Mektebi'ne bağlı 1 de anasınıfı mevcuttu. Anasınıfı, ders yılına 26'sı kız 60 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarından 58'inin mesleği

belirlenememiş, bu nedenle 58 velinin mesleği istatistiklere “diğer mesleklerden” olarak yansımıştı. Diğer öğrenci babalarından 80’i işçi, 75’i esnaf, 5’i devlet memuru, 3’ü tüccar ve 2’si de din görevlisi (şeyh, hoca, ruhban vs.) idi (İhs.M., 1928: 181). Sonraki yıllarda Aramyan Unciyan Ortaokulu ismiyle eğitime devam eden okul, 1962 yılında 4 katlı olarak inşa edilen yeni binasına taşındı (Büyükkarcı, 2003: 31). 1962-1963 ders yılında 307 öğrenci öğrenim görürken, 23 öğretmen istihdam edilmişti (ÖOR, 1964: 173). 1984 yılında ise 26 öğretmenin görev yaptığı okulda anaokulu dahil 271 öğrenci öğrenim görmekteydi (Büyükkarcı, 2003: 31).

İstanbul Surp Mesropyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1835 yılında açılan (ÖOR, 1964: 185) Surp Mesropyan Mektebi’nin, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Komisyoncu Krikor Efendi, müdürü de Ohannes Efendi’ydi. Okul, 23 Şubat 1925 tarihinde, 4/39 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Okulun binası, 1880 yılında inşa edilmiş ve son tamiratını 1925 yılında görmüştü. 3 kat, 11 odadan oluşan bina, Ermeni Kilisesi’ne aitti ve taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Surp Mesropyan Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Kütüphanesi bulunmayan okulda, dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları da mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadesine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarda vardı. Ancak okulda, bunların dışında, gönderilen bilgi formunda yazılı demirbaş eşyanın hiçbiri bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203). Buna göre okulda, müze eşyası, el işlerine ait eşya, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya yoktu.

Surp Mesropyan Mektebi’nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 8’i kadın 16 öğretmen görev yapıyordu. 13’ü Ermeni, diğer 3’ü Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 8’i 30 yaşın altında, diğer 8’i ise 30 yaşın üzerindediydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 7’sinin 6 liranın altında maaş aldığı, 2’sinin 6-10 lira arası maaşla istihdam edildiği, 6’sının da 10-20 lira aralığında maaşla çalıştığı görülmüyordu. 1 öğretmen ise 20-30 lira arasında maaş alıyordu. 2 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 6.804 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 655 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda

değişik kaynaklardan 6.498 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Surp Mesropyan Mektebi, ders senesine 6 sınıfta, 223 öğrenci ile (116 erkek, 107 kız) başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 65 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 27 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 113 öğrenci sınıfını geçerken, 22 öğrenci sınıfta kalmış, 26'sı kız 50 öğrenci mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim yılında Surp Mesropyan Mektebi'ne bağlı 3 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 81'i kız 162 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri arasında işçiler öne çıkıyordu. Buna göre 155 veli işçi, 95 veli esnaf, 10 veli tüccar, 3 veli devlet memuru ve 84 veli de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 181). Okul sonraki yıllarda faaliyetlerine devam etmiş ve ismi Gedikpaşa Surp Mesropyan Ermeni İlkokulu olmuştur. 1963 yılına gelindiğinde 192'si kız 405 öğrencinin eğitim gördüğü okulda, 4'ü geçici kadroda olmak üzere 20 öğretmen görev yapıyordu (ÖOR, 1964: 185). Görüldüğü gibi okul geçen yıllar içinde öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından artış göstermiştir.

İstanbul Torosyan Ermeni Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni azınlık okullarından biri olan Torosyan Ermeni Mektebi, 1908 yılında Kadıköy'ünde Mateos Torosyan tarafından İptidaî Muhtelit Mektep olarak açılmıştı (Ergin, 1977: 764). 1925 yılında okulun müessisi Mateos Efendi Torosyan aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yürütüyordu. Okul, 24 Temmuz 1924 tarihinde, 13/122 numaralı ruhsatnamesini almıştı. Şahsa ait olan ve 3 kat, 8 odadan oluşan okulun ahşap binası, 1912 yılında inşa edilmiş, son tamiratını 1925 yılında görmüştü (İhs.M., 1928: 204). İstanbul Torosyan Ermeni Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli teknik altyapıya sahip bulunuyordu. Her ne kadar okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değilse de, okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre kütüphane ve müze eşyası ihtiyaca cevap verecek düzeydeydi. Bunun yanı sıra gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşya, sınırlı miktarlarda mevcuttu. Okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri, el

işlerine ait eşya, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya ve bedii kıymet taşıyan eşya sınırlı miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 207).

Torosyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 4'ü kadın 7 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Ermeni, diğer 2'si Türk milliyetinden olan bu öğretmenler 30-50 yaş diliminde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin maaş almadan fahri olarak çalıştığı, diğer öğretmenlerin de 6-60 lira arasında farklı maaşlar aldığı görülüyordu. 12 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 3.750 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 610 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.500 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Torosyan Ermeni Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 28'i kız 54 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan ve okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmazken, sene sonu sınavlarında başarı oranı %100'ü bulmuştu. Buna göre 1925-1926 ders yılında sene sonu sınavlarında 40 öğrenci sınıfını geçmiş, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Ayrıca söz konusu ders yılında Torosyan Mektebi, 9'u kız toplam 14 öğrencisini mezun vermişti (İhs.M., 1928: 182-187). 1925-1926 eğitim yılında İstanbul Torosyan Ermeni Mektebi'ne bağlı bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 12'si kız 25 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri arasında tüccar veliler öne çıkıyordu. Buna göre 33 veli tüccar, 20 veli sanatkâr, 15 veli esnaf, 9 veli devlet memuru ve 2 veli de işçiydi (İhs.M., 1928: 187).

İstanbul Kadıköy Dibar Gırtaran Mektebi: 1921 yılında faaliyete geçtikten sonra, ruhsatnamesini 4 Temmuz 1926 tarihinde 23/215 numaralı belge ile alan İstanbul Kadıköy Dibar Gırtaran Mektebi 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Ermeni cemaat okullarından biriydi. Okulun kurucu temsilcisi Metasi Sultanyun Efendi, müdiresi ise Sultanyan Evrani Hanım'dı. Şahsa ait olan okulun binası 1866 yılında inşa

edilmişti ve son tamirâtı 1925 yılında geçirmişti. Söz konusu bina, 2 katlı 3 odalı yarım kârgir bir binaydı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul Kadıköy Dibar Gırtaran Mektebi'nde, kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okulda, beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları ve el işlerine ait eşya da fazlasıyla mevcuttu. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası ve bedii kıymeti haiz eşya bulunmuyordu.

İstanbul Kadıköy Dibar Gırtaran Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 5'i kadın 7 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Ermeni, 2'si Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 4'ü 18-30 yaş arasında, diğerleri 41 yaş üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmenin maaş almaksızın fahri olarak çalıştığı görülürken, diğer öğretmenlerden 2'si 6-10 lira, 2'si de 10-20 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti. 1 öğretmen ise 30-60 lira arasında maaş alıyordu. 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına 2.162 lira yıllık maaş ödemişti (İhs.M., 1928: 169). Maaş dışındaki diğer giderleri ise 764 lirada kalmıştı. Okul, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.864 lira toplam gelir elde etmişti. Bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171). İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Kadıköy Dibar Gırtaran Mektebi, ders yılına 5 sınıfta, 34'ü kız 67 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde okuldan ayrılan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. 6'sı kız 7 öğrencisini mezun veren okulun sene sonu sınavlarında 54 öğrenci sınıfını geçmiş, 6 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 24 esnaf, 11 işçi, 10 tüccar, 5 servet sahibi, 5 devlet memuru ve 12 diğer mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Mumcuyan Mektebi: 1924 yılında faaliyete geçtikten sonra, ruhsatnamesini 26 Şubat 1925 tarihinde 2/22 numaralı belge ile alan İstanbul Mumcuyan Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Ermeni azınlık okullarından biriydi. Okulun müdiresi olan Mumcuyan Araksi Hanım aynı zamanda okulun kurucu temsilcisi idi. Ermeni Cemaatine ait olan okulun binası 1898 yılında inşa edilmişti ve son tamirâtı 1926 yılında geçirmişti. Söz konusu bina, 3 katlı 15 odalı taş (tuğla-beton) bir binaydı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında İstanbul

Mumcuyan Mektebi, eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahipti. Okulda ayrı bir kütüphane olmamakla birlikte, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu mevcuttu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okul, beden eğitimine ait eşyaya, müzik enstrümanlarına ve el işlerine ait eşyaya yeterli miktarlarda sahipti. Ancak okulda müze eşyası ve bedii kıymeti haiz eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 207).

İstanbul Mumcuyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 3'ü kadın 6 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Ermeni, 1'i Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 3'ü 18-30 yaş, 2'si 31-40 yaş aralığında; diğeri ise 51 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmenin 0-10 lira arasında maaşla çalıştığı görülürken, diğeri öğretmenlerden 1'i 10-20 lira, 2'si de 20-30 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti. 1 öğretmen ise 30-60 lira arasında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 169). 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına 1.988 lira yıllık maaş ödemiş, maaş dışındaki diğeri giderleri ise 180 lirada kalmıştı. Okul, söz konusu ders senesinde, toplam 1.560 lira gelir elde etmiş, bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Mumcuyan Mektebi, ders yılına 1 sınıfta, 24'ü kız 54 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders yılı boyunca 6 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 12 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Söz konusu ders yılında mezun vermeyen okulun sene sonu sınavlarında 60 öğrenci sınıfını geçmiş, 4 öğrenci de sınıfta kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise 25 esnaf, 10 devlet memuru, 8 tüccar, 4 servet sahibi ve 13 diğeri mesleklerden şeklinde kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

İstanbul Boğosyan Mektebi ve Ana Sınıfı: 1840 yılında faaliyete geçen²¹⁶, ruhsatnamesini 19 Ocak 1926 tarihinde 4/40 numaralı belge ile alan İstanbul Boğosyan Mektebi, 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Ermeni azınlık okullarından biriydi. Okulun kurucu temsilcisi Krikor Efendi, müdürü ise Nazaret Efendi'ydi. Okul, eğitime 1837 yılında inşa edilen ve son tamiratını 1917 yılında gören ahşap binada devam ediyordu. Ermeni Kilisesi'ne ait olan bu binanın 2 katı 9 odası vardı (İhs.M.,

²¹⁶ Bazı kaynaklarda okulun açılış tarihi 1832 olarak geçmektedir (ÖOR, 1964: 180).

1928: 204). Boğosyan Mektebi'nde, 1925-1926 ders yılında jimnastik salonu mevcuttu. Ancak okulda kütüphane, konferans salonu, dans salonu ve müzik odası bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okulda, beden eğitimine ait eşya ve müzik enstrümanları da yeterli düzeydeydi. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası, el işlerine ait eşya ve bedii kıymeti haiz eşya bulunmuyordu.

İstanbul Boğosyan Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 1'i erkek 10 öğretmen görev yapıyordu. 7'si Ermeni, 3'ü Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin yaşlarının genç kesime deha yakın olduğu görülüyordu. Nitekim 8 öğretmen 18-30 yaş, 1 öğretmen de 31-40 yaş arasındaydı. Diğer öğretmen ise 51 yaşın üzerinde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise okulun öğretmenlerine ortalama seviyede maaş ödemesi yaptığı görülmekteydi. Zira 7 öğretmen 20-30 lira arası maaş alırken, 1 öğretmen 10-20 lira, 2 öğretmen de 31-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 169). 2 hademe çalıştıran Boğosyan okulu, çalışanlarına 3.720 lira yıllık maaş ödemişti. Maaş dışındaki diğer giderleri ise 220 lirada kalmıştı. Okul, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.150 lira toplam gelir elde etmişti. Bu gelirin 2.760 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Boğosyan Mektebi, ders yılına 3 sınıfta, 42'si kız 112 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 30 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 113 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 191 öğrenci sınıfını geçmiş, sınıfta kalan öğrenci olmamıştı. Okul, 1926 yılında mezun vermemişti.

1925-1926 eğitim yılında İstanbul Boğosyan Mektebi'ne bağlı bir de anaokulu mevcuttu. Anaokulu, ders yılına 36'sı kız 84 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan ve yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamış, sene sonu sınavlarında bütün anaokulu öğrencilerinin başarılı olduğu açıklanmıştı. Okul idaresinin verdiği bilgiye göre anaokulu dahil, öğrenci babalarının meslekleri arasında esnaf veliler öne çıkıyordu (İhs.M., 1928: 182-187). Buna göre 133 veli esnaf, 45 veli işçi ve 17 veli de diğer mesleklere mensuptu. Sonraki yıllarda Bogosyan-Varvaryan İlkokulu

adıyla eğitime devam eden okulda 1963 yılında 235 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 9'da kalmıştı (ÖÖR, 1964: 180). Görüldüğü gibi 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayıları bakımından bir artış yaşanmamıştır.

İstanbul Levon Vartuhyan Ermeni Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki Ermeni azınlık okullarından bir tanesi de Levon Vartuhyan Ermeni Mektebi'ydi. Okul, 1866 yılında faaliyete geçmişti (İhs.M., 1928: 170). Ancak bazı kaynaklarda okulun açılış tarihi olarak 1820 yılı verilmiştir (ÖÖR, 1964: 204; Büyükkarcı, 2003: 47). Zira okulda, 1820 yılında Yezegiel, 1825'te ise Pastor Minas isimli öğretmenlerin ders verdiği bilinmektedir. 1840 yılında okul müdürü Levun Beyin yardımlarından dolayı okul, Levonyan ya da Diruhyan Mektebi olarak anılmıştı. Bu arada 1864 yılında Bayan Vartuhi'nin müdüriyeti altında Vartuhyan isimli bir okul açılmıştı. İşte, bu iki okulun 1894 yılında birleşmesi üzerine okul, Levon Vartuhyan Mektebi adını aldı (Büyükkarcı, 2003: 48). 1925-1926 ders yılında okulun kurucu temsilcisi Ohannes Arimyan, müdürü ise Aleksan Zindagsiyan'dı. Okul, ruhsatnamesini, 26 Şubat 1925 tarihinde 120/13 numaralı belge ile almıştı. Okulun, 1894 yılında inşa edilen ahşap binası, Ermeni Kilisesine aitti ve en son 1925 yılında tadilatından geçmişti. Söz konusu bina 1 katlı, 2 odalı küçük bir binaydı (İhs.M., 1928: 204). 1925-1926 ders yılında Levon Vartuhyan Ermeni Mektebi'nde kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve musiki salonu bulunmuyordu. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya ile ders materyallerinin sınırlı miktarlarda bulunduğu okulda, beden eğitimine ait eşya, müzik enstrümanları ve el işlerine ait eşya da yeteri derecede mevcuttu. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 207). Okulda müze eşyası ve bedii kıymeti haiz eşya bulunmuyordu.

Levon Vartuhyan Ermeni Mektebi'nde 1925-1926 eğitim öğretim yılında 2'si kadın 3 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Ermeni ve Ortodoks, diğeri Türk ve Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si 40 yaşın altındayken, diğeri ise 51-60 yaş diliminde yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'sinin 20-30 lira arasında, diğeri öğretmenin de 10-20 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmüyordu (İhs.M., 1928: 169). 1 hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 1.185 lira yıllık maaş ve ücret ödemiş, diğeri harcamaları da 105 lirada kalmıştı. Okulun aynı yıl, 860 lira toplam

geliri vardı, bunun 360 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 170-171).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İstanbul Levon Vartuhyan Ermeni Mektebi, ders senesine 1 sınıfta, 21'i kız 46 öğrenci ile başlamıştı. 1925-1926 ders senesi döneminde 8 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 9 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında %100 oranında başarı sağlanmış, 47 öğrencinin tümü sınıfını geçmişti. Öğrenci babalarının mesleklerinin ise 25 esnaf, 9 işçi, 2 servet sahibi ve 11 diğer mesleklerden olduğu kaydedilmişti (İhs.M., 1928: 182-187).

Sonraki yıllarda Topkapı Levon Vartuhyan Ermeni İlkokulu adıyla eğitime devam eden okul, 24 Mayıs 1948'de yeni bir ruhsat almıştı (Büyükkarcı, 2003: 47). Okulda, 1963 yılında, anaokulu dahil 97 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 10'da kalmıştı (ÖOR, 1964: 180). Görüldüğü gibi okulun öğrenci ve öğretmen sayıları 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra yaklaşık olarak yüzde yüzlük bir artış göstermiştir.

3.3. MUSEVİ OKULLARI

1925-1926 eğitim öğretim yılında azınlıklar arasında Rum ve Ermeni okullarından sonra üçüncü sırayı Musevi Okulları almaktaydı. Rumlar ve Ermeniler, Osmanlı topraklarında çok eskiden beri var olmakla birlikte Osmanlı'nın ilk yıllarında Anadolu'da Yahudi nüfusu oldukça azdı. 1492'de İspanya'dan ve bir müddet sonra Portekiz'den çıkan Yahudilerin önemli bir kısmının Anadolu ve Trakya'daki Osmanlı topraklarına gelmesiyle Yahudi nüfusu artmış, dolayısıyla Museviler Osmanlı içinde önemli hale gelmişti (Ergin, 1977: 766).

Museviler, Osmanlı topraklarına geldikten sonra kendi eğitim kurumlarını oluşturmaya başladılar. Geleneksel Yahudi eğitimi dine dayalıydı. Okullar, Yahudi çocuklara, ana eksenini Museviliğin oluşturduğu bir toplumun gelenek ve adetlerini benimseterek onun toplumsallaşmasında bir rol oynama işlevi üstlenmişti. Tevrat eğitiminin verildiği, gelenekçi Yahudi okullarına Talmud Tora denilmekteydi. Talmud Tora'lar 19. yüzyılda Osmanlı coğrafyasına yayılmıştı (Çolak, 2004: 233).

Tanzimat'ın ilanıyla Türk ve İslam olmayan unsurlara karşı gösterilen müsaade ve serbestiden Yahudiler hemen istifade edemediler. Çünkü Yahudilerce yabancı bir dil öğrenmek yabancı bir din kabul etmek demektir (Ergin, 1977: 766). Ancak geleneksel eğitim sistemi, 19. yüzyıl sonunda büyük bir çöküntü içine girdi. En iyi okulların bile maddi sıkıntı yaşaması, cemaatlerin okullara yardım toplanması amacıyla bir fon oluşturamaması, Musevi cemaatini modern ve laik eğitime geçişe zorlamıştı.²¹⁷

Nitekim XIX. yüzyılın sonlarında Yahudiler için yeni bir okullar zinciri devreye girdi. Ancak Yahudi toplumuna modern eğitim hareketi, diğer topluluklarda olduğu gibi yerel ticaret burjuvazisi yoluyla değil, uluslararası Yahudi burjuvazisinin girişimleriyle gelmiştir. İşte, Rochild gibi ünlü Yahudi kapitalistlerce 1860'da Paris'te kurulan Alliance Israelite Universelle (AIU-Evrensel Yahudi Birliği), kısa süre içinde Osmanlı topraklarındaki Musevi okullarının hamisi oldu (Çolak, 2004: 235). Bundan sonra hızlı gelişim gösteren bu okullara yerli Museviler de yardım yapmaya başladı. Mesela İzmir'deki hayır kuruluşları tarafından Musevi okullarına yardım için 1886 yılında bir piyango düzenlenmişti. Piyango çekilişlerinde toplam hasılatın 50.000 kuruşu geçmemesi gerekirken hasılatın 'milyonları' bulması üzerine devlet bu çekilişi yasaklamak zorunda kalmıştı²¹⁸ (BOA. DH. MKT. 1366/98). Meşrutiyetten sonraki dönemde gelişimini sürdüren Musevi okullarında önce İspanyolca sonra da İbraniceden vazgeçildi (Ergin, 1977: 1040).

Lozan Antlaşması ile gayrimüslim okulları statüsünü alan Musevi okulları da diğer azınlık okulları gibi Türkiye aleyhine faaliyette bulunmakla eleştirilmişti.²¹⁹ Azınlık okullarının eğitim öğretimde Türkiye aleyhine faaliyette bulunmaması gerektiği kanunlarla belirtilmiş olmasına rağmen İstanbul'daki bazı Musevi okullarında Yahudi

²¹⁷ Museviler için geleneksel eğitim sisteminden kopmak hiç de kolay olmamıştır. 1854 yılında ilk Musevi Asri Mektebi'nde Türkçe, İbranice ve Fransızca öğretildiği zaman Hahamlar Fransızca öğretimini günah saymışlar ve okulu himayesi altına almış olan Yahudi zengini Kamanto'yu aforoz etmişlerdi. 1895 yılında da Hahamlar, Hasköy'de Şule-i Maarif adıyla açılan okulla ilgili şu şartları ileri sürmüşlerdi: *Evvela: Haham sınıflarında Türkçe okunacak fakat kafir dili olan Fransızca okutulmayacaktır. Saniyen: Haham olacaklar asri sınıf rahlelerinde değil, kanepelerde oturacaklardır. Çünkü asri rahle Frenk işidir. Salisen: Sınıf soba ile değil mangalla ısıtılacaktır* (Ergin, 1977: 767).

²¹⁸ Buna rağmen piyango çekilişi yapılmış ve hasılat fazlası paraya, piyangoğunun ruhsatsız yapıldığı gerekçesiyle el konulmuştu (BOA. DH. MKT. 1371/47).

²¹⁹ Musevi Okullarının istenmeyen faaliyetlerde bulunması gerekçesiyle Osmanlı döneminde de sık sık sorunlar yaşanmış, özellikle yurt dışında basılan bazı yayınların yurda sokulması yasaklanmıştı. Mesela 1893 yılında Musevi okullarında okutulmaması istenen Vele Vasor isimli yazarın coğrafya kitabının gümrük ve postanelerden geçirilmemesi istenmiştir (BOA. MF. MKT. 191/35).

propagandası yapıldığı, Türkleri küçük düşürücü ve aşağılayıcı faaliyetlerde bulunulduğu görülmüştü (BCA.11.30.1.0.0.101.628.7).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren 27 Musevi azınlık okulu vardı. Bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Musevi Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları²²⁰

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Beyoğlu Musevi	9	29	38	162	357	519
Aşkenazi Musevi	4	5	9	96	99	195
İstanbul Musevi	5	2	7	98	121	219
Hasköy Musevi	15	7	22	362	223	585
İstanbul Musevi Erkek	14	10	24	19	540	559
İstanbul Musevi Kız	26	3	29	421	2	423
Haydarpaşa Musevi	13	2	15	115	43	158
Sirkeci Musevi	2	4	6	70	69	139
Balat Ahrıda	-	8	8	49	76	125
Balat Ahrıda Şubesi	1	7	8	61	81	142
Kuzguncuk Musevi	4	5	9	113	98	211
Hasköy Seror Hayim	2	2	4	2	51	53
Ortaköy Musevi	7	4	11	155	165	320
Bursa Musevi	4	5	9	108	134	242
Tekirdağ Musevi	1	3	4	49	37	86
Çorlu Musevi	-	4	4	50	50	100
Edirne Musevi	18	11	29	232	197	429
Edirne Uzunköprü Musevi	1	2	3	30	45	75
İzmir Keçeciler Kız Musevi	16	3	19	406	-	406
İzmir Keçeciler Erk Musevi	4	8	12	-	213	213
İzmir Karataş Musevi	6	9	15	225	201	426
İzmir Musevi Yetim Mektebi	6	9	15	-	442	442
İzmir Tire Kazası Musevi	1	4	5	46	53	99
Çanakkale Türk Musevi	2	3	5	27	48	75
Gelibolu (Türk) Musevi	2	4	6	76	89	165
Kayseri Gümüsoğlu Musevi	-	3	3	-	66	66
Muğla Milas Musevi	1	4	5	33	36	69
Toplam	164	160	324	3.005	3.536	6.541

Musevi Okulları Cumhuriyet Türkiye’sinde de eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak cumhuriyetin ilk yıllarındaki Musevi Okulu ve burada öğrenim gören

²²⁰ Öğrenci sayıları, anaokulu öğrencileri hariç 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

öğrenci sayıları sonraki yıllarda düşmeye devam etmiştir. Mesela 1927 yılında Türkiye genelinde 82.000 nüfuslu Yahudi cemaatinde 5.459 öğrenci cemaat okullarına gitmekte iken, 1945 yılında 77.000 kişilik nüfusta 2.623 çocuk cemaat okullarına gitmekte idi. İlkokul sayısı da üçe inmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında da sınırlı sayıda Yahudi Okulu eğitimine devam etmiştir. Türk okullarında yetişen cumhuriyet döneminin yeni kuşağı ise tam anlamıyla Türkçe konuşan bir kuşak olarak belirlemiştir (Çolak, 2004: 235).

1925-1926 eğitim öğretim yılında faaliyette bulunan Musevi Okulları ve bu okullara ait özellikler aşağıda verilmiştir.

İstanbul Beyoğlu Musevi Lisesi: 1915 yılında Henri Suryani Efendi tarafından kurulan İstanbul Beyoğlu Musevi Lisesi, 25 Kasım 1923 tarihinde, 2/1 ruhsatname ile çalışma iznini almıştı. 1893 yılında inşa edilen ve 4 kat 33 odadan oluşan okulun taş (tuğla-beton) binası şahsa aitti. 1925-1926 ders yılında müdürlüğünü Doktor Markos'un yaptığı (İhs.M., 1928: 200) İstanbul Beyoğlu Musevi Lisesi, eğitim öğretim faaliyetleri için diğer azınlık okullarıyla karşılaştırıldığında vasat durumda kalıyordu. Konferans salonu ve müzik salonunun bulunduğu okulda dans salonu ve jimnastik salonu mevcut değildi. Okul yöneticilerinin belirttiğine göre idarenin kullandığı demirbaş eşya ile ders araç gereçlerinin sınırlı olduğu okulda, az sayıda müze eşyası ve küçük bir kütüphane bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 203). Ancak okul, spor ve beden eğitimine ait eşyaya, bedii kıymeti haiz eşyaya ve el işlerine ait eşyaya sahip değildi.

Okulda görev yapan 18'i Musevi, 15'i Müslüman, 4'ü Katolik ve 1'i Ortodoks toplam 38 öğretmen (9 kadın-29 erkek) yaşları itibarıyla genç bir profil oluşturuyordu: Öğretmenlerin 29'u 40 yaşın altındayken, 9 öğretmen 41 ve üzeri yaşlardaydı (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin söz konusu ders yılında aldıkları maaşlar da farklı dilimlerde yer alıyordu. Buna göre 601-1000 kuruş arasında maaş alan 4 öğretmen varken, bu sayı 1001-2000 kuruş aralığında 11'e, 2001-3000 aralığında da 19'a yükseliyordu. 4 öğretmen ise 3001-6000 kuruş arasında aylık maaşla görev yapıyordu. Toplam 3 hademenin çalıştığı okulda çalışanlara ödenen yıllık maaş 33.344 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan masraf ise 5.523 liraydı. 1925-1926 ders

senesinde değişik kaynaklardan toplam 44.700 lira gelir elde edilmişti, bu rakamın 43.140 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

Lise düzeyinde eğitim veren İstanbul Beyoğlu Musevi Lisesi 1925-1926 eğitim yılına 12 karma sınıfta 162'si kız 519 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 27 öğrencinin daha kayıt yaptırdığı okuldan ayrılan öğrenci olmamıştır. Sene sonu sınavlarında 451 öğrenci sınıfını geçerken, 84 öğrenci sınıfta kalmış; 11 erkek öğrenci de dersleri tamamlayarak mezun olmuştur. Öğrenci babalarının mesleklerinden tespit edilebilenlere bakıldığında esnafın ağırlıkta olduğu görölmekteydi. Kayıtlara göre (İhs.M., 1928: 176-181) 150 veli esnaf, 80 veli tüccar, 5 veli sanatkâr ve 5 veli de devlet memuru idi, mesleği tespit edilemeyen 306 velinin ise diğer mesleklerden olduğu belirtilmişti.

Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda 1963 yılında 364 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da, 23'ü geçici kadroda olmak üzere 40'a ulaşmıştı (ÖOR, 1964: 208). Göröldüğü gibi okulda 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci sayısında yüzde elliye yakın bir düşüş yaşanırken, öğretmen sayısı yerinde saymıştır.

İstanbul Aşkenazi Musevi Mektebi: 1878 yılında Aşkenazi Musevi Cemaati adına Leor şeodan tarafından kurulan (BOA. MF. MKT. 972/64) Aşkenazi Musevi Mektebinin müdürlüğünü 1925-1926 ders yılında Yusuf Ziya Bey yapıyordu. Ruhsatnamesini 3/1 numarayla bir sonraki ders yılında 25 Kasım 1926 tarihinde alan okulun binası 1877 yılında inşa edilmişti ve son olarak 1924 yılında tamir görmüştü. Musevi cemaatine ait okul taş (tuğla/beton) bina idi ve 3 katı 10 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). Aşkenazi Musevi Mektebinde dans ve konferans salonu yoktu, ancak jimnastik salonu ve ayrı bir müzik odası mevcuttu. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idari eşya ve ders araç gereçleri yeterli düzeydeydi. Müze eşyası ve kütüphanesi ise kısmen de olsa bulunmaktaydı. Okulda el işlerine ait kıymetli eşya bulunmazken, müzik enstrümanları, bedii kıymeti haiz eşya ile spor ve beden eğitime ait eşya asgari miktarda idi (İhs.M., 1928: 203). 1925-1926 eğitim öğretim yılında Aşkenazi Musevi Mektebinde görev yapan 4'ü kadın 9 öğretmen 6'sı Musevi, 3'ü ise Türk ve Müslüman idi. Bu öğretmenlerin 3'ü 18-30, 3'ü 31-40, 3'ü de 41-50 yaşları arasındaydı. Okul, öğretmenlerine diğer okullara göre daha yüksek maaş veriyordu. Zira

1 öğretmen 10-20 lira arasında maaş alırken, 8 öğretmenin maaşı 30-60 lira arasındaydı (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 2 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 9.172 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.305 lira idi. Aynı yıl Aşkenazi Musevi Mektebinde yapılan toplam 10.477 lira harcamaya karşın aynı miktarda yani 10.477 lira gelir elde edilmişti (İhs.M., 1928: 166-167). Bu gelirin 5.600 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 7 karma sınıfta 195 öğrenci (99 erkek, 96 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 10 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yıl boyunca 4 öğrenci daha kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 7'si kız 12 öğrenci mezun olmuş; 126 öğrenci sınıfını geçerken, 51 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181). Öğrenci babalarının 8'i tüccar, 30'u esnaf, 39'u işçi ve 57'si devlet memuru iken 55 velinin mesleği tespit edilememişti.

İstanbul Musevi Mektebi: 1920 yılında İshak Noel Efendi'nin kurduğu²²¹ İstanbul Musevi Mektebinin müdürlüğünü 1925-1926 ders yılında Hayyim Sayopa Efendi yapıyordu. Ruhsatnamesini 232 numarayla bir sonraki ders yılının başında 28 Eylül 1926 tarihinde alan okulun binası 1894 yılında inşa edilmişti ve son olarak 1924 yılında tamir görmüştü. Şahsa ait olan okul taş (tuğla/beton) bina idi ve 4 katı 16 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip olmayan okulda; kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç gereçleri sınırlı düzeydeydi. Bunun dışında İstanbul Musevi Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı hiçbir unsura sahip değildi. Okulda, müze eşyası, spor ve beden eğitimine ait eşya, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Musevi Mektebinde görev yapan 5'i kadın 7 öğretmenin, 2'si Musevi, 5'i ise Türk ve Müslüman idi. Genç sayılabilecek yaş

²²¹ Özel Okullar Rehberine göre okulun kurucusu Yasef Eskenazi, kuruluş yılı da 1925'tir (ÖOR, 1964: 208).

grubunda olan bu öğretmenlerin 5'i 18-30, 1'i 31-40, 1'i de 41-50 yaşları arasındaydı. Maaşları açısından da öğretmenler farklı dilimlerdeydi. 2 öğretmen 6-10 lira arasında maaş alırken, 2 öğretmenin maaşı 20-30 lira arasındaydı. 3 öğretmen ise 30 liranın üstünde maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 2 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 7.348 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 2.660 lira idi. Aynı yıl 2.760 lira gelir elde edilmişti, bu gelirin 720 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 5 karma sınıfta 219 öğrenci (121 erkek, 98 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan öğrenci ayrılmamış, yıl boyunca 22 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 7'si kız 11 öğrenci mezun olmuş; 214 öğrenci sınıfını geçerken, 16 öğrenci ipka kalmıştı. Öğrenci babalarının 5'i tüccar, 25'i esnaf, 170'i işçi ve 31'i devlet memuru iken mesleği tespit edilemeyen 10 veli kayıtlara "diğer mesleklerden" şeklinde geçmişti (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Hasköy Musevi Mektebi: 1874 yılında Tüccar Rafael Efendi'nin kurduğu İstanbul Hasköy Musevi Mektebinin müdürlüğünü 1925-1926 ders yılında Nesib Efendi yapıyordu. 27 Temmuz 1887 günü inşaat ruhsatnamesini alan okulun binası 1888 yılında tamamlanmıştı (BOA. İ. DH. 1040/81796) ve son olarak 1920 yılında tamir görmüştü. Cemaate ait olan söz konusu bina, taş (tuğla/beton) bina idi ve 2 katı 17 odası bulunuyordu

Okul, çalışma ruhsatnamesini 226/24 numarayla bir sonraki ders yılında 13 Kasım 1926 tarihinde aldı (İhs.M., 1928: 200). 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip olmayan okulda; kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya sınırlı düzeydeydi, ancak ders araç gereçleri fazlasıyla mevcuttu. Bunun dışında İstanbul Hasköy Musevi Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı hiçbir unsura sahip değildi. Okulda, müze eşyası, spor ve beden eğitimine ait eşya, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Hasköy Musevi Mektebinde görev yapan 15'i kadın 22 öğretmenin, 13'ü Musevi, 9'u ise Türk ve Müslüman idi. Genç sayılabilecek yaş grubunda olan bu öğretmenlerin 18'i 40 yaşın altında iken 4'ü 41 ve üzeri yaşlardaydı. Öğretmenlerin maaşları açısından diğer cemaat okullarına göre daha iyi durumda oldukları söylenebilir. 1 öğretmen 10-20 lira arasında maaş alırken, 4 öğretmenin maaşı 20-30 lira arasındaydı. 17 öğretmen ise 30 liranın üstünde maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 3 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 9.110 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.125 lira idi. Aynı yıl 10.253 lira gelir elde edilmişti, bu gelirin 9.275 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167). İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 karma sınıfta 585 öğrenci (223 erkek, 362 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 102 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yıl boyunca yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında 15'i kız 24 öğrenci mezun olmuş; 357 öğrenci sınıfını geçerken, 102 öğrenci ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında öğrenci babalarının mesleklerine bakıldığında devlet memurlarının ağırlığı göze çarpıyordu. Velilerin 203'ü devlet memuru iken, 121'i esnaf, 90'ı işçi, 51'i tüccar ve 3'ü de din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb.) idi (İhs.M., 1928: 176-181). Öğrenci babalarından 15'inin mesleği ise tespit edilememişti. Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda 1963 yılında 30 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da, 4'ü geçici kadroda olmak üzere 7'de kalmıştı (ÖOR, 1964: 209). Görüldüğü gibi okul 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğrenci ve öğretmen sayıları bakımından büyük bir düşüş yaşamıştır.

İstanbul Musevi Erkek Mektebi: 1875 yılında Mois Farasko'nun kurduğu İstanbul Musevi Erkek Mektebinin müdürlüğünü 1925-1926 ders yılında Avram Efendi yapıyordu. Ruhsatnamesini 240/25 numarayla bir sonraki ders yılında 28 Kasım 1926 tarihinde alan okulun binası 1910 yılında inşa edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Cemaate ait olan okul, taş (tuğla/beton) bina idi ve 5 katı 28 odası bulunuyordu. Okul, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip olmamakla birlikte, Musevilere ait diğer azınlık okullarına nazaran iyi durumda

olanlardan biriydi. Okulda; dans salonu, konferans salonu ve müzik odası mevcut değildi. Ancak okul, jimnastik salonu ile az sayıda kitabın bulunduğu küçük bir kütüphaneye sahipti. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı düzeydeydi. Aynı şekilde spor ve beden eğitimine ait eşya da kısmen bulunuyordu. Bunun dışında İstanbul Musevi Erkek Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer eşyaya sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Musevi Erkek Mektebinde görev yapan 14'ü kadın 24 öğretmen, 14'ü Musevi, 10'u ise Türk ve Müslüman idi. Değişik yaş gruplarına dağılmış bulunan bu öğretmenlerin 11'i 18-30 yaş, 5'i 31-40 yaş, 6'sı da 41-50 yaş aralığında bulunuyordu. 51 yaşın üzerinde ise 2 öğretmen istihdam edilmişti. Öğretmenlerin maaşları açısından diğer azınlık okullarına göre daha kötü durumda oldukları söylenebilir. 10 öğretmen 0-6 lira arasında maaş alırken, 6-10 lira arası maaşla çalışan 10 öğretmen ve 10-20 lira arası maaşla çalışan 3 öğretmen bulunuyordu. Diğer öğretmenin maaşı ise 20-30 lira arasındaydı (İhs.M., 1928: 165). Görüldüğü gibi okulda 30 lira üzerinde maaş alan öğretmen yoktu. Öğretmenlerin yanı sıra 4 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 18.350 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.310 lira idi. Aynı yıl 16.700 lira gelir elde edilmişti, bu gelirin 14.500 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 7 karma sınıfta 559 öğrenci (540 erkek, 19 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 10 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yıl boyunca 11 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 1'i kız 40 öğrenci mezun olmuş; 426 öğrenci sınıfını geçerken, 94 öğrenci ipka kalmıştı. Söz konusu ders yılında öğrenci babalarının büyük bir çoğunluğunun meslekleri tespit edilememişti. Bu nedenle öğrenci velilerinin 319'u istatistiklere "diğer mesleklerden" olarak yansırken, 87 velinin devlet memuru, 53 velinin tüccar, 52 velinin işçi, 42 velinin esnaf, 2 velinin çiftçi, 1 velinin servet sahibi ve 4 velinin de din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb.) olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Musevi Kız Mektebi ve Anasınıfı: 1881 yılında kurulan İstanbul Musevi Kız Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Jak Bey, müdiresi ise Merrenye Uğurlant Hanımdı. Ruhsatnamesini 2/1 numarayla bir sonraki ders yılı içinde -17 Aralık 1926 tarihinde- alan okulun binası taş (tuğla/beton) yapı malzemesi ile 1892 yılında inşa edilmişti. Son olarak 1913 yılında tadilattan geçen bina Musevi Cemaatine aitti ve 3 katı 22 odası bulunuyordu. Okul, 1925-1926 ders yılında Musevilere ait diğer azınlık okullarının birçoğu gibi eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip değildi. Okulda; dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Ancak okul, az sayıda kitabın bulunduğu küçük bir kütüphaneye sahipti. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri sınırlı düzeydeydi. Aynı şekilde müzik enstrümanları da kısmen bulunuyordu. Bunun dışında İstanbul Musevi Kız Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer eşyaya sahip değildi. Okulda, spor ve beden eğitimine ait eşya, müze eşyası, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Musevi Kız Mektebinde görev yapan 3'ü erkek 28 öğretmen, 20'si Musevi²²², 8'i ise Müslüman idi. Değişik yaş gruplarına dağılmış bulunan bu öğretmenlerin 12'si 18-30 yaş, 11'i 31-40 yaş, 4'ü de 41-50 yaş aralığında bulunuyordu. 51 yaşın üzerinde ise 1 öğretmen istihdam edilmişti. Öğretmenlerin maaşları açısından diğer azınlık okullara göre daha iyi durumda oldukları söylenebilir. 25 öğretmen 30 liranın üzerinde maaş alırken, 3 öğretmenin aldığı maaş 30 liranın altındaydı (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 5 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 22.797 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 3.141 lira idi. Aynı yıl yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan elde edilen gelir 25.073 liraya ulaşmıştı. Bu gelirin 20.963 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 7 karma sınıfta 2'si erkek 423 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okuldan ayrılan öğrenci olmamış, 98 öğrenci okula yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 2'si erkek 52 öğrenci

²²² Musevi öğretmenlerden 10'un milliyeti Türk olarak belirtilmiştir (İhs.M., 1928: 165).

mezun olmuş; 351 öğrenci sınıfını geçerken, 118 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Musevi Kız Mektebi'nin bünyesinde 3 de anasınıfları mevcuttu. Karma eğitim yapan ve ders yılı başında 30'u erkek 132 öğrencinin bulunduğu bu anasınıflarından sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıflarına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Anasınıflarında öğrenim gören tüm öğrenciler sene sonu sınavında başarılı olmuştu. İstanbul Musevi Kız Mektebi'ndeki öğrencilerin (anaokulu öğrencileri dahil) baba mesleklerine bakıldığında, velisi esnaf olanların ilk sırayı aldıkları görülmüyordu. Buna göre velilerde 235 esnaf, 32 tüccar, 30 işçi, 16 devlet memuru, 3 sanatkâr, 2 din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb.) ve 1 de servet sahibi olduğu görülmekteydi (İhs.M., 1928: 181). Diğer 334 velinin ise "diğer mesleklerden" olduğu belirtilmişti.

İstanbul Haydarpaşa Musevi Mektebi ve Anasınıfları: 1895 yılında kurulan okul, sıkça düzenlediği yardım amaçlı konser, tiyatro, balo gibi faaliyetlerle gündeme gelmiştir (BOA. MF. MKT. 350/27; BOA. MF. MKT. 306/14; BOA. MF. MKT. 256/24). İstanbul Haydarpaşa Musevi Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Hayim Naim, müdiresi ise Raşel Hanım'dı. Ruhsatnamesini ders senesi içinde, 4 Ekim 1925 tarih ve 4/32 numara ile alan okulun binası oldukça eski bir tarihte 1810 yılında inşa edilmişti ve son tadilatını 1919 yılında görmüştü. Cemaate ait olan okul, taş (tuğla/beton) bina idi ve 3 katı 12 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). Okul, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip değildi. Okulda; kütüphane, dans salonu, konferans salonu, müzik odası ve jimnastik salonu mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri kısmen bulunuyordu. Aynı şekilde spor ve beden eğitimine ait eşya ve müzik enstrümanları da sınırlı düzeydeydi (İhs.M., 1928: 203). Bunun dışında İstanbul Haydarpaşa Musevi Mektebi'nde müze eşyası ve bedii kıymeti haiz eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında okulda görev yapan 2'si erkek 15 öğretmenin, 9'u Musevi, 6'sı ise Türk ve Müslüman idi. Okul, yaşları itibarıyla öğretmen kadrosunu gençlerden oluşturmuştu. 15 öğretmenin 11'i 30 yaşın altında iken, 3'ü 31-40 yaş dilimindeydi. Yalnızca 1 öğretmen 41-50 yaşları arasındaydı. Öğretmenlerin yaş

dilimlerindeki bu benzeşme, maaşlara fazla yansımamıştı. 3 öğretmen 10-20 lira arası maaşla çalışırken, 3 öğretmen 20-30 lira arası maaş alıyordu. Diğer 9 öğretmenin maaşı ise 30-60 lira arasındaydı (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 2 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 8.100 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.805 lira idi. Aynı yıl 9.800 lira gelir elde edilmişti, bu gelirin 7.600 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 karma sınıfta 158 öğrenci (43 erkek, 115 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 6 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yıl boyunca 15 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 21 kız öğrenci mezun olmuş; 133 öğrenci sınıfını geçerken, 13 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Haydarpaşa Musevi Mektebi bünyesinde 3 de anasınıfı mevcuttu (İhs.M., 1928: 176). Karma eğitim yapan ve ders yılı başında 13'ü erkek 30 öğrencinin bulunduğu bu anasınıflarından sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıflarına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise anasınıfında öğrenim gören tüm öğrenciler başarılı olmuştu. Haydarpaşa Musevi Mektebi'ndeki öğrencilerin (anaokulu öğrencileri dahil) baba mesleklerine bakıldığında, 38 işçi, 36 esnaf, 22 tüccar, 2 devlet memuru ve 6 din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb.) olduğu görülmekteydi (İhs.M., 1928: 176-181). 93 velinin mesleği ise diğer olarak belirtilmişti.

İstanbul Sirkeci Musevi Mektebi: 1902 yılında açılan Sirkeci Musevi Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi olan David Harakir Efendi aynı zamanda okulun müdürlüğünü yapmaktaydı. Ruhsatnamesini 20/189 numaralı belgeyle 4 Eylül 1924 tarihinde alan okulun binası 1892 yılında inşa edilmişti. Cemaate ait olan okul, taş (tuğla/beton) bina idi ve 3 katı 7 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). Okul, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapıya sahip değildi. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri asgari miktarda bulunuyordu. Bunun dışında Sirkeci Musevi Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine

sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Sirkeci Musevi Mektebinde görev yapan 2'si kadın 6 öğretmenin, 4'ü Musevi, 2'si ise Müslüman'dı. Adı geçen öğretmenlerin 3'ü 10-20 lira arasında maaş alırken, diğerlerinin aylık maaşı 30 liradan fazlaydı. Okulun, diğer azınlık okulları gibi öğretmen kadrosunun gençlerden oluştuğu dikkat çekiyordu. Öğretmenlerin 4'ü 30 yaşın altında, diğer 2'si de 30 yaş üzerindediydi (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 1 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 3.060 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 225 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.285 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 4 karma sınıfta 139 öğrenci (69 erkek, 70 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan öğrenci olmazken, yıl boyunca 3 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında mezun vermeyen okulda, 102 öğrenci sınıfını geçerken, 40 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181). Söz konusu ders yılında öğrenci babalarının büyük bir çoğunluğunun meslekleri tespit edilememişti. Bu nedenle öğrenci velilerinin 71'i istatistiklere "diğer mesleklerden" olarak yansırken, 40 velinin esnaf, 25 velinin işçi ve 6 velinin tüccar olduğu görülmüyordu (İhs.M., 1928: 181).

İstanbul Balat Ahrida Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Musevi cemaatine ait okullardan biri de İstanbul Balat Ahrida Mektebi'ydi. 1893 yılında faaliyete geçen okulun²²³ 1908 yılında idareciliğini yapan Matmazel Camila, okula yalnızca Musevi kız çocuklarının kabul edileceğine, Müslüman kız çocuklarının kayıt edilmeyeceğine ve devletin nizamnamelerine uyacağına dair senet vermişti (BOA. MF. MKT. 1044/88).

²²³ İlk yıllarda okul binasının yetersizliği problemlere yol açmıştı. Şehremaneti, 21 Ağustos 1901 tarihinde sağlık koşulları yetersiz olan okul öğrencilerinin başka yere naklini ve okul binasının temizlettilmesini istemiştir (BOA. MF. MKT. 574/21).

1925 yılında okulun müessisi Malga Dalhaşhan, müdürü de İsrail Roson idi. Okul, 21 Şubat 1925 tarihinde 18/3 numarayla ruhsatnamesini aldı (İhs.M., 1928: 200). En son tamiratını 1925 yılında gören okul binası, Musevi Cemaatine aitti ve taş (tuğla/beton) yapı malzemesiyle 1893 yılında inşa edilmişti. 2 kat, 5 odadan oluşan binada eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapı sağlanamamıştı. Okulda, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri asgari miktarda bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200-203). Yine sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane vardı. Bunun dışında İstanbul Balat Ahrida Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Balat Ahrida Mektebi'nde görev yapan 8 erkek öğretmenin 4'ü Musevi, 4'ü ise Türk ve Müslüman'dı. Öğretmenlerin 4'ü 30 yaşın altında, diğer 4'ü de 30 yaş üzerindediydi. Adı geçen öğretmenlerin maaşları arasında da dengesizlik göze çarpıyordu. 6-10 lira arasında maaş alan 3 öğretmen bulunurken, 20-30 lira arasında maaşla çalışan 2 öğretmen vardı. Diğer 3 öğretmen ise 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). Söz konusu ders senesinde öğretmenlerin yanı sıra 1 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 3.070 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 790 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.860 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.250 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 2 karma sınıfta 125 öğrenci (76 erkek, 49 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan öğrenci olmazken, yıl boyunca 4 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında mezun vermeyen okulda, 73 öğrenci sınıfını geçerken, 56 öğrenci ipka kalmıştı. Öğrenci babalarının 51'inin esnaf, 23'ünün çiftçi, 20'sinin işçi, 7'sinin tüccar, 3'ünün devlet memuru ve 25'inin diğer mesleklerden olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Balat Ahrıda Mektebi Şubesi: İstanbul Balat Ahrıda Mektebi'nin kurucu temsilcisi Malga Dalhaşhan, 1925-1926 eğitim öğretim yılında yine İstanbul-Balat'ta okula bağlı bir şube açtı. Söz konusu İstanbul Balat Ahrıda Mektebi Şubesinin müdiresi Sultani Rezon Hanım'dı. Okul, 22 Şubat 1925 tarihinde 19/180 numarayla ruhsatnamesini aldı. 1904 yılında inşa edilen okul binası, Musevi Cemaatine ait ahşap bir bina idi. 1 kat, 5 odadan oluşan bu bina 1926 yılında büyük bir tadilatın geçmişti (İhs.M., 1928: 200). Ahrıda Mektebi Şubesi'nde de İstanbul Balat Ahrıda Mektebi'nde olduğu gibi eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapı sağlanamamıştı. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders araç ve gereçleri sınırlı düzeyde miktarda bulunuyordu. Bunun dışında İstanbul Balat Ahrıda Mektebi Şubesi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Balat Ahrıda Mektebi Şubesi'nde görev yapan 1'i kadın, 8 öğretmenin 5'i Musevi, 3'ü ise Türk ve Müslüman'dı. Öğretmenlerin genç yaşlarda olduğu dikkat çekiyordu; 4'ü 18-30 yaş diliminde, diğer 4'ü de 31-40 yaş arasındaydı. Adı geçen öğretmenlerin maaşları arasında da farklılıklar söz konusuydu. 6-10 lira arasında maaş alan 1 öğretmen bulunurken, 10-20 lira arası maaşla çalışan 1, 20-30 lira arasında maaşla çalışan 4 öğretmen vardı. Diğer 2 öğretmen ise 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 165). Öğretmenlerin yanı sıra 2 hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 2.518 lirayı bulmuştu. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 558 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.976 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 1.300 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 3 karma sınıfta 142 öğrenci (81 erkek, 61 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan öğrenci olmazken, yıl boyunca 5 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 12'si kız

toplam 27 mezun veren okulda; 80 öğrenci sınıfını geçmiş, 40 öğrenci ise ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181). Öğrenci babalarının 40'ının esnaf, 32'sinin tüccar, 25'inin işçi, 6'sının çiftçi, 2'sinin devlet memuru ve 42'sinin diğer mesleklerden olduğu görülüyordu.

İstanbul Kuzguncuk Musevi Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul'da faaliyet gösteren Musevi cemaatine ait okullardan biri olan İstanbul Kuzguncuk Musevi Mektebi, açıldıktan bir süre sonra maddi imkânsızlar dolayısıyla geçici olarak kapanmış (BOA. İ. MF. 3/1313) ve 1895 yılında yeniden faaliyete geçmişti (BOA. MF. MKT. 265/29). 1925 yılında Gorrub Rehli Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Almalh Efendi yapıyordu. Okul, 25 Kasım 1926'da 25/242 numarayla ruhsatnamesini aldı. En son tamiratını 1925 yılında gören okul binası, Musevi Cemaatine aitti ve taş (tuğla/beton) yapı malzemesiyle 1895 yılında inşa edilmişti. 3 kat, 10 odadan oluşan binada, kütüphane, dans salonu, konferans salonu ve müzik odası mevcut değildi (İhs.M., 1928: 202-203). Okul yöneticilerinin belirttiğine göre okulda idareye ait demirbaş eşya, ders materyalleri ve beden eğitimine ait eşya sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunun dışında İstanbul Kuzguncuk Musevi Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Kuzguncuk Musevi Mektebi'nde 4'ü kadın toplam 9 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Musevi, 4'ü Müslüman olan bu öğretmenlerin yaşları, farklı yaş dilimlerine dengeli dağılmıştı. Okulda 18-30 yaş arasında 3 öğretmen istihdam edilmişken, 31-40, 41-50 ve 51-60 yaş aralığında da 2'şer öğretmen vardı. Adı geçen öğretmenlerin maaşları arasında da farklılıklar dikkat çekiyordu. 10-20 lira arasında maaş alan 2 öğretmen bulunurken, 20-30 lira arasında maaşla çalışan 4 öğretmen vardı. Diğer 3 öğretmen ise 30-60 lira aralığında aylık maaşla istihdam edilmişti. Öğretmenlerin yanı sıra 2 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 5.196 lirayı bulmuştu (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 135 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.635 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin

3.240 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167). İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 5 karma sınıfta 211 öğrenci (98 erkek, 113 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 15 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, sene içinde 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı.

Hangi sebeple olduğu bilinmemekle birlikte İstanbul Kuzguncuk Musevi Mektebinde 1925-1926 eğitim öğretim yılında sene sonu sınavları yapılmamış, bu durum İstanbul Maarif Müdürlüğünden Maarif Vekaletine çekilen bir telgrafla bildirilmişti (İhs.M., 1928: 181). Ayrıca okulda okuyan öğrenci babalarının meslekleri hakkında bilgi verilmemişti (İhs.M., 1928: 181).

İstanbul Hasköy Seror Hayim Mektebi: İlk olarak 1896 yılında açılan İstanbul Hasköy Seror Hayim Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Yasef Efendi, müdürü ise Hayim Efendi idi. Ruhsatnamesini 4/35 numaralı belgeyle 6 Ocak 1926 tarihinde alan okulun binası 1896 yılında inşa edilmişti (BOA. MF. MKT. 262/4). Son olarak 1925 yılında tadilattan geçen bina, cemaate ait, yarım kârgir bir bina idi ve 2 katı 5 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 200). Okulda, 1925-1926 ders yılında kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri asgari miktarda bulunuyordu. Bunun dışında Hasköy Seror Hayim Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203).

1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Hasköy Seror Hayim Mektebi'nde görev yapan 2'si kadın 4 öğretmenin, 3'ü Musevi, 1'i ise Müslüman'dı. Bu öğretmenlerin 2'si 18-30 yaş arasında, 1'i 31-40 yaş arasında, diğeri de 51-60 yaş arasında bulunuyordu. Öğretmenlerin diğer azınlık okullarındaki emsallerine göre daha yüksek maaş aldıkları söylenebilir. Nitekim öğretmenlerin 3'ü 30-60 lira arasında maaş alırken, diğer öğretmenin aylık maaşı 20-30 lira arasındaydı. Söz konusu ders senesinde öğretmenlerin yanı sıra 2 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 2.592 lirayı bulmuştu (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin

bir yıllık toplam karşılığı ise 370 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.962 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 780 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 3 karma sınıfta 2'si kız 53 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan öğrenci olmazken, yıl boyunca 42 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında başarı oranının %51'de kaldığı Hasköy Seror Hayim Mektebi'nden 8 erkek öğrenci mezun olmuş, 40 öğrenci sınıfını geçerken, 47 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181). Söz konusu ders yılında öğrenci babalarının büyük bir çoğunluğunun meslekleri tespit edilememişti. Bu nedenle öğrenci velilerinin 54'ü istatistiklere “diğer mesleklerden” olarak yansırken, 27 velinin işçi, 8 velinin esnaf, 5 velinin tüccar ve 1 velinin de devlet memuru olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 176-181).

İstanbul Ortaköy Musevi Mektebi: 1897 yılında açılan İstanbul Ortaköy Musevi Mektebi'nin 1925-1926 ders yılında kurucu temsilcisi Hayim Maçeyay Efendi, müdürü ise İbzonasa Efendi'ydi. Ruhsatnamesini 4/38 numaralı belgeyle 1924 yılında alan okul, eğitim faaliyetlerine 1897 yılında inşa edilen binada devam ediyordu (İhs.M., 1928: 200). Söz konusu bina, Musevi cemaatine ait, taş (tuğla, beton) bir bina idi ve 3 katı 13 odası bulunuyordu. 1925-1926 ders yılında Ortaköy Musevi Mektebi'nde eğitim öğretim faaliyetleri için gerekli teknik ve fiziki altyapı sağlanamamıştı. Okulda, kütüphane, dans salonu, konferans salonu, jimnastik salonu ve müzik odası mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifadelerine göre okulda idareye ait demirbaş eşya ile ders materyalleri asgari miktarda bulunuyordu. Bunun dışında Ortaköy Musevi Mektebi, gönderilen bilgi formunda yazılı diğer demirbaş eşyanın hiçbirine sahip değildi. Okulda, müze eşyası, musikiye ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya, el işlerine ait eşya ile spor ve beden eğitimine ait eşya yoktu (İhs.M., 1928: 203). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İstanbul Ortaköy Musevi Mektebi'nde görev yapan 7'si kadın 11 öğretmenin, 5'i Musevi, 5'i Türk ve Müslüman, 1'i de Rum ve Ortodoks'tu. Bu öğretmenlerin 7'si 18-30 yaş, 2'si 31-40 yaş, diğer 2'si de 51-60 yaş aralığında bulunuyordu. Öğretmenlerin cemaat okullarındaki emsallerine göre daha yüksek maaş aldıkları söylenebilir. Nitekim öğretmenlerin 7'si 30-60 lira arasında maaş alırken, 2 öğretmenin aylık maaşı 20-30 lira arasındaydı. Diğer 2 öğretmen ise 10-20 lira arasında maaşla istihdam edilmişti.

Öğretmenlerin yanı sıra 2 de hademesi bulunan okulun, çalışanlarına ödediği yıllık maaş ve ücret toplamı 6.557 lirayı bulmuştu (İhs.M., 1928: 165). Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığı ise 1.400 lira idi. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 5.857 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 4.467 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren okul, ders senesine 6 karma sınıfta 320 öğrenci (165 erkek, 155 kız) ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 22 öğrenci okulu bırakırken, yıl boyunca yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında başarı oranının %65 olarak gerçekleştiği İstanbul Ortaköy Musevi Mektebi'nden 6'sı kız toplam 53 öğrenci dersleri tamamlayarak mezun olmuş; 145 öğrenci sınıfını geçerken, 100 öğrenci ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 176-181). Söz konusu ders yılında öğrenci babalarının büyük bir çoğunluğunun meslekleri tespit edilememişti. Bu nedenle öğrenci velilerininin 230'u istatistiklere "diğer mesleklerden" olarak yansırken, 9 velinin işçi, 23 velinin esnaf, 35 velinin tüccar ve 1 velinin de mebus olduğu görülüyordu (İhs.M., 1928: 176-181). Sonraki yıllarda eğitime devam eden okulda, 1963 yılında 105 öğrenci eğitim görmekteydi. Söz konusu yıl okulda görev yapan öğretmen sayısı da 8'de kalmıştı (ÖOR, 1964: 213). Görüldüğü gibi okulda, 1925-1926 ders yılından 38 yıl sonra öğretmen sayısı bakımında önemli bir değişiklik yaşamazken, öğrenci sayısında ciddi bir düşüş yaşanmıştır.

Bursa Musevi Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Maarif Vekâleti kayıtlarına göre Bursa'da faaliyet gösteren tek azınlık okulu, Musevi cemaatine ait Bursa Musevi Mektebi idi. David Saban'ın kurucu temsilcisi olduğu okul, 1878 yılında faaliyete geçmişti. Okul bazı dönemlerde Osmanlı Devletinin aleyhine faaliyette bulunmakla suçlanmıştı. Mesela 26 Mart 1903 tarihinde Hüdavendigâr Vilayetine gönderilen yazıda, okula Marsilya'dan gönderilen kitapların zararlı olanlarının tespit edilerek bunlara el konulması istenmişti (BOA. MF. MKT. 680/50).

27 Kasım 1924'de 5 numaralı belgeyle ruhsat alan okulun müdürlüğünü Mardehay Masa yapmaktaydı. Okul kullandığı ve 1871 yılında inşa edilmiş olan ahşap bina; şahsa aitti ve en son 1921 yılında tadilattan geçmişti. 2 katı 9 odası bulunan okul

binasına senelik 300 lira kira ödenmekteydi ve binanın ıslahı için 9.000 liraya ihtiyaç duyulmaktaydı (İhs.M., 1928: 200). Bursa Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında, zengin bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre ders materyalleri ile idareye ait demirbaş eşya sınırlı miktarlarda bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymeti haiz eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Bursa Musevi Mektebi'nde 4'ü kadın 9 öğretmen görev yapıyordu. 9'u da Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 5'i Müslüman, 4'ü de Musevi dinine mensuptu. Yaşları itibarıyla 5 öğretmen 30 yaşın altındaydı, 4'ünün yaşı ise 31'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 6'sının, formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenler ise 10-30 lira aralığında farklı maaşlar alıyordu (İhs.M., 1928: 165). 3 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 5.373 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise tespit edilememiştir. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 7.100 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 2.700 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlkokul düzeyinde (iptidai) eğitim veren Bursa Musevi Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 108'i kız, 242 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 85 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 35 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise 121 öğrenci sınıfını geçmiş, 71 öğrenci de ipka kalmıştı. Diğer yandan 1925-1926 ders senesinde öğrenci babalarının 26'sının mesleği belirlenememiştir. Mesleği tespit edilebilen öğrenci babalarının 60'ı sanatkâr, 57'si esnaf, 36'sı tüccar, 6'sı işçi, 3'ü din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban), 2'si devlet memuru ve 2'si de servet sahibiydi (İhs.M., 1928: 176-181).

Tekirdağ Musevi Mektebi ve Anasınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Maarif Vekâleti kayıtlarına göre Tekirdağ merkezinde faaliyet gösteren tek azınlık okulu

Musevi cemaatine ait Tekirdağ Musevi Mektebi idi. Müessisinin Musevi Cemaati olduğu okulun müdürlüğünü David Levy Efendi yürütmekteydi. Faaliyete geçtiği tarih belirlenemeyen okul²²⁴, 25 Eylül 1924 tarihinde 1 numaralı belgeyle ruhsat almıştı. Okulun, 1845 yılında inşa edilen ahşap binası, Musevi Cemaatine aitti ve en son 1925 yılında tadilatından geçmişti. 2 katı 7 odası bulunan okul binasının maddi değeri yaklaşık 5.000 liraydı ve ıslahı için 1.500 liraya ihtiyaç duyulmaktaydı (İhs.M., 1928: 200). Tekirdağ Musevi Mektebi'nde, 1925-1926 ders yılında, bir konferans salonu ile sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphane bulunmaktaydı. Ancak okulda jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre ders materyalleri ile idareye ait demirbaş eşya sınırlı miktarlarda bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitime ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Tekirdağ Musevi Mektebi'nde 1'i kadın 4 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Musevi, 1'i de Müslüman olan bu öğretmenlerin 2'si 40 yaşın altındaydı, diğer 2'si ise 51-60 yaşları arasındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 1'inin, formlarda yazılan en düşük maaş dilimi olan 0-6 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenler ise 6-20 lira aralığında farklı maaşlar alıyordu (İhs.M., 1928: 165). 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 2.930 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 312 lira olarak gerçekleşmişti. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.150 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 1.152 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlkokul düzeyinde eğitim veren Tekirdağ Musevi Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 49'u kız, 86 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 1 öğrencisi vefat eden, 30 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, 37 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında 86 öğrenci sınıfını geçmiş, 6

²²⁴ Azınlık okullarında, tabiiyeti yabancı devlete ait olan öğretmenlerin istihdam edilmesi yasak olmasına rağmen, 5 Kasım 1906 tarihinde Fransız tebaasından Aron Levi'nin okulun öğretmenliğine devam etmesine 'şimdilik' kaydıyla izin verilmişti (BOA. MF. MKT. 963/1).

öğrenci de ipka kalmıştı. Öğrenci babalarının meslekleri ise şöyleydi (İhs.M., 1928: 176-181): 42 sanatkâr, 22 esnaf, 9 tüccar, 7 işçi, 3 servet sahibi, 3 hoca şeyh ruhban ve 6 diğer mesleklerden.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Tekirdağ Musevi Mektebi bünyesinde 1 de anasınıfı mevcuttu. 30 yaşın altında ve Musevi 1 kadın öğretmenin görev yaptığı bu anasınıfı, karma eğitim yapmaktaydı. Ders yılına 23'ü kız 54 öğrenci ile başlayan bu anasınıfından sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıfına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise öğrenim gören tüm öğrenciler başarılı olmuştu. Tekirdağ Musevi Mektebi'ndeki anaokulu öğrencilerinin baba mesleklerine bakıldığında, 23 esnaf, 18 sanatkâr, 8 işçi ve 5 tüccarın olduğu görülmekteydi (İhs.M., 1928: 181).

Çorlu Musevi Mektebi ve Anasınıfı: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Maarif Vekâleti kayıtlarına göre Çorlu'da faaliyet gösteren tek azınlık okulu Musevi cemaatine ait Çorlu Musevi Mektebi idi. Müessisinin Musevi Cemaati olduğu okulun müdürlüğünü Yako Efendi yürütmekteydi. Faaliyete geçtiği tarih belirlenemeyen okul, 25 Eylül 1924 tarihinde 2 numaralı belgeyle ruhsat almıştı. Okulun ahşap binası²²⁵, Musevi Cemaatine aitti ve en son 1925 yılında tadilattan geçmişti. 2 katı 5 odası bulunan okul binasının maddi değeri yaklaşık 2.500 liraydı ve ıslahı için 1.000 liraya, tamiri içinse 1.500 liraya ihtiyaç duyulduğu ifade edilmişti (İhs.M., 1928: 200). Çorlu Musevi Mektebi'nde, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretimin asgari şartlarını yerine getirebilecek fiziki ve teknik altyapı bulunmuyordu. Okulda kütüphane, konferans salonu, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre ders materyallerinin sınırlı miktarda olduğu okulda, idareye ait demirbaş eşya mevcut değildi. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaya sahip değildi (İhs.M., 1928: 203). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Çorlu Musevi Mektebi'nde 4 erkek öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Musevi, 1'i de Müslüman olan bu öğretmenlerin hepsi 40 yaşın altındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 2'sinin, formlarda yazılan en düşük maaş dilimi olan 0-6 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi.

²²⁵ Okul binasının hangi yıl inşa edildiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Diğer öğretmenler ise 6-10 lira aralığında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 165). Söz konusu ders yılında 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 2.200 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 375 lira olarak gerçekleşmişti. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.465 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 1.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 166-167).

İlkokul düzeyinde eğitim veren Çorlu Musevi Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 50'si kız, 100 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 3 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında ise 72 öğrenci sınıfını geçmiş, 25 öğrenci de ipka kalmıştı. Okul idaresi öğrenci babalarının mesleklerini şu şekilde bildirmişti (İhs.M., 1928: 176-181): 35 sanatkâr, 31 esnaf, 22 tüccar, 5 işçi ve 4 servet sahibi. 1925-1926 eğitim öğretim yılında Çorlu Musevi Mektebi bünyesinde 1 de anasınıfı mevcuttu. 30 yaşın altında, Musevi dinine mensup ve 0-6 lira arasında aylık maaşla çalışan 1 kadın öğretmenin görev yaptığı bu anasınıfı karma eğitim yapmaktaydı. Ders yılına 24'ü kız 60 öğrenci ile başlayan bu anasınıfından sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıfına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise öğrenim gören 54 öğrencinin tümü başarılı olmuştu. Çorlu Musevi Mektebi'ndeki anaokulu öğrencilerinin baba meslekleri de, 27 esnaf, 19 sanatkâr, 9 tüccar, 4 işçi, 2 servet sahibi ve 1 din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban) şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 181).

Edirne Musevi Mektebi: Edirne'de, 1925-1926 eğitim öğretim yılında faaliyet gösteren Musevi Mektebi'nin kurucu temsilcisi Musevi Cemaati Reisi Avram Semah, müdürü de Mois Tirani'ydi. 2 Temmuz 1898 tarihli bir belgede Edirne'de yapımı düşünülen Musevi Mektebi arsasının kime ait olduğu Edirne Valiliğinden sorulduğu (BOA. MF. MKT. 403/1) görülmektedir. Okul, 1903 yılında faaliyete geçti.²²⁶

Okulun, 1903 yılında inşa edilen binası, şahsa aitti ve en son 1926 yılında tadilatından geçmişti. Taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilmiş binanın 2 katı 26

²²⁶ Okulun ruhsatnamesi kaybolduğundan ruhsatname tarih ve numarasına ilişkin bilgilere ulaşılamamıştır: *Mektebin ruhsatname tarihi ve numerosu ziyaa uğramıştır* (İhs.M., 1928: 211).

odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 208). Okul yöneticilerinin ifadesine göre 45.000 lira değerinde olan okul binasına kira ödenmiyordu.

Edirne Musevi Mektebi 1925-1926 ders yılında, bir konferans salonuna sahipti. Ancak okulda kütüphane, jimnastik salonu, dans salonu ve müzik odası mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre idareye ait demirbaş eşya, ders araç gereçleri ve müze eşyası sınırlı miktarlarda bulunmaktaydı. Okul, bunların dışında formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ile el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Edirne Musevi Mektebi'nde 18'i kadın toplam 29 öğretmen görev yapıyordu. 22'si Musevi, 7'si de İslam dinine mensup olan bu öğretmenlerin 21'i genç yaş grubunda, -30 yaşın altında- yer alıyordu. Maaşlarına bakıldığında ise okulun öğretmenleri diğer azınlık okullarına göre daha az ücretle çalıştırdığı dikkat çekmekteydi. Buna göre öğretmenlerin 28'i 10 liradan daha az maaşla görev yaparken yalnızca 1 öğretmen 20-30 lira diliminde aylık ücret alıyordu (İhs.M., 1928: 173). Çalıştırdığı hademe sayısını 6 olarak bildiren okul; çalışanların yıllık maaşı, tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda toplam 17.097 lira masraf yapmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 16.803 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 7.659 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

Edirne Musevi Mektebi'nin aynı bina içinde erkek, kız ve anasınıfı olmak üzere üç ayrı bölümü vardı. Erkek Bölümü, ilköğretim düzeyinde eğitim vermekteydi. Ders yılına 6 sınıfta 197 erkek öğrenci ile başlayan bölümde, ders senesi içinde 4 öğrenci vefat etmişti. Yine ders yılı içinde 14 öğrencisi nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen bölüme, 4 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise 169 öğrenci sınıfını geçmiş, 22 öğrenci ipka kalmıştı. Ayrıca derslerini tamamlayan 6 öğrenci de mezun olmuştu. Edirne Musevi Mektebi Erkek Bölümü'nde okuyan öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında tüccar velilerin başı çektiği görülmekteydi. Buna göre Erkek Bölümü öğrencilerinin velilerinin 54'ü tüccar, 42'si sanatkâr, 41'i esnaf, 34'ü işçi, 6'sı din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban), 4'ü servet sahibi, 3'ü devlet memuru ve 13'ü de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 188-193).

Edirne Musevi Mektebi Kız Bölümü de, Erkek Bölümü gibi ilköğretim düzeyinde eğitim vermekteydi. Ders yılına 6 sınıfta 232 kız öğrenci ile başlayan bölümde, ders senesi içinde 1 öğrenci vefat etmişti. Yine ders yılı içinde 7 öğrencisi nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen bölüme, 8 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise 186 öğrenci sınıfını geçmiş, 43 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 190-191). Ayrıca derslerini tamamlayan 3 öğrenci mezun olmuştu. Edirne Musevi Mektebi Kız Bölümü'nde okuyan öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında 55'inin sanatkâr, 50'sinin esnaf, 46'sının işçi, 38'inin tüccar, 8'inin servet sahibi, 6'sının devlet memuru, 2'sinin din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban vb.), 1'inin çiftçi ve 26'sının diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 193).

Edirne Musevi Mektebi Anasınıfı Bölümü'nde ise 8 sınıf bulunmaktaydı. Ders yılına 227'si kız 498 öğrenci ile başlayan bölümden, ders yılı içinde 29 öğrenci ayrılmış, giden öğrencilerin yerine, yeni 29 öğrenci kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise bütün öğrencilerin başarılı olduğu bildirilmişti (İhs.M., 1928: 190). Diğer taraftan Edirne Musevi Mektebi Anasınıfı Bölümü'nde okuyan öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında işçi velilerin öne çıktığı dikkati çekmekteydi. Nitekim okul idarecilerinin ifade ettiğine göre 143 veli işçi, 110 veli esnaf, 78 veli sanatkâr, 46 veli tüccar, 14 veli servet sahibi, 3 veli din görevlisi (hoca, şeyh, ruhban) iken 1 veli de çiftçilikle uğraşmaktaydı (İhs.M., 1928: 193). Mesleği belirlenemeyen öğrenci babalarından 103'ü de kayıtlara 'diğer mesleklerden' olarak geçmişti.

Edirne Uzunköprü Musevi Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Maarif Vekâleti kayıtlarına göre Uzunköprü'de faaliyet gösteren tek azınlık okulu, Musevi cemaatine ait Edirne Uzunköprü Musevi Mektebi idi. Avram Bahar Nesim Efendi'nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdürlüğünü Fanihalkan yapmaktaydı. 1904 yılında faaliyete geçen okulun 1904 yılında inşa edilen ahşap binası, şahsa aitti ve en son 1922 yılında tadilattan geçmişti. 1 katı 3 odası bulunan okul binası 800 lira değerindeydi (İhs.M., 1928: 208). Edirne Uzunköprü Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders araç-gereçleri ve müzik enstrümanları sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda

yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Edirne Uzunköprü Musevi Mektebi'nde 1'i kadın 3 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Musevi, 1'i de Müslüman olan bu öğretmenlerin tümü 40 yaşın altındaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin formlarda yazılan en düşük maaş dilimi olan 0-6 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 1.700 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 1.700 lira olarak gerçekleşmişti. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.700 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 1.000 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Edirne Uzunköprü Musevi Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 30'u kız, 75 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 16 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 13 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise öğrencilerin tümü sınıfını geçmiş, hiçbir öğrenci sınıfta kalmamıştı. Diğer yandan 1925-1926 ders senesinde öğrenci babalarının 42'si tüccar, 20'si işçi, 5'i esnaf ve 5'i de sanatkârdı (İhs.M., 1928: 193).

İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi ve Ana Sınıfı: Maarif Vekâleti kayıtlarına göre 1925-1926 eğitim öğretim yılında İzmir Vilayetinde faaliyet gösteren 5 azınlık okulu bulunmaktaydı. Tamamı Musevilere ait olan bu okullardan ilki İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi'ydi. Temsilcisinin Emanuel Sidi, müdiresinin ise Madam Nani Tayaravna olduğu okul, 1878 yılından beri faaliyettedir. Ruhsatnamesini 1 Şubat 1925 tarihinde 12 sayılı belgeyle alan okulun 1878 yılında inşa edilen binası, en son 1925 yılında tadilatından geçmişti. 2 katı 5 odası bulunan okul binası şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya ile ders araç gereçleri sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı

diğer demirbaş eşyalara sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi'nde 16'sı kadın 19 öğretmen görev yapıyordu. Tamamı Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 14'ü Musevi, 5'i de Müslüman'dı. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin genç olduğu göze çarpmaktaydı. Nitekim 15 öğretmen 30 yaşın altındayken, 3 öğretmen 31-40 yaş dilimindeydi. Yalnızca 1 öğretmenin yaşı 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 13'ünün formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 3.001-6.000 kuruş arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenlerden 4'ü 20-30 lira; 2'si de 10-20 lira arasında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). 3 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 15.203 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 642 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 15.194 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin tamamını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 406 kız öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 1 öğrencisi vefat eden, 82 öğrencisi de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydı silinen okula, yeni kayıt yaptıran 40 öğrenci vardı. Sene sonu sınavlarında ise 304 öğrenci sınıfını geçmiş, 31 öğrenci ipka kalırken 28 öğrenci de derslerini tamamlayarak mezun olmuştu (İhs.M., 1928: 194-199). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi bünyesinde 3 anasınıfından oluşan bir de anaokulu mevcuttu. Ders yılına 171'i kız 269 öğrenci ile başlayan bu anaokulundan sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıfına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise öğrenim gören öğrencilerin tümü başarılı olmuştu (İhs.M., 1928: 194-197). İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi'nin öğrencilerinin (anaokulu dahil) baba meslekleri de, 212 esnaf, 110 sanatkâr, 56 işçi, 26 tüccar, 6 devlet memuru, 5 servet sahibi, 4 din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban), 2 çiftçi, 211 diğer mesleklerden şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 199).

İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi ve Ana Sınıfı: Keçeciler Kız Musevi Mektebi gibi temsilcisinin Emanuel Sidi olduğu Keçeciler Erkek Musevi Mektebi'nin müdürlüğünü İsrail Tayaravni yapmaktaydı. 1873 yılında faaliyete geçen okul, ruhsatnamesini, 1 Şubat 1925 tarihinde 11 sayılı belgeyle almıştı. 2 kat 10 odadan müteşekkil okul binası ise taş (tuğla-beton) yapı malzemesi kullanılarak 1850 yılında inşa edilmişti ve şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya, ders araç gereçleri ve müze eşyası sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı diğer demirbaş eşyalara sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi'nde 4'ü kadın 12 öğretmen görev yapıyordu. Tamamı Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 8'i Musevi'ydi, 4'ü de İslâm dinine mensuptu. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin genç olduğu göze çarpıyordu. Nitekim 10 öğretmen 40 yaşın altındayken, yalnızca 2 öğretmenin yaşı 41'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 7'sinin formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenlerden 3'ü 20-30 lira; 2'si de 10-20 lira arasında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). Söz konusu ders yılında 2 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 11.904 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 858 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 11.509 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 6.596 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 213 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 22 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran 48 öğrenci olmuştu. Sene sonu sınavlarında ise yalnızca 5 öğrenci sınıfını geçmiş, 103 öğrenci ikmale kalırken, 110 öğrenci de ipka kalmıştı. Başarı oranı ikmal

sınavında da düşük kalmaya devam etmiş, 55 öğrenci ikmalde sınıfını geçerken 48 öğrenci ikmalde de başarılı olamayarak ipka kalmıştı. Dolayısıyla ikmal imtihanı dahil, toplam 60 öğrenci sınıfını geçerken, 158 öğrenci sınıfta kalmıştı. Ayrıca okul, 1926 yılında 21 mezun vermişti (İhs.M., 1928: 194-199). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi bünyesinde 1 de anasınıfı bulunmaktaydı. Ders yılına 26 erkek öğrenci ile başlayan bu anaokulundan sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıfına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise öğrenim gören öğrencilerin tümü başarılı olmuştu. İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi'nin öğrencilerinin (anaokulu dahil) baba meslekleri de, 86 esnaf, 23 sanatkâr, 18 tüccar, 12 işçi, 6 servet sahibi, 6 devlet memuru, 6 din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban), 4 çiftçi, 104 diğer mesleklerden şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 199).

İzmir Karataş Musevi Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925 yılında İzmir'de faaliyet gösteren Musevi azınlık okullarından biri de Marbvolini'nin temsilciliğini yaptığı, Rafael Pontoramali'nin de müdürlük görevini yürüttüğü Karataş Musevi Mektebi'ydi. 1914 yılında faaliyete geçen okul, ruhsatnamesini, 15 Ocak 1924 tarihinde 5 numaralı belgeyle almıştı. Okulun, 2 kat 5 odadan müteşekkil yarım kârgir binası ise şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). İzmir Karataş Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya, ders araç gereçleri ve müze eşyası sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı diğer demirbaş eşyalara sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, İzmir Karataş Musevi Mektebi'nde 6'sı kadın 15 öğretmen görev yapıyordu. Tamamı Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 9'u Musevi, 5'i Müslüman, 1'i de Katolik'ti. Yaşları itibarıyla öğretmenlerin genç olduğu göze çarpıyordu. Nitekim 12 öğretmen 40 yaşın altındayken, yalnızca 3 öğretmenin yaşı 41'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 3'ünün formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenlerden 10'u 20-30 lira; 2'si de 10-20 lira arasında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). Söz konusu ders yılında 3 de hademe çalıştıran okul,

çalışanlarına toplam 16.147 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 19.988 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 20.087 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 18.771 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İzmir Karataş Musevi Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 225'i kız, 426 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 112 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 17 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise 279 öğrenci sınıfını geçmiş, 22 öğrenci de ipka kalmıştı. Ayrıca okul, 1926 yılında 14'ü kız 30 öğrencisini mezun vermişti (İhs.M., 1928: 194-199). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İzmir Karataş Musevi Mektebi bünyesinde 5 anasınıfından oluşan bir de anaokulu bulunmaktaydı. Ders yılına 197 öğrenci (103 kız, 94 erkek) ile başlayan bu anaokulundan sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıfına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise öğrenim gören öğrencilerin tümü başarılı olmuştu. İzmir Karataş Musevi Mektebi'nin öğrencilerinin (anaokulu dahil) baba meslekleri de, 175 esnaf, 91 sanatkâr, 35 tüccar, 20 işçi, 17 devlet memuru, 4 mebus, 1 din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban), 185 diğer mesleklerden şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 199).

İzmir Musevi Yetim Mektebi ve Ana Sınıfı: 1925-1926 ders senesinde İzmir'de faaliyet gösteren Musevi azınlık okullarından biri de Musevi Yetim Mektebi'ydi. 1871 yılında faaliyete geçen okulun adı geçen ders yılında temsilcisi Muşeme Lemed, müdürü de Menahim Zaharyan'dı. Okul, ruhsatnamesini, 15 Ocak 1924 tarihinde 9 numaralı belgeyle almıştı. 1906 yılında taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilen okul binası, son olarak 1923 yılında tamirat görmüştü. Şahsa ait olan bu bina, 2 kat 12 odalıydı (İhs.M., 1928: 208). İzmir Musevi Yetim Mektebi, 1925-1926 ders yılında sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı diğer demirbaş eşyalara sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, İzmir Musevi Yetim Mektebi'nde 6'sı kadın 15 öğretmen görev yapıyordu. Tamamı Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 11'i Musevi, 4'ü de Müslüman'dı. Yaşları itibarıyla öğretmenler, farklı yaş gruplarına dağılmıştı. Buna göre 5 öğretmen 18-30 yaş, 5 öğretmen 31-40 yaş ve 2 öğretmen de 41-50 yaş dilimindeydi. 3 öğretmenin yaşı ise 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık okullarının öğretmenlerine göre oldukça yüksek maaşlarla çalıştığı dikkati çekmekteydi. Buna göre 14 öğretmen formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti. Diğer öğretmen ise 20-30 lira arasında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 173). 3 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 13.503 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 1.186 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 11.007 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 1.694 lirası öğrencilerden alınan ücret olarak kayıtlara geçmişti (İhs.M., 1928: 175). Görüldüğü gibi yetim okulu olmasına rağmen, toplam gelirin %15.4'ünü öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu.

İlköğretim düzeyinde eğitim veren İzmir Musevi Yetim Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 442 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 119 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 11 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise başarı oranı %41'de kalmıştı: 46 öğrencinin mezun olduğu okulda 91 öğrenci sınıfını geçmiş, 197 öğrenci de ipka kalmıştı (İhs.M., 1928: 194-199). 1925-1926 eğitim öğretim yılında İzmir Musevi Yetim Mektebi bünyesinde 3 anasınıfından oluşan bir de anaokulu bulunmaktaydı. Ders yılına 88 erkek öğrenci ile başlayan bu anaokulundan sene içinde ayrılan öğrenci olmamıştı. Yine ders yılı içinde anasınıfına yeni kayıt yaptıran öğrenci yoktu. Sene sonu sınavlarında ise öğrenim gören öğrencilerin tümü başarılı olmuştu. Diğer taraftan İzmir Musevi Yetim Mektebi'nin öğrencilerinin (anaokulu dahil) baba mesleklerinde din görevlilerinin oransal fazlalığı dikkat çekmekteydi. Nitekim velilerin meslekleri, 171 işçi, 91 esnaf, 63 sanatkâr, 16 din görevlisi (hoca-şeyh-ruhban), 81 diğer mesleklerden şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 194-199).

İzmir Tire Kazası Musevi Mektebi: 1916 yılında açılan Tire Musevi Mektebi'nin, 1925 yılında temsilcisi Jak İsrail Efendi, müdürü de Böhürembol Efendi'ydi. Şahsa ait olan okulun yarım kârgir binası ise 1916 yılında inşa edilmişti ve 2 katı 8 odası vardı (İhs.M., 1928: 208). Tire Musevi Mektebi, eğitim öğretim faaliyetleri için fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda idareye ait demirbaş eşya, ders araç-gereçleri, müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Tire Musevi Mektebi'nde 1'i kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. Tamamı Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin 4'ü Musevi, 1'i de Müslüman'dı. Yaşları itibarıyla öğretmenler, farklı yaş gruplarına dağılmıştı. Buna göre 1 öğretmen 18-30 yaş arasında, 1 öğretmen 31-40 yaş aralığında ve 1 öğretmen de 41-50 yaş dilimindeydi. 2 öğretmenin yaşı ise 51'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise 3 öğretmenin formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenler ise 10-30 lira arasında maaş alıyordu (İhs.M., 1928: 173). 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına yıllık 3.400 lira maaş ve ücret ödemesi yapmıştı. Tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlere bir yılda yapılan masraf ise 3.400 liraydı. 1925-1926 ders senesinde değişik kaynaklardan toplam 3.400 lira gelir elde edilmiş, bu rakamın 1.600 lirasını öğrencilerden alınan ücret oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Tire Musevi Mektebi 1925-1926 eğitim yılına 3 karma sınıfta 46'sı kız 99 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 9 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında ise 86 öğrenci sınıfını geçmiş, 4 öğrenci de ipka kalmış, ancak okul, 1926 yılında mezun vermemişti (İhs.M., 1928: 194-199). Diğer taraftan öğrencilerin baba mesleklerinde esnaf ve sanatkâr veliler başı çekiyordu. Buna göre öğrenci babalarının 27'si esnaf, 26'sı sanatkâr, 6'sı tüccar, 6'sı işçi ve 25'i diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 199).

Çanakkale Türk Musevi Mektebi: 1925-1926 ders senesinde faaliyet gösteren Musevi azınlık okullarından biri de Çanakkale'deki Türk Musevi Mektebi'di. 1920 yılında faaliyete geçen okulun, kurucusu Samuel Matoni Efendi, müdürü de Kohen Efendi'di. Okul, ruhsatnamesini, 1924 yılında 1 numaralı belgeyle almıştı. 1920 yılında taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle inşa edilen okul binası²²⁷ Musevi Cemaati'ne aitti ve 2 katı, 6 odası bulunuyordu (İhs.M., 1928: 208). Çanakkale Türk Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında bir konferans salonuna sahipti. Ancak okulda kütüphane, dans salonu, jimnastik salonu ve müzik salonu mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı diğer demirbaş eşyalara sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Çanakkale Türk Musevi Mektebi'nde 2'si kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 3'ü Türk milliyetinden ve Müslüman, diğer 2'si de diğer milletlerden ve Musevi olan bu öğretmenlerin 4'ü 40 yaşın altındaydı. Diğer öğretmenin yaşı ise 41'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin diğer azınlık okullarının öğretmenlerine göre yüksek maaşlarla çalıştığı dikkati çekmekteydi. Buna göre öğretmenlerin tamamı formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edilmişti (İhs.M., 1928: 173). 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 3.263 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 3.213 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.213 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 800 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 200 lirasını hükümet tarafından yapılan yardım, 1.500 lirasını yardım yoluyla toplanan para ve 713 lirasını da diğer varidat kalemleri oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Çanakkale Türk Musevi Mektebi, ders senesine 3 sınıfta, 27'si kız 75 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 1 öğrencisi vefat eden, 25 öğrencisinin de nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 30 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise 68 öğrenci

²²⁷ Okul binası, 1925-1926 ders yılından bir sonraki yıl, 1927'de tamirattan geçti (İhs. M., 1928: 211).

sınıfını geçmiş, 11 öğrenci de ipka kalmıştı. Diğer taraftan Çanakkale Türk Musevi Mektebi'nin öğrencilerinin baba meslekleri 24 esnaf, 20 tüccar, 10 servet sahibi, 6 sanatkar, 19 diğer mesleklerden şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 194-199).

Gelibolu (Türk) Musevi Mektebi: 1925-1926 ders senesinde faaliyet gösteren Musevi azınlık okullarından sonuncusu Gelibolu Musevi Mektebi'ydi. 1925 yılında aldığı 1 numaralı ruhsatname ile faaliyete geçen okulun müessisi Varon Efendi'ydi. Okul müdürlüğünü ise Aferin Efendi yürütmekteydi. 1912 yılında inşa edilen okulun yarım kârgir binası, 2 kat 4 odalıydı ve şahsa aitti (İhs.M., 1928: 208). Gelibolu Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında sınırlı sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya ile ders materyalleri sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı diğer demirbaş eşyalara sahip değildi. Okulda müze eşyası, müzik enstrümanları, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu (İhs.M., 1928: 211).

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Gelibolu (Türk) Musevi Mektebi'nde 2'si kadın 6 öğretmen görev yapıyordu. 5'i Musevi, diğeri Müslüman olan bu öğretmenlerin 1'i Türk, 5'i ise diğer milletlerdendi. Yaşları itibarıyla öğretmenler, farklı yaş gruplarına dağılmıştı. Buna göre 18-30 yaş diliminde 3 öğretmen; 31-40, 41-50 ve 51-60 yaş aralığında da 1'er öğretmen bulunmaktaydı. Maaşlarına bakıldığında ise 2 öğretmenin formlarda yazılan en yüksek maaş dilimi olan 30-60 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği, diğer öğretmenlerin ise 10-30 lira arasında maaş aldığı görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Söz konusu ders yılında 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 2.615 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise personel giderleri ile eşit miktarda, 2.615 lira olarak gerçekleşmişti. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 2.500 lira gelir elde edilmişti. Bu gelirin 800 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 200 lirasını hükümet tarafından yapılan yardım, 1.615 lirasını da yardım yoluyla toplanan para oluşturuyordu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Gelibolu (Türk) Musevi Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 76'sı kız 165 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 2 öğrencisi nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise 151 öğrenci sınıfını geçmiş, 13 öğrenci de ipka kalmıştı. Diğer taraftan Gelibolu Musevi Mektebi'nin öğrencilerinin baba meslekleri 20 esnaf, 10 tüccar, 6 sanatkâr, 2 işçi, 3 hoca şeyh ruhban ve 123 diğer mesleklerden şeklinde sıralanmaktaydı (İhs.M., 1928: 194-199).

Kayseri Gümüşoğlu Musevi Mektebi: 1923 yılında faaliyete geçen Kayseri Gümüşoğlu Musevi Mektebi'nin, 1925-1926 eğitim öğretim yılında kurucu temsilcisi Avakoğlu, müdürü de Mihrican Efendi'ydı. 5 Temmuz 1924 tarihinde, 1 nolu belgeyle ruhsatnamesini alan okulun inşa tarihi bilinmeyen yarım kârgir binası, son olarak 1923 yılında tadilattan geçmişti. 1 katı 4 odası bulunan adı geçen binası Musevi Cemaatine aitti (İhs.M., 1928: 208).

Kayseri Gümüşoğlu Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya, ders araç-gereçleri ve müzik enstrümanları sınırlı miktarda bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Gümüşoğlu Musevi Mektebi Mektebi'nde 3 erkek öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerin 2'si Türk ve Müslümandı; Ermeni milletine mensup diğer öğretmenin dini “diğer dinlerden” olarak gösterilmişti. Yaşları itibarıyla farklı yaş dilimlerinde yer alan söz konusu öğretmenlerin 1'i 18-30 yaş, 1'i de 31-40 yaş dilimindeydi. Diğer öğretmen ise 40 yaşın üstündeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin tümünün 2.001-3.000 kuruş arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi (İhs.M., 1928: 173). Öğretmenlerin dışında 2 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 1.200 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel ücretleri dışındaki diğer masrafları ise 120 lira olarak gerçekleşmişti. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde

bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.200 lira gelir elde edilmişti (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Kayseri Gümüşoğlu Musevi Mektebi, ders yılına 2 sınıfta, 66 erkek öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle 11 öğrencisinin kaydı silinen okula, 5 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise öğrencilerin 33'ü sınıfını geçmiş, 37 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 188-191). Diğer yandan 1925-1926 ders senesinde öğrenci babalarının 28'i sanatkâr, 14'ü esnaf, 7'si işçi, 2'si tüccar, 1'i servet sahibi, 1'i hoca-şeyh-ruhban ve 7'si de diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 193).

Muğla Milas Musevi Mektebi: Milas Musevi Mektebi, Tevrat eğitiminin verildiği geleneksel Talmud Tora okulunun zaman içinde yenilenmesiyle 1891 -1892 ders senesinde faaliyete geçmişti.²²⁸ Okulda, açılışından itibaren Bension Amato on sekiz yıl süreyle müdürlük yapmıştı. Bu yıllarda okulun Talmud Tora'dan kalan binasının yerine yeni bir bina inşa etmek için 17 Temmuz 1893 tarihinde izin istenmiş (BOA. İ. AZN. 5/1311), Dersaadet de, 31 Ağustos 1893 tarihinde binaya ruhsat vermiş (BOA. ŞD. 2618/28) ve okul binası 1896'da iki katlı olarak inşa edilmişti. Ayrıca ders programı da yenilenerek, programa Fransızca eklenmişti. Sinagogun hemen yanında olan Milas Musevi Mektebi'nde 1897'de 49 öğrenci öğrenim görürken bu sayı 1908'de 95'e çıkmıştı (Çolak, 2004: 235).

1900'lü yılların başından itibaren AIU (Alliance Israelite Universelle-Evrensel Yahudi Birliği) tarafından önce yıllık 400 frank, sonra da yıllık 1.500 frank yardım alan okula, Milas'ın önde gelen tüccarları da yeteri kadar para yardımında bulunmaktaydı.²²⁹ Birinci Dünya Savaşı yıllarında erkekler askere çağrıldığı için okul yönetiminden Matmazel Luna İsrail ve Matmazel Mazliah adlı iki kadın sorumlu olmuştu (Çolak, 2004: 238). Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında eğitime devam eden okul, 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrası dağılma sürecine girmiştir. Kanunun kabul edilmesinden bir ay sonra Maarif Vekâleti, tüm Alliance okullarına Paris'teki merkezi teşkilatla olan ilişkilerini kesmelerini emretmiş,

²²⁸ 1905 Maarif Salnamesinde okulun 1891'de rüşti derecesinde açıldığı belirtilmektedir (Çolak, 2004: 235).

²²⁹ Avrupa'dan Rochild ailesi, Amerika'da yaşayan İzak Sason ismindeki milyoner ve arkadaşları, Milas'ta Erman Şatır, Naoman Dikiş Makineleri Satış Acentesi önemli para yardımı yapmaktaydı (Çolak, 2004: 237).

bu okulları Yahudi cemaatlere ait azınlık okulları olarak kabul ettiğini bildirmişti (Çolak, 2004: 239). Ayrıca Bakanlık, 1924 yılının Haziran ayında bütün Yahudi ilkokullarına öğretim dili olarak ya Türkçe ya da İbraniceyi seçme hakkı tanımıştı. İbranice yaşayan bir dil olmadığından Milas Musevi Mektebi zorunlu olarak Türkçeyi seçmek zorunda kalmıştı.

Milas Musevi Mektebi, 1 Kasım 1925'te 1/2 sayılı ruhsatnamesini almıştı. İhsaiyat Mecmuası'nda, okulun müessisi olarak ilk müdür Milaslı Bension Amato'nun adı geçmektedir (İhs.M., 1928: 208). Okulun müdürlüğünü ise 1932 yılına kadar bu görevde kalan Leon Danon yapmaktaydı (Çolak, 2004: 240). Taş (tuğla-beton) yapı malzemesiyle 1889 yılında inşa edilmiş olan okulun binası, en son 1925 yılında tadilattan geçmişti. 2 katı 7 odası bulunan adı geçen bina Musevi Cemaatine aitti ve 2.000 lira değerindeydi (İhs.M., 1928: 208).

Muğla Milas Musevi Mektebi, 1925-1926 ders yılında az sayıda kitabın bulunduğu bir kütüphaneye sahipti. Ancak okulda dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait eşya ile ders araç gereçleri sınırlı miktarda bulunmaktaydı. Diğer taraftan okul, formda yazılı diğer demirbaş eşyalara sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Muğla Milas Musevi Mektebi'nde 1'i kadın 5 öğretmen görev yapıyordu. 5'i de Türk milliyetinden olan bu öğretmenlerin, 3'ü Musevi, 2'si İslam dinine mensuptu. Yaşları itibarıyla öğretmenler farklı yaş gruplarında bulunmaktaydı. Buna göre 2 öğretmen 30 yaşın altındayken, diğer öğretmenlerin yaşları 31'den fazlaydı. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 3'ünün 6-10 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmenler ise 10-20 lira arasında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 3.370 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 225 lirada kalmıştı. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz

önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 3.370 lira²³⁰ gelir elde edilmişti (İhs.M., 1928: 174-175). 26 Eylül 1925 tarihinde azınlık ve yabancı okullarına yönelik bir genelge ile haftada beş saat Türkçe, Tarih ve Coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından okutulması kararlaştırılmıştı. Muğla Milas Musevi Mektebi'nde Türkçe derslerini Arif Bey (1926-1927) ve Zehra Hanım (1930-1934), Türk Tarih ve Coğrafyasını İlyas Bahri Bey (1929-1933) ve Şadiye Hanım (1933-1934) vermişlerdi. Fransızcadan başka okulda, "Histoire Sainte" diye bilinen İbranice olarak Tevrat okutulmakta, Resim İş, Tahrir, Dilbilgisi, Gramer, Şiir Dersleri de programda yer almaktaydı. Üçü kız olmak üzere öğrenciler arasında Türkler de vardı (Çolak, 2004: 240).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Milas Musevi Mektebi, ders senesine 4 sınıfta, 33'ü kız, 69 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde okulu bırakan veya okula yeni kayıt yaptıran öğrenci olmayınca sene sonu sınavlarına 69 öğrenci girmişti. Sınavlarda öğrencilerin tümü sınıfını geçmiş, hiçbir öğrenci sınıfta kalmamıştı. Aynı zamanda okul ders senesi sonunda mezun vermemişti (İhs.M., 1928: 188-191). Diğer yandan 1925-1926 ders senesinde öğrenci babalarının 32'sinin mesleğinin tüccar, 30'unun işçi, 6'sının sanatkâr ve 1'inin de esnaf olduğu belirtilmişti (İhs.M., 1928: 193).

Milas Musevi Mektebi mezunlarından Malki, Nevzat Çağlar Tüfekçi'ye gönderdiği 05 Ocak 1999 tarihli mektupta, şunları söylemektedir (Çolak, 2004: 238):

"Milaslı Yahudilerin hayırsever bazı küçük cemiyetleri vardı. Bu küçük hayırsever topluluklar halk arasında eğlenceler, balolar, danslar, hep beraber şarkı okumak gibi organizasyonlar yaparlardı. Milas'ın sene sonu tatilinde mektebin bahçesinde bir tiyatro sahnesi vardı. Bu sahnede bazı piyesler oynanır idi. Özellikle Monologlar, diyaloglar teşhir edilirdi. Bu gösterişlere hükümet kaymakamı ve hükümet mensupları bazı askeri kumandanlar ile beraber banka müdürleri ve talebelerin ebeveyni davet edilirdi. Sene sonu derslerini başarıyla bitiren üç öğrenci sahneye davet edilir ve davetlilere gösterilirdi. En yüksek not alan talebeye kaymakam tarafından bir altın madalya takılırdı. İkinci derece not alan talebeye gümüş madalya ve üçüncü gelene de bronz bir madalya takılırdı. Ve üç talebe kaymakam tarafından tebrik edilirdi. Mektebi bitirdiğimde altın madalyayı hak etmiştim. Bu madalya ile Milas sokaklarını defalarca dolaştıkça her beni tanıyan tebrik ederdi. Ben de madalyam görülsün diye sol kolumu daima arkada tutar idim"

Okul, eğitime sonraki yıllarda da devam etti. Ancak, Milas Yahudilerinin çoğu İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlere veya Avrupa ülkelerine göç etmeye başlayınca öğrenci sayısı günden güne azalmaya başladı. En nihayetinde Milas Musevi Cemaati ve

²³⁰ Bu gelir içinde öğrencilerden alınan ücretin payı belirtilmemiştir.

okul yönetiminin 11 Ağustos 1934 tarihli dilekçeleri ile 1 Ekim 1934'te parasızlık gerekçesiyle kapatıldı (Çolak, 2004: 242). Milaslı Yahudi öğrenciler de devlet okullarına devam etmeye başladılar.

3.4. SÜRYANİ OKULLARI

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye’de faaliyet gösteren Süryani Okulları da bulunmaktaydı. Mardin ve Diyarbakır’da bulunan bu okullarda görevli öğretmen ve eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. 1925-1926 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye’de Faaliyet Gösteren Süryani Azınlık Okullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları²³¹

Okulun Adı	Kadın Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Toplam Öğrenci
Mardin Süryani Kadim	2	2	4	25	85	110
Diyarbakır Süryani Muhtelit	2	4	6	70	45	115
Toplam	4	6	10	95	130	225

Mardin Süryani Kadim ve Diyarbakır Süryani Muhtelit Mekteplerinin 1925-1926 eğitim öğretim yılındaki durumları aşağıda verilmiştir.

Mardin Süryani Kadim Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Maarif Vekâleti kayıtlarında Mardin’de faaliyet gösteren tek azınlık okulu olarak, Süryani Ortodoks Cemaatine ait Mardin Süryani Kadim Mektebi gösterilmekteydi. Cebrail Efendi’nin kurucu temsilcisi olduğu okulun müdiresi Meryem Hanım’dı. 1925 yılında faaliyete geçen okulun 1883 yılında inşa edilen binası, Süryani Ortodoks Cemaatine aitti ve en son 1901 yılında tadilattan geçmişti. Taş (tuğla, beton) yapı malzemesiyle inşa edilen binanın 1 katı 5 odası bulunmaktaydı (İhs.M., 1928: 208). Mardin Süryani Kadim Mektebi, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu, ayrıca dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okulda, idareye ait demirbaş eşya ve ders araç-gereçleri yeterli düzeyde bulunuyordu. Bunların dışında okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211).

²³¹ Öğrenci sayıları, 1925-1926 eğitim öğretim yılının başlangıcındaki durumu yansıtmaktadır.

Okulda müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya yoktu.

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Mardin Süryani Kadim Mektebi'nde 2'si kadın 4 öğretmen görev yapıyordu. 31-50 yaşları arasında bulunan bu öğretmenlerin dışında okulda bir de hademe çalışmaktaydı (İhs.M., 1928: 173). Ancak okul, söz konusu ders senesine ait öğretmen maaşları, hademe ücreti ve okul masraflarını bildirmemişti. Yalnızca tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerin bir yıllık toplam karşılığının 160 lira olduğu belirtilmekteydi (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Mardin Süryani Kadim Mektebi, ders senesine 5 sınıfta, 25'i kız, 110 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 1 öğrencisi vefat eden okula 1 öğrenci yeni kayıt yaptırmıştı. Sene sonu sınavlarında ise öğrencilerin 60'ı sınıfını geçmiş, 50 öğrenci sınıfta kalmıştı (İhs.M., 1928: 188-191). Diğer yandan 1925-1926 ders senesinde öğrenci babalarının 30'u esnaf, 25'i sanatkâr, 16'sı işçi, 5'i tüccar, 2'si hoca şeyh ruhban ve 32'si diğer mesleklerdendi (İhs.M., 1928: 193).

Diyarbakır Süryani Muhtelit Mektebi: 1925-1926 eğitim öğretim yılında Maarif Vekâleti kayıtlarına göre Süryani Ortodoks Cemaatine bağlı azınlık okullarından ikincisi Diyarbakır'da faaliyet gösteren Diyarbakır Süryani Muhtelit Mektebi idi.²³² Temsilci/yetkilisinin Aşuva olduğu okulun müdürlüğünü Şevket Bey yapmaktaydı. 1924 yılının Aralık ayında ruhsatnamesini alarak 1925 yılında faaliyete geçen okulun 1881 yılında inşa edilen binası, en son 1914 yılında tadilattan geçmişti. 1 katı 2 odası bulunan okul binası Süryani Ortodoks Cemaatine aitti ve 1.200 lira değerindeydi (İhs.M., 1928: 208). Okul, 1925-1926 ders yılında eğitim öğretim için gerekli fiziki ve teknik altyapıya sahip değildi. Okulda kütüphane yoktu; dans, konferans, jimnastik ve müzik salonları mevcut değildi. Okul yöneticilerinin ifade ettiğine göre okul, formda yazılı demirbaş eşyaların hiçbirine sahip değildi (İhs.M., 1928: 211). Okulda idareye ait demirbaş eşya, ders araç-gereçleri, müzik enstrümanları, müze eşyası, beden eğitimine ait eşya, bedii kıymet taşıyan eşya ve el işlerine ait eşya bulunmuyordu.

²³² İlk olarak cumhuriyet öncesi açılan okul, Osmanlı aleyhinde faaliyette bulunmakla suçlanmıştı. Maarif Vekâleti, okulda okutulan kitapların bazılarının “zararlı” olduğu tespit edildiğini ve bu kitapların okutulmasının engellenmesini istemişti (BOA. MF. MKT. 1060/69).

1925-1926 eğitim öğretim yılında, Diyarbakır Süryani Muhtelit Mektebi'nde 2'si kadın 6 öğretmen görev yapıyordu. 2'si Müslüman ve Türk, 4'ü de Ortodoks ve diğer milletlerden olan bu öğretmenlerin tümü 31-40 yaş dilimindeydi. Maaşlarına bakıldığında ise öğretmenlerin 5'inin formlarda yazılan en düşük maaş dilimi olan 0-6 lira arasında aylık maaşla istihdam edildiği görülmekteydi. Diğer öğretmen ise 10-20 lira arasında maaş almaktaydı (İhs.M., 1928: 173). Söz konusu ders yılında 1 de hademe çalıştıran okul, çalışanlarına toplam 1.080 lira yıllık maaş ve ücret ödemişti. Okulun personel gideri dışındaki tamirat, tesisat, yakacak, ders materyalleri, fakir çocuklara yapılan yardım ve tahmin edilemeyen diğer giderlerinin bir yıllık karşılığı ise 1.700 lirayı bulmuştu. Aynı yıl, yardım olarak toplanan para ve diğer varidat gibi kalemler göz önünde bulundurulduğunda değişik kaynaklardan 1.320 lira gelir elde edilmiş, bu gelirin 240 lirasını öğrencilerden alınan ücret, 396 lirasını da hükümet tarafından yapılan yardım oluşturmuştu (İhs.M., 1928: 174-175).

İlköğretim düzeyinde eğitim veren Diyarbakır Süryani Muhtelit Mektebi, ders senesine 2 sınıfta, 70'i kız, 115 öğrenci ile başlamıştı. Ders senesi döneminde 35 öğrencisinin nakil, öğrencinin kendi isteği gibi sebeplerle kaydının silindiği okula, yeni kayıt yaptıran öğrenci olmamıştı. Sene sonu sınavlarında ise öğrencilerin tümü sınıfını geçmiş, hiçbir öğrenci sınıfta kalmamıştı (İhs.M., 1928: 188-193). Diğer yandan 1925-1926 ders senesinde öğrenci babalarının 20'si işçi, 15'i sanatkâr, 10'u servet sahibi, 10'u esnaf ve 5'i de tüccardı (İhs.M., 1928: 193). Okul yönetimi diğer 20 öğrenci babasının mesleklerinin saptanamadığını ifade etmişti.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk eğitim tarihinin önemli kurumlarından olan yabancı okullar ve azınlık okulları, eğitim öğretim hizmetlerinden çok, eğitim dışı eylemleri; uluslararası ilişkiler ağları ve misyonerlik faaliyetleri ile gündeme gelmiştir. Gayrimüslim okullarının, eğitimi araç olarak kullanan, siyasi faaliyetlere programlanmış kurumlar olduğu iddia edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin, güçlü olduğu dönemlerde yabancılara ait eğitim birimlerini tehdit olarak algıladığı söylenemez. İlk başlarda padişahın lütfu veya sefirlere gösterilen iltimasla açılan bu okullar, her türlü mükellefiyet ve kayıttan muaf tutuluyordu. Zaten, on dokuzuncu yüzyılın başlarında ilk misyonerlik faaliyetleri daha çok Hıristiyanlar arasında mezhep değiştirmeye yönelikti. Başlangıçta Müslümanları hedef alan misyoner faaliyetlerinin önündeki en büyük engel, Osmanlı Devleti'nde Müslümanların irtidat etmelerine kısıtlama getiren uygulamalardı (Özcan ve Buzpınar, 1997: 65).

Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla gayrimüslimlerle Müslümanların statülerinin eşitlenmesinden sonra, Osmanlı yöneticileri 1856'dan itibaren irtidat olaylarına izin vereceklerini ve Müslümanlıktan çıkanları İslamî prensiplere göre cezalandırma yoluna gitmeyeceklerini kabul ve ilan ettiler. Bunun üzerine misyonerler dikkatlerini Müslüman tebaaya çevirmiş ve İstanbul'da açtıkları hastane, hayır kurumu ve okul gibi merkezler üzerinden faaliyetlerini yaygınlaştırmışlardır.

Adı geçen merkezlerden en etkilisi ve açılması en kolay olanı hiç şüphesiz okullardı. Ancak, Islahat Fermanı sonrası sayıları ve önemleri katlanarak artan gayrimüslim okullarının takındıkları tavır, Osmanlı Devleti'nin aleyhine olmuştur (Ergin, 1977: 2083). Kontrolsüz, serbest şekilde tedrisatta bulunmaları, hatta yer yer padişaha bile kafa tutmaları Osmanlı devletini tedbir almaya zorlamış, ancak alınan tedbirler de yeterli olamamıştır (Koçer, 1991: 158). Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan azınlıkları kendi hâkimiyetleri altına alarak, azınlıkların faydalandığı haklardan faydalanmak isteyen yabancı ülkeler, azınlık eğitim kurumlarına göz dikmiştir (Kılıç, 2005: 335).

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin yayınlanması ve uygulanmasına kadar olan süreç içerisinde Osmanlı Devleti'nin, azınlık okulları ve yabancı okullar üzerinde hiçbir denetim ve yaptırımı olmamıştır (Haydaroğlu, 2002: 181). Bu okulların, büyük devletlerin Osmanlı Devleti üzerinde nüfuz kurma ve parçalanması halinde de, belirli bölgeler üzerinde hak iddia edebilme politikalarının önemli birer aracı olduğunu düşünen Osmanlı Devleti (Çınar, 2005: 35), 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile bu okulları denetim altına alabilecek bir düzenleme yapmıştır. Ancak bu sefer de devletin içerisinde bulunduğu durum bu düzenlemenin uygulamasını mümkün kılmamıştır. Günden güne aleyhte faaliyetlerini artıran yabancı okullar ve azınlık okullarını tam anlamıyla denetim altına almakta kararlı olan Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'nın başında kapitülasyonları kaldırmış ve 1915 tarihli Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi ile ülkedeki tüm yabancı okullarla azınlık okullarını denetim altına almıştır. Okulların büyük bir kısmı da kapatılmıştır (Macar, 2010: 783-784). Fakat harbin kaybedilmesiyle yabancı okullarla azınlık okulları yeniden açılmış ve bu okulların devlet tarafından istenmeyen faaliyetleri devam etmiştir.

Millî Mücadele hareketinin başarıya ulaşması sonrasında ise yabancı okullar konusu Lozan'da Türk heyetinin tutumu sayesinde çözümlenmiştir. Lozan'ın ardından 3 Mart 1924'te 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş ve yabancı okullarla azınlık okulları da dahil olmak üzere bütün eğitim öğretim kurumları Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

Cumhuriyetin ilk yılları, yabancı okulların kontrol altına alındığı, bir kısmının kapatıldığı ve Türk çocuklarının yabancı dilde eğitim-öğretim veren modern Türk okulları bulamadığı bir dönemdir (Uygun 2003: 114). Bu nedenle yabancı okulların, olumsuz faaliyetleri yanında milli eğitime sağladığı katkılar da göz ardı edilemez. Yabancı dil öğretme, batılı eğitim sistemini getirme ve daha iyi imkânlarda eğitim verme özelliklerine sahip olan yabancı okullar, tercih edilen okullar konumunda olmuşlardır. Bu kurumların Cumhuriyet Türkiye'si'ne sağladığı katkılar göz önünde bulundurulmakla beraber onların olumsuz faaliyetlerinden sürekli endişe duyulmuş ve cumhuriyet boyunca denetim ve düzenleme çalışmalarına devam edilmiştir (Çınar, 2005: 35-36). Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulünden sonra yabancı okullara dair bazı genelgeler yayınlanarak söz konusu okulların istenmeyen faaliyette bulunmalarına engel olunmaya çalışılmıştır. Bunlardan ilki Eylül 1925 tarihli genelgedir. Bu

genelgeyle yabancı okullar derslerde veya ders dışında Türk ve Türkler aleyhine bir ifade kullanmayacak, ders kitaplarında kendi devletlerinin propagandasını yapamayacak ve dini sembol ihtiva eden argümanlar bulunduramayacaktı. Bu duruma İngiltere, Fransa ve İtalya gibi devletler itiraz etmiş fakat Türkiye, meseleyi iç işlerine bir müdahale olarak kabul ederek taviz vermemiştir. Ayrıca 1926 yılında eğitim teşkilatının idari yapılanmasını düzenleyen “Maarif Teşkilatına Dair Kanun” yayımlanmıştır. Bu kanunla Türkiye’de hiçbir okulun Milli Eğitim Bakanlığının ruhsat ve muvafakati olmaksızın açılmayacağı hükmü getirilmişti (Akyüz, 2007: 377; Alp, 2009:104).

Yabancı okullarla azınlık okulları için 1925-1926 eğitim ve öğretim yılı sonun başlangıcı olmuştur. Lozan Antlaşması’nda yabancı okullar ve azınlık okulları konusunda istediği sonucu alan Ankara; gerek yabancı ülkeler, gerekse Türkiye’de bulunan yabancı okullar ve azınlık okullarının tüm müdahalelerine rağmen her türlü düzenlemeyi yapmıştır. Cumhuriyet rejiminin kararlı tutumu, yabancı okullarla azınlık okullarının Osmanlı’nın son dönemindeki faaliyetlerini yinelemesine engel olmuştur.

1925-1926 eğitim ve öğretim yılında 76 yabancı okul ve 127 azınlık okulu bulunmaktaydı. 76 yabancı okulun 37’si Fransız, 17’si İtalyan, 10’u Amerikan, 4’ü Bulgar, 2’si İngiliz, 2’si Avusturya ve 1’er tanesi de Alman, Sırp, İran ve diğer ülke okuluydu. Söz konusu ders yılında bu okullarda 404’ü kadın toplam 845 öğretmen görev yapmaktaydı. Öğrenim gören öğrenci ise 4.495’i kız olmak üzere 10.103 kişiden ibaretti. 127 azınlık okulunda ise Rum Okulları öne çıkmaktaydı. Rum Okulları, 63 okulla tüm azınlık okulları içinde % 49.6’lık bir paya sahipti. Rum Okullarını, 35 okulla Ermeni Okulları, 27 okulla Musevi Okulları takip ediyordu. 2 okul da Süryanilere ait bulunmaktaydı. 1925-1926 ders senesinde azınlık okullarında 608’i kadın, toplam 1.178 öğretmen görev yapmaktaydı. Öğrenim görenler ise 8.244’ü kız olmak üzere 18.806 öğrenciden ibaretti.

Azınlık ve yabancı okullarla ilgili düzenlemeler 1925-1926 eğitim öğretim yılından sonra da devam etmiş ve sonraki yıllarda bu okulların ayakta kalabilenleri giderek küçülmüştür. 28 Mayıs 1927’de 1057 sayılı *Türkiye Cumhuriyeti Dahilinde Bulunan Bilumum Mebanii Resmîye ve Millîye Üzerindeki Tuğra ve Methiyelerin Kaldırılması Hakkında Kanun* kabul edilmiştir (Resmî Gazete, 15.6.1927: 664). Daha sonra bu kanunun hükümleri “1929 Yılı İlk Mektepler Talimatnamesi” ile yabancı

okullar için de uygulanarak, yabancı okulların din propagandasına dair argümanları okullarında kullanması yasaklanmıştır (Meşeci, 2007:214). Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti, yabancı okulların misyonerlik faaliyetlerine devam ettiğini iddia etmiş ve bununla ilgili köklü tedbirler almaya devam etmiştir. Türk çocuklarının ilköğretim safhasında yabancı okullara gitmelerini engelleyen 1929 tarihli Tedrisatı İptidaiye Kanununa ek olarak, 25 Mart 1931'de kabul edilen 1778 sayılı kanun ile de ilköğretim çağındaki çocukların eğitim görmek için yabancı okullara gidemeyeceği ve ilk tahsilleri için ancak Türk okullarına gidebileceği belirtilmiştir. Böylece ilköğretime yönelik faaliyet gösteren okullar, zamanla öğrenci yokluğundan kapanmak zorunda kalmıştır (Demirel, 2009: 62). Bu gelişmelere yapılan itirazlara rağmen yabancı okulların kapatılması devam etmiş, özellikle 1933 yılında bazı yabancı okullar kapatılmıştır (Hülagü, 2001: 97). 7 Kasım 1935 tarih 2584 sayılı Yabancı Okullar Yönergesiyle de yabancı okullara yönelik denetlemeler ve kısıtlamalar devam etmiştir (Demirel, 2009: 63-65). Yönergeyle yabancı okulların şube ve yeni hazırlık sınıfı açamayacağı, bakanlığa kaydettirilen sınıf sayısının artırılmayacağı hükümleri getirilmiştir.

Kapitülasyonların kalkması yüzünden yabancı devletlerin müdafaa ve himaye edememeleri, ilk öğrenimini resmî okullarda bitirmemiş olanları kabul edememeleri, mübadele ve diğer sebeplerle azınlık nüfusunun azalması ve özellikle cumhuriyetle birlikte Türk okullarının gerek bina yönünden, gerekse eğitim öğretim yönünden gelişimi gibi birçok faktör yüzünden yabancı okullarla azınlık okullarının sayıları azalmış ve yerlerini Türk okullarına bırakmışlardır.

KAYNAKLAR

- Ağıldere, Suna Timur (2010). XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız Dil Oğlanları Okulu (1669-1873). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (5/3) 693-704.
- Akyüz, Yahya (2007). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alkan, Mehmet Öznur (2000). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Alp, Hayrünisa (2009). *Tevhid-i Tedrisattan Harf İnkılabına İlköğretim (1924-1928)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Alpargu, M., Şahin, E. ve Yazıcı S. (2009). Teaching History and Its Contribution to Peace. *International Journal of Social Inquiry*, (2) 199-214.
- Altın, Hamza (2008). 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*(13-1), 271-283.
- Aslan, Erdal (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim Ve Bilim*, 35(158), 215-231.
- Atuf Nafi (Kansu) (1930). *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*. Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Aydın, Mithat (2008). *Bulgarlar ve Ermeniler Arasında Amerikan Misyonerleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Aytar, Halil İbrahim (2015). Modernleşme Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Tarsus ve Mersindeki Azınlık Okulları. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 217-240.
- Ayvaz, Saide ve Şahin, Mustafa (2014). Education budgets in Republican era. *International Journal Of Human Sciences*, 11(1), 303-316. doi:10.14687/ijhs.v11i1.2832
- Azadyan, Toros (1930). *Haruramyā Hopelyan Bezdjian Mayr Vardjarani 1830-1930*. İstanbul.
- Barsoumian, Hagop L. (2013). *İstanbul'un Ermeni Amiralar Sınıfı*. İstanbul: Aras Yayıncılık.
- Baş, Derya (2013). *İstanbul'un 100 Okulu*. İstanbul: Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1933), *Maarif 1923-1932 İstatistikleri*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1934). *Maarif 1932-1933 İstatistikleri*, İstanbul.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1935). *Maarif 1933-1934 İstatistikleri*, İstanbul.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (1939). *Maarif 1937-1938 İstatistikleri*, İstanbul.

Baytal, Yaşar (2000). Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM* (11), 23-32.

BCA. 11.30.1.0.0.101.628.7

BCA. 131-13.30.18.1.2.150.52.1

BCA. 131-2.30.18.1.2.140.65.9

BCA. 135-29.30.10.0.0.140.2.2

BCA. 142-24.30.18.1.2.12.43.14

BCA. 145-109.30.18.1.2.63.22.172

BCA. 145-15.30.18.1.1.14.43.5

BCA. 145-52.30.18.1.1.26.65.9

BCA. 145-85.30.18.1.2.19.26.9

BCA. 157-94.30.18.1.2.30.56.3

BCA. 180.9.0.0.1.6.3

BCA. 180.9.0.0.19.99.1

BCA. 180.9.0.0.20.101.4

BCA. 180.9.0.0.20.101.7

BCA. 180.9.0.0.20.101.9

BCA. 180.9.0.0.20.101.10

BCA. 180.9.0.0.20.102.1

BCA. 180.9.0.0.20.102.12

BCA. 180.9.0.0.20.102.13

BCA. 180.9.0.0.20.102.3

BCA. 180.9.0.0.20.102.5
BCA. 180.9.0.0.20.102.6
BCA. 180.9.0.0.20.102.7
BCA. 180.9.0.0.20.102.9
BCA. 180.9.0.0.20.103.1
BCA. 180.9.0.0.20.103.4
BCA. 180.9.0.0.20.103.5
BCA. 180.9.0.0.20.104.3
BCA. 180.9.0.0.20.105.2
BCA. 180.9.0.0.20.105.4
BCA. 180.9.0.0.20.105.5
BCA. 180.9.0.0.20.105.6
BCA. 180.9.0.0.243.1216.25
BCA. 180.9.0.0.25.133.1
BCA. 180.9.0.0.25.134.1
BCA. 180.9.0.0.27.144.1
BCA. 180.9.0.0.29.157.6
BCA. 180.9.0.0.4.24.1
BCA. 187-10.30.18.1.1.22.85.10
BCA. 234-99.30.11.1.0.215.23.17
BCA. 243-83.30.18.1.2.51.8.14
BCA. 248-12.30.18.1.1.5.15.17
BCA. 30.18.1.1.4.41.12
BCA. 30.18.1.1.4.52.20
BCA. 30.18.1.1.4.53.9
BCA. 51.0.0.3.27.2.20/4/1924

BCA. 52-43.30.18.1.2.145.107.2

BCA. 76-2782.30.18.1.2.136.68.12

BCA. 76-2933.30.18.1.2.137.104.16

BCA. 86118.30.10.0.0.87.576.5

Bilgin, Taner (2015). *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.

Bilim, Cahit Yalçın (1984). *Tanzimat Devrinde Türk Eğitiminde Çağdaşlaşma (1839-1876)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.

BOA. DH. EUM. 5 Şb. 27/131

BOA. DH. MKT. 58/38

BOA. DH. MKT. 1366/98

BOA. DH. MKT. 1371/47

BOA. DÜİT. 70/3

BOA. HR. HMS. İŞO. 89/7

BOA. HR. İM. 97/86

BOA. HR. İM. 102/19

BOA. HR. İM. 104/77

BOA. HR. İM. 175/15

BOA. HR. İM. 178/92

BOA. HR. SYS. 2186/86

BOA. HR. TO. 146/92

BOA. İ. AZN. 5/1311

BOA. İ. DH. 1238/96976

BOA. İ. DH. 1165/91059

BOA. İ. MF. 15/1327

BOA. İ. MMS. 37/1541

BOA. İ. MMS. 139/1329

BOA. MF. MKT. 191/35
BOA. MF. MKT. 574/21
BOA. MF. MKT. 963/1
BOA. MF. MKT 1043/40
BOA. MF. MKT. 1203/30
BOA. MF. MKT. 1203/46
BOA. MF. MKT. 1203/76
BOA. MF. MKT. 1204/11
BOA. MF. MKT. 1204/34
BOA. MKT. MHM. 748/6
BOA. MV. 34/3
BOA. MV. 83/2
BOA. ŞD. 2618/28
BOA. Y. PRK. MF. 4/55
BOA. Y. A. HUS. 289/90

Bozkurt, Birgöl (2007). *Cumhuriyet Halk Partisi'nin Eğitim Politikaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Bölükbaşı, Ömerül Faruk (2014). İstanbul Sarrafları (1691-1835). *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* (30), 19-96.

Büyükkarcı, Süleyman (1998). Türkiye'de İtalyan Okulları'nın Tarihçesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* 1(1), 465-491.

Büyükkarcı, Süleyman (1999). İngiliz Okulları ve Tarihi Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3 (6), 147-209.

Büyükkarcı, Süleyman (2003). *İstanbul Ermeni Okulları*. Konya: Yelken Basım-Yayım.

Can, Sadık (2006). *Cumhuriyet Döneminde Adana'da Eğitim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Ceyhan, Erdal (2004). *Türk eğitim tarihi kronolojisi, 1299-1997*. Edirne: Ulusal Bellek.

- Çelebi, Mevlüt (2007). 19. Yüzyılda İzmir’de İtalyan Cemaati. *Tarih İncelemeleri Dergisi XXII* (1),19-51.
- Çetin, Atilla (1983). Maârif Nâzırı Ahmed Zühtü Paşa’nın Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Yabancı Okullar Hakkında Raporu. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* (X-XI), 189-220.
- Çolak, Melek (2004). Milas Yahudileri ve Eğitim: Talmud Tora’dan Alliance Israelite Universelle’ye (1851-1934). *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 21/1, 231-247.
- Cumhuriyet gazetesi, *Bursa’daki Hadise*, 24 Kanunusani (Ocak) 1928.
- Demir, Mustafa ve Yazıcı Serkan (2004). Atatürk ve Türk Tarihçiliği. *Cumhuriyetimizin 81. Yılına Armağan*. Adapazarı: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 197-215.
- Demirel, Fatih (2012-1). II. Meşrutiyet’ten Sonra Osmanlı’da Ortaöğretimler: Sultâniler. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 27(2), 339-358.
- Demirel, Fatih (2012). Osmanlı eğitim sisteminin modernleşmesi sürecinde hiyerarşi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25(2), 507-530.
- Demirel, Fatih (2013). Osmanlı modern eğitim kurumlarında işlenen suçlar. *History Studies*, 5(1), 101-112.
- Demirel, Rukiye (2009). *Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Atatürk Dönemi Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Demirtaş, Bahattin (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Gazi Akademik Bakış*, 1(2), 155-177.
- Demiryürek, Halim (2015a). *Ertuğrul Sancağı (1900-1918)*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Demiryürek, Halim (2015b). Maârif Salnamelerine Göre İzmit Sancağında Eğitim-Öğretim: 1898-1904. *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu* 1211-1228. Kocaeli.
- Dewey, John (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Emecen, Feridun (2000). “İmroz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C:XXII, ss.236). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Enginün, İnci (2000), *Halide Edip Adivar’ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*. İstanbul: Dergâh.
- Ergin, Osman (1977). *Türk Maarif Tarihi*, 5. Cilt, İstanbul: Eser Matbaası.

- Eryılmaz, Bilal (1996). *Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi*, İstanbul: Risale.
- Esenkal, Ebru (2007). *Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Okullar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Filiz, Taylan (2005). *Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminde öğretmen örgütlerinin eğitim sorununa bakışı (1920-1935)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Findley, Carter Vaughn (2014). *Modern Türkiye Tarihi* (3. Baskı). İstanbul: Timaş.
- Genç, Reşat ve Kaynar, Reşat (2005). *Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar (3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Gözler, Kemal (2010). *Anayasa Hukukuna Giriş* (16. Baskı). Bursa: Ekin.
- Güler, Ali (2007). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Azınlıklar* (2. Baskı). Ankara: TÜRKAR
- Gümüüş, Musa (2008). Anayasal Meşrûti Yönetime Medhal: 1856 Islahat Fermanı'nın Tam Metin İncelemesi. *Bilig*, (47), 215-240.
- Günay, Tuncer (2006). *Misyoner Örgütleri ve Misyoner Faaliyetleri* (5. Basım). Ankara: ATO.
- Güneş, İhsan (2009). *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güngör, Erol (2012). *Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri* (5. Basım). İstanbul: Ötüken.
- Güvenç, Bozkurt (2005). *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. Ankara: Reform Matbaacılık.
- Hatemi, Hüsrev (1998). *Darülfünûn ve Darüşşifa*. İstanbul: Dergâh.
- Haydaroğlu, İlknur (2002). Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar. *Türkler Ansiklopedisi* (c.14, s.181-188). Ankara: Yeni Türkiye.
- Hülagü, Metin (2001). Osmanlıdan Cumhuriyete Misyoner, Ermeni, Terör ve Amerika Dörtgeninde Türkiye. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (10) 57-83.
- Hürriyet gazetesi (2005). *Kralları ağırlayan iki yüzyıllık binada eğitim yolculuğu*. 24 Nisan 2005, Pazar eki.
- İhsaiyat Mecmuası (1925). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1339-1340 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası (1341)*, İstanbul: Devlet Matbaası.

- İhsaiyat Mecmuası (1926). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1924-1925 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- İhsaiyat Mecmuası (1928). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1925-1926 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- İz, Mahir (1990). *Yılların İzi*. İstanbul: Kitabevi.
- Kara, İsmail (2010). *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Bir Mesele Olarak İslâm* (4. Baskı). İstanbul: Dergâh.
- Kara, İsmail ve Birinci, Ali (2012). *Bir Eğitim Tasavvuru Olarak Mahalle/ Sıbyan Mektepleri Hatıralar-Yorumlar-Tetikler* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh.
- Karpat, Kemal (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kenan, Seyfi (2013). Türk Eğitim Düşüncesi ve Deneyiminin Dönüm Noktaları Üzerine Bir Çözümleme. *Osmanlı Araştırmaları/ The Journal of Ottoman Studies*, (41), 1-32.
- Kesgin, Safiye (2010). *Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, Sezen (2005). Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (XXI) 61.
- Kılıç, Remzi (2006). Misyonerlik ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri. *TÜBAR* (XIX), 327-342.
- Kocabaşoğlu, Uygur (1989). *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika: 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Okulları*, İstanbul: Arba Yayınları.
- Koçer, Hasan Ali (1991). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kodaman, Bayram (1999). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi* (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Keçeci Kurt, Songül (2012). Osmanlı Devleti'nde Türklerin Açtığı Özel Mektepler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 105-123.
- Lozan Sulh Muahedenamesi: Mukavelat ve Senedat-ı Saire 24 Temmuz 1339 (1923). İstanbul: Ahmet İhsan Şürekası Matbaacılık Osmanlı Şirketi.
- Macar, Oya Dağlar (2010). Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. Yüzyıl). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (2), 771-817.

- Macar, Elçin ve Gökaçtı, Mehmet Ali (2009). *Heybeliada Ruhban Okulu'nun Geleceği Üzerine Tartışmalar ve Öneriler*. İstanbul: TESEV.
- Meşeci, Filiz (2007). *Cumhuriyet sonrası Türk eğitim sisteminde ritüeller: Kuramsal bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mintzuri, Hagop (1993). *İstanbul Anıları (1897-1940)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Milliyet gazetesi, *Bursa Amerikan Kolejindeki Tanassur Hadisesi*, 26 Ocak 1928.
- Mutlu, Şamil (2005). *Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları*. İstanbul: Gökkuşe.
- Ortaylı, İlber (1981). Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler. *TODAİE Amme İdaresi Dergisi*, 14 (3), 87-96.
- Ortaylı, İlber (2007). *Üç Kıtada Osmanlılar*. İstanbul: Timaş.
- Ortaylı, İlber (2008). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu* (10. Baskı). İstanbul: Timaş.
- Ökçün, Gündüz (1959). Yabancıların Okuma Hürriyeti. *SBF Dergisi* 14 (2), 140.
- Öksüz, Melek (2010). Osmanlı Topraklarında Hukuki Statü Arayışı ve Varlık Mücadelesinde Amerikan Kurumları. *History Studies* 2 (1), 147-187.
- Önal, İnci (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11 (1), 101-121.
- Özcan, Azmi (1997). *Pan-İslamizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)* (2. Baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özcan, Azmi ve Buzpınar, Ş. Tufan (1997). Church Missionary Society İstanbul'da Tanzimat, İslahat ve Misyonerlik 1858-1880. *İstanbul Araştırmaları* (1), 63-79.
- Özeçoğlu, Halil (2008). Modernleşme Sürecinde İzmir'de İtalyanların Eğitimi, *ÇTTAD, VII* (16-17), 3-18.
- Özel Okullar Rehberi Hazırlama Komisyonu (1964). *Özel Okullar Rehberi*, İstanbul: İskender Matbaası.
- Özkan, Feriha (2006). *Atatürk'ün Laiklik Anlayışının Eğitim Sistemimizdeki Yansımaları (1919-1938)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Özsoy, Seçkin (2009). 'Türk modernleşmesi', demokrasi ve eğitim: Dewey perspektifinden bir çözümleme. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(4), 1895-1931.

- Pamuk, Şevket (2000). *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler, 1469-1998*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Pamukciyan, Kevork (2003). *Biyografileriyle Ermeniler*. İstanbul: Aras Yayıncılık.
- Polat, İlknur (1989). Türk-İtalyan İlişkileri Çerçevesinde İtalyan Okulları. *Atatürk Yolu Dergisi*, I(4), 563-575.
- Polat Haydaroğlu, İlknur (1993). *Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar*. Ankara: Ocak.
- Polvan, Nurettin (1952). *Türkiye’de Yabancı Öğretim* (Cilt: I). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Sakaoğlu, Necdet (1992). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*. İstanbul: İletişim.
- Sezer, Ayten (1999). *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Somel, Selçuk Akşin (2010). *Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*. İstanbul: İletişim.
- Şakiroğlu, Mehmet H. (1983). Fatih Sultan Mehmet’in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri. *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi (XIV)* 211-225.
- Şişman, Adnan (2006). *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti’nde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Tak, İsa (2007). Atatürk Dönemi Eğitim Politikasının Cumhuriyetçi Karakteri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* (1), 120-135.
- Taşdemirci, Ersoy (2001). Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (10), 13-30.
- Tunçay, Mete (1983). “Azınlıklar Nüfusu”. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (VI)*, 1563-1564. İstanbul: İletişim.
- Tümer Erdem, Yasemin (2009). Osmanlı eğitim sisteminde teftiş. *Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, (26), 55-91.
- Türkiye Ansiklopedisi (1993). *Azınlıklar* maddesi (1), İstanbul.
- Türkiye Cumhuriyeti Dahilinde Bulunan Bilumum Mebanii Resmîye ve Milliye Üzerindeki Tuğra ve Methiyelerin Kaldırılması Hakkında Kanun (1927). *T.C. Resmî Gazete*, 608. 15 Haziran 1927.
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (2014). *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*. İstanbul: Bion Matbaacılık.

- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (1999). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitimden İzler (1923-1930)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2010). *Cumhuriyet Döneminde Türk Millî Eğitim Sistemindeki Gelişmeler 1920-2010*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Umur-i Maarif Vekâleti (R. 1339 / M. 1923). *Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi 1331*, İstanbul: Matbaa-yi Âmire.
- Uygun, Selçuk (2003). Türkiye’de Dünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1), 107-120.
- Vahapoğlu, Hidayet (1997). *Osmanlı’dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Yazıcı, Serkan (2011), *Osmanlı’da siyasi muhalefetin kurumsallaşma süreci (1902-1909)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldız, Özgür (2015). *Anadolu’da Amerikan Misyonerleri*. İstanbul: Yeditepe.
- Yorulmaz, Şerife (2000). Osmanlı-Fransız İlişkileri Çerçevesinde Osmanlı Topraklarında Açılan Fransız Kültür Kurumları ve Bunların Meşruiyet Kazanması (19. yüzyıl-20. yüzyıl başları). *OTAM 11*, 697-768.
- Yurdakul, İlhami (2008). *Osmanlı İlmiye Merkez Teşkilâtında Reform (1826-1876)*. İstanbul: İletişim.

DİZİN

- 1869 Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi, 3, 9, 10, 11, 325
1913 Uzlaşması, 3, 35, 57
1915 Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi, 16, 17, 18, 19, 27, 28, 325
Abdûlmecit, 6, 68, 135, 137
Adana, 36, 85, 106, 107, 108, 122, 123, 134
Adapazarı, 19, 36, 106
Ağahamamı, 44, 85, 88, 89, 155, 168, 169
Ağkadeser, 234, 245, 246
Ağridya, 156, 229, 230
Ahmet Vefik Paşa, 112
Ahrida, 285, 295, 296, 297
Akka, 134
Aksaray Sanayi Mektebi, 34, 150, 151, 152
Alaybey, 38, 71
Alman, 29, 33, 39, 72, 143, 144, 145, 146, 147, 326
Almanca, 91, 118, 138, 141, 145
Almanya, 5, 29, 34, 84, 143, 144, 145
Alsancak, 38, 72, 73, 86, 99, 100, 102
Amasya, 36, 106, 107, 108, 123, 124, 125
American Board, 105, 108, 110, 118, 119, 120, 122, 125, 127
Amerika, ABD, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 22, 34, 84, 105, 106, 107, 111, 113, 143, 318
Amerikan, 13, 16, 18, 19, 22, 26, 29, 33, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 326
Anadolu, 4, 16, 19, 61, 80, 123, 134, 154, 233, 283
Anarat Hıgutyun, 234, 259, 260, 261, 262, 263, 264
Ankara, 17, 19, 29, 36, 326
Antalya, 83, 85, 86, 97, 98, 154
Aramyan Uncuyan, 235, 274, 275
Arnavut, Arnavutluk, 39, 85
Arnavutköy, 105, 108, 115, 116, 117, 156, 205, 206
Assomption, Asomsion, 37, 38, 50, 51, 61, 62, 64, 69, 70, 80, 81
Aşkenazi, 285, 287
Atina, 156
Avlambios, 156, 231, 232
Avlonya, 85
Avrupa, 1, 2, 15, 39, 154, 318, 321
Avusturya, 5, 8, 33, 34, 96, 134, 139, 140, 141, 142, 143, 326
Avusturya Macaristan, 8, 96
Avusturyalı, 30, 39, 77
Ayaperasköy, 155, 156, 183, 184, 185, 208, 209
Ayatodori, 156, 227, 228
Aydın, 36, 111, 112, 124, 139, 144
Bağdat, 37
Bakırköy, 85, 89, 90, 91, 155, 159, 160, 161, 234, 237
Balat, 155, 195, 196, 233, 256, 285, 295, 296, 297
Balıkesir, 106
Basra, 37
Bayraklı, 86, 101, 103
Bebek Köy, 156, 199
Belçika, 29, 238
Beşiktaş, 155, 192, 193, 274
Beyoğlu, 39, 44, 45, 51, 85, 88, 89, 92, 93, 128, 129, 130, 135, 137, 139, 141, 145, 155, 165, 168, 169, 180, 186, 200, 201, 245, 267, 285, 286, 287
Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi, 156, 200, 201
Beyrut, 33, 37, 85, 105, 106, 134, 143, 144
Beytülhalm, 134
Bezazyan, 234, 237, 238, 241, 247
Bezciyan, 233, 234, 249, 250, 251
Bingazi, 84, 85
Birinci Dünya Savaşı, 16, 33, 35, 39, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 53, 54, 56, 57, 60, 62, 65, 66, 67, 68, 81, 88, 90, 92, 128, 135, 137, 143, 144, 145, 146, 250, 319, 325
Bitlis, 106
Boğaziçi Üniversitesi, 115
Boğosyan, 235, 250, 280, 281
Bornova, 38, 74, 75
Boston Cemiyeti, 115
Boyacıköy, 155, 189, 190
Bozcaada, 225, 226
British School, 134, 135, 136
Buca, 38, 73, 74
Bulgar, 8, 11, 14, 16, 39, 112, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 326
Bulgaristan, 6, 34, 112, 128
Burgaz, 155, 172, 173
Bursa, 29, 36, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 285, 301, 302
Büyükkada, 156, 204
Büyükdere, 68, 86, 96, 97, 155, 161, 162, 238
Capucin, 45

Cibali, 155, 163
 Cizre, 36
 Cizvid, 2, 38, 39
 Conventuel, 57, 83, 96
 Cunda Adası, 154
 Çanakkale, 36, 38, 82, 83, 285, 315, 316
 Çengelköy, 156, 201, 202
 Çorlu, 285, 304, 305
 Dadyan, 233, 234, 247, 248, 273
 Darüleytam, 46, 48
 Darüleytama, 56, 88, 92, 135
 Debistan-ı İraniyan Mektebi, 149, 150
 Derne, 84, 85
 Dewey, 3, 29, 30
 Dibar Gırtaran, 235, 278, 279
 Diruhyan, 282
 Diyarbakır, 36, 106, 321, 322, 323
 Dominicain, 51, 83, 84, 90, 91
 Dördüncü Erkek Rum Mektebi, 156, 206, 207
 Duzyan, 233
 École Nouvelle, 239
 Écoles Chrétiennes, 42, 47, 72
 Edirne, 36, 38, 70, 71, 83, 85, 86, 87, 128, 129, 132, 133, 139, 144, 285, 305, 306, 307, 308
 Edirnekapı, 156, 211, 212
 Edremit, 154
 Eğrikapı, 155, 167, 168
 Eksarhane, 129, 131
 Elazığ, 36, 106, 144
 English High School, 134, 135, 137, 138
 Ermeni, Ermeniler, 2, 4, 5, 7, 14, 16, 22, 39, 51, 56, 62, 64, 84, 91, 107, 119, 123, 125, 153, 154, 169, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 317, 326
 Ermenice, 120, 153
 Erzurum, 36, 106, 134
 Esayan, 234, 240, 241, 242
 Eskişehir, 19, 29, 36, 144
 Fener, 128, 129, 130, 131, 155, 174, 175, 176, 177, 178, 194, 195
 Fener Rum Mekteb-i Kebiri, 174, 175
 Fenerbahçe, 37, 64, 65
 Feriköy, 37, 42, 65, 66, 85, 87, 88, 155, 170, 171, 172, 258, 259
 Filistin, 134, 144
 Fransa, 5, 6, 9, 15, 20, 21, 26, 34, 35, 39, 42, 83, 84, 90, 143, 326
 Fransız, Fransızlar, 6, 9, 13, 15, 19, 26, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 91, 92, 107, 112, 133, 139, 230, 238, 303, 326
 Fransızca, 2, 65, 72, 73, 81, 91, 93, 118, 124, 176, 284, 318
 Frér, Frère, 13, 38, 42, 43, 44, 47, 48, 51, 54, 55, 56, 57, 83
 Fuad Köprülü, 31
 Galata, 37, 38, 39, 41, 51, 56, 57, 134, 135, 136, 139, 141, 155, 196, 197, 242
 Galata Ahitnamesi, 5
 Galiki, 156, 230, 231
 Gayrimüslim, 4, 7, 11, 14, 33, 59, 124, 153, 225, 233, 284, 324
 Gaziantep, 36, 106
 Gazze, 134, 144
 Gedikpaşa, 108, 118, 119, 277
 Gelibolu, 285, 316, 317
 Getronagan, 234, 242, 243, 244
 Giresun, 36
 Göztepe (İzmir), 86, 103, 104, 108, 127
 Gümüšoğlu, 285, 317, 318
 Gündoğdu, 38, 78
 Gürcü, 39, 65
 Hakkari, 36
 Halep, 37, 85, 179
 Halide Edip Adıvar, 120
 Hamdullah Suphi, 18, 31
 Hasköy, 156, 208, 209, 284, 285, 289, 290, 299, 300
 Hatay, 36, 85, 106, 134
 Haydarpaşa, 37, 47, 48, 50, 61, 62, 285, 293, 294
 Hayfa, 134, 143
 Heybeliada, 155, 156, 178, 179, 221
 Hıristiyan, Hıristiyanlık, 2, 7, 8, 12, 26, 39, 41, 42, 72, 75, 80, 84, 86, 96, 107, 109, 110, 125, 134
 Horanyan, 234, 255, 256
 Humus, 84
 Hüseyin Vasıf (Çınar), 31
 II. Abdülhamit, 12, 42, 112, 134, 139, 141, 143, 242
 II. Mahmud, 6
 II. Mehmet, Fatih Sultan Mehmet, 5, 112
 III. Selim, 6
 Islahat, 3, 7, 111, 324

İkinci Dünya Savaşı, 147, 286
İkinci Meşrutiyet, 16
İkinci Rum Erkek Mektebi, 155, 166
İmroz, 156, 157, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232
İngiliz, 8, 33, 39, 72, 77, 98, 110, 125, 133, 134, 135, 137, 138, 143, 326
İngilizce, 118, 124, 137, 138, 176, 237
İngiltere, 5, 6, 21, 34, 133, 137, 143, 239, 326
İran, 8, 16, 33, 34, 149, 326
İskinit, 156, 228, 229
İskoç, 136
İsmail Safa (Özler), 31
İsmet Paşa (İnönü), 21, 30
İspanya, 283
İstanbul, 5, 9, 14, 16, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 38, 39, 41, 42, 45, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 61, 63, 64, 66, 67, 69, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 96, 104, 106, 107, 112, 115, 120, 128, 130, 131, 132, 134, 136, 139, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 150, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 321, 324
İsviçre, 145, 238
İşkodra, 84, 85, 139
İtalya, 5, 6, 16, 20, 21, 34, 83, 84, 88, 91, 326
İtalyan, 18, 33, 38, 39, 57, 70, 72, 77, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 326
İttihat ve Terakki, 16
İzmir, 29, 33, 35, 36, 38, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 85, 86, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 125, 126, 127, 128, 133, 134, 139, 143, 144, 154, 284, 285, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 321
İzmir Kordon, 86, 102, 103
İzmit, 36, 106
Kadıköy, 13, 37, 47, 48, 58, 59, 61, 85, 93, 94, 95, 156, 216, 217, 218, 219, 235, 277, 278, 279
Kahramanmaraş, 36, 106
Kalamış, 156, 217, 218
Kalfayan, 234, 244, 245
Kandilli, 155, 157, 158
Kanun-ı Esasi, 3, 12
Kapamacıyan, 234, 265, 266
Kapp von Gülstein, 145
Karaağaç, 38, 70, 71, 85, 86, 87
Karagözyan, 234, 266, 267
Karataş, 285, 311, 312
Karma, (Muhtelit), 7, 64, 72, 74, 97, 101, 103, 109, 111, 130, 136, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 171, 172, 187, 188, 190, 196, 198, 206, 208, 212, 213, 217, 220, 225, 237, 240, 244, 245, 277, 287, 288, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 315, 321, 322, 323
Karşıyaka, 38, 75, 76, 77
Kasımpaşa, 128
Katolik, 2, 6, 8, 13, 34, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 113, 116, 118, 120, 126, 127, 133, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 144, 146, 159, 180, 181, 234, 235, 236, 241, 243, 246, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 286, 312
Kayseri, 36, 106, 285, 317, 318
Keçeciler, 285, 308, 309, 310, 311
Kemal Zaim (Sunel), 31
Kerek, 134
Kırım, 56, 68, 111
Kızılçullu (İzmir), 108, 125, 126
Kilis, 36, 106
Kilise, 4, 7, 33, 38, 39, 42, 54, 58, 64, 90, 92, 143, 174, 205, 242, 247, 250, 258, 269, 271, 272, 273, 275, 276, 281
Konya, 36, 38, 80, 81, 82, 106
Kosova, 139
Kudüs, 8, 37, 107, 134, 139, 143, 144
Kumkapı, 37, 50, 51, 62, 63, 128, 129, 131, 132, 156, 214, 215, 216, 233, 250

Kuzguncuk, 156, 222, 223, 285, 298, 299
 Kühne, 3, 29
 Kütahya, 19
 Langa, 128, 156, 213, 233
 Latin, 33, 38, 51, 56, 62, 64, 91
 Levon Vartuhyan, 235, 282, 283
 Levonyan, 282
 Lonca Rum Mektebi, 193, 194
 Lorando, 15
 Lozan, 3, 19, 20, 21, 22, 23, 35, 106, 153, 225, 284, 325, 326
 Lübnan, 37, 106, 134
 Maarif, 3, 7, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 45, 72, 73, 74, 77, 83, 99, 100, 101, 102, 109, 110, 123, 126, 134, 135, 139, 141, 143, 145, 146, 153, 158, 180, 190, 192, 196, 226, 233, 239, 243, 250, 254, 259, 284, 299, 301, 303, 304, 307, 308, 318, 319, 321, 322, 325, 326
 Makruhyan, 235, 273, 274
 Malatya, 36
 Manastır, 107
 Manisa, 24, 36, 106
 Mardin, 36, 106, 321, 322
 Maurice Bompard, 35
 Mehmet Vehbi (Bolak), 31
 Mekteb-i Sagiri, 242
 Merametsiyan, 234, 258, 259
 Mersin, 36, 106
 Meryem Ana, Meryemana, 26, 155, 184, 185, 234, 244, 250
 Merzifon, 108, 112, 123, 124, 125
 Mihitaryan, 235, 267
 Mısır, 37, 84, 143
 Midilli, 15, 35, 37
 Milas, 285, 318, 319, 320, 321
 Milli Eğitim, 3, 18, 19, 26, 121, 138, 147, 266, 326
 Misyoner, 2, 7, 8, 9, 16, 17, 26, 34, 38, 39, 40, 45, 83, 96, 105, 118, 123, 134, 144, 324
 Moab, 134
 Mondros, 35, 39, 44, 48, 50, 54, 56, 57, 60, 62, 67, 68, 81, 90, 135, 137
 Muğla, 36, 285, 318, 319
 Muhtelit (Bkz. Karma)
 Mumcuyan, 235, 279, 280
 Musevi, 2, 5, 39, 49, 76, 84, 93, 116, 153, 158, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 326
 Mustafa Kemal, 13, 19, 23, 59
 Mustafa Necati (Uğural), 31
 Mustafa Necati Bey, 27
 Mustafa Şefik (Yürekli), 31
 Musul, 37
 Muş, 106, 144
 Mülkiye, 7, 8
 Müslüman, İslâm, 4, 5, 7, 12, 13, 14, 22, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 142, 146, 148, 149, 151, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 178, 180, 181, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 236, 237, 239, 241, 243, 246, 261, 262, 264, 265, 268, 272, 282, 284, 286, 287, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 304, 306, 308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 323, 324
 Müşir Fuat Paşa, 13
 Nablus, 134
 Nafi Atuf (Kansu), 31
 Nasıra, 134
 Nersesyan-Yermonyana, 234, 271, 272
 Nersisyan, 234, 248, 249
 Nevşehir, 36
 Nişantaşı, 134, 135, 137
 Nizamülmülk, 4
 Nor Tbroş, 234, 238, 239, 240
 Notre Dame de la Paix, 68, 69
 Notre Dame de Lourdes, 37, 65, 66
 Notre Dame de Sion, 13, 37, 58, 59, 60, 61
 Odigitriya, 156, 224, 225
 Ortadoğu, 85, 134, 143
 Ortaköy, 155, 164, 165, 255, 285, 300, 301
 Ortodoks, 39, 49, 51, 56, 62, 67, 90, 91, 104, 113, 116, 118, 129, 131, 132, 137, 148, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192,

- 193, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 236, 241, 261, 272, 282, 286, 300, 321, 322, 323
- Osmanlı, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 33, 34, 35, 36, 38, 41, 42, 51, 68, 72, 77, 83, 84, 85, 96, 105, 106, 107, 110, 121, 133, 134, 139, 141, 143, 144, 145, 149, 154, 232, 233, 235, 250, 283, 284, 301, 322, 324, 325, 326
- Pangaltı, 37, 52, 54, 59, 60, 234, 235, 236, 238
- Papa, Papalık, 52, 53, 54
- Papaz, 55
- Paris, 18, 112, 284, 319
- Portekiz, 283
- Preveze, 85
- Protestan, 8, 13, 39, 60, 91, 99, 104, 109, 110, 111, 113, 116, 118, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 136, 144, 146, 177, 239, 268
- Rıza Nur, 31
- Robert Koleji, 105, 108, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117
- Rodos, 37, 85
- Rum, Rumlar, 2, 4, 5, 11, 14, 16, 17, 22, 51, 56, 62, 84, 91, 107, 113, 123, 125, 133, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 283, 300, 326
- Rumca, 18, 93, 153, 176
- Rumeli, 8, 11, 16, 112, 134
- Rus, 8, 33, 133, 235
- Sacré Coeur, 37, 57, 58
- Sahakyan-Nunyan, 234, 252, 253
- Saint Benoit, 37, 38, 39, 40, 41, 42
- Saint Esprit, 37, 52, 53, 54, 55
- Saint Euphémia, 37, 61, 62
- Saint Jean Baptiste, 37, 51, 52
- Saint Jeanne d'Arc, 37, 42, 43, 62, 63
- Saint Joseph, 13, 37, 38, 48, 49, 50, 59, 63, 64, 67, 68, 73, 84, 159, 140, 141, 142
- Saint Louis, 37, 45, 46, 47, 48
- Saint Michel, 37, 44, 45, 46
- Saint Pierre, 37, 56, 57
- Sainte Iréne, 37, 64, 65
- Sait Halim Paşa, 35
- Sakızağacı, 234, 237, 267, 268
- Samatya Aya Konstantin Rum Mektebi, 155, 190, 191
- Samih Rıfat (Yalnızgil), 31
- Samsun, 36, 62, 154
- Sankt Georg, 139, 140, 141, 142
- Sarıyer, 155, 173, 174
- Selanik, 37, 85, 107, 134, 143, 144
- Semerciyan, 234, 269, 270
- Seror Hayim, 285, 299, 300
- Setbaşı, 108, 110, 111
- Sevr, 16, 18, 19
- Sırbistan, 34
- Sırp, 8, 147, 148, 326
- Siirt, 36, 106
- Sir H. Rumbold, 21
- Sirkeci, 155, 182, 183, 285, 294, 295
- Sivas, 36, 106
- Soeurs, 57, 61, 75
- Suriye, 37, 107, 134, 143
- Surp Mesropyan, 235, 276, 277
- Surp Tarkmanças, 234, 254, 255, 270, 271
- Süryani, 153, 321, 322, 323
- Şanlıurfa, 36, 85, 106
- Şırnak, 36
- Şişli, 38, 45, 68, 69, 238
- Şükürü (Saraçoğlu), 31
- Talas, 110
- Talmud Tora, 284, 318
- Tanbosyan, 234, 257
- Tanzimat, 3, 6, 7, 14, 24, 33, 233, 284, 324
- Tarabya, 156, 202, 203
- Taros Varidi, 155, 158, 159
- Tatavla, 156, 209, 210, 211
- TBMM, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 30, 124, 225
- Tekirdağ, 285, 303, 304
- Tevfik Rüştü Bey, 107
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 24, 25, 26, 27, 35, 36, 109, 123, 129, 147, 153, 156, 158, 225, 319, 325
- Tıbbiye, 7, 8
- Tire, 285, 314, 315
- Tokat, 36, 106
- Tophane, 37, 63, 64
- Topkapı, 128, 156, 223, 224, 283
- Torosyan, 235, 277, 278
- Trablusgarp, 85
- Trablusşam, 85

Trabzon, 36, 85, 106, 154
Tubini, 15
Tufan Türeç, 41
Türk, 3, 4, 5, 8, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 22,
23, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 40, 44, 45, 65,
68, 70, 79, 80, 107, 108, 109, 110, 111,
112, 115, 119, 120, 123, 125, 137, 150,
151, 154, 156, 157, 158, 160, 161, 162,
163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171,
172, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 181,
183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191,
192, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 201,
202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210,
211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219,
220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 228,
229, 230, 231, 232, 233, 237, 239, 241,
243, 244, 246, 247, 249, 250, 252, 253,
254, 256, 257, 258, 260, 261, 262, 264,
265, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 275,
276, 278, 279, 280, 281, 282, 284, 285,
286, 287, 289, 290, 291, 292, 294, 296,
297, 300, 302, 309, 310, 312, 313, 314,
315, 316, 317, 319, 320, 323, 324, 325,
326, 327
Türkçe, 11, 12, 17, 23, 25, 26, 27, 28, 41,
44, 49, 53, 105, 115, 118, 122, 124, 130,
138, 147, 150, 153, 158, 162, 176, 179,
180, 186, 190, 196, 226, 233, 237, 284,
286, 319, 320
Ulah, 11, 139
Uşak, 36
Uzunköprü, 285, 307, 308
Üsküdar, 37, 55, 56, 108, 115, 120, 121,
122, 156, 219, 220, 245, 247, 265
Van, 36, 106, 144
Vatikan, 84
Yafa, 134, 143, 144
Yahudi, Yahudiler, 4, 22, 56, 91, 125, 283,
284, 285, 286, 318, 320, 321
Yanya, 85
Yedikule, 85, 91, 92
Yeniköy, 155, 198, 199
Yenimahalle, 156, 219, 220, 267
Yenişehir, 155, 186, 187
Yoakimyon, 155, 176, 177
Yozgat, 106
Yunan, 19, 33, 39, 72, 77, 110, 154
Zoğrafyon, 155, 181, 182
Zonguldak, 36, 38, 79, 80
Zühtü Paşa, 13, 14, 134, 139, 141, 143

DİZİN (OKUL ADLARI)

- Adana Amerikan Mektebi, 122
Alman Mektebi, 145
Amasya Merzifon Amerikan Mektebi, 123
Antalya İtalyan Erkek Mektebi, 98
Antalya İtalyan Kız Mektebi, 97
Arnavutköy Robert Kolej Kız Mektebi, 115
Avusturya Saint Joseph Mektebi, 140
Bursa Amerikan Lisesi, 108
Bursa Musevi Mektebi, 301
Bursa Setbaşı Amerikan Mektebi, 110
Çanakkale Fransız Mektebi, 82
Çanakkale Türk Musevi Mektebi, 315
Çorlu Musevi Mektebi, 304
Debistan-1 İraniyan Mektebi, 149
Diyarbakır Süryani Muhtelit Mektebi, 322
Edirne Bulgar Mektebi, 132
Edirne Karaağaç Fransız Mektebi, 70
Edirne Karaağaç İtalyan Mektebi, 86
Edirne Musevi Mektebi, 305
Edirne Uzunköprü Musevi Mektebi, 307
Fenerbahçe Sainte Iréne Mektebi, 64
Feriköy İtalyan Mektebi, 87
Feriköy Notre Dame de Lourdes Mektebi, 65
Feriköy Saint Jeanne d'Arc Mektebi, 42
Galata British School, 135
Galata Saint Pierre Mektebi, 56
Gedikpaşa Amerikan Mektebi, 118
Gelibolu (Türk) Musevi Mektebi, 316
Haydarpaşa Saint Euphémia Mektebi, 61
Haydarpaşa Saint Louis Mektebi, 47
İmroz Ağridya Rum Mektebi, 229
İmroz Avlambios Rum Mektebi, 231
İmroz Ayatodori Rum Mektebi, 227
İmroz Galiki Rum Mektebi, 230
İmroz İskinit Rum Mektebi, 228
İmroz Rum Mektebi, 226
İstanbul Ağkadeser Mektebi, 245
İstanbul Aksaray Sanayi Mektebi, 150
İstanbul Anarat Hıgutyun Mektebi (Kurucusu Boğos Mısırlıyan), 259
İstanbul Anarat Hıgutyun Ermeni Mektebi (Kurucu Temsilcisi Frençesko Boyacıyan), 261
İstanbul Anarat Hıgutyun Ermeni Mektebi (Kurucu Temsilcisi Annabnakya Stefanyan), 262
İstanbul Anarat Hıgutyun Mektebi (Kurucu Temsilcisi Rahibe Mane Kazartan), 263
İstanbul Anarat Hıgutyun Mektebi (Kurucu Temsilcisi Rahibe Stepanyan), 264
İstanbul Aramyan Uncuyan Mektebi, 274
İstanbul Arnavutköy Rum Mektebi, 205
İstanbul Aşkenazi Musevi Mektebi, 287
İstanbul Ayaperasköy Mektebi, 183
İstanbul Bakırköy Bezazyan Mektebi, 237
İstanbul Bakırköy İtalyan Mektebi, 89
İstanbul Bakırköy Rum Erkek Mektebi, 159
İstanbul Bakırköy Rum Kız Mektebi, 160
İstanbul Balat Ahrıda Mektebi, 295
İstanbul Balat Ahrıda Mektebi Şubesi, 297
İstanbul Balat Rum Mektebi, 195
İstanbul Bebek Köy içinde Rum Mektebi, 199
İstanbul Bebek Saint Joseph Mektebi, 67
İstanbul Beşiktaş Rum Mektebi, 192
İstanbul Beyoğlu Ağahamamı Mektebi, 88
İstanbul Beyoğlu Bulgar Mektebi, 129
İstanbul Beyoğlu Hayriye Sokak İtalyan Mektebi, 92
İstanbul Beyoğlu Musevi Lisesi, 286
İstanbul Beyoğlu Ağahamamı Rum Mektebi, 168
İstanbul Beyoğlu İkinci Rum Kız Mektebi, 200
İstanbul Bezciyan Mektebi, 249, 251

- İstanbul Boğosyan Mektebi, 280
İstanbul Boyacıköy Rum Mektebi, 189
İstanbul Burgaz Rum Erkek Mektebi, 172
İstanbul Büyükada Rum Mektebi, 204
İstanbul Büyükdere İtalyan Mektebi, 96
İstanbul Büyükdere Rum Muhtelit Mektebi, 161
İstanbul Cibali Rum Muhtelit Mektebi, 163
İstanbul Çengelköy Rum Mektebi, 201
İstanbul Dadyan Mektebi, 247
İstanbul Dördüncü Erkek Rum Mektebi, 206
İstanbul Edirnekapı Rum Mektebi, 211
İstanbul Eğrikapı Rum Mektebi, 167
İstanbul Esayan Mektebi, 240
İstanbul Fener Bulgar Mektebi, 130
İstanbul Fener Maraşlı Mektebi, 194
İstanbul Fener Rum Mekteb-i Kebiri, 174
İstanbul Fener Yoakimyon Mektebi, 176
İstanbul Feriköy Rum Erkek Mektebi, 170
İstanbul Feriköy Rum Kız Mektebi, 171
İstanbul Galata Rum Erkek Mektebi, 196
İstanbul Getronagan Mektebi, 242
İstanbul Hasköy Ayaperasköy Mektebi, 208
İstanbul Hasköy Musevi Mektebi, 289
İstanbul Hasköy Seror Hayim Mektebi, 299
İstanbul Haydarpaşa Musevi Mektebi, 293
İstanbul Heybeliada Ruhban Mektebi, 178
İstanbul Heybeliada Rum Mektebi, 221
İstanbul Horanyan Mektebi, 255
İstanbul İkinci Rum Erkek Mektebi, 166
İstanbul İtalyan Ticaret Mektebi, 104
İstanbul Kadıköy Rum Kız Mektebi, 216
İstanbul Kadıköy Yeldeğirmeni Mektebi, 218
İstanbul Kalamış Rum Kız Mektebi, 217
İstanbul Kalfayan (Meryem Ana) Mektebi, 244
İstanbul Kandilli Rum Muhtelit Mektebi, 157
İstanbul Kapamacıyan Mektebi, 265
İstanbul Karagözyan Mektebi, 266
İstanbul Kumkapı Bulgar Mektebi, 131
İstanbul Kumkapı Rum Erkek Mektebi, 215
İstanbul Kumkapı Rum Kız Mektebi, 214
İstanbul Kuzguncuk Musevi Mektebi, 298
İstanbul Kuzguncuk Rum Mektebi, 222
İstanbul Langa Rum Mektebi, 213
İstanbul Levon Vartuhyan Ermeni Mektebi, 282
İstanbul Lonca Rum Mektebi, 193
İstanbul Makruhyan Mektebi, 273
İstanbul Meryemana Ayaperasköy Mektebi, 184
İstanbul Mumcuyan Mektebi, 279
İstanbul Musevi Erkek Mektebi, 290
İstanbul Musevi Kız Mektebi, 292
İstanbul Musevi Mektebi, 288
İstanbul Nersesyan-Yermonyanyan Mektebi, 271
İstanbul Nersisyan Mektebi, 248
İstanbul Nor Tbroş Mektebi, 238
İstanbul Odigitriya Rum Mektebi, 224
İstanbul Ortaköy Muhtelit Mektebi, 164
İstanbul Ortaköy Musevi Mektebi, 300
İstanbul Rum Erkek Mektebi, 188
İstanbul Rum Muhtelit Mektebi, 187
İstanbul Rum Tali Mektebi, 180
İstanbul Sahakyan-Nunyan Mektebi, 252
İstanbul Sakızağacı Ermeni Katolik Mektebi, 267
İstanbul Samatya Aya Konstantin Mektebi, 190
İstanbul Sarıyer Rum Erkek Mektebi, 173
İstanbul Semerciyan Mektebi, 269
İstanbul Sirkeci Rum Mektebi, 182
İstanbul Surp Mesropyan Mektebi, 276
İstanbul Surp Tarkmanças Mektebi, 270
İstanbul Tanbosyan Mektebi, 257

- İstanbul Tarabya Rum Mektebi, 202
İstanbul Taros Varidi Kız Rum
Mektebi, 158
İstanbul Tatavla Rum Erkek Mektebi,
210
İstanbul Tatavla Rum Kız Mektebi, 209
İstanbul Topkapı Rum Mektebi, 223
İstanbul Torosyan Ermeni Mektebi, 277
İstanbul Üçüncü Erkek Rum Mektebi,
207
İstanbul Üçüncü Rum İptidai Kız
Mektebi, 165
İstanbul Üsküdar Yenimahalle Rum
Mektebi, 219
İstanbul Yeniköy Rum Mektebi, 198
İstanbul Yenişehir Rum Mektebi, 186
İstanbul Zoğrafyon Mektebi, 181
İzmir Alaybey Fransız Mektebi, 71
İzmir Alsancak Fransız Erkek Mektebi,
72
İzmir Alsancak İtalyan Erkek Mektebi,
100
İzmir Alsancak İtalyan Kız Mektebi, 99
İzmir Bayraklı İtalyan Kız Mektebi, 101
İzmir Bornova Fransız Kız Mektebi, 74
İzmir Buca Fransız Kız Mektebi, 73
İzmir Göztepe Amerikan Koleji, 127
İzmir Göztepe İtalyan Kız Mektebi, 103
İzmir Gündoğdu Fransız Kız Mektebi,
78
İzmir Karataş Musevi Mektebi, 311
İzmir Karşıyaka Fransız Erkek Mektebi,
77
İzmir Karşıyaka Fransız Kız Mektebi,
75
İzmir Keçeciler Erkek Musevi Mektebi,
310
İzmir Keçeciler Kız Musevi Mektebi,
308
İzmir Kızılçullu Amerikan Koleji, 125
İzmir Kordon İtalyan Kız Mektebi, 102
İzmir Musevi Yetim Mektebi, 312
İzmir Tire Kazası Musevi Mektebi, 314
Kadıköy Dıbar Gırtaran Mektebi, 278
Kadıköy İtalyan Mektebi, 93
Kadıköy Mühürdar İtalyan Mektebi, 94
Kadıköy Notre Dame de Sion Mektebi,
58
Kadıköy Saint Joseph Mektebi, 48
Kayseri Gümüşoğlu Musevi Mektebi,
317
Konya Fransız Erkek Mektebi, 80
Konya Fransız Kız Mektebi, 81
Kumkapı Assomption Mektebi, 50
Kumkapı Saint Jeanne d'Arc Mektebi,
62
Mardin Süryani Kadim Mektebi, 321
Muğla Milas Musevi Mektebi, 318
Nişantaşı English High School, 137
Pangaltı Ermeni Katolik Mektebi, 235
Pangaltı Notre Dame de Sion Mektebi,
59
Pangaltı Saint Esprit Erkek Mektebi, 54
Pangaltı Saint Esprit Kız Mektebi, 52
Robert Kolej Amerikan Mektebi, 111
Saint Assomption Mektebi, 69
Saint Jean Baptiste Mektebi, 51
Saint Louis Erkek Mektebi, 45
Saint Michel Erkek Mektebi, 44
Saint-Benoit Erkek Mektebi, 38
Saint-Benoit Kız Mektebi, 41
Sankt Georg Kız Mektebi, 141
Sırp Mektebi, 147
Sirkeci Musevi Mektebi, 294
Şişli Notre Dame de la Paix Fransız
Müessesesi, 68
Tekirdağ Musevi Mektebi, 302
Tophane Saint Joseph Mektebi, 63
Üsküdar Amerikan Mektebi, 120
Üsküdar Fransız Mektebi, 55
Yedikule İtalyan Mektebi, 91
Yeşilköy Sacré Coeur Mektebi, 57
Zonguldak Fransız Erkek Mektebi, 79
Zonguldak Fransız Kız Mektebi, 80

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖĞRENCİ ÖZGEÇMİŞ FORMU

Fotoğraf

Adı-Soyadı	MUSTAFA SERHAN YÜCEL		
Lisans Öğrenimi	ANKARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ	Doğum Yeri	KÜTAHYA
Yüksek Lisans Öğrenimi	BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doğum Tarihi	11.04.1967

1967 yılında Kütahya'da doğdu. İlkokulu Kütahya Uygulama İlkokulu'nda ortaokul ve liseyi Balıkesir Edremit Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1990 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını 2012 yılında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda "Türk Siyasal Hayatında Cumhurbaşkanı Seçimleri" başlıklı teziyle tamamladı. 2010 yılından bu yana Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Demokrat Parti (2001-Dergâh Yayınları) ve Türkiye'nin Siyasal Partileri 1859-2006 (2006-Alfa Yayınları) isimli iki kitabı bulunmaktadır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

ADRES: M. SERHAN YÜCEL ÖĞRETİM GÖREVLİSİ BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
GÜLÜMBE KAMPÜSÜ - BİLECİK

TELEFON : (0-228) 214 15 85

GSM: (0-533) 394 28 28

E-Posta: mserhan.yucel@bilecik.edu.tr

